JUAN GOYTISOLO

Carte de identitate

TRIPTICUL RĂULUI

I

Traducere, prefață și note de Andrei Ionescu

LEDA

GRUPUL EDITORIAL CORINT

PREFAŢĂ

Romanul *Carte de identitate*, din 1966, a marcat o cotitură în creaţia lui Juan Goytisolo, scriitorul spaniol de renume internaţional pe care cititorii români l-au putut cunoaşte prin câteva lucrări anterioare: romanele *Resac* (în versiunea Cristinei Isbăşescu) şi *Doliu la «Paradis»* (în versiunea Irinei Runcan).

Radicalizarea viziunii critice asupra Spaniei a determinat o primenire corespunzătoare a mijloacelor de expresie narativă ale celui care fusese până atunci promotorul „realismului social" sau „istoric" de după război, primenire care constă în ceea ce el însuşi numeşte „dinamitarea limbajului represiv". Eliberat de cenzură şi de autocenzura scriitorilor din interior (suntem în 1966, în plin regim franchist), Juan Goytisolo, care se stabilise din 1956 la Paris, beneficiază de o perspectivă mai largă, compară lucid realităţile spaniole cu cele din restul Europei occidentale (*«La lucidité est la blessure la plus rapprochée du soleil»* — acest vers de René Char a fost ales ca motto pentru un text

autobiografic din 1985) și își permite în acest roman (care va deveni prima parte a unei trilogii ireverente: *Tripticul răului*) să dinamiteze „Spania sacră". De la faza observației directe a vieții spaniole din primele scrieri, romancierul trece la examinarea implacabil polemică a unor realități „manipulate", la disprețul total pentru valorile impuse oficial, pe care le consideră acum înșelătoare și anesteziante. Începând cu *Carte de identitate,* Goytisolo și-a asumat sarcina disecării ambianței de care s-a desprins definitiv în momentul când a luat hotărârea să rupă legăturile cu ceea ce îi apare acum o „falsă viziune caritativă".

Materialul „documentar" al romanului are o puternică încărcătură socială, căutarea interioară neputând fi despărțită de mărturia obiectivă, însă preocuparea scriitorului nu mai este realitatea spaniolă tratată ca simplu document istoric, ci în primul rând și în mod esențial ca un document al identității autentice. Scriitorul face un pas decisiv de la patriotismul „caritativ" la patriotismul critic cu accente sarcastice. În cele cinci zile din august 1963, când Alvaro Mendiola (*alter ego* al autorului), bolnav de inimă în sens fizic (dar și moral!), rememorează în casa natală de lângă Barcelona, propriul său trecut, el rememorează totodată trecutul întregii comunități căreia în ultimă instanță îi aparține, întrebându-se cărei patrii îi aparține și declanșând brusc și brutal procesul unei Spanii conflictuale în care se înscrie cu fervoarea specifică neamului său. Alvaro se autoanalizează fără milă prin intermediul unor materiale foarte eterogene, care constituie tot atâtea posibile cărți de identitate: fotografiile dintr-un album de familie, epitafurile cimitirului din Barcelona, depozițiile din arhiva poliției, conversațiile cu prietenii, biografiile

unor emigranți, scrisori, imagini ale Barcelonei văzută prin telescoapele de pe colina Montjuich etc. Se adună astfel un maldăr de „documente" din care cititorul reușește să reconstituie tema fiecărui capitol: familia, războiul civil, viața politică în afara și înăuntrul țării, care ne oferă o viziune sintetică asupra anilor franchismului. Atât varietatea izvoarelor, cât și mutațiile persoanei gramaticale, precum și schimbările cadrului spațial și temporal (Spania, Franța, Cuba și, respectiv, sfârșitul veacului al XIX-lea, războiul civil, perioada postbelică) îndeplinesc o funcție integratoare cu o intensitate simfonică; insul, familia, orașul, generația, profesia, politica, națiunea, totul intră într-o cercetare dramatică și dificilă pentru a recunoaște un destin individual în cadrul comunității. Contrastele și tensiunile conflictuale caracterizează reconstituirea unui trecut despre care autoritățile încearcă să acrediteze o viziune unilaterală cu caracter triumfalist. De aceea, mărturiile personale și documentele despre destinul dramatic din sectorul republican după terminarea războiului alternează cu glasurile oficiale ale Spaniei biruitoare, împletite într-un cor de osanale aduse Conducătorului. Dar peste litania monotonă a glasurilor de proslăvire se înalță meditațiile grave ale personajului care interoghează trecutul cu o „nostalgie ireductibilă", pentru a-și descoperi cartea de identitate adevărată. Stăruința lui Alvaro de a recupera o istorie falsificată aruncă lumini asupra dramei unei întregi generații de tineri spanioli, privați de responsabilități reale și de demnitate umană, condamnați fie să colaboreze cu un regim al ordinii oarbe și brutale, fie să ducă o luptă fără speranță, fie să se expatrieze, trei „soluții" la fel de ineficiente și disperate. Pentru a depune mărturie despre această

societate mutilată, Goytisolo încearcă să recupereze un «eu» difuz într-o anchetă dramatică și să capteze o întreagă lume în țesătura scriiturii, printr-o tehnică de o mare complexitate, în care instantanee dureroase din filmul evenimentelor alternează cu imagini simbolice, tabloul armonios al naturii (decorul mistic al casei natale, unde personajul central a revenit după zece ani de exil în Franța) cu tabloul grotesc al farsei sociale, cântecul de iubire cu strigătul sfâșietor al suferinței.

Textul polifonic al romanului, cu incitante și subtile dislocări temporale și spațiale, îl surprinde pe cititor, dar în același timp i se impune cu o intensitate cuceritoare. *Carte de identitate* rezistă deopotrivă la o lectură naivă, avidă de acțiune, dar și la o aprofundare critică ce ne dezvăluie legătura organică dintre tehnică și viziune. Cu acest roman se deschide etapa maturității depline a scriitorului, impresionantă deopotrivă prin varietatea materiei, prin arta construcției și prin profunzimea examenului de conștiință.

Un vers de Luis Cernuda, luat drept *motto*, anunță furia distrugătoare a personajului central, Alvaro, *alter ego* al scriitorului. Cartea este, într-adevăr, o distrugere a minciunilor, a valorilor false și a mistificărilor din viața lui personală și din societatea spaniolă postbelică. Abia la capătul procesului de anihilare totală își va putea găsi identitatea cea nouă, în acord, pe cât posibil, cu imaginea morală pe care a încercat s-o făurească în anii de exil. Un examen de conștiință atât de radical a determinat, cu necesitate, înnoirea mijloacelor de expresie. Ultimul capitol este cel mai caracteristic pentru «revanșa» prin limbaj pe care și-o ia personajul central asupra inerției aparent triumfătoare. Alvaro contemplă prin

telescop Barcelona acelui moment în care Spania cunoaște o relativă prosperitate de incipientă societate de consum în urma valorificării potențialului turistic. Monodialogul său interior se dezlănțuie aici în versete tumultoase, reflectând durerea și rușinea în fața uitării în care zac victimele injustiției, în contrast cu propaganda turistică și babelicul limbaj al vizitatorilor străini coborâți din autocare pentru a admira peisajul, precum și cu «glasurile oficiale» care-l izgonesc. În pofida nihilismului său, Alvaro nu se poate abține de a azvârli acestor glasuri o provocare donquijotească: hotărârea de a nu tăcea și setea de dreptate.

O confesiune atât de completă și revelatoare nu se mai făcuse în romanul spaniol contemporan, și în această radiografie a Spaniei stă meritul uriaș al acestui roman al lui Juan Goytisolo, care deschide tulburător *Tripticul răului.*

Andrei Ionescu

Pentru Monique, cu dragoste.

Ieri s-a şi dus, iar mâine n-a sosit.
FRANCESCO DE QUEVEDO

Ia să vedem, mi-am spus în sinea mea:
unde-i cimitirul? Afară sau înăuntru?...
Cimitirul e în Madrid.
Madridul e cimitirul.
MARIANO JOSÉ DE LARRA

Mai bine distrugerea, focul.
LUIS CERNUDA

Personajele şi întâmplările din acest roman sunt rodul imaginaţiei autorului. Realã este numai geografia fizică, politică şi umană a locurilor în care se desfăşoară acţiunea.

UNU

Instalat la Paris comod instalat la Paris cu mai mulţi ani de şedere în Franţa decât în Spania cu obiceiuri mai curând franţuzeşti decât spaniole chiar în privinţa clasicului concubinaj cu fiica unei cunoscute personalităţi din exil cu domiciliul stabil în Oraşul Lumină şi vizitator episodic al patriei sale cu scopul de a oferi o mărturie pariziană a vieţii spaniole în stare să-l epateze pe burghez cunoscător expert al amplei geografii europene în mod tradiţional ostil faţă de valorile noastre fără să omită din programul călătoriilor sale binecuvântarea cucernicului bărbos din ex-paradisiaca insulă antiliană preschimbată astăzi prin înrâurirea roşilor semiroşilor şi nerozilor utili într-un tăcut şi lugubru lagăr plutitor evadat din realităţile momentului şi refugiat într-un facil şi profitabil nonconformism afişându-se cu prudente fandoseli şi o tactică bine calculată în toate cenaclurile din lumea ignorantă şi afectată pentru a dobândi îngăduinţă şi iertarea zoililor de dincolo de Pirinei în timp ce valorile noastre cinematografice autentice sunt obiectul ignorării deliberate şi victima unei conspiraţii a tăcerii acestea sunt trăsăturile caracteristice ale individului în chestiune precum şi contactele şi

coordonatele sale în exterior promovat în postul de fotograf oficial al agenției France Presse și anunțat dincolo de granițele noastre cu mare tam-tam cu răsuflatul repertoriu internațional de gesturi teatrale și sclifoseli cu care e întâmpinat întotdeauna în anumite cercuri tot ce de departe ori de aproape miroase a antispaniol pentru că a făcut un scurt documentar ca vai de el foarte prost mixat și complet lipsit de măiestrie fotografică și de poezie nu e un lucru care să ne poată surprinde obișnuiți cum suntem cu fapte și atitudini a căror jalnică tapetare dezvăluie ura neputincioasă a adversarilor noștri oricare ar fi regimul existent în patria noastră începând cu vremea Contrareformei și până astăzi Spania a avut de suportat atacurile cele mai nedrepte violente și intolerabile pe care vreo națiune le-a suferit vreodată atacuri care în mod sistematic cunosc recrudescențe periodice pornite din tranșeea perfidă a minciunii și a resentimentului a informației răuvoitoare și tendențioase prin care se atentează la hotărârea suverană a unei țări de a se guverna prin propriile sale forțe fără vreun amestec străin ori presiuni arbitrare iar dacă aceste atacuri trezesc în sufletul nostru indignarea când vin din partea unor străini nu merită altceva decât dispreț dacă vin de la un compatriot în stare să așeze turbina în canalul de scurgere ca să devină astfel un personaj despre care să se vorbească doar-doar o obține și el o poziție politică personaj pe care-l cunoaștem prea bine în ceasul ăsta atât de suspect zguduit de tulburări polemice e foarte ușor să fabrici poze cu suburbii nici măcar nu-i nevoie să-ți dai osteneala de a te deplasa la fața locului ca să fie adevărate câțiva inși cu uniforme de jandarmi pot să bată un „muncitor" orice om lipsit de scrupule poate dezbrăca un copil mânjit cu praf de

cărbune şi azvârlit pe un morman de gunoaie dar cine face aşa ceva dezvăluie o calitate morală atât de îndoielnică încât e mai bine să nu-i spunem pe nume deşi ne-ar fi de ajuns două substantive şi o prepoziţie pentru a da răspunsul pe care-l merită ofensa ascunsă insinuarea perfidă ocara oprobriul batjocura care se aprind la flacăra lividă a minciunii nu putem da prea multă libertate nu putem fi prea înţelegători sau toleranţi căci am da dovadă de o uşurătate criminală nimeni nu tăgăduieşte că există mizerie şi suferinţă în Spania să fotografiezi cocioabe dărăpănate e un lucru curent nu numai în ţările civilizate ale Europei ci şi pe pământul aurit al Statelor Unite să găseşti un copil rahitic şi cu pântecele umflat nu-i o problemă în nici o ţară oricât de înalt ar fi nivelul său de trai când gangsterii cu aparate de fotografiat îşi propun să-l tragă în poză şi să arate racilele societăţii omeneşti unui public străin de intelectuali şi de snobi dar nu e îngăduit şi nici cinstit să priveşti doar cu un singur ochi nu ai voie să refuzi să vezi ansamblul sigur că există foamete secetă şi dezolare în ţinuturile Murcia şi Andaluzia dar mai există şi altceva de care acest personaj parizian nu ţine seama iar acest altceva este speranţa mai mult decât oriunde e nevoie să vezi aceste regiuni în care de veacuri oamenii trăiesc în sărăcie fără prejudecăţi şi cu inima deschisă fără pretenţia nesăbuită de a le dezlega taina dintr-o privire fugară mai potrivită pentru un Merimée de duzină decât pentru vlăstarul unei familii bogate şi respectabile cu un tată asasinat mişeleşte de hoardele roşii copil răsfăţat căruia părinţii i-au satisfăcut toate gusturile şi capriciile educat potrivit moralei creştine într-un colegiu religios vrednic de toată cinstea sub tutela şi ocrotirea unor oameni cu o purtare

demnă și ireproșabilă esențialul repetăm este să îngenunchezi în fața acestei panorame vaste și aride să privești cerul pentru a opri în loc norii și să scormonești pământul pentru a găsi izvorul izbăvirii dacă nu faci așa înseamnă că mergi orbecăind învăluit în scânteietorul vârtej de praf din munții Yeste să trăiești într-un dramatic și sfâșietor complex al lui Polifem să depui mărturie cu sufletul murdar că te încăpățânezi să fii mereu un îndoliat pedant și un mincinos nerușinat...

Așa vorbeau despre tine cu satisfacție, când s-a aflat de incidentul cu filmul documentar, în cafenele, în baruri, la petreceri, bărbații și femeile pe care un decret ridicol al destinului ți-i hărăzise, la naștere, drept compatrioți, vagi prieteni din copilărie, inofensivi colegi de școală, verișoare cu privire frigidă și cruntă, rubedenii virtuoase și triste, adăpostiți cu toții după zidul unor inexpugnabile privilegii de clasă, membri marcanți și cu scaun la cap ai aceleiași lumi aflate în declin și caducitate în care te născuseși, fără să-ți fi cerut nimeni permisiunea, cu religia, morala și legile făcute pe măsura ei: ordine deșănțată și găunoasă din care încercaseși să fugi, punându-ți speranța, ca atâția alții, într-o schimbare înnoitoare și aducătoare de puritate, care, din pricini misterioase, nu se producea, iar acum, după lungi ani de surghiun, erai din nou aici, în durerosul și apropiatul peisaj al tinereții tale, lipsit până și de amara mângâiere a alcoolului, în timp ce eucalipții din grădină își clătinau crengile verzi, iar norii călători și mereu nestatornici rătăceau pe cer îndreptându-se spre soare ca niște lebede negre, simțindu-te nu ca fiul risipitor ce-și pleacă fruntea în fața părintelui său, ci precum vinovatul ce se întoarce pe furiș la locul crimei, pe când

Glasurile — răutatea şi frustrarea castei tale, împletite strâns dintotdeauna — îşi urmau surda lor cantilenă şoptindu-ţi perfid la ureche: „Tu care-ai fost de-ai noştri şi-ai rupt orice legătură cu noi ai dreptul la multe lucruri iar nouă nu ne vine greu să recunoaştem ai dreptul să consideri că patria ta duce o existenţă într-adevăr îngrozitoare ne pare rău de eroarea ta însă cine încearcă să închidă cu poartă nu doar curtea lui ci tot câmpul e nebun de legat iar ţăranii andaluzi înstăriţi sunt singurii care-şi îngăduie luxul ăsta şi aşa se face că apar porţile acelea izolate şi singuratice ce parcă nu se închid şi nu se deschid cu o singură excepţie în chip de licenţă poetică nimeni nu te sileşte să intri pe poartă umblă deci sănătos cu ideile tale despre politică şi despre celelalte realităţi ale Spaniei umblă sănătos dacă-ţi face plăcere dând frâu liber supărărilor şi mâhnirilor tale din pricina însemnelor rasiale ale stirpei noastre nu te-mpiedică nimeni ştim că eşti barcelonez în pofida numelui de familie asturian dar orice-ai fi barcelonez ori asturian presupunând că Barcelona nu-ţi trezeşte nici o emoţie nici ţinutul asturian nu-ţi trezeşte în suflet vreo amintire plăcute întoarce-ne spatele la toţi întoarce-ţi privirile spre alte zări de ce să-ţi înfrânezi tresărirea spontană a inimii dacă simţirea te poartă pe cărări sfâşietor de triste la urma urmei nu eşti primul spaniol care a renunţat să-şi iubească patria dar atunci de ce te întorci e mai bine să rămâi departe şi să renunţi definitiv la noi gândeşte-te e încă timp hotărârea noastră e de nezdruncinat şi nici un efort al tău nu o va clinti din loc piatră suntem şi stană de piatră vom rămâne de ce cauţi orbeşte nenorocirea uită de noi iar noi vom uita la rândul nostru naşterea ta a fost o eroare îndreapt-o."

Adormiseși. Când ai deschis ochii, te-ai ridicat în capul oaselor. Ceasul arăta șapte fără zece. Pe masa de marmură era o sticlă de vin, iar pe verandă răsunau, maiestuoase și grave, primele măsuri din *Recviemul* lui Mozart. O căutai cu privirea pe Dolores, dar Dolores nu era acolo. Puteai să bei o gură de Fefiñanes, rece și roșu, doar cât să-ți umezești buzele, dar nu te hotărai. Norii se împrăștiaseră în timp ce tu dormeai, iar soarele parcă încremenise pe cerul încins dinainte de asfințit. Rezemat de balustradă priveai cu luare-aminte colinele blânde așternute cu vii și roșcovi, păsările ce sfâșiau vălul fin al aerului, marea depărtată cu valuri tăcute pe care distanța o îmblânzea și o înfrumusețea. Era de ajuns să întorci capul pentru a cuprinde dintr-o singură privire chiparoșii subțiri din grădină, mulțimea vrăbiilor gureșe care țineau sfat pe crengile cedrului, jucăriile uitate de nepoții lui Dolores după ce inventaseră o joacă nouă și absurdă. (Îți aduceai aminte de năvalnica lor apariție din ajun, solemn îmbrăcați cu două feloane sustrase din capela de rugăciune într-o clipă de neatenție a slujnicei, delicați și sprinteni, întru câtva hulitori, cu chipuri ușuratice și surâzătoare ce te umpluseră de încântare.)

Peste cel mult o oră Dolores avea să-și facă apariția cu picăturile prescrise de doctorul d'Asnières, avea să arunce o privire fugară spre sticla pusă în frapieră și, tolăniți amândoi pe canapelele din foișor, aveați să așteptați acolo claxonul fatidic ce anunța de obicei sosirea musafirilor, temuta invazie de persoane străine în acea analgezică și duioasă oază de pace. Atunci n-avea să mai fie cu putință pentru tine să te bucuri de puternica și proaspăta rafală de vânt printre

pini, nici să te pierzi până te cuprinde ameţeala în dificila geometrie a constelaţiilor, prins pentru a nu ştiu câta oară în mrejele unui dialog care te apăra şi te sufoca, prizonierul unui personaj care nu erai tu, contopit cu el şi înlocuit de el. Dar liniştea nu a fost tulburată pentru moment şi, ieşind din grădină, dacă aveai chef, mai puteai să rătăceşti după pofta inimii pe marginea heleşteului, să miroşi sobrul şi stăruitorul parfum de rozmarin, să spionezi rugămintea mută a arborilor de plută descojiţi de curând. Să străbaţi casa dintr-un capăt în altul ascultând glasurile ferme şi sonore ale imnului *Dies irae* şi să dezgropi unul câte unul din prăfuita memorie neobişnuitele şi eteroclitele elemente care alcătuiau decorul mitic al copilăriei tale, veranda spaţioasă, sufrageria întunecoasă, încăperile vetuste şi mucegăite. Să urci la mansardele mâncate de molii şi să examinezi dulapurile răvăşite, scaunele şchioape, oglinzile aburite şi fantomatice. Să te apleci peste vechile gravuri cu rama de abanos care te fermecaseră în copilărie şi ale căror legende se întipăriseră pentru totdeauna în lumea ta de dincolo: *Valenciennes prise d'assaut, et sauvée du pillage par la clémence du Roy le 16 Mars 1677, Panorama della città di Roma, Vue de la Ville et du Château de Dinant sur la Meuse, assiégée par les Francais le 22 Mai et prise le 29 du même mois en l'année 1675, achevée et fortifiée depuis de plusieurs travaux*[1]. În austerul birou prezidat de portretul străbunicului puteai să deschizi unul după altul sertarele de la birou, în care se aflau pachetele cu

[1] Oraşul Valenciennes luat cu asalt şi cruţat de jaf prin mila regelui la 16 martie 1677 (lb. fr.); Privelişte a oraşului Roma (lb. it.); Vedere generală a Oraşului şi Castelului Dinant asediat de francezi pe 22 mai şi cucerit pe 29 mai 1675, ridicat şi fortificat după îndelungi lucrări (lb. fr.).

corespondența familiei, așezată în ordine cronologică, și să te cufunzi câteva minute, dacă doreai, în hățișul universului anacronic al străbunilor tăi: scrisori ale sclavilor de la dispăruta fabrică de zahăr din Cruces solicitând binecuvântarea „înălțimii sale" stăpânul depărtat — răspunzător din spița ta în perindarea lentă a rândurilor de oameni — care le tăgăduia drepturile cu brutalitate și-i despuia de tot ce avuseseră; cărți poștale ilustrate ale câte unei mătuși, răposate după o viață cucernică fără îndoială, scrise în franțuzește cu inconfundabilele caractere ascuțite ale elevelor de la colegiul Sfintei Inimi a lui Hristos — „Nous avons célébré la fête de la l'Immaculée et nous avons fait une procession très jolie mais comme il faisait un peu froid et il y avait quelques enfants enrhumés nous n'avons pu mettre la robe blanche"[1] —, acel colegiu al Inimii Sfinte, cu o inimă ca de planșă de anatomie, cu artere și vene, auricule și ventricule, care era reprodus în diferite dimensiuni și în atitudini siropoase în toate dormitoarele din casă, bonurile de lichidare și bilanțurile băncilor din Havana, New York și Paris, dinaintea războiului dintre Spania și Statele Unite și destrămarea familiei. Într-unul dintre sertarele astea puteai răsfoi de asemenea, așa cum ai făcut chiar în ziua când te-ai întors, un pachet de scrisori scrise cu o caligrafie șovăitoare și stângace și puteai descoperi din nou, cu aceeași uimire, că autorul lor erai tu: scrisori trimise de la internatul în care ți-ai pierdut degeaba o parte a tinereții, în anii triști și îngrozitori de după moartea mamei tale; psihodrame redactate pentru

[1] Noi am sărbătorit ziua Maicii Preacurate cu o procesiune foarte frumoasă, dar cum era cam frig și câțiva copii erau răciți n-am putut să ieșim îmbrăcați în alb (lb. fr.).

uzul familiei — „Are o fire sensibilă şi e plin de amor-propriu. Cam retras faţă de colegi, nu stă de vorbă decât cu câţiva dintre ei. Cât priveşte credinţa şi smerenia, nu se deosebeşte cu nimic de ceilalţi. Nu-i place să se joace în timpul recreaţiilor" — remarcă uitaţi profesori cu semnături indescifrabile; Buletinul colegiului, care se publica la sfârşitul fiecărui an, în care puteai găsi mediile la materiile predate în anul şcolar 1945—1946 — „Religie 9, Filosofie 6, Limba latină 8, Limba greacă 9, Literatură 7, Geografie şi Istorie 10, Matematică 5, Ştiinţe naturale 4, Medalia de Onoare, Aur" — şi chiar un emoţionant tablou sinoptic al Corurilor şi Ierarhiilor Îngereşti, copiat de douăzeci de ori pe un caiet, de mâna ta, deasupra căruia se afla o însemnare scrisă în grabă cu cerneală verde: «Fiindcă i-a ţinut de vorbă pe colegii de bancă în timpul orei» — dovezi documentare, vrednice de crezare, despre copilul pitoresc şi înşelător care fuseseşi şi în care nu-l recunoşteai pe adultul de azi, suspendat cum erai într-un prezent incert, lipsit atât de trecut, cât şi de viitor, cu dezolanta şi intima certitudine că te întorseseşi nu pentru că lucrurile s-ar fi schimbat şi expatrierea ta ar fi avut vreun înţeles, ci pentru că îţi secătuiseşi puţin câte puţin rezervele de aşteptare şi, pur şi simplu, îţi era frică de moarte. Astea erau reflecţiile tale în singurătate, în timp ce înserarea îşi împrăştia splendoarea într-o fastuoasă risipă de focuri de artificii, iar lumina se furişa încetişor din luminişurile pădurii ce se întindea la picioarele tale, înainte de a te hotărî, în sfârşit, să bei o înghiţitură de Fefiñanes cu gheaţă, să-ţi aprinzi leneş o ţigară, să străbaţi galeria în care se auzea corul intonând *Benedictus* şi să cauţi în rafturile masivei biblioteci albumul cu portrete care ţi-ar îngădui

poate să redobândești cheia pierdută a copilăriei și tinereții. Din nou puteai să te întorci în grădină și să te așezi cu albumul în față la masa de marmură, aspirând aroma veche și mucezită a filelor sale; să observi în liniște și pace peisajul frământat, cerul și marea maleabile, soarele înroșit și muribund: imobilizate în poze decolorate și îngălbenite, spectrele familiei pozau iarăși și iarăși pentru tine, ca în armonizate și plicticoase repetiții ale unei scene ratate, iar scurta ta poveste, acum depărtată, renăștea odată cu ele, verigă a unui lanț neîntrerupt de mediocrități și conformism — aventură și pradă înainte —, rod inconștient și vinovat al vieții lor taciturne și oțioase, al existenței lor împuținate, dezastruoase și inutile.

O sală pompoasă de consiliu de administrație cu o masă lungă de lucru înconjurată de fotolii goale și un tablou al lui Alfonso al XII-lea agățat pe perete; o stampă cu pachebotul *Flora* care aparținuse pe atunci prosperei și fastuoasei familii; cărți poștale ilustrate spălăcite din Cienfuegos cu piețele sale pustii, biserici albe și palmieri regali înșirați impecabil, ca într-un naiv decor de teatru; o gară de cale ferată cu linii moarte inutile și ornamentale și un grup pestriț de țărani proțăpiți pe peron; trenul care transporta trestia de zahăr la fabrică, pe vagoanele căruia se putea citi inscripția «Mendiola și Montalvo», în perioada recoltei; o vedere generală a proprietății, cu fabrica, barăcile și o piață dreptunghiulară, luminoasă și curată; aleea străjuită de palmieri, care ducea la reședința câmpească a străbunicului; acoperișurile, cazanele și celelalte instalații accesorii prin care trebuia să treacă siropul ca să se limpezească, să se curețe de spumă și să atingă

momentul de fierbere; perpetuați în gesturi și atitudini care încă nu dispăruseră, deși trupurile lor putreziseră după un veac și mai bine, Alvaro putea să-și zărească străbunicul exemplar și dominator înconjurat de descendenții săi insignifianți pe care timpul îi făcea să se șteargă tot mai mult pe cartea poștală ilustrată. Nobilul sărac din ținutul Asturias, traficant viclean, speculant și negustor de sclavi negri, cu privirea crudă și trufașă, cu buze subțiri și mustățile pe oală, parcă presimțea slăbiciunea și insignifianța urmașilor care, după moartea lui, aveau să cârmuiască imperiul făurit de el și care, în studiatul aranjament al lui E. Cotera, fotograf, strada Santa Isabel 45, Cienfuegos, stăteau fuduli și țepeni în fața obiectivului, la mică distanță de el, jalnică imitație și copie a străbunicii resemnate și mute, în chip peremptoriu îndoliată, soție dezamăgită și nefericită — înlocuită în pat de sclave negrese —, fără vreun alt refugiu în afară de îmbrățișarea melancolică a unei religii mângâietoare și îngrijirea unor copii crescuți potrivit normelor și preceptelor unei morale tiranice, austere și inflexibile. Acești copii, după douăzeci și cinci de ani, obezi și cu chelie, îmbătrâniți prematur și parcă striviți sub greutatea enormelor răspunderi care apăsau pe umerii lor, moștenitori ai averii, dar nu și ai talentului, virtuoși și egoiști, cucernici și zgârciți: bunicul lui Alvaro și nesfârșitul șir de unchi fotografiați la Havana, la New York și în Elveția înainte de lichidarea precipitată a fabricii de zahăr și împrăștierea familiei, consecință a războiului cu Statele Unite și a pierderii coloniilor. Elegantul bunic, care purta o pălărie de pai devenită proverbială, lângă absurda vilă în stil maur din zona modernă a Barcelonei, instalat în Spania cu nevastă și copii, șofer și grădinar, foișor, casă de vacanță și

trăsură cu cai și — după nedorita slobozire a sclavilor negri — băștinași săraci care-i aparțineau cu trup și suflet, prilej de hatâruri și milostenii, fapte creștinești de mărinimie, garanții pentru iertarea păcatelor pe lumea asta și a izbăvirii în lumea de apoi. Mulți ani mai târziu, poza cu tatăl lui Alvaro îmbrăcat în uniformă de marinar englez și o inofensivă droaie de copii, ciudat amestec de bogătași crescuți la azil și prinți înfricoșați: stigmatele și tarele care se trăgeau din viața dezordonată și depravată a străbunicului marcau chipurile descendenților — parcă de bătrâni conservați în borcane de alcool, își spunea Alvaro — pe care un fotograf anonim le făcuse pe furiș cu rafinata maliție a unui Goya față de progenitura regală a lui Carlos al IV-lea și Maria Luisa; stirpe degenerată de viitoare fete bătrâne acrite și — exceptându-l pe tatăl lui Alvaro — cavaleri parazitari pe cât de netrebnici pe atât de decorativi. Două pagini mai încolo — după obligatoriul schimb de poze cu vlăstarele neamului Mendiola care se stabiliseră în Cuba — grupurile de școlari într-o compactă disciplină cu fețe neguroase și privirea stinsă împrospătau amintirea unor vremuri uniform cenușii pe care Alvaro le cunoștea prea bine: cele șapte clase de liceu într-un colegiu religios prin care mai întâi maică-sa și apoi consiliul de familie încercaseră să-i domolească atitudinea rebelă și să-l strângă în rigidul corset al unor principii, o morală și niște reguli care erau reguli, morală și principii caracteristice pentru clasa detestată și ignorantă din care făcea parte; ani care fuseseră de păcate și remușcări, poluții nocturne și spovedanii, gânduri de îndreptare și îndoieli ce reveneau pe neașteptate, cheltuite cu tenacitate în invocarea unui Dumnezeu surd — golit de veacuri de conținutul său pur și autentic —

până în clipa în care viața își ceruse drepturile și precarul și costisitorul edificiu se prăbușise ca un castel de cărți de joc. Vederi parțiale — iulie 1918 — de la moșia de curând dobândită cu tinerei înfumurați — unchi și mătuși — indolent distribuiți într-o grădină împodobită, atunci, cu glastre de rochița-rândunicii, scaune de răchită rotunde, și un ciudat foișor rustic cu acoperiș de paie în care unchiul Eulogio instalase un năstrușnic telescop portativ. Ultimele poze dinainte de nașterea lui reproduceau foarte clar proprietatea maternă din Yeste, un furnal pentru distilarea rozmarinului, o instalație din plasa vecină La Graya. Tatăl lui Alvaro apărea în toate disprețuitor și distant, conștient parcă de stupida și găunoasa comedie socială pe care o juca, presimțind pesemne — își spunea Alvaro — răzbunătorul pluton de țărani răsculați și puștile grăbite care aveau să-i curme viața. Un sentiment nedeslușit, de profanare intimă și plăcută, însoțea răsfoirea lentă a acelor pagini ce evocau un trecut dispărut și mort, fantastic șir de personaje identificabile numai după însemnarea înduioșătoare a unui nume și a unei date calendaristice care-i salva astfel — pentru cât timp oare? — de irevocabila și definitiva uitare; și, precum în splendida reședință a familiei din Country pe care Alvaro o vizitase în timpul călătoriei în Cuba — preschimbată de Revoluție în modestă școală de instructori de Artă, cu fotografiile lui Castro și Lenin atârnate pe perete parcă în bătaie de joc —, ranchiuna postumă împotriva stirpei neghioabe și infatuatei sale respectabilități se hrănea din hecatomba aceea liniștită și tăcută. Printr-o ironie crudă a soartei depindea de el — cine-l împiedica să le șteargă picioarele cu guma ori să răzuiască paginile după cum avea chef? — ca însăși amintirea

existenței lor să se piardă și ea, iar binele și răul pe care le-ar fi făcut în viața lor ce aparținea acum trecutului — bieții figuranți deghizați din album — și să se topească în neantul din care se iviseră fără rost și în care cu noimă și pe bună dreptate se întorseseră.

Zadarnic îl căutaseră pe rafturile bibliotecii, printre volumele evlavioase și edificatoare ale unchilor săi: *Tinerețea pilduitoare sau Virtuțile și viciile* de Madame Dufresnoy; *Regina cerului* de Ana María Paulín y de la Peña, baroană de Cortés; *Carte de rugăciuni către Atotputernicul*; *Rugăciune către Sfântul Iosif*; *Manualul pelerinului la Roma*; *Istoria creștinismului în Japonia*; *Curs de apologetică sau expunere rațională a credinței* de părintele Gualterio Devivier; *Anuarul Maicii Domnului sau Adevăratul slujitor al Sfintei Fecioare*.... Cartea pe care în poza cu data mai 1936 o ținea în mână domnișoara Lourdes — pantofi, ciorapi, pălărie, fustă și bluză negre ce răspândeau încă, după douăzeci și cinci de ani, același miros ușor de tămâie și naftalină — și al cărui conținut drăgălașul copil care erai pe atunci — așezat grațios pe o pernă moale și cu părul pieptănat cu bucle — parcă-l sorbea cu reculesere și încântare, nu era acolo, rătăcită fără îndoială, ca atâtea altele, în vremurile tulburi ale revoluției și războiului, după ce murise taică-tu, casa fusese rechiziționată și neîmblânzita țară fusese zguduită de o criză teribilă și delirantă, ultimul horcăit al unei agonii prelungite de-a lungul mai multor veacuri. Stând acum în grădină, la adăpostul și ocrotirea seninei muzici a lui Mozart, retrăia scena recuperată de privirea neutră și obiectivă a fotografului; defuncta domnișoară de companie și copilul evlavios, concepuți

parcă într-un uşor şi extravagant vis, imortalizaţi într-un parc de copii cu doici şi bebeluşi, cai bătrâni bine dresaţi şi doamne imperturbabile, patru luni după — îţi spuneai uluit — faimoasele alegeri din februarie şi victoria Frontului Popular prevestitoare de rău. Mâinile domnişoarei Lourdes, care se odihneau pe carte, nu lăsau să se descifreze titlul, iar chipul tău semeţ trăda un sentiment amestecat de pizmă şi admiraţie.

Îţi revenea în minte marea dezamăgire că n-o găseşti şi că te duseseşi degeaba la librăria specializată în opere cu caracter religios deîndată ce ai ajuns la Barcelona pentru prima oară, când te-ai apropiat de o vânzătoare palidă cu înfăţişare de călugăriţă şi i-ai cerut *Istoria copiilor martiri* pe care ţi-o dăruise domnişoara Lourdes în ziua când împlineai şapte ani — cartea ta de căpătâi în depărtatele şi tulburile luni care precedaseră izbucnirea războiului.

— O colecţie de biografii aţi spus?

— Da, domnişoară.

— Aici avem o viaţă a Sfintei Maria Goretti cu ilustraţii color. Dacă doriţi s-o vedeţi... Pentru un cadou e foarte potrivită. Anul ăsta s-a vândut foarte bine.

— Nu, nu-i asta. Căutam o ediţie mai veche... Îmi amintesc că avea un desen cu Sfântul Tarsicio pe copertă.

— Nu vă amintiţi numele autorului?

— Nu, domnişoară...

— La un preţ mai accesibil avem *Vieţile copiilor Sfinţi*. Broşat. Treizeci şi cinci de pesete.

— Îmi daţi voie?

Vânzătoarea îi întindea un volum de format mijlociu pe a cărui supracopertă Pruncul Iisus (blond) îl îmbrăţişa pe un

micuț sfânt (blond) sub privirea îngăduitoare a doi îngeri (blonzi), reduși cu strictețe de artist la un căpșor trandafiriu și bucălat împodobit cu două aripi.

— Sunt vieți de copii sfinți, a spus vânzătoarea. Se vinde bine.

— Cartea pe care-o caut eu e cu copii martiri.

— Unii dintre ei au fost și martiri, a insistat vânzătoarea.

Pe neașteptate, te-a năpădit teama să nu te socotească un sadic și ai plătit cele treizeci și cinci de pesete cât costa cartea, încântat de pudica ei expresie de bănuială, cu neastâmpărul încurajator al celor șaisprezece ani — când ieșeai din sordidul chioșc dinspre arsenal cu o fotografie deochiată în buzunar și dădeai fuga în căutarea unui loc ferit unde s-o poți privi după placul inimii și să te bucuri de unul singur cu ochii ațintiți la poza glacială și deprimantă. Când te-ai întors la țară, cercetaseși cartea, redactată aproximativ în același limbaj cu al domnișoarei Lourdes, și trecutul a renăscut în sufletul tău pe neașteptate, preschimbând cartea ta în cartea pierdută, glasul tău în glasul pițigăiat al domnișoarei de companie.

— Orbit de mânie din pricina mișcătoarei mărturisiri de credință și spumegând de ură împotriva creștinilor și a frumoasei fecioare, prefectul poruncește să fie legată și băgată în închisoare, iar acolo să fie biciuită fără cruțare... Asculți ce-ți spun, Alvaro?

— Da, domnișoară Lourdes.

— A poruncit atunci să fie schingiuită și supusă la tot felul de cazne. A fost întinsă pe o bancă de tortură și cu cârlige de fier i-au sfâșiat trupul ca niște sălbatici. Călăii i-au ars pieptul și coastele cu fierul înroșit. Au băgat-o într-o

cadă cu var nestins ca să-i aprindă măruntaiele şi să leşine de durere; i-au turnat pe gât plumb topit şi au dat frâu liber cruzimii batjocorind-o până ce au lăsat-o fără simţire. Dar cu cât creştea furia prefectului şi a gealaţilor, cu atât mai mult se întărea dârzenia Sfintei şi creştea bucuria în sufletul ei: făcând să-i iasă de pe buze laude şi mulţumiri pentru Domnul... Îţi dai seama, Alvaro?

— Da, domnişoară Lourdes.

— Ascultă bine ce-ţi spun, căci povestea nu s-a sfârşit... Înverşunat cum era, prefectul a vrut să-şi astâmpere diavoleasca lui sete de răzbunare poruncind ca Sfânta să fie legată de o cruce de lemn şi trupul ei să fie prăjit pe tăciuni aprinşi. În clipa în care şi-a dat sufletul din gura ei s-a văzut cum iese un porumbel alb ca zăpada care a zburat la cer, simbol al sufletului său curat de fecioară care se înălţa pentru a primi cununa muceniciei. Şi s-a mai petrecut o minune, la care au fost martori o mulţime de oameni: din cer s-a lăsat un văl de zăpadă acoperind trupul gol al Sfintei ca să nu fie întinat de privirile nerușinate ale păgânilor... Plângi, copilul meu?

— Da, domnişoară Lourdes.

— Suferi pentru îngrozitoarele dureri ale Sfintei?

— Da, domnişoară Lourdes.

— Ai fi în stare să mori cum a murit ea şi să-l binecuvântezi pe Domnul pentru toate caznele pe care le-ai îndura?

— Da, domnişoară Lourdes.

Ce lume măruntă, îţi spuneai, era lumea în care trăiai, lumea ta de copil sănătos, râzgâiat şi netrebnic, sălăşluind într-o lume ordonată, fără riscul dar nici posibilitatea eroismului; strivit de greutatea atâtor făpturi ale Domnului prea

timpuriu hărăzite morții și slavei veșnice — Inés, Tarsicio, Pancracio, Agapito, Palayo, Lucia și altele mai apropiate în timp și nu mai puțin minunate, ca Sfânta Magdalena Sofia Barat, Sfântul Domingo Savio ori ciracul Alejandrito —, fără a băga măcar de seamă în viața ta vreunul din semnele prevestitoare care, negreșit, semnalează sufletelor cucernice prezența unui înger al Domnului în lume și care, în cartea de cetire a domnișoarei Lourdes, apăreau de obicei încă de la nașterea viitorului sfânt: vizite cerești, apariția Pruncului Iisus printre vaze de porțelan de Sèvres, persecuții nedrepte, boli dureroase, sănătate șubredă.

— Au existat de asemenea minuni dumnezeiești în viața acestui Sfânt care a străbătut atât de repede valea noastră de surghiun. Încă pe când se afla la Murialdo și Castelnuovo, un tânăr misterios — desigur o făptură din cer cu chip omenesc — îl purtase odată la mare depărtare, ca să-l cruțe de oboseala drumului. Mai târziu, o domnișoară nu mai puțin misterioasă — era oare chiar Sfânta Fecioară? — l-a însoțit de la Castelnuovo până la Mondonio, dispărând ca prin farmec...

Naiv cum erai, ai încercat să imiți atitudinile martirilor desenați în carte cu un nimb de sfințenie care înconjura în chip miraculos capetele lor blonde și îngerești, privindu-te ceasuri întregi în oglinda din baie și întrebându-te cu neliniște dacă nu cumva copiii cu părul negru și cuminți ca tine puteau aspira totuși la bunăvoința și ocrotirea puterilor cerești, fermecat de glasul plăcut al domnișoarei Lourdes, care, cu ochelarii căzuți pe nas, parcă spiona mereu, cu iscusință, emoțiile zugrăvite pe chipul tău.

— Curând, micuța și-a vădit milostenia și bunătatea inimii. Când plângea, nu-i puteau afla alinare decât pomenind

numele lui Iisus Hristos şi al Fecioarei Maria. De cum a început să gângurească, numele astea au fost cele dintâi pe care le-a putut îngâna. De multe ori putea fi văzută cu mânuţele înălţate la cer în rugăciune şi cu ochii scăldaţi în lacrimi de duioşie şi iubire. De la cea mai fragedă vârstă a arătat o dragoste încântătoare şi arzătoare pentru Taina Împărtăşaniei. Dispărea adesea de acasă ca să îngenuncheze dinaintea chivotului din altar. O găseau acolo zâmbitoare şi parcă în adoraţie, nemişcată de admiraţie şi extaziată de dragoste. În pofida vârstei sale fragede, înţelegea şi cugeta profund la valoarea nepreţuită a comorii care se păstra după portiţa săracă.

Tu admirai, bănuitor, sincronizata precizie a acelor vieţi înălţătoare care contrastau atât de dureros cu rutina şi vidul existenţei tale, visând, în lipsa multdoritei apariţii, la boala necruţătoare ce putea să te pună la încercare ori la râvnita şi spectaculoasa mucenicie.

— Nu ieşiţi în stradă, a spus, câteva săptămâni mai târziu, maică-ta. Ieri au întrebat de el şi i-am văzut trecând cu camioanele lor... Se pare c-o să dea foc la biserici...

Şi cu toate că, după toate aparenţele, existenţa ta nu se schimbase — mese la ore regulate, lecturi, plimbări cu domnişoara Lourdes — după expresia serioasă şi îngrijorată a adulţilor presimţiseşi intruziunea unui factor nou şi perturbant despre care nu se vorbea niciodată de faţă cu tine şi care, în absenţa ta, provoca uneltiri misterioase ale unchilor tăi, a căror taină încercai zadarnic s-o descifrezi prefăcându-te uneori că dormi, ori că eşti absorbit de jocul tău de cuburi cu care trebuia să reconstitui mări şi ţări.

— Trebuie să ascundem cupa la mansardă.

— Şi dacă ne denunţă vreun servitor? Nu putem risca să...

— Cel mai bine ar fi să ieşim noaptea.

— Ai uitat de controale? se auzea glasul unchiului César. Eşti complet nebună.

— O să merg cu băiatul. O femeie singură...

Ţârâitul prelung al soneriei, apăsător ca o somaţie, întrerupsese conversaţia şi, câteva ceasuri mai târziu, când domnişoara Lourdes îşi servea ca de obicei cana de ciocolată cu biscuiţi, maică-ta îşi ştersese lacrimile cu batista şi, deşi n-aveai decât şapte anişori, te-ai crezut obligat să spui şi tu ceva.

— Mamă.

— Da, inimioara mea.

— Plângi fiindcă tata e plecat?

— Da, copilul meu.

— De ce întârzie?

— Are mult de lucru.

— Cine sunt oamenii care-au întrebat de el?

— Nu-i nimic. Nişte prieteni.

Maică-ta nu ştia încă ce se întâmplase la Yeste — notificarea oficială a morţii s-a primit abia după un an — dar lacrimile ei îţi confirmaseră bănuielile că ceva — dar ce? — se urzea în culise, evenimente pe care, dintr-un motiv pe care nu-l puteam desluşi, adulţii încercau să le ţină ascunse pentru tine. Domnişoara Lourdes ţi-a dezvăluit taina înaintea celorlalţi.

Într-o seară îngenunchease împreună cu tine dinaintea micului altar de jucărie la care adesea slujeai liturghia imitând atitudinile şi gesturile oficianţilor autentici şi spusese cu emfază: «Ajută-ne în vremurile astea grele, Doamne

Dumnezeule. Nu-i lăsa pe necredincioşi să pângărească sufletul acestui copil şi să-l prefacă într-un rob al diavolului».

— Ce s-a întâmplat, domnişoară Lourdes? întrebaseşi tu.

— Nimic, îngeraşule, nimic.

— Ba da, domnişoară Lourdes. Ştiu că se întâmplă ceva. Am văzut pe fereastră camioanele cu oamenii aceia... Nu-i aşa că sunt oameni răi?

— Nu pot să-ţi spun nimic, îngeraşul meu. Nici un cuvânt mai mult.

— Ba da, domnişoară Lourdes. Spune-mi.

— Nu, îngeraşule. Eşti încă prea mic. I-am făgăduit mamei tale să nu spun nimic.

— Spune-mi, domnişoară Lourdes. Jur că n-o să spun nimănui.

— Îngeraşule. Sărmanul de tine.

— Dacă vin oamenii ăia răi, mă rog Sfintei Fecioare şi ei o să moară.

— Mama ta mi-a interzis.

— Te rog, domnişoară.

— Nu pot, copilaşul meu.

— Atunci, o să-mi spună Pruncul Iisus.

Îţi împreunaseşi mâinile ca în planşele care ilustrau volumul şi, învingând slaba ei rezistenţă, ai făcut-o pe domnişoara Lourdes să te îmbrăţişeze cu ochii scăldaţi în lacrimi şi să-ţi vestească cu glas tremurător venirea Antihristului. Oamenii prost îmbrăcaţi îmbulziţi în camioane care treceau pe sub fereastra ta erau trimişii speciali ai diavolului, agenţi necruţători ai Răului. Fabuloasa lume a persecuţiilor şi torturilor, a gealaţilor care se repezeau asupra victimelor ca lupii flămânzi asupra prăzii te cufundau într-o stare de fericire şi

zbucium sufletesc, fiindcă nu-ţi venea să crezi că visul acela atât de strălucit şi inaccesibil se preschimba pe neaşteptate în realitate.

— Nu mi-e frică de moarte, domnişoară Lourdes. Era o propoziţie învăţată din carte.

— Nu, nu, Dumnezeule. Nu pune în primejdie existenţa unui îngeraş nevinovat.

— Ce importanţă au câţiva ani de viaţă, dacă-mi pierd sufletul?

— Nu asculta, Doamne, rugăciunea acestui copil. Gândeşte-te la durerea maică-sii.

— O să pomenesc numele cel dulce al Fecioarei Maria şi oamenii aceia răi o să se căiască.

Expediţia a fost hotărâtă pe loc. Înflăcărată şi vibrând de entuziasm, domnişoara Lourdes plângea cu sughiţuri dinaintea altarului, te îmbrăţişa, cerea iertare lui Dumnezeu. Chipul ei zbârcit şi galbenă ca de ceară parcă renăscuse, cu doi bujori în obraji şi o lumină strălucitoare în privirea de fetişcană, iar tu te simţeai, în sfârşit, un locuitor al lumii descrise în carte, definitiv inclus în ceata mucenicilor. Cu încuviinţarea înfiorată a domnişoarei Lourdes îngenuncheaseşi lângă capela zugrăvită în purpurină, cu micuţa cupa de jucărie în mână, savurând din forul tău interior clipa minunată, bucurându-te dinainte de slăvita viaţă de sfânt ce poartă cununa luminii dumnezeieşti şi care avea să fie zugrăvit în cărţi cu un nimb strălucitor deasupra capului.

— Doamne Dumnezeule, iartă-mă, gemea domnişoara Lourdes. Uşurează îngrozitorul calvar al mamei sale. Dă-i curajul de care are atâta nevoie ca să suporte încercarea asta.

— De ce nu-i spunem să vină cu noi? sugerasem eu.

— Nu, îngerașul meu, n-ar putea să suporte.

— O să mă rog pentru ea.

— Îngerașul sufletului meu... Roagă-te și pentru mine.

În noaptea aceea n-ați dormit nici tu, și nici ea, tu stând cu fruntea lipită de ciboriu precum Sfântul Tarsicio, ea îngenuncheată dinaintea Pruncului Iisus, căindu-se și rugându-se la Dumnezeu pentru iertarea păcatelor. După ce maică-ta te-a sărutat înainte de culcare, cum făcea în fiecare seară — după ce încetau vorbele șușotite de la sfatul celor mari — te-ai uitat pentru ultima oară la cartea domnișoarei Lourdes — «cu piroanele pe care le întind îl pironește în cruce pe zid și-i taie venele cu un cuțit ca să i se scurgă sângele...» — desfătându-se cu descrierile lui sumbre cu o plăcere care te înfioară, nepăsător la sirenele și claxoanele care reglementau trecerea oamenilor pe stradă, spunându-ți într-una ca un somnambul: «Asta-i ultima mea zi».

La ora nouă, maică-ta ți-a adus mic-dejunul pe tavă. Domnișoara ți-a pus cămașa, pantalonii, ciorapii, sandalele, de un alb imaculat, și ți-a atârnat la gât o relicvă din Sfânta Cruce pe care ai sărutat-o de mai multe ori în extaz, în timp ce ea îți pieptăna buclele și-ți parfuma tâmplele cu apă de colonie. Unchiul César trebuia să vină s-o ia pe maică-ta și a intrat în casă cu ochii holbați de groază, fără cravată și fără pălărie, deghizat grotesc în sărăntoc — amintire tulbure ce se asocia în memoria ta cu omulețul zâmbitor care, câteva săptămâni mai târziu, își pusese odăjdii sub nasul tău și slujise liturghia în salon fără ca nimeni să se arate indignat de această superstiție —; a spus că pleca în vacanță la munte și că avea să-ți trimită o frumoasă carte poștală. Tu nu-l credeai decât pe jumătate și, postat în balcon, îi spionai mersul

ca să-i transmiți domnișoarei Lourdes semnalul convenit și pe urmă s-o ștergi și tu. Afară, sirenele urlau.

— Inimioară, îngerașule, prințul meu... O să te poți ține tare?

— Da, domnișoară.

— O să reziști la amenințări și torturi?

— Da, domnișoară.

— Inimioară, biata mea inimioară... Repetă cu mine. Doamne Iisuse Hristoase...

— Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat...

— Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat...

Barcelona nu era pe atunci un oraș prosper și înfloritor cu un milion și ceva de cadavre înfumurate și satisfăcute, și puteai să reconstitui cu ușurință înfățișarea oamenilor care, pe baricade improvizate sau la posturile de control, ridicau cu mândrie pumnul pe baza documentelor și a retrospectivelor de la Cinémathèque de la rue d'Ulm: zâmbet neutru și dur, favoriți lungi și bărbi scurte, basmale roșii legate la gât, salopete de nanchin și băști trase pe-o ureche de luptători în milițiile populare, muncitori, țărani; virilitate rudimentară și grosolană a unui popor născut la viață la o vârstă adultă și sechestrat din nou, în mijlocul indiferenței celorlalți, din pricina dușmanilor înverșunați dintotdeauna; bărbăție și asprime terapeutice pe care, cu luni în urmă, le găsiseși printre negrii și mulatrii din Havana, pe când erai urmărit de o iubire de adolescent care era un soi de presimțire a atacului de cord de pe bulevardul Richard Lenoir și a revocabilei tale existențe la termen.

— ...învierea trupului...

— Viața veșnică...

— Viața veșnică...

— Amin.

Puteai să-ți închipui de asemenea, cu ajutorul memoriei tale ulterioare, îmbogățite de cinematecă, aspectul neobișnuit al străzilor Barcelonei în timpul zilelor de tulburări sociale din august 1936; umplând astfel golurile existente într-o relatare abia însăilată cu elemente răzlețe și trunchiate: orașul părăsit de aristocrați și oameni de afaceri, preoți și domnișoare din lumea bună, cucoane și filfizoni, și în același timp o mulțime de îngropați de vii invada centrul ca o armată oțelită și sălbatică, miraculos ivită din subsolul vreunui cimitir din cartier. Casele păreau murdare și zdrențăroase, cu steaguri și lozinci în balcoane și pe ziduri și, în vacarmul neliniștitor al sirenelor care străpungeau aerul umed și călduț, grupuri de curioși examinau urmele de gloanțe și observau, batjocoritor, vânăta strălucire a incendiilor.

Ardeau bisericile din parohiile Sarriá și Bonanova, mănăstirile de maici Reparadoras și Josefinas, și tu, ținut din scurt de mâna osoasă a domnișoarei Lourdes, te îndreptai spre locul martiriului îmbrăcat în alb și cu prețioasa relicvă atârnată la gât, invocând mereu cu euforie numele dulci ale lui Iisus Hristos și Fecioara Maria. Alături de tine, domnișoara Lourdes își desfăcuse ostentativ broboada de dantelă și citea cu glas tare rugăciuni și sentințe din cartea legată în catifea și cu ferecătură.

— Duh al lui Hristos, sfințește-mă... Trup al lui Hristos, izbăvește-mă... Sânge al lui Hristos, umple-mă de iubire...

Deocamdată te gândeai mai mult la înfățișarea ta decât la orice altceva, pândind clipa măreață în care coroniță

aceea ușoară avea să se oprească deasupra capului tău, încercând să te mângâi cu gândul că, după moartea ta, buclele aveau să se facă blonde și chipul tău avea să fie aidoma cu Inés și Tarsicio, Pelayo și Pancracio, Eulalia și Dominguito del Val.

— Stai! Unde mergeți?

Un om rău, bărbos și prost îmbrăcat, se proțăpise înaintea voastră cu mâinile în șold.

— La singura și adevărata Biserică întemeiată de Domnul Nostru Iisus Hristos, a spus pe nerăsuflate domnișoara Lourdes.

— Păi nu vedeți că arde?

— Harul Domnului o să ne ferească de flăcări.

Alți câțiva bărbați înarmați și murdari se apropiaseră de voi și vă priveau cu luare-aminte — credeai că-ți amintești — cu un amestec de amuzament și curiozitate.

— Ia te uită ce pereche, a spus unul dintre ei.

— Sfântă Inimă a lui Iisus, apără-mă, ai reușit să îngâni.

— Ce-ai spus, băiete?

— Lasă-i în pace. Nu vezi că sunt băuți?

— Facă-se voia Domnului.

— Hai, spălați putina, a zis cel dintâi.

— Biserica e casa Domnului. El o să ne primească la pieptul său.

— Nu vă înfierbântați, doamnă. Capela e în flăcări. Avem ordin să nu lăsăm pe nimeni să treacă.

— Înainte, a spus domnișoara Lourdes.

— Nu ți-am spus că sunt țicniți?

— Liniștiți-vă.

— Patimă a Mântuitorului, întăreşte-mă... Ascultă rugăciunea mea, Doamne.

— Vă rog să vă întoarceţi acasă imediat, a spus bărbatul. Daca vreţi să vă rugaţi acolo, nimeni n-are nimic împotrivă.

— Doamne Dumnezeule.

— Hai, plecaţi odată. Noi nu vrem să facem nici un rău femeilor şi copiilor.

Încăierarea care-a urmat apărea foarte tulbure în amintirea ta şi nu-ţi puteai aduce aminte cu siguranţă dacă domnişoara Lourdes se năpustise asupra lor (cum îţi închipuiai uneori) ori dacă pur şi simplu anarhiştii au înşfăcat-o de mânecă în clipa în care, târându-te după ea, încercase s-o ia la fugă spre biserică (ipoteză mult mai plauzibilă).

— Suntem martiri, suntem martiri, repetai tu zadarnic.

Întoarcerea voastră, escortaţi de doi bărbaţi din forţele anarhiste, înarmaţi cu pistoale automate, fără coroniţă deasupra capului, cu costumul tău alb mânjit de noroi, reflectaseşi cu amărăciune asupra eşecului iremediabil al carierei tale de sfânt în faşă. Domnişoara Lourdes, după ce a depăşit criza lacrimilor, părea să n-aibă altă grijă, şi pe bună dreptate, decât cum avea să vă primească maică-ta.

— A fost o nebunie, gemea ea. N-o să mă ierte niciodată.

În seara aia tava cu cana de ciocolată şi biscuiţi te aştepta din nou, iar maică-ta nu stătea de vorbă cu domnişoara Lourdes decât ca s-o jignească şi s-o certe cu asprime pentru uşurătatea şi înfierbântarea ei.

— De parcă vremurile n-ar fi destul de grele... De parcă tot ce mi-a fost dat să îndur n-ar fi de ajuns...

Domnișoara Lourdes plângea în tăcere și, câteva zile mai târziu, a dispărut definitiv din casă. Maică-ta a deschis larg fereastra de la odaia ei, și singurul ei comentariu a fost că mirosea urât.

Așa a decurs singura ta incursiune sinceră în lumea credinței și, cât a ținut războiul, refugiat cu maică-ta și unchii tăi într-un sat din sudul Franței, nu te-ai mai gândit la martiri, nici la micul tău altar. Când partida națională a câștigat războiul și societatea te-a recuperat, educatorii tăi ți-au impus cu sila un cult superstițios și masochist de care te-ai eliberat curând. De atunci Iisus Hristos își întorsese fața de la tine, iar tu trăiai în pace și fără el, cel puțin până în ziua în care, de n-o luai tu înaintea sorocului previzibil, aveai să te trezești lipsit de apărare ca pe bulevardul Richard Lenoir și, lipsit de cunoștință și de facultățile tale, cu sfântul maslu și crucifixe fantastice, slujitorii lui aveau să se năpustească asupra ta și, fără ca nimeni să le poată cere socoteală, aveau să pună stăpânire pe trupul tău — gata să se descompună, ajuns hrană pentru viermi — pentru a-l arăta apoi peste tot spre cinstea și slava castei lor ambițioase și simandicoase, purtătoare de coroană și sceptru.

Recviemul de Mozart se încheiase și conturul obiectelor se estompa în penumbra ce se lăsase, adierea proaspătă a vântului era tot mai slabă, iar asfințitul cufunda câmpia într-o tăcere întreruptă numai de cântecul greierilor și asurzitorul orăcăit al broaștelor: «Noi n-avem nici o vină în realitate nu știam nimic sigur că în 1939 ne-am înscris masiv în Falangă sau în partidele de dreapta și le-am îmbrăcat pe fetele noastre în Luceferi și Margarete iar pe băieții noștri în Săgeți și

Pelayos[1] dar am făcut-o din raţiuni de patriotism curat ca o reacţie logică împotrivă dezordinilor funeste dinaintea dezordinii pe care nici măcar azi nici un om de bună credinţă nu le poate tăgădui dacă am greşit atunci greşeala s-a născut din prea multă iubire pentru ţara noastră şi în cele mai multe cazuri activitatea noastră politică a fost scurtă strict limitată la timpul necesar pentru a organiza puţin lucrurile după acea luptă înverşunată şi inutilă care avea să ne coste atâta sânge şi pe unii şi pe ceilalţi şi după ce a trecut efemerul entuziasm iniţial ne-am retras ca să ducem o viaţă cumpătată şi liniştită închinată cu totul familiei şi afacerilor crezând orbeşte tabloul idilic pe care ni-l zugrăveau ziarele convinşi că victoria lui Hitler deschidea o epocă de pace, progres şi prosperitate pentru popoare fără să ne dăm seama de reversul medaliei de trufia lui şi de dispreţul pentru valorile spirituale şi pământeşti seculare apărate de Biserica Catolică eroare scuzabilă dacă se ţine seama de faptul că după ce s-a încheiat războiul nostru fratricid ne gândeam înainte de toate să reconstruim clădiri şi fabrici să încurajăm comerţul şi să dezvoltăm industria pentru a crea locuri de muncă şi să poată câştiga o bucată de pâine milioane de compatrioţi nevoiaşi dintre care mulţi dacă e să spunem adevărul luptaseră alături de noi ori lăsaseră văduve şi copii orfani presupunând cu candoare că politicienii aveau să rezolve lucrurile la timpul potrivit şi aveau să restabilească monarhia atunci când va fi nevoie o monarhie liberală cu instituţii şi Camere care să se îngrijească de binele public şi libera

---

[1] Însemne ale tradiţiei, utilizate de forţele naţionaliste după încheierea războiului civil. Spătarul Pelayo este iniţiatorul Reconchistei creştine împotriva invaziei musulmane din 711.

inițiativă să nu neglijeze justiția distributivă la care se referă Enciclicele papale complet străini de abuzurile unei represiuni a cărei existență nu o cunoșteam având încredere cu naivitate în probitatea și simțul civic al unor oameni care hotărau destinele țării sacrificându-ne fără preget atunci când impuneau împrejurările supuși cum eram unei raționalizări atât de stricte încât însăși rigoarea sa ne obliga adesea s-o eludăm nu pentru noi căci eram gata oricând să slujim cu credință interesele superioare ale patriei ci din pricina sărmanilor noștri copii siliți să mănânce o rație foarte mică de numai o sută cincizeci de grame de pâine pe zi în timp ce fericiții posesori ai unei cartele de clasa a treia primeau patru sute fără a mai vorbi despre penuria celorlalte produse pe care din păcate trebuia să ni le procurăm la prețuri de speculă ca toată lumea inclusiv nevoiașii dar este vorba cum vedem despre păcate mărunte neglijabile și cu greu am putea găsi omul cel drept oricare ar fi proveniența lui socială și obârșia lui fără de păcat el însuși ca să arunce cel dintâi piatra să reînființăm partidele istorice să-i readucem pe tron pe Bourboni asta mi se pare astăzi soluția potrivită dată fiind conjunctura ostilă față de regimurile totalitare și subversiunea roșie care ne amenință acești cinci ani de după războiul civil au fost la fel de grei pentru toți pentru învingători ca și pentru învinși pentru bogați ca și pentru săraci de aceea se impune azi formula suplă și echitabilă deschiderea spre dialog pactul care să garanteze persoanelor și bunurilor să deschidem o pagină nouă salutar preludiu al păcii în sufletele noastre și multdorite și bărbătești strângeri de mână...». În ce ungher întunecos al memoriei sale de adolescent se cuibărise oare amintirea sardonică a acelor Glasuri moarte? Era de

ajuns o imagine anodină ca s-o smulgă din uitare şi s-o scoată la lumină în toată cruzimea ei? Ce demon ascuns ca o fiară ce pândeşte răbdătoare să iasă, cu ghearele desfăcute şi gata să se repeadă asupra prăzii, în faţa imboldului fugar al unui cartonaş cenuşiu şi inofensiv?

Cu ajutorul instantaneului făcut în grădină la câteva luni după moartea maică-sii, Alvaro putea să-şi amintească şuşotitul conversaţiilor din toamna de neuitat a anului 1944 şi putea să dea un nume exact chipurilor depărtate care, într-o poză gravă şi studiată, alcătuiau solemnul şi ofilitul consiliu de familie: nasul acvilin şi buzele ranchiunoase ale bisericoasei mătuşi Mercedes, părăsită de logodnic în faţa altarului şi, de atunci, înverşunată vrăjmaşă a bărbaţilor şi a plăcerilor trupului; privirea spălăcită a unchiului César, estompată de ochelarii cu nenumărate dioptrii, cufundat în somnul latargic al unei vieţi de cămin fără istorie, cu două fete de măritat — viitoare fete bătrâne — şi un băiat lipsit de vlagă hărăzit preoţiei; vărul Jorge, cu o recent obţinută atunci diplomă de bacalaureat şi o proiectată carieră de tânăr agent fiscal venal şi uns cu toate alifiile; şi în sfârşit, într-un colţ al fotografiei şi dominându-i pe ceilalţi cu înfăţişarea lui de zeu absent şi inaccesibil, unchiul Eulogio, care-şi sprijinea o mână pe umărul lui Alvaro şi ţintuia sever obiectivul cu ochii lui negri ca tăciunele, inspiraţi, strălucitori.

— Europa e pierdută, copilul meu. Occidentul a intrat în perioada lui de decădere biologică şi nici o intervenţie medicală nu-l poate salva. E ciclul fatal al vieţii: tinereţe, maturitate, agonie, moarte... Nouă ne-a fost dat să trăim epoca ultimelor horcăieli dinaintea morţii... Ca Roma la moartea lui Teodosiu şi Bizanţul sub dinastia Constantinilor...

În filele ofilite ale albumului unchiul Eulogio apărea din când în când cu misteriosul său material ştiinţific, în vizită la umbroasele plantaţii de cafea din Nicaragua ori oaspete neobişnuit al familiei Mendiola la reşedinţa lor din Cuba. În tinereţe se consacrase cu trup şi suflet studiului şi observaţiei astrelor şi, printre moliile şi pânzele de păianjen din pod, scăpărând la atingerea unei prăfoase raze de lumină ce se strecura prin crăpătura oblonului, puteai găsi câte un vestigiu al primei şi uitatei sale pasiuni: vreo lentilă spartă şi nefolositoare, o hartă decolorată a lumii, o planşă cu constelaţiile din emisfera boreală. Mai târziu, îmboldit de noi nelinişti, lăsase astronomia de dragul astrologiei, trecând apoi, aproape fără tranziţie, de la Ştiinţele Oculte la Religiile Raţionalizate pentru a ajunge până la urmă — în ultimii ani ai deceniului patru — şi după un şir de operaţii de bursă — achiziţie de mărci şi acţiuni la căile ferate ruseşti înainte de războiul din 1914, de obligaţiuni ale Companiei de Tramvaie din Shanghai şi a unui pachet voluminos de bonuri de la Nicaragua Coast Company cu doar câteva luni înainte de izbucnirea războiului din China şi prăbuşirea preţului mondial al cafelei în 1924 —, în perioada care cuprinde vârsta lui adultă şi limitele prelungitei lui bătrâneţi. Nişte clişee decolorate din vremea aceea reproduceau chipul unui tânăr cu mustaţă şi barbişon, înfrigurat şi chipeş, care-l citea pe Keyserling cu un aer sumbru rezemat de pernele unei sofale otomane: rasist şi totodată iubitor de muzică, părea că meditează la alţii în spiritul catastrofalelor preziceri ale lui Spengler, în timp ce, cu vădită admiraţie, se lăsa în voia acordurilor melodioase — «Cavalcada

Valkiriilor», își spunea Alvaro — pe care le transmitea un gramofon demodat cu difuzor în formă de trompă.

Războiul civil spaniol îl găsise la Havana și chiar pe 18 iulie 1936, la șase fix după-amiază, ora locală, unchiul Eulogio s-a prezentat ca voluntar la consulul Majestății Sale regele Victor Emanuel al III-lea fără a ține seama de vârsta lui înaintată, nici de sănătatea lui fizică precară. *Signore* Romano Balbo, care era prieten cu bătrânul Mendiola, a izbutit să-l facă să renunțe la proiectele sale și l-a înapoiat speriatei familii — în compania căreia a rămas până la încheierea ostilităților. Întors la Barcelona, încărunțit și șubrezit de dese indispoziții, unchiul Eulogio își împărțea timpul între lectura *Enciclopediei Spaniole* și noua și devoratoarea sa pasiune pentru cuvinte încrucișate. Spre deosebire de frații săi, nu crezuse niciodată în triumful naziștilor și, în fiecare zi, când se scula, răsfoia ziarele — *Avangarda*, *Ziarul Barcelonei* și *Curierul catalan* — cu un aer sceptic.

— Oricine câștigă, îi spunea el lui Alvaro, rezultatul va fi același. Europa sângerează, în timp ce Asia își ascute ghearele.

— Germania nu poate să piardă, susținea unchiul César.

— Comoditatea, viața ușoară fac să degenereze rasa... Coeficientul de natalitate scade mereu. În Siberia femeile kirghize nasc pe crupa cailor.

— Cu armele secrete...

— Nici o armată n-o să oprească avalanșa... Ca în veacul al patrulea, când au năvălit hunii și ostrogoții.

În melancolicele săptămâni care au precedat moartea maică-sii, Alvaro urmărise cu neliniște slăbirea lentă dar continuă a pozițiilor germane pe frontul din Răsărit. Unchi

şi veri se instalaseră în vastul apartament pândind deznodământul şi în somnul neliniştit bântuit de coşmaruri ori în lungile insomnii, frazele ursuze şi rău prevestitoare ale unchiului Eulogio dobândeau o precizie tangibilă şi neliniştitoare. După moartea maică-sii, unchii îl duseseră să se odihnească la conacul moştenit pe linie paternă şi dintr-odată — ca într-o proiecţie a meticulosului său tărâm de zbucium şi teamă — evenimentele istorice s-au precipitat.

Debarcarea aliaţilor în Normandia, căderea Parisului, înaintarea armatei roşii în Polonia şi România confirmau întocmai prevestirile pesimiste ale unchiului Eulogio şi până şi unchiul César, cititor entuziast al cărţii *Mein Kampf* şi herald înfocat al biruinţei germanilor, părea umil şi abătut şi pomenea cu glas lugubru eventualitatea unui acord cu Churchill pentru a opri înaintarea irezistibilă a ruşilor. Pe harta lui dintr-un atlas de şcoală, Alvaro examina zilnic cu îngrijorare înspăimântătoarea pată roşie care-şi întindea nesăţios tentaculele peste Europa istovită. Teama abstractă de război se preschimbase treptat în frământare şi zbucium cu privire la propriul său viitor personal: ce altă pradă puteau căuta decât pe el, tânărul Alvaro, vlăstar al unei familii cinstite şi cuviincioase, moştenitor fragil al unei lumi delicate şi caduce? Cei care-l asasinaseră pe tatăl său aveau să-l ierte pe el? Nu-i vor rezerva oare mai curând soarta îngrozitoare de care avuseseră parte unchiu-său Lucas şi văru-său Sergio?

Unchiul Eulogio îi împrumutase din *Decăderea Occidentului* şi *Amurgul naţiunilor de rasă albă* şi, în vara şi toamna lui 1944, Alvaro citise şi recitise pe nerăsuflate, fascinat de caracterul ineluctabil al răului, neajutorat şi lipsit de forţă pentru a-l combate. Ruinate, epuizate, dezbinate, ţările

europene nu se puteau măsura ca suprafață și populație cu țările sălbatice și oțelite în luptă care alcătuiau blocul sovietic. Dacă se îngroașă gluma, mulțimile ar refuza să lupte împotriva invadatorilor: comuniștii și socialiștii, spunea unchiul Eulogio, și poate chiar și democrații și liberalii. Precarul echilibru al balanței s-ar rupe definitiv în favoarea Estului. La prima ocazie, barbarii ajung la Pirinei.

Trăiseră atunci câteva luni de alarmă și neliniște, zbucium și spaimă, în care Alvaro se aflase la remorca unchiului Eulogio și lecturilor lui, pe când în jurul său viața își urma cursul, în aparență încrezătoare și veselă, parcă nebănuind termenul amenințător și brutal al înfrângerii germanilor. Duminicile și în zilele de sărbătoare, unchiul îl aștepta la poarta internatului, iar Alvaro, renunțând la distracțiile atât de ispititoare ale vârstei, se închidea de bunăvoie în camera lui pentru a reflecta cu luciditate accentuată de teamă asupra slăbiciunii Occidentului — produs al vieții comode și tihnite — și slăbiciunii lui — sporită de masturbări frecvente și purificatoare —, comparând indicele de natalitate scăzut al francezilor — în pofida enormelor progrese ale obstetricii — cu înmulțirea rapidă a kirghizilor, cu femeile lor care nășteau pe coama cailor și al căror aliment primordial, după spusele unchiului Eulogio, consta în câteva kilograme de carne crudă pe zi, substanță foarte bogată în calorii și umori vitale, obârșie și izvor ale dorințelor vorace de expansiune și ale nemăsuratelor porniri războinice. Nu o dată bătrâna și credincioasa servitoare a unchiului — mai puțin credincioasă, totuși, ținea să precizeze mătușa Mercedes, decât legendara servitoare din alte vremuri, care, când a murit, după o existență de privațiuni și trudă neobosită, lăsase

întreaga ei agoniseală dispreţuitorului bunic care o exploatase — îi apărea în vis strigând: «Vin kirghizii, conaşule!» şi Alvaro se trezea în albul şi fantomaticul dormitor al liceului cu fruntea lac de sudoare şi pulsul neregulat, mulţumind lui Dumnezeu pentru prezenţa binefăcătoare a colegilor care sforăiau în paturi la fel cu al lui, deocamdată ferit de primejdii — pentru cât timp? — din partea kirghizilor şi a femeilor lor care năşteau pe crupa cailor, spunându-şi de nenumărate ori «Doamne, nu mă părăsi» până ce oboseala îl dobora şi se cufunda în somnul ce se milostivea de el.

— Mane, thecel, fares, a spus sentenţios unchiul Eulogio când s-a răspândit vestea despre sinuciderea lui Hitler.

— Americanii nu sunt orbi. Unchiul César se exprima fără pic de convingere. Dacă-l aducem pe rege şi se restabilesc partidele...

— Eu sunt acum bătrân şi viaţa nu-mi mai poate oferi mare lucru. Dar tu, bietul meu Alvaro, ce-o să faci? Ce-o să se-aleagă de tine?

O frică iraţională se strecurase pe nesimţite în venele lui, se întipărise pe chipul lui ermetic şi dur de kirghiz reprodus într-o planşă în culori din volumul de Geografie Umană şi năruise proiecte de fugă în ţări sigure şi depărtate ce dobândeau dulcea consistenţă a unui posibil colac de salvare, minusculă geamandură de care să se agaţe în ziua scufundării şi a naufragiului.

— În locul tău, eu m-aş duce într-un loc liniştit cum e Cuba, spunea unchiul Eulogio. Acolo nu există primejdia revoluţiilor, nici a războaielor. Vărul Ernesto e putred de

bogat şi-ţi poate călăuzi paşii. Ştii ce-mi spune în ultima lui scrisoare? Că l-a trimis pe Juan Carlos în Statele Unite ca să-şi ia o diplomă de inginer... Iar Adelaida e frumoasă de pică şi cum nu se poate mai plăcută, e un bujor de fată... Spune-mi, ţi-am arătat relatarea despre petrecerea pe care a dat-o la majorat apărută în *Ziarul Marinei*?

Sudorile reci şi palpitaţiile lăsau atunci loc tămăduitoarelor vise de fericire şi euforie pe o insulă din paradis, departe de kirghizi şi de femeile lor, la umbra unor trainice proprietăţi de familie, binevoitoare şi ocrotitoare, garanţie seculară a unei ordini senine şi statornice. Micul palat de la Punta Gorda din Cienfuegos, fabrica de trestie-de-zahăr de la Cruces, fotografiile îngălbenite ca foile de tutun din albumul familiei erau o oază proaspătă de calm şi fericire, desfătare şi odihnă pe care unchiul i-o punea sub ochi ca un miraj ameţitor, tolănit leneş în fotoliul său de piele cu mâna rezemată de cartea intitulată *Geografia Cubei*, pe care, cu câteva săptămâni în urmă, i-o trimisese Ernesto din Havana.

— Şi pe urmă clima e minunată, foarte sănătoasă pentru bolnavii de reumatism şi de gută. Ascultă ce scrie aici: aşezarea Cubei în zona tropicală şi acţiunea binefăcătoare a curenţilor maritimi fac ca iernile noastre să nu fie deloc aspre. Potrivit scării climatologice a ilustrului savant Koeppen, Cuba reprezintă o climă caldă de savană fără iarnă, condiţie care are drept simbol, într-un limbaj ştiinţific de prescurtare rapidă, literele AW...

Alteori, în acele lungi seri de duminică întrerupte doar de fugara apariţie a servitoarei care aducea tava cu ceainicul şi două ceşcuţe de porţelan chinezesc, fantezia unchiului

Eulogio se îndrepta spre alte puncte ale globului terestru, la fel de depărtate de Europa și la fel de sigure.

— Iar dacă nu-ți place marea Caraibilor poți să te duci să cultivi cafea în Kenya sau în Angola. Am citit nu de mult un articol despre un preot misionar deosebit de interesant. Negrii de acolo sunt foarte pașnici, se hrănesc cu ierburile și florile câmpului, ascultă de stăpânii lor albi și-i cinstesc. Părintele povestește că de multe ori a trebuit să-i certe, fiindcă acei sărmani nefericiți voiau să-l adore ca pe un zeu...

Luni și luni de zile Alvaro ascultase cu nesaț explicațiile și disertațiile lui științifice până când, mai întâi când a început vacanța, apoi din pricina pasiunii sale pentru Jerónimo, care l-a absorbit cu totul, acele întâlniri minunate s-au rărit. Toamna sănătatea unchiului s-a înrăutățit brusc și, în tot mai puținele și protocolarele lui vizite, Eulogio rămânea cufundat în gânduri în fața lui fără să scoată o vorbă, spionând cu coada ochiului du-te-vino-ul bătrânei servitoare, care-i aducea misterioase fierturi și poțiuni. Ultima dată când Alvaro îl văzuse în libertate, unchiul se uitase la el și-i poruncise: «Pleacă, lasă-mă în pace». De Crăciun, mătușa Mercedes i-a comunicat scurt că, ascultând de rațiuni de ordin medical, fusese internat într-un sanatoriu.

Cu trecerea timpului, Alvaro păstra o amintire plăcută și caldă a prieteniei ciudate și luminoase care-l legase de el și, în timpul călătoriei pe care a făcut-o în Cuba, după victoria revoluției conduse de Fidel Castro, se gândise adesea la acea prietenie cu același zâmbet, încercând să-și închipuie reacția unchiului Eulogio, dac-ar mai fi trăit, față de expropierea familiei Mendoza și fuga la Miami, de răscoalele negrilor și de căsăpirea misionarilor în Angola și

Kenya. Cât despre unchiul César, după ce a trecut primul fior de spaimă, imitase mișcarea făcută de ceilalți membri ai clasei sale, strângându-și rândurile, în epoca aceea de grăbită închidere a granițelor și retragere ipocrită a ambasadorilor, în jurul omului care fusese, era și avea să fie cel mai vajnic apărător al adevăratelor lor interese. Câțiva ani mai târziu — după ce se despărțise de familie printr-o barieră mult mai greu de trecut decât întâmplătoarele legături de sânge — Alvaro văzuse chipul lui în ziare într-o fotografie cu un grup de fideli care aclamau trecerea Binefăcătorului în timpul uneia dintre sporadicele sale vizite la Barcelona. Acea ultimă imagine a lui pe care o păstra în minte era totuși de ajuns pentru a-l convinge că logica elementară și bunul-simț practic trebuiau să-l ducă în 1962, ca pe atâția alții, fără nici o ruptură sau contradicție, ca urmare a dezvoltării turismului și creșterii economice, la apărarea valorilor europene și liberale, cu prudență, cu mare prudență, în ziua nefastă în care Binefăcătorul n-o să mai fie, și, din nou, avea să fie nevoie, ca în nefericita iarnă a lui '45, de un rege — decorativă și arătoasă piesă de schimb.

Pe neașteptate s-a aprins lumina. Noaptea se lăsase fără ca tu să bagi de seamă și, rămas încă în grădină, nu puteai să distingi zborul dezordonat al rândunelelor, nici tivul roșiatic al asfințitului pe fundalul sinuos al munților. Albumul de familie rămânea în mâinile tale, devenit inutil în umbra înserării și, când te-ai ridicat, ai mai umplut un pahar de Fefiñanes și l-ai dat de dușcă. Cele dintâi stele se aprindeau deasupra acoperișului, iar cocoșul din vârful giruetei își profila vag silueta semeață pe cerul întunecat. Dolores se ivise în ușa

galeriei. Blugii verzi îi înfășurau strâns șoldurile de adolescentă. Înainta spre tine cu o țigară între degetul arătător și cel mare de la mâna dreaptă și, așa cum prevăzuseși, ți-a aruncat o privire furișată la nivelul sticlei de Fefiñanes, dar chipul ei nemișcat nu dezvăluia nici un sentiment dincolo de expresia obișnuită. Buzele ei frumos rotunjite și prietenoase zâmbeau ușor, iar mâna ei liberă a schițat un salut sobru și s-a așezat pe mâna ta. Ca un somnambul ai auzit-o cum îți vorbea despre pregătirea cinei, îți aducea aminte orele la care îți prescrisese să iei picăturile doctorul d'Asnières, se interesa de conținutul albumului. Când privirile voastre s-au întâlnit, au înviat pentru câteva clipe dulcea impresie de joc și complicitate de odinioară: iluzoria credință într-o unitate morală pe care nici timpul, nici omeneasca eroziune n-ar putea s-o distrugă. Vâjâia din nou vântul îndoind crengile eucaliptilor și-ți răcorea fața cu necontenite rafale, când ursuze, când mângâietoare. Puțin după aceea, fata s-a întors cu paharul cu apă și picăturile, iar în urma ei verișorii lui Dolores au năvălit veseli în grădină. Galeria vă ispitea cu divanele sale comode și insidioasa nostalgie a *Recviemului* de Mozart. Ai băut amestecul dintr-o singură înghițitură. Ținându-vă de mijloc, v-ați îndreptat spre casă, pe când servitoarea strângea frapiera, paharele, sticla de Fefiñanes și, cu un strigăt ascuțit, îi chema pe copii în bucătărie. Dolores a pus din nou discul la pick-up. Acordurile din *Introitus* au anulat fără drept de apel tăcerea, iar tu, tolănit pe sofa, ai deschis din nou albumul.

Fotografia fusese făcută de vărul Jorge cu un Leika ultimul tip pe care i-l dăruiseră părinții lui cu prilejul celor cinci note

maxime luate în primul an de Universitate, iar Jerónimo apărea în ea la fel cum ți-l aminteai cu optsprezece ani mai târziu: cu o privire de felină, sprâncenele negre, buzele viclene, trupul zvelt și puternic sub hainele sale sărăcăcioase. Coșurile pe care le cărase, acum goale, stăteau aliniate în cramă, și un câine fără stăpân sărea în jurul lui cu limba scoasă, într-o adorație totală și delicată. Unchiul César ciugulea un ciorchine de struguri, îmbrăcat în alb cum cerea pe atunci moda. Ceilalți erau pesemne prietenii lui Jorge, invitați de el, ori poate, cine știe, pur și simplu curioși care se nimeriseră acolo sau vecini. Lumina mieroasă a lunii septembrie estompa fundalul pozei. Era vremea culesului.

Pe când erai intern la liceu, și-a făcut apariția într-o după-amiază cerând de lucru țăranilor înstăriți și, cu toate că în general n-avea încredere în pripășiți, bătrânul Xoaquim l-a angajat. A spus că-l cheamă Jerónimo López — n-avea permis de muncă, nici alte acte, numai o recomandare de la un preot de țară necunoscut în partea locului —, muncitor cu ziua, holtei ca stare civilă, de treizeci și doi de ani. Era zdravăn și oacheș și vorbea cu cel mai curat accent din Sud.

Dacă înfățișarea lui trezea firesc neîncrederea, seriozitatea și hărnicia neobișnuite de care dădea dovadă la lucru i-au atras îndată simpatia tuturor. Când la sfârșitul lui iunie ai venit tu — după terminarea clasei a patra de liceu — Xoaquim hotărâse să-l poftească mereu la masă și-l trata ca pe unul dintre copiii lui. Jerónimo era zgârcit la vorbă, dormea întotdeauna singur într-un grajd, iar duminica, în loc să meargă la cârciumă cum făceau ceilalți argați, rămânea să mai trebăluiască prin casă ori se pierdea agale pe cărările

din pădure. Dacă se apropia uneori de sat, se mărginea să-şi ridice porţia săptămânală de tutun şi se întorcea îndată acasă.

Cum erai cufundat în reflecţii profunde, rodul lecturii lui Spengler şi al conversaţiilor cu unchiul Eulogio, îl văzuseşi fără să-l bagi de seamă, în tovărăşia celorlalţi zilieri, cu mijlocul încins cu un brâu negru şi cu creştetul acoperit cu o pălărie ţărănească din frunze de palmier, cu picioarele desculţe bine înfipte în pământ, îndemnând mânzul cu o biciuşcă în timpul lucrărilor de seceriş. Probabil că ai deschis fereastra de la odaia ta, atras de zgomotul familiar al treierişului şi ţi-ai aruncat privirea peste grămezile de grâu auriu ridicate pe arie, urmărind rotirea sprintenă ca de dulap de bâlci a omului şi mârţoagei, frumoasa şi vechea lucrare de separare a spicului de paie pentru a le vântura apoi cu ascuţitele şi subţiraticele furcoaie. Pe vremea aceea viaţa se desfăşura în faţa ochilor tăi liniştită şi amăgitoare ca perindarea litografiilor în culori proiectate de o lanternă magică, tainic subminată la temelie de un duşman ascuns care, mai curând sau mai târziu, trebuia s-o distrugă. Ai băgat atunci de seamă prezenţa lui reală? Ori l-ai socotit un simplu element, printre atâtea altele, şters şi neînsemnat, din sugestivul şi înşelătorul tablou al naturii?

Câteva zile mai târziu l-ai văzut din nou, tot desculţ şi cu săpăliga pe umăr, străbătând grădina şi îndreptându-se spre livadă, când tu cu verii tăi disputaţi partida zilnică de crochet şi unul dintre voi îl acuza pe Jorge că târăşte crosa ca să conducă mingea, anacronici cu toţii, îţi spui tu acum, precum gravele personaje fotografiate în urmă cu cincizeci de ani din album, la fel de ornamentale şi caduce. V-a dat bună-ziua ridicând uşor mâna până a atins borul pălăriei şi

a dispărut printre stejarii de plută, lăsându-vă cufundați, îți aduceai acum aminte, în tărâmul unui timp fără margini, în nimicnicia și deșertăciunea voastră.

— Bărbatul ăsta nu-mi place deloc, a spus mătușa Mercedes întrerupându-și câteva clipe lucrul la broderie. Tu ce crezi despre el, César?

— Eu?

Unchiul și-a ridicat ochii de pe revistă — *Life* în spaniolă, fără îndoială, dat fiind că pe atunci *Signal* își încetase apariția.

— De ce mă întrebi?

— În sat nu-l cunoaște nimeni. A ajuns aici fără nici un fel de acte.

— Xoaquim e mulțumit de el. Nu-i colțos și-și face bine treaba. Și pe deasupra are o recomandare de la un preot...

— Dacă-i bun creștin, de ce nu merge la biserică?

— De unde să știu eu, dragă? Doar n-o să-l silim noi să meargă.

— Ai stat de vorbă despre el cu Mossén Pere?

— Uite ce-i, Mercedes. Important e să fie om de cuvânt și să lucreze bine. Nu văd de ce-ai fi tu mai catolică decât Papa.

Duminica următoare, cu mantila și ceaslovul în mână, în șareta cu care vă duceați la biserică, mătușa Mercedes a trecut iarăși la ofensivă.

— Ai văzut, César?

— Ce să văd?

— Andaluzul.

— Ce-i cu el?

— Ai văzut cum ne-a salutat?...

— Foarte normal, cum fac și ceilalți zilieri.

— Da, însă mie nu mi-a plăcut. Omul ăsta pune ceva la cale.

— De unde știi tu, dragă?

— Am fler. În privirea lui e o scânteie de provocare...

— Închipuiri de-ale tale, Mercedes.

— Sunt sigură că e în mișcarea de rezistență.

Cuvântul s-a rostogolit în existența ta amorțită, rotund și tare ca o piatră, stârnind în calea lui un noian de emoții care aboliseră dintr-odată lumea reală, punându-te față în față, lipsit de apărare, cu propriul tău coșmar îndârjit. Oare ar fi putut fi chiar el ucigașul de care se temuse de atâtea ori? Călăul care, când îți venea ceasul, te-ar fi executat cu sângerece, era oare noul zilier? Obrazul său smead înlocuise treptat în nopțile tale zbuciumate chipul nebulos și depărtat al kirghizului, cufundându-te într-o aleatorie mlaștină de ipoteze și presupuneri. Bărbatul care în fiecare dimineață trecea prin fața ta și-ți zâmbea era dușmanul tău. Într-o zi avea să intre în odaia ta cu un cuțit și te va ucide. Îți venea să crezi? Era greu de crezut.

Incertitudinea punea stăpânire pe tine, neîncrederea în lumea ta și valorile ei atât de lăudate. De atunci ai dobândit obiceiul de a-l spiona pe Jerónimo. Îl pândeai, ascunzându-te când cobora să ude răzoarele de pe malul torentului și mergeai tiptil în spatele lui, încercând să-i calci pe urme, în duminicile în care, fără griji și fără nici o treabă în aparență, o apuca pe potecile pădurii. Făceai asta ferindu-te de toți, desfătându-te cu taina acestui joc, ajuns complice cu

el în raport cu ai tăi, îndoindu-te din ce în ce mai mult de calitatea lui de executant şi de necesitatea istorică a crimei.

Cât timp ţinuse pânda ta şi îngăduinţa lui? E cu neputinţă să nu fi băgat de seamă că-l urmăreai pas cu pas, şi aşa se face că, mai multe zile la rând, întorsese brusc capul şi te descoperise ascuns în desişul pădurii, în acelaşi timp ironic şi înţelegător. Se prea poate să-i fi făcut plăcere să prelungească jocul ăsta, să extindă, cu zăbavă, reţeaua de intimităţi şi secrete care vă ţinea strâns legaţi cu delicateţe. Se mulţumea să zâmbească şi, fără vreun pretext sau vreun motiv care să justifice în ochii lui prezenţa ta mută, te întorceai cu spatele în aşteptarea unui prilej cu care, precum un îndrăgostit gelos pe un hoţ, să-l poţi escorta din nou.

Cine a stricat jocul? El sau tu? De fapt, amândoi, în ziua în care, pe neaşteptate pentru tine, ai dat nas în nas cu el în crângul de castani, şi el ţi-a dat bună-ziua. A înfipt sapa în pământ, a scos de la brâu pachetul cu tutun mărunt şi, cu multă îndemânare, a răsucit două ţigări, dintre care prima pentru tine.

— Cine ţi-a dăruit medalia asta? a întrebat.

Tu ai pipăit, tulburat, lanţul de aur de la mătuşa Mercedes şi, ca să ieşi din încurcătură, i-ai explicat că era vorba despre un obiect făcător de minuni, binecuvântat la biserică.

— De cine? a întrebat Jerónimo.

Asta n-o ştiai nici măcar tu şi, cu toate că-ţi dădeai seama că pentru el nu prezenta prea mare interes, ai pomenit legenda cu cei doi drumeţi loviţi de trăsnet pe o creastă de munte; unul a murit, iar celălalt a scăpat datorită unei medalii primite de la Sfânta Fecioară.

— Ciudat, a spus Jerónimo. La mine în sat, s-a întâmplat tocmai invers.

Îți aprinsese țigara cu bricheta lui de iască și se uita la tine cu luare-aminte și o expresie nedecisă.

— Să-ți povestesc?

— Da, ai spus.

— Doi oameni au ieșit la câmp, i-a prins o furtună și cel cu medalia s-a curățat.

— De ce?

— Metalele fine atrag fulgerul, a răspuns. Nu știai?

Copiii lui Xoaquim veneau pe cărare, întorcându-se de la câmp, și Jerónimo i-a făcut cu ochiul și, ca de obicei, a salutat ducându-și mâna la borul pălăriei. Emoția întâlnirii, tutuiala bruscă, descumpănitoarea poveste cu cei doi țărani se învălmășeau încă în capul tău când, câteva zile mai târziu și acum fără medalie, te-ai întâlnit din nou cu el.

A fost — îți amintești? — o pură întâmplare: se lăsa seara și, sâcâit de țânțari, te mutaseși zadarnic dintr-o încăpere într-alta, urmărit peste tot de bâzâitul acela stăruitor până când, hotărându-te în sfârșit să dormi sub cerul liber, ai pus zăvorul la galerie și ai ieșit în grădină. Cerul era acoperit de nori și, după câteva minute, a început să burnițeze. Din pricina oboselii aveai cârcei musculari și, fără să te grăbești, te-ai îndreptat spre șura de lângă grajdul pentru mânz.

Ușa era închisă și ai împins-o. Cu spatele la slaba lumină a nopții înaintai bâjbâind și călcând pe paie, căutând un ungher potrivit pentru a încerca să-ți faci un culcuș. Pe neașteptate, o lumină puternică te-a orbit.

— Ah, tu erai?

Jerónimo te ţintuia cu lanterna şi, chiar dacă mişcarea lui a fost rapidă şi tu încă mai clipeai, ai avut timp să vezi totuşi tocul unui revolver dispărând sub brâul care-i încingea mijlocul. Într-o clipă întreg universul s-a năruit. Jerónimo te scruta cu o privire calmă şi a început să-şi răsucească agale o ţigară.

— Da' ştiu că m-ai făcut să trag o spaimă, nu glumă, băiete.

— Nu puteam dormi, ai bâiguit tu. Ţânţarii...

— Aici îmi găsesc eu liniştea. Vino, aşază-te colea. Dacă vrei, îţi dau pătura mea...

— Nu-i nevoie.

— Dacă ai pe ce pune capul, dormi mai bine.

Asta a fost totul — ori cel puţin aşa îţi aminteai —, nici o întrebare din partea ta ori vreo explicaţie din partea lui despre revolver, prietenia voastră s-a întărit, vă lega o frumoasă complicitate.

De atunci înainte puteai să te trezeşti la miezul nopţii, să străbaţi fantomaticul coridor, să treci tiptil pe lângă dormitorul unchiului César, să pui zăvorul la galerie, să te strecori pe tăcute prin grădină, să te opreşti lângă şura de paie şi să ciocăneşti uşor la uşă, să-ţi şopteşti numele în chip de parolă, să te întâlneşti cu el.

Jerónimo te primea cu un zâmbet, aprindea două ţigări, îţi lăsa pătura lui, stingea lumina. De vorbit nu prea vorbeaţi, nu stăteaţi propriu-zis de vorbă. Ce aveaţi în comun el şi cu tine? Doar faptul că vă tutuiaţi ca nişte vechi prieteni şi vă zâmbeaţi în chipul cel mai firesc, înţelegându-vă prin gesturi şi simţindu-vă apropiaţi instinctiv, dincolo de cuvinte. Avea încredere în tine? Cu siguranţă. Nu o dată ai

întins mâna pe când el dormea și ai simțit umflătura care ascundea prezența protectoare a revolverului de la brâu.

Odată ți-a arătat o fotografie, prima oară când te-ai dus la șură și nu l-ai găsit acolo; l-ai așteptat tremurând de frig, până s-a crăpat de ziuă. A apărut din pădure, strecurându-se ca o umbră, și când te-a găsit treaz și-a trecut mâna prin părul tău, ciufulindu-te.

Tu te uitai la fata cu părul negru și cu un copil în brațe, și Jerónimo a spus în chip de comentariu:

— Băiatul și soția mea.

— Unde sunt?

— Afară.

— Nu te-ai dus niciodată să-i vezi?

— Poate la sfârșitul anului.

De mai multe ori în acel august torid și în vremea când se culegeau viile, în septembrie, te-ai dus noaptea la șură și ai găsit-o pustie. Jerónimo se întorcea din desișul pădurii când se lumina de ziuă și, văzând că tu îl așteptaseși fără să te mai zbuciumi ca înainte, se spăla pe față și se ducea la lucru împreună cu ceilalți zilieri.

La începutul lui octombrie, însă — îți aduceai aminte bine: în ajunul deschiderii anului școlar, când întreaga familie se întorcea la Barcelona —, l-ai așteptat zadarnic în șură, iar el n-a mai apărut în zori. Te-ai întors în camera ta, pradă unei neliniști și unei frământări pe care n-aveai să le recunoști decât mult mai târziu, când erai îndrăgostit de Dolores, în camera ta de lucru de pe rue Vieille du Temple concepută, s-ar fi zis, pentru dragoste și fericire, și erai lipsit, din vina ta, și de una și de alta, într-un an mutilat și zdrențăros, dintre cei care mai târziu vor fi botezați Anii de Pace.

Xoaquim nu înțelegea ce se întâmplase — Jerónimo plecase fără să-și ceară simbria — și când, spre seară, s-au ivit jandarmii și au întrebat de el, inima ta a început să bată nebunește de parcă ar fi vrut să iasă din piept și urechile îți țiuiau ca și cum cineva ți-ar fi lipit de ele sideful irizat al unui ghioc.

Ai aflat astfel — auzindu-i când stăteau de vorbă cu Xoaquim, cu unchiul César și cu mătușa Mercedes, care era nespus de bucuroasă — că nu-l chema de fapt Jerónimo, că trecuse pe ascuns dincoace de Pirinei în fruntea unei bande de tâlhari și era — aveau dovezi — una dintre căpeteniile forțelor de rezistență din regiune.

— E un individ periculos, spunea sergentul de jandarmi. Aseară am pus mâna pe el când se pregătea să se alăture celor din munți și în schimbul de focuri care a avut loc l-a rănit pe unul de-ai noștri.

Ce tristă a fost întoarcerea la liceu — la sălile de clasă austere și coridoarele cu miros de cloroform —; ce rece și sterp era universul de pocăință și păcat, închinare și pupitru, studiu și rugăciuni: anotimpuri șterse, mereu la fel — ranchiuna se strângea încetul cu încetul în pieptul tău — până la intrarea la Universitate, care a fost o eliberare.

Despre Jerónimo n-ai mai aflat nimic. Poate că a trecut din nou granița, după eșecul generoasei lui încercări de a organiza rezistența; poate că, îți spuneai adesea, cu o strângere de inimă ce stăruia după atâția ani, zăcea într-o groapă comună într-un ungher uitat al nevredniculuí vostru pământ spaniol. Îți spuneai pe atunci că patria ta era nenorocită și surdă dacă, așa cum erai înclinat uneori să crezi, bogatul său prinos fusese zadarnic. Dar nu, delirai tu,

sfârșitul nu putea fi ăsta și — pe când țara aștepta vremuri mai bune — trebuiau să înțeleagă și să-i facă și pe ceilalți să înțeleagă că Jerónimo ori cum l-o fi chemând pe cel care făcuse să se trezească sensibilitatea ta morală cu purtarea lui curată murise pentru toți și pentru fiecare dintre voi, cum știai — cu câtă durere, Dumnezeule, și cu câtă rușine — că murise, de asemenea, pentru tine.

Familia mamei nu figura în album. În virtutea unui strict criteriu colectiv, cineva eliminase din paginile lui cealaltă stirpe burgheză mai cultivată și sensibilă decât stirpea Mendiola, la fel de nejustificabilă însă ca și aceasta prin caducitatea și insignifianța roadelor sale. Spiritul de aventură al străbunicului traficant nu s-a cuibărit niciodată în sânul ei, întinerind-o cu o nesfârșită dorință de splendoare și înavuțire. Seva ei originară se împuținase încetul cu încetul, minată, s-ar spune, de o inteligență ascuțită și critică, nesigură de adevărul și temeiurile sale, neîncrezătoare în misiunea și îndatoririle sale. După ce vântul împrăștiase frunzele una câte una și crengile rămăseseră fără rod, Alvaro era ultimul vlăstar al copacului bolnav și uscat, care abia mai simțea în scoarța lui bătăile unei inimi slabe, în voia trăsnetului care putea oricând să-l doboare și să-l cufunde pentru totdeauna în uitare. Era de ajuns totuși să se ridice de pe sofa, să renunțe pentru câteva clipe să asculte *Rex tremendae majestatis*, să străbată culoarul oblic în care își avuseseră sălașul spiridușii universului său infantil pentru a ajunge în sobra sufragerie în stilul adus din coloniile de peste mări și să contemple tabloul ce prezida lugubra îngrămădire de scaune învelite în huse între lampa de bronz

absurdă și pompoasă și somnolentul pian cu partitura *Marșului turcesc*: ochi albaștri visători și absenți; o frumusețe antică evaporată precum parfumul unui vechi flacon deschis; un batic de mătase ce încerca să strângă părul rebel, încă auriu și bogat. Într-un colț al camerei, sub semnătura indescifrabilă a artistului, un nume și o dată: Canals, 1911.

Când Alvaro a ajuns s-o cunoască, în preistoria obscură a memoriei, timpul îi alterase simțitor trăsăturile: pielea se zbârcise, buzele erau palide, îi albise părul pe care și-l împodobea întotdeauna cu un delicat fileu de dantelă. Era prin '35—36, și bunica sa maternă avea atunci șaizeci și opt de ani. Numai ochii, neschimbați și la fel de deschiși ca și în depărtata ei copilărie, nu îmbătrâneau.

Trecutul lor comun era alcătuit dintr-o casă mare, cu o neîngrijită grădină englezească și un teren de tenis năpădit de buruieni. Alvaro rătăcea pe cărările ei șerpuite îmbrăcat în costum de marinar, iar mitologica domnișoară Lourdes îi vorbea întruna despre fina sensibilitate a plantelor și-l îndemna să le salute cu afecțiune și gingășie. Florile, îi spunea ea, erau la fel de delicate și susceptibile ca oamenii, iar mângâierile și alintările din partea copiilor le aduceau cea mai mare bucurie și mulțumire. Cu fervoare de neofit Alvaro alerga de la o floare la alta acoperindu-le pe toate cu sărutări sfioase și curate, ca un balsam menit să le împrospăteze, alintând rând pe rând suferințe și chinuri, semănând binele, recunoștința și fericirea într-un apostolat grabnic și rodnic. Și liliacul? Da, prințul meu, și liliacul. Și hortensiile? Da, și hortensiile. Când am sărutat-o, floarea asta s-a rupt, spunea Alvaro; i-am făcut rău? Nu, prințul meu, dacă ai făcut-o fără să vrei, nu-i vina ta. Dar păsările,

și ele sunt bune? Și ele, prințul meu. Atunci, de ce ciugulesc florile? (Incipientă și versatilă, dialectica lui se oprea aici.)

Bunica îi aștepta la cină în chioșcul din grădină și, ca răsplată, la sfârșitul fiecărei vizite, un obiect de preț păstrat cu grijă într-o cutie de metal pe care doña Maria o încuia îndată cu cheia, îi îmbogățea averea personală cu câte o cromolitografie, stampă, desen sau abțibild. Spre seară părinții săi veneau să-l ia cu șareta (ori cu recentul achiziționat automobil DKW) și bunica îi însoțea până la gardul de fier dinspre stradă și-i spunea la revedere fluturând batista (așezat în poala maică-sii, Alvaro îi trimitea sărutări cu mâna).

A existat o paranteză de câțiva ani. Furtuna războiului civil a zguduit cu furie acele existențe leneșe și inerte, și multe personaje și figuranți ai lumii medievale care era familia noastră au dispărut dintr-odată de parcă i-ar fi înghițit pământul. Alvaro asista fără spaimă la eclipsa lor bruscă și, instalat în viața lui comodă de orfan emigrat, vegeta într-o liniștită stațiune termală din Midi, bucurându-se în taină de providențialul conflict care-l scutea (până când?) de neplăcuta obligație de a merge la școală (monotonă etapă de anotimpuri aidoma în amintirea lui embrionară a memoriei sale încă tulburi).

Abia mai târziu, când s-a stabilit din fericire pacea, iar păturile sociale s-au congelat din nou potrivit unei ordini sociale severe și neschimbătoare, întorcându-se la Barcelona cu prerogativele și drepturile corespunzătoare merituoasei sale stirpe (colegiu particular și mâncare din belșug, bogăție și virtute armonios împletite sub apăsătoarea oblăduire divină): maică-sa venise să-l caute la terminarea orelor și, într-un automobil închiriat, l-a luat cu ea într-o mică

așezare din marginea orașului (era toamnă, cerul era cenușiu, iar vântul desfrunzea crengile copacilor).

— Mergem s-o vedem pe bunica, a spus.

— Unde e?

— La țară, preț de jumătate de oră de aici... O să vezi: la așezământul unor măicuțe foarte cumsecade, care au grijă de ea și o ajută.

— De ce o ajută?

— E bolnavă. În timpul războiului a avut mult de suferit și acum are nevoie de odihnă, înțelegi?... Și-a pierdut memoria și nu-și mai amintește de multe lucruri...

— De ce?

— Fiindcă e tare bătrână și a suferit mult... Ți-o mai aduci aminte?

— Puțin, a spus Alvaro. Înainte locuia la Pedralbes.

— Când o s-o vezi, dacă nu te recunoaște, e mai bine să nu te simți afectat... Biata de ea a suferit foarte mult...

— Ce să-i spun?

— Nu-i spune nimic. Dacă te întreabă ceva, îi răspunzi și gata. Dacă nu, zâmbești și te duci să te joci în curte.

— Dar pe tine te recunoaște?

— Depinde în ce zi se află... Sărmana de ea trăiește într-o lume aparte și nu-și dă seama de ce se întâmplă în jurul ei... În felul ei e fericită.

Automobilul se oprise în fața grilajului cu vergele în formă de lance și, când s-a dat jos, Alvaro a privit cu neîncredere zidul care înconjura așezământul încununat cu un strat gros de cioburi de sticlă spartă. Maică-sa trăgea de șnurul clopoțelului de la intrare și o călugăriță a tras zăvorul

de la poartă și l-a pus la loc îndată, după ce a asigurat-o cu un drug.

— Bună ziua, măicuță. Îl cunoști pe fiul meu?

— Nu, doamnă. S-a făcut băiat mare. Câți ani are?

— Nouă ani.

— Unde învață?

— Am intrat la liceu, a spus el.

S-a oprit. La vreo douăzeci de metri distanță, o femeie blondă înainta pe pajiște la brațul unei călugărițe. Când i-a văzut, s-a uitat țintă la ei și, pe neașteptate, a izbucnit într-un râs înfiorat și fugar, ca un arpegiu rapid.

— Hai, hai, nu fi copilă, a auzit Alvaro pe când se depărta de ele. Unde vrei să mergem?

— Mamă, a șoptit. Ai văzut?

— Cum se simte mama?

— Oh, doamna e mereu veselă și binedispusă. Dac-ar fi toți ca ea...

— Mamă.

— I-a scăzut febra?

— N-a fost decât o răceală. A tras-o curentul în grădină.

— Mamă.

— Ssst. Cum a găsit-o medicul?

— Normal. Sora Angeles o să vă arate pe urmă fișa. (Măicuța mergea agale și a arătat cu degetul spre sumbrul edificiu baroc.) Ieri a vrut să cânte la pian... O melodie care-i plăcea sorei dumneavoastră... A spus: fiica mea cea mică o cânta în fiecare zi și a compus versuri pe muzica asta...

— Da. *Pavană pentru o infantă moartă* de Ravel...

— Nu știu. O operă foarte frumoasă, cu mult sentiment... Eu nu înțeleg mare lucru, dar am stat s-o ascult și

m-a mișcat într-adevăr... A stat mai mult de o oră la pian și pe urmă a mâncat cu mare poftă.

— Unde-i acum? În refectoriu?

— Nu, doamnă. Probabil că se plimbă prin grădină.

Înaintau pe o alee largă străjuită de castani de India, iar mama ei și călugărița mențineau o conversație de neînțeles fără să-l bage în seamă deloc. Grădina aceea frumos îngrijită și cu arbuști plini de verdeață îi aducea aminte lui Alvaro de potecile, glorietele, pavilioanele și scările conacului de basm din Pedralbes, și amintirea vizitelor de altădată cu domnișoara Lourdes (plimbarea cu droșca de la Bonanova, plasa de dantelă ce acoperea părul alb al bunicii, surprizele ascunse în inaccesibila cutie de metal) s-a ivit pe neașteptate în mintea lui împreună cu apariția unei bătrâne cu înfățișare cadaverică, purtând un șorț de pânză ordinară, care înainta în direcția lor cu umblet maiestuos și ireal de parcă ar fi fost o somnambulă rătăcind prin dezolarea vegetală a toamnei. (O grămadă de întrebări i s-au învălmășit în cap: cine e? câți ani are? de ce-o fi îmbrăcată așa?) Avea niște ochi albaștri ca azurul transparent din tablou, iar vântul îi răvășea părul sub ochiurile plasei.

Au fost câteva clipe dureroase în timpul cărora Alvaro își ținuse respirația rugându-se la Dumnezeu ca umbra aceea rătăcitoare să-l recunoască al său, să-și recapete darurile sale curate de altădată, să se întoarcă la viață ca prin farmec. Zâmbetul său absent și blând îl făcuse să nutrească speranțe până în clipa în care li s-au încrucișat privirile și pupilele ei parcă l-ar fi străbătut pentru a scruta un lucru aflat dincolo de el. Îndată după aceea bunica și-a întors capul într-o parte și, după o interminabilă rotire cercetătoare, și-a ferit privirea

și i-a întors spatele, vrând să-l tăgăduiască pe el și să-i tăgăduiască trecutul de parcă nici n-ar fi existat vreodată, tăind orice legătură între ea și el, absorbită, înstrăinată, speriată.

De la data aceea (octombrie 1939) Alvaro învățase să cunoască limitele condiției sale și, chiar dacă n-a exprimat acest lucru în mod deslușit (avea s-o poată face mult mai târziu), știa că nimic, inclusiv el însuși, nu era definitiv și durabil statornic cum crezuse prea încrezător până atunci, bizuindu-se pe continuitatea universului său reconstituit după spaimele și zbuciumul războiului, ci schimbător, precar, supus unui ciclu biologic împotriva căruia n-aveau nici o putere voința și virtutea, totul fiind expus hazardului, totul fiind aleatoriu, iremediabil sortit morții, trecător, fugar, caduc.

Cu câțiva ani în urmă, când era încă un adolescent și în pragul intrării la Universitate în primul an al Facultății de Drept, examinase albumul de familie, nu cu intenția de acum de a recupera timpul pierdut și de a face bilanțul existențelor sale (necesara verificare a casei, ca în registrele străbunicului), ci cu nădejdea oarecum iluzorie de a ghici cu ajutorul lui coordonatele incerte și problematice ale viitorului său singular (într-un fel precum haruspiciul ce recunoaște măruntaiele victimelor ori clientul așezat în fața cărților pe care i le va citi ghicitorul). Protestul acumulat zi de zi împotriva destinului pe care cu mărinimie ți-l hărăziseră în urma unei ejaculări stângace își căuta atunci explicația și rădăcinile în detestatul tău arbore genealogic. Nu era cu putință, îți spuneai, ca un sentiment atât de viu și intens, o anomalie atât de profundă și integră să se poată ivi din nimic și să se dezvolte în întregime în aer, precum o

orhidee aericolă. Un membru anonim al stirpei tale trăise probabil aceste experienţe înaintea ta, ţi le transmisese intacte cu preţul unor ani negri de compromisuri şi ascunzişuri. Ceea ce se maturiza în sufletul tău şi dădea roade fusese zămislit de altcineva, cu inima înfiorată de teamă, precum un cancer care creşte şi se întăreşte înconjurat de orbirea şi ignoranţa celorlalţi. Impulsul acela, obscur şi totodată luminos, fusese ascuns probabil ca un har, ori ca o ruşine, sacrificând în orice caz adevărul său imperios de dragul aprobării prosteşti şi inconsistente a clanului. Ca moştenitor al lui, izbutiseşi să rupi la timp legăturile cu el, fără a putea totuşi să te eliberezi cu totul. Familie, clasă socială, comunitate, pământ: viaţa ta nu putea fi altceva (ţi-ai dat seama de asta mai târziu) decât un lent şi anevoios drum de ruptură şi renunţare la bunurile moştenite.

Odată stabilit definitiv arborele genealogic (ramura paternă, cu bigoţii şi extravaganţii săi, şi cea maternă, cu psihopaţii şi iluminaţii săi), investigaseşi trei eventuali predecesori, scormonind în vieţile lor urmele ascunse care trebuiau să te ajute să dibui adevărul. Materialul de care dispuneai era sărac: albumul cu fotografii, câteva scrisori şi obiecte personale, întâmplări de demult pe care le auziseşi în copilăria ta care începuse să fie umbrită de uitare. Familia maternă (stinsă acum aproape cu totul) îţi îngăduia totuşi, stăpânit cum erai de o înflăcărare minuţioasă, să te laşi în voia jocului excitant de ipoteze şi presupuneri, dată fiind absenţa aproape totală de elemente reale. Bunăoară, partitura lucrării *Gymnopedies* de Erik Satie, care aparţinuse răposatei mătuşi Gertrudis şi pe care o descoperiseşi în podul cu mobile vechi ale maică-tii şi o carte poştală pe care i-o trimisese

mătușa reprezentând ruinele Taorminei cu coloanele sale zvelte înălțându-se sub un cer exagerat de albastru (singurele amintiri despre ea ajunse la tine) îți fuseseră de ajuns ca să reconstitui profilul unei persoane care fusese fără îndoială cumsecade și sensibilă, blândă și melancolică (soră mai mică a maică-tii, mătușa Gertrudis a murit puțin după ce te-ai născut tu, în timpul unei reprezentații teatrale, de stop cardiac); ori biblioteca lui Néstor, fratele bunicului (idolatrizat de bunica ta maternă și victimă a unui boicot al uitării din partea tuturor celorlalți membrii ai familiei), în care găsiseși exemplare din cărțile lui Baudelaire și Verlaine, Clarín și Larra care aveau să-ți alimenteze mai târziu nonconformismul, temperamentul tău anarhic și violent, euforic și depresiv: mariaj ciudat (potrivit martorilor) de revoluționar și dandy, primul născut și moștenitorul unei bogate familii catalane și vagabond (Néstor, fratele bunicului, tocase o avere la cazinoul din Monte Carlo, a trăit în concubinaj cu o zvăpăiată poetă irlandeză, a militat, ca separatist catalan ce era, în favoarea rebeliunii de la Sinn-Fein și s-a sinucis la treizeci și cinci de ani într-un sanatoriu elvețian, spânzurându-se cu fularul de fereastra camerei lui).

În chip nedeslușit atunci, cu mai multă claritate mai târziu, căutaseși în rătăcirea lui un imbold pentru a-ți continua drumul neabătut. Mutilările din copilărie la care-ți supuseseși trupul din pricina mândriei rasiale a unor compatrioți pervertiți de dogmele lor, precum și mutilările celelalte, mai recente, pricinuite de străbunicul traficant (sclave hărăzite capriciilor și plăcerilor lui, bărbați reduși la condiția mișelească de unelte de muncă) le asumai tu, cu trupul și cu sufletul, ca pe un seceriș necesar (poate ispășire) al răului

nesuferit şi îndârjit pe care-l semănaseră în timpul vieţii. Mulţumită blestemaţilor şi năpăstuiţilor dintotdeauna (ţigani, negri, arabi nestăpâniţi şi năprasnici) izbutiseşi să refaci în sufletul tău, pentru câteva minute, vechea unitate pierdută pe care o jinduia impulsul tău rebel, mai presus de precepte şi legi, cu nestinsă nostalgie. Doar în felul ăsta, întregit astfel, purificat pe dinăuntru, puteai să-ţi redobândeşti inocenţa trecutului comun şi să-ţi priveşti în faţă destinul solitar. O viaţă în sfârşit domolită, supusă, chibzuită, conştientă, care să răspundă prompt chemărilor regeneratoare, în mijlocul acelei înfumurate şi satisfăcute mulţimi de cadavre.

Doamne Iisuse Hristoase,
întăreşte-mă cu Duhul Tău.
Mântuieşte-mă, Doamne, prin răstignirea Ta.
Curăţeşte-mă, Doamne, cu jertfa sângelui Tău.
Îmbărbătează-mă, Doamne, cu pătimirea Ta.
Ascultă rugăciunea mea, Doamne.
Apără-mă de vrăjmaşii cei neobosiţi
şi mă izbăveşte de sporirea diavolului.
Primeşte-mă în ceasul de pe urmă
şi îngăduie să ajung în Împărăţia Ta.
Slăvească gura mea numele Tău.
Acum şi pururea şi în vecii vecilor Amin.

Clasa a şasea de liceu, secţia B. Patruzeci de adolescenţi îmbrăcaţi cu pantaloni de golf, cravată şi cămaşă cu guler tare, strânşi în rânduri compacte, cu spatele la pompoasele ferestre neogotice ale vetustului edificiu şcolar. Într-un colţ

al fotografiei, la mică distanță de Alvaro, figura severă și neîncrezătoare a reverendului părinte duhovnic:

— Părinte, m-am făcut vinovat încălcând de trei ori cea de a șasea poruncă.

— Cu gândul ori cu fapta, fiule?

— Și cu gândul și cu fapta.

— Singur sau împreună cu cineva?

— Un prieten mi-a arătat o revistă cu femei și eu am cumpărat-o de la el.

— Te-ai uitat împreună cu el la femeile alea?

— Da.

— V-ați atins?

— Când el a plecat, am păcătuit singur.

— Știai că săvârșești un păcat?

— Da.

— Dintre toate păcatele, ăsta îi supără cel mai tare pe Dumnezeu și pe Sfânta Fecioară. Te căiești din tot sufletul?

— Da, părinte.

— Ai rupt revista?

— Nu, încă nu.

— Rupe-o în bucățele și de aci înainte nu te mai apropia de oameni răi care te duc în ispită și sunt unealta ascunsă a diavolului ca să-i piardă pe cei neprevăzători...

— Da, părinte.

— Poți să pleci, Dumnezeu să te ocrotească.

Consecințe fizice și morale ale faptei necurate. Clasificarea ierahiilor cerești cu însușiri specifice pentru fiecare. Tesino, Trebia, Trasimeno, Canas, Pichincha, Chimborazo și Cotopaxi. Binomul lui Newton. Ovipare,

vivipare, ovivipare. Barbara, celare, darii, ferio. Formula bicarbonatului de sodiu. Teorema lui Pitagora.

...Oportun și diafan, piesa corală *Lacrimosa dies illa* și-a desfășurat armonios structura măturând dintr-o suflare vestigiile stăpâniri trecute.

Cine naiba băgase fotografia aia în album? Dolores și-a întors ochii spre locul în care priveai tu și s-a uitat și ea cu luare-aminte la fotografie.

Era o simplă tăietură de ziar, fără nici o explicație dedesubt, de parcă ar fi fost atât de grăitoare încât n-avea nevoie de nici un comentariu. Un bărbat căzut pe brânci — mort? rănit? — lângă bordura trotuarului — atentat? accident? — obiect al curiozității impasibile a altor bărbați, probabil compatrioți de-ai lui. O stampă tipică a timpului nostru fără deosebire de grade ori latitudini, zilnic divulgată de unii și de alții în ziarele și revistele lor, în cinematografe și la televizor.

Nu era prima oară când vedeai un document de felul ăsta și, din obligații profesionale, tu însuți recepționaseși câteva asemănătoare la agenția France Presse ca fotograf, însă acum era ceva ce nu întâlniseși atunci și, în chip nedeslușit, te lega de imaginea anodină rătăcită în paginile albumului: o neliniște difuză cu privire la soarta ta și ceva ca un fel de intimă și îndurerată pornire de solidaritate.

Erau cinci luni în cap de când, într-o zi morocănoasă a lunii martie, coborâseși pe toboganul uriaș din parcul de distracții instalat în piața Bastiliei și te-ai îndreptat clătinându-te spre bulevardul Richard Lenoir, cu capul deșert de gânduri și inima pustie, socotind în minte — îți aduceai aminte — numărul pașilor...

Puteai reconstitui lesne ce s-a întâmplat după aceea, alcătuind din nou, în contextul lor, detaliile fotografiei: privirea ta pierdută, fața lividă, spectaculoasa și banala ta cădere — protagonist inconștient al spectacolului gratuit pe care-l ofereai bărbaților și femeilor care întâmplător treceau pe acolo. Ca în tăietura din ziar, te priviseră imperturbabili și pasivi, cu privirea ațintită la animalul lipsit de apărare care horcăia la picioarele lor, așteptând să sosească ambulanța ori mașina poliției pentru a se face nevăzuți cu admirabila iscusință a francezilor ca să nu fie obligați să depună mărturie. Cineva, poate, se aplecase asupra ta și te atinseră, cu băgare de seamă, cu vârful pantofului.

O civilizație eficientă și rece, dresată cu mijloacele moderne de propagandă să socotească timpul în cifre și omul ca pe o unealtă de lucru — singura civilizație posibilă astăzi, îți spuneai, totuși, cu amărăciune — te reduce la asta: un incident banal și derizoriu în viața bărbaților și femeilor ce se plimbau pe bulevardul Richard Lenoir, fericiți că sunt feriți de primejdii, liniștiți și siguri de ei înșiși, cu disprețul egoist zugrăvit pe față, iar în suflet un categoric «Moi je m'en fous»[1].

Viitorul tău ar fi ăsta și, cântărindu-l, admirai dârzenia și curajul celor care, fără să-și aștepte rândul, hotărau să-l înfrunte cu țeava întunecată a puștii ori cu revolverul pregătit, ba chiar și pe aceia care, lipsiți de arme de foc, compensau lipsa cu o sticlă de rachiu și, beți turtă, înghițeau îngrozitorul tub de veronal.

---

[1] Puțin îmi pasă (lb. fr.).

Precum un nou Lazăr, înviai într-un salon imens din spitalul Saint-Antoine și, la fel ca acum, Dolores era lângă tine și zâmbea cu blândețe și dragoste.

Farurile unui automobil au luminat pe neașteptate trunchiurile zdrențuite ale eucaliptilor și siluetele ascuțite ale chiparoșilor, scoțându-i pentru câteva clipe, într-un șir tăcut, din întunericul greu în care erau cufundați. Alvaro s-a ivit în ușa galeriei și atunci Dolores, cu un oftat, a ridicat acul pick-upului.

Automobilul Dauphin cenușiu trasase un semicerc de lumină albastră înainte de a se opri la marginea foișorului și, aproape simultan, cele patru portiere s-au deschis, iar Ricardo și Artigas au apărut în compania celor două fete blonde ce păreau străine, cu bluze în carouri și blugi strânși pe șolduri.

— Salut, a spus Ricardo. Am întârziat?

— Deloc, a răspuns sec Dolores.

— Suntem morți de sete, a spus Artigas. Ne dați ceva de băut?

Dolores și Alvaro au dat mâna cu fetele. Ele s-au uitat spre grădină clipind din ochi și șoptind ceva ininteligibil.

— Le-am întâlnit la ieșirea din Cadaqués. Făceau autostopul și rămân să doarmă cu noi...

— Sunt daneze, a lămurit Artigas. Danish very sexy beautiful women[1].

— Nu pricep o iotă de spaniolă, a spus Ricardo. Le înjuri de mamă și ele îți zâmbesc.

---

[1] Niște daneze grozave și pline de nuri (lb. engl.).

Cele două fete zâmbeau la unison, perfect adaptate la noua situație. Intrând în galerie, și-au îndreptat privirile în același timp spre teancul de discuri îngrămădite lângă pick-up.

— Pune-le un cha-cha-cha, să vedem cum dau din șolduri, a spus Ricardo.

— N-au valize? a întrebat Dolores.

— Vin să trăiască de pe urma tradiționalei ospitalități a poporului spaniol.

— Au ajuns la Port Bou fără nici un sfanț, a spus Artigas. Sunt un bun de consum în sensul deplin al cuvântului.

Dolores s-a retras câteva clipe ca să supravegheze pregătirile pentru cină. Slujnica și-a făcut îndată apariția cu sticlele și gheața.

— Să vă pregătesc un daiquiri? a propus Alvaro.

— Pentru mine, un vin roze de-al nostru, a spus Ricardo. Perelada sau ceva asemănător.

— Do you want to drink?

— Thank you very much[1].

— Servește-le cu un whisky dublu ca să se matolească.

— Pentru că a venit vorba de daiquiri, știi cine mi-a scris? — Artigas s-a tolănit pe divan și a început să mângâie glezna unei daneze —. Enrique în persoană.

Dolores s-a întors cu paharele și a schimbat o privire cu Alvaro. Fetele examinau cu mare atenție coperțile discurilor. Artigas a scos un plic boțit din buzunar și ni l-a arătat triumfător.

— Să v-o citesc?

— Nu, fie-ți milă, a spus Dolores.

---

[1] — Vreți să beți ceva?
— Mulțumesc, desigur. (lb. engl.).

— Doar un paragraf, ascultați: «Urmăresc în presă evenimentele și cred că ar fi mult mai necesară prezența mea acolo decât aici. Dacă socotiți că e nevoie de mine, dați-mi de știre și vin negreșit, găsesc eu cum să ajung».

A urmat o pauză. Tacticos, Dolores și-a aprins o țigară.

— La ce evenimente se referă? a întrebat Ricardo. N-o fi greșit țara?

— Ori poate crede că suntem în Congo, a sugerat Artigas.

— Bietul de el, e pe zi ce trece mai dezorientat. Ce și-o fi închipuind?

— Dacă vine aici, tot ce se poate întâmpla e să moară de frică.

— Ori să se încurce și el până la urmă cu o franțuzoaică și să se liniștească dracului.

— Lumea nu se mai teme să declare că e de dreapta, a explicat Artigas. Zilele trecute l-am văzut pe Paco la Stork Club și mi-a spus: «Sunt monarhist și conservator... ».

— Ca să vezi, a spus Alvaro zâmbind. Ce face acum?

— Trăiește din rente și bea whisky, ce altceva ai vrea să facă?

Danezele dăduseră peste un disc cu Ray Charles și au consultat-o din priviri pe Dolores, neîndrăznind să umble la pick-up.

— Hai, mișcați-vă și voi fundul, le-a spus Dolores zâmbind, în contrast cu tonul aspru pe care-l folosise.

— Really?

— Yes, yes[1].

Se ridicase brusc și ieșise în curte.

---

[1] — Adevărat?
— Da, sigur că da (lb. engl.).

— Ce-i cu ea? a întrebat Artigas. De ce s-a supărat?

— Nu știu, a spus Alvaro. Lăsați-o în pace. O să-i treacă.

— Dacă vă supără fetele...

— Nu, nu-i de asta. Doctorul mi-a interzis alcoolul, și când beau devine nervoasă.

— Pentru c-a venit vorba, cum te simți?

— Cum nu se poate mai bine.

— Ai găsit de lucru?

— Deocamdată, nu.

Un alt automobil a pătruns în trombă în curte. Dolores a făcut un semn de salut cu mâna și Antonio a coborât și a îmbrățișat-o. Câteva clipe după aceea intrau în casă.

— Fir-ar mama a dracului! a spus el. Ați aflat știrea?

Cuvintele lui au plutit în aer timp de câteva clipe, provocând o rapidă și cu totul lipsită de cruzime hecatombă de prieteni comuni, ca într-un macabru și înfiorător joc de bile.

— Ce știre?

— Cu adevărat nu știți?

— Nu.

Antonio s-a așezat călare pe brațul sofalei și a bătut cu pumnul în palma celeilalte mâini...

— A murit profesorul Ayuso, a spus el.

DOI

Astupați cu piciorul toate găurile unui mușuroi de furnici, construit cu răbdare grăunte cu grăunte pe terenul nepotrivit și nisipos și treceți a doua zi pe acolo: o să-l vedeți iarăși delicat și înfloritor, ca o plăsmuire a instinctului gregar al comunității sale laborioase și stăruitoare, aidoma locuinței naturale a faunei spaniole, ancestrala și mereu ponegrita colibă de stuf și tablă, osândită la dispariție, acum când sunteți cum s-ar spune europeni și turismul vă obligă să înnoiți fațada, ori luând-o pe calea expeditivă și oarecum brutală, trebuie să recunoaștem, a modernului și rigurosului neocapitalism al organizării optime, dărâmați șandramalele din Barceloneta și Somorrostro, Pueblo Seco și La Verneda, coliba răsare peste noapte, tânără și prosperă, în Casa Antúnez ori în port, ca o expresie simbolică a primitivei și neaoșei voastre structuri tribale.

Tu contemplai acel mic regat din vremea stăpânirii maure în declin, alcătuit din cocioabe și bordeie, semănând leit cu cel pe care-l filmaseși cu mult timp în urmă (regat distrus apoi prin decret, cu inaugurarea solemnă de locuințe confortabile și curate pentru locatarii bănuitori și neciopliți),

și indignarea care te stăpânise altădată ți se părea la fel de ciudată ca și înfățișarea obișnuită a locuitorilor (mărunți și uscățivi, cenușii și ursuzi). Erai uimit totuși văzând hotărârea și încăpățânarea cu care încercau să se agațe de o viață ale cărei premise nu le puneau niciodată la îndoială, de parcă tot rostul lor (îți spuneai) era să se nască, să crească, să se înmulțească și să moară, cu resemnarea mută a dobitoacelor, oh, popor spaniol (invocai), comunitate primitivă, turmă de oi, popor călit de frigul și asprimea stepei (a ta și a compatrioților tăi).

Ricardo își parcase Seatul în fața stației de tramvai care era capul liniei și, când te-ai dat jos, te-ai uitat cu luare-aminte la copilașii pe jumătate goi care alergau pe esplanadă și la bătrânii așezați lângă primul rând de cocioabe. Erau tot cei dinainte ori era vorba despre alți oameni? Mizeria andaluză dintotdeauna găsise acolo un loc familiar în care să se aciueze: o femeie îndoliată ducea un urcior pe creștetul capului și până și câinele râios care alunga muștele cu coada parcă era replica desăvârșită a altuia, zărit de nenumărate ori în vreun sat din sud. Lângă cimitir colibele se îndesau precum ciupercile dintr-o crescătorie. Ai început să le numeri (cum ai număra oile), dar te-ai plictisit și n-ai ajuns la sfârșit. O sută, două sute? De la postul tău de observație (ori era, poate, efectul luminii?) ultimele cocioabe se confundau cu primele monumente funerare, de parcă granița dintre cele două lumi ar fi fost desființată dintr-odată. Pripășiți săraci și barcelonezi bogați, morți adormiți și morți treji: deosebirea dintre unii și ceilalți se reducea la o strictă chestiune de orizontalitate.

Fără să scoateți un cuvânt, v-ați îndreptat spre scara care conducea la intrarea în cimitir. De-o parte și de alta, la câteva chioșcuri de flori naturale și artificiale puteai găsi buchete de

trandafiri, garoafe, imortele, anemone. O femeie îmbrăcată în negru se târguia pentru preţul unei coroane cu unul dintre vânzători şi, fără să-ţi dai seama de ce, ţi-ai adus aminte de bătrânelul care, cu ani în urmă, în seara unei întristate zile a morţilor, luase pe furiş un buchet pus de altcineva pe lespedea unui mormânt şi, după o scurtă şi precaută privire azvârlită peste umăr, îl aşezase pe un alt cavou, sub poza îngălbenită a unei rubedenii dragi. Ricardo privea distrat lespezile de jasp şi alabastru şi a comentat:

— Mai e o oră până să vină.

— N-are importanţă, ai spus tu. O să dăm un ocol.

Era cimitirul unde erau înmormântaţi ai tăi şi, când erai mic, te duseseşi la cavoul familiei împreună cu unchii tăi, în ziua în care murise maică-ta şi la aniversările morţii sale, fascinat în taină de subsolul acelui panteon în care aveai un loc rezervat chiar din clipa în care te născuseşi, ştiind acum, la şaisprezece ani, că, dacă nu-ţi luai zborul rupând legăturile cu trecutul, urma să fii îngropat în acel petic de pământ, restituind ţărânei bucăţile risipite ale trupului tău într-o obscenă simbioză cu ceilalţi membri ai stirpei, dezintegrându-te acolo, în neantul periplului tău absurd, în vecii vecilor.

La biroul de evidenţă îşi aşteptau rândul mai multe convoaie mortuare, într-un amestec nedefinit de apatie, resemnare şi nerăbdare. Furgonetele erau staţionate în faţa straturilor de flori, şi un capelan mergea de la un grup la altul dând mâna cu oamenii şi oprindu-se să se roage dinaintea coşciugelor. Nici un fost elev al lui Ayuso nu sosise încă. În timp ce voi rătăceaţi pe alei, funcţionarii municipali au parlamentat cu una dintre familiile aflate acolo şi, finalizându-se

conciliabulul, convoiul de rubedenii și prieteni s-a pus din nou în mișcare.

Cortegiul se înșira agale pe aleea principală și v-ați îndreptat în urma lui spre partea de sus a cimitirului. Latura stângă a aleii era străjuită de cruci de marmură cu epitafuri, inscripții, fotografii și coroane. Pe măsură ce panta creștea, puteai distinge mormintele aflate la poalele muntelui, escortate de verdele întunecat al chiparoșilor, iar în depărtare se zăreau valurile înspumate ale mării albastre, macaraua și farul de pe digul de anrocamente, vapoarele ancorate la intrarea în port așteptând avizul comenduirii care autoriza descărcarea mărfurilor. Soarele mieros al verii parcă își întârzia coborârea spre asfințit, dar furia vântului prevestea o aversă de ploaie. Deasupra fortăreței Montjuich nori răzleți, precum avangarda unei oștiri amenințătoare și sumbre, ocupau poziții strategice pe un cer schimbător, transparent și incolor. A trecut în zbor o pupăză, iute, razant cu mormintele, și s-a oprit sprintenă pe frontispiciul unui panteon. Zgomotul orașului urca din vale ca gâfâitul obosit al unui animal.

Cimitirul fusese conceput la origine ca un liniștit și somnolent oraș de provincie, cu grădinile și aleile sale largi, lespezi pentru clasa de mijloc și pentru săraci și somptuoase panteoane burgheze și aristocratice. Inaugurat în perioada de dezvoltare și expansiune a Barcelonei, când incinta cimitirului vechi se dovedise cu totul insuficientă, diversele curente arhitectonice și stiluri decorative ale epocii conviețuiau în acel spațiu într-o agresivitate încărcată și pestriță: lespezi mortuare cu cruci, coroane, ghirlande, statui cu Sfânta Fecioară Îndurerată și cu arhangheli; mausolee de marmură inspirate de vreun monument funerar

medieval; capele neogotice cu vitralii colorate, absidă, naos și transept reproduse întocmai în miniatură; mici temple grecești calchiate după Partenonul din Atena; extravagante construcții egiptene cu sfincși, coloși, care de luptă și mumii, parcă făcute pentru o reprezentație a operei *Aida*, se perindau prin fața ochilor vizitatorului ca o sinteză și o prelungire a aventurii bănești a stăpânilor, nume faimoase ce figurau în almanahul Gotha catalan, negustori, bancheri și industriași îmbogățiți în Cuba și Filipine, autonomiști și apărători ai perfecționismului economic, robustă castă burgheză (înnobilată mai târziu), stâlp și temelie a Bursei, industriei textile și traficului cu produsele de peste mări, casta ta (da, a ta), în pofida strădaniilor tale de a te desprinde de ea, cel puțin dacă (ori era încă o revoltă zadarnică?), nu erai hotărât să-ți înfrunți cu hotărâre soarta și să scurtezi termenul printr-un act de voință.

Spiritul care a însuflețit dezvoltarea și înflorirea orașului se manifesta acolo, îți spuneai, cu o coerență străină de moarte și neatinsă de ea, de parcă răposații magnați ai bumbacului, ai mătăsii ori ai tricotajelor ar fi vrut să perpetueze în irealitatea neantului normele și principiile (pragmatismul, bunul-simț catalan) care le orientaseră existența. Acele mausolee pompoase răspundeau cum nu se poate mai bine gustului rustic și incult al proprietarilor, tot așa cum vila ori conacul de la țară ridicate la Lloret ori Sitges (proiectate uneori de același arhitect) erau roadele unui anacronic sistem de economie paternalistă și familială, minat pe dedesubt cu trecerea anilor, nu numai de luptele și revendicările muncitorilor (reduse acum la tăcere cu patul armelor), ci și (ceea ce era mult mai grav) de imperativele și exigențele

modernului capitalism de stat. Patronii păreau să-l ignore totuși și, cu o înduioșătoare nevinovăție, se făleau încă, după ce stăpânii lor muriseră, cu foișoare și cupole, miradoare și balustrade, toate aranjate astfel încât să pară că este vorba despre încăperi adevărate, confort și lux derizoriu de care bătrânele și risipitele oase pe care le găzduiau n-aveau să se mai bucure niciodată.

Cu douăzeci de ani în urmă, în barul subteran din curtea Facultății de Litere aflat în fața intrării în capelă, Alvaro băgase de seamă prezența unui băiat de vârsta lui, îmbrăcat cu o neglijență afectată, care părea că se mișcă într-un univers fantomatic, înaintând pe bâjbâite printr-o mulțime de studenți, ca un somnambul într-un coșmar prăpăstios și îndărătnic. La masa unde-și pregătea lecția de istorie, Ricardo și Artigas discutau cu strălucitul pe atunci și popularul delegat al cursului de pregătire Enrique López. Antonio stătea mai în fund cu doi studenți la drept, elevi și ei ai profesorului Ayuso. Băiatul a trecut pe lângă ei bălăbănindu-se și căutând în zadar un loc între băncile de lângă perete. Atitudinea lui era din ce în ce mai neobișnuită, iar privirile se întorceau spre el cu o dezaprobare crescândă. La un moment dat s-a împiedicat de un scaun, a fost cât pe-aci să-și piardă echilibrul și, ca să nu cadă, s-a sprijinit de umărul unui tinerel cu ochelari. Rotindu-și scrutător ochii albaștrii de jur împrejur, se dădea înapoi, stoic, spre ieșire și se pierdea în direcția spălătorului până a dispărut din câmpul vizual al lui Alvaro, chiar în locul în care, câțiva ani mai târziu, sora lui Artigas a aprins fitilul unei petarde și a suit liniștită pe scări cu câteva secunde înainte de explozie.

— Ce-i cu el?

— N-ai văzut?

— N-am băgat de seamă.

— S-a îmbătat turtă.

— Cine e?

— Un țicnit. Părinții lui au o grămadă de bani.

— Ce studiază?

— Nu e student. Se plimbă cu automobilul și scrie poezii.

— Nu l-am mai văzut până acum.

— Pe-aici trece rar. Dacă vrei să-l cunoști, du-te prin baruri și bordeluri.

Era la începutul lui noiembrie și Alvaro vegetase câteva săptămâni în compania unor studenți fricoși și plicticoși, încadrați în masa compactă a învățăceilor care, de cum ieșeau de la cursuri, discutau temele date de profesori și începeau să le tocească de zor.

Enrique se număra printre studenții aleși, dar, spre deosebire de ceilalți, nu se limita să învețe întocmai materiile predate și, cu glasul lui cu un frumos timbru de bariton, discuta cu plăcere despre sport, istorie, literatură.

— Cunoști discursurile lui José Antonio? îl întrebase pe Alvaro.

— Nu.

— Citește-le. N-o să-ți pierzi timpul degeaba.

— Politica nu mă interesează.

— Chiar dacă nu te interesează. Teoria statului modern, sindicatele, depășirea luptei de clasă... E ceva formidabil... singurul răspuns serios al Europei la provocarea lui Lenin.

Enrique vorbea cu multă elocință despre Ramiro Ledesma, Hedilla, Pradera, anarhosindicaliști. Înalt, voinic,

cu trăsături armonioase, când se exprima în public lăsa să-i cadă o șuviță de păr blond pe frunte și o îndepărta cu o mișcare energică a capului, cu instinctul sigur al tribunului. Dialectica lui nu disprețuia folosirea pumnilor, și pe coridoare se comenta încă admirativ încăierarea lui cu patru studenți monarhiști la care se repezise ca un taur, trântindu-i unul după altul pe primii trei și azvârlindu-l pe ultimul în micul lac artificial din mijlocul curții. Foștii lui colegi de la liceul San Ignacio își aminteau de timpurile în care, purtând cămașă albastră și bască roșie, antrena tinerii din formațiile de centurioni din Falangă, bătând pasul marțial cu o remarcabilă precocitate și hotărâre și ridicând entuziast brațul în salutul hitlerist. Alții susțineau că l-au văzut în anul 1943 în fruntea unui grup de manifestanți care au dat foc ecranului de la un cinematograf din Barcelona pe care se proiecta pentru prima data în Spania un film de război făcut de englezi. La paisprezece ani, înfrângerea militară a Germaniei l-a prăbușit într-un abis de disperare și, închis în camera lui, a plâns timp de câteva ceasuri ascultând uvertura de la *Crepusculul zeilor* de Wagner. De atunci, Enrique își închinase eforturile restaurării doctrinei din tinerețe a lui José Antonio și, când a intrat la Universitate, milita în micul dar activul nucleu de falangiști nemulțumiți.

— Dac-ar mai trăi Ramiro Ledesma...

— Viu sau mort, lucrurile ar fi mers la fel, a afirmat Antonio.

— Minciuna, intervenea atunci Enrique. Vina e a conducătorilor de azi, care au trădat Revoluția.

Câteva zile mai târziu, Alvaro îl văzuse din nou pe băiatul acela la bar. Stătea la o masă din colț și părea cufundat în

lectura unei cărți. Când Enrique s-a apropiat și a ridicat glasul, a lăsat cartea pe banchetă și și-a aprins o țigară cu degetele lui tremurătoare.

— Ați urmărit cursul lui Ayuso? a întrebat Antonio în timp ce chelnerul a adus comanda. Un adevărat tir razant.

— Împotriva cui?

— Împotriva cui putea să fie? Nu l-ai auzit vorbind despre codurile de legi din Evul Mediu? Despre epocile de libertate și de tiranie?... Află că individul e slobod la gură.

— Ăsta, cel puțin, are curajul să-și proclame opiniile, a spus Enrique. Pe mine unul mă scot din sărite fricoșii.

— Ayuso n-a fost niciodată un fricos, a spus Antonio. După război a stat doi ani închis. Știai?

— Când dau peste un roșu, îmi place să-l văd că știe să înfrunte primejdia — Enrique se exprima cu vehemență —. Cu Ayuso știi la ce să te-aștepți, pe când cu alții...

— Care alții?

— De ce să dăm nume? Noi scoatem pentru ei castanele din foc, iar acum tot ei fac pe vitejii.

— Sunt niște fripturiști.

— Democrația e o adevărată ciumă pentru țară.

Băiatul asculta conversația și zâmbea ironic. Când chelnerul s-a întors cu tava, a cerut un gin dublu.

— O să te îmbeți din nou...

— Decât să fiu nevoit să ascult ce se spune aici, mai bine mă îmbăt.

Enrique s-a ridicat și s-a dus să-i ceară socoteală. Ricardo încercase zadarnic să-l oprească.

— Vrei să repeți, te rog, ce-ai spus?

— Am spus că decât să ascult ce spui dumneata mai bine mă îmbăt ori îmi pun vată în urechi, a răspuns băiatul pe tonul cel mai firesc de pe lume.

Enrique a simulat o mişcare de atac, dar s-a stăpânit. Obrajii i s-au înroşit dintr-odată.

— Dacă eşti bărbat adevărat, vino cu mine în curte.

— Nu sunt.

— Ce eşti, atunci? Femeie?

— Nu sunt nimic, şi nici dumneata nu eşti nimic. Dar dumneata îţi închipui că eşti cineva.

Antonio şi Ricardo interveniseră şi-l imobilizaseră pe Enrique.

— Nu-l lua în seamă. E beat.

— Nu, lăsaţi-l să dea în mine. Nu vedeţi că numai aşa o să simtă că-i bărbat?

— Tu să taci ori...

— Singurul lucru pentru care nu pot să-l iert e că mă tutuieşte.

Incidentul s-a încheiat pentru că tocmai atunci au intrat câţiva profesori în bar. Încetul cu încetul studenţii au ieşit în curte şi Enrique s-a luat după ei, urmat de prietenii lui. Alvaro hotărâse să chiulească şi, când s-a ridicat să plătească, băiatul s-a oprit din citit şi privirile lor s-au întâlnit pentru câteva clipe.

— Mare tâmpit mai e şi prietenul tău.

— Nu-i prietenul meu.

— Mai bine pentru tine. Când vin aici, mereu se ţine de predici, de parcă ar purta cu sine un amvon... Niciodată nu tace?

— De fapt, nu-i băiat rău, a spus Alvaro.

— Oamenii ca el mă îmbolnăvesc... Se pregătesc, toată ziua nu fac altceva decât să se pregătească... La ce bun? îmi spun... Pe urmă deschid o prăvălie şi ajung să-şi jefuiască clienţii ca negustori cinstiţi.

— Şi tu? Ce studiezi?

— Nimic. În ţara asta nimic nu merită... Fiindcă tata a vrut să mă înscriu la Universitate, m-am înscris... Dar nu studiez.

— La ce te-ai înscris?

— Nu ştiu. — Băiatul şi-a dus o mână la buzunar căutând portofelul —: Probabil că scrie pe chitanţă, nu-mi mai aduc aminte... Am hotărât dând cu banul, în faţa ghişeului.

— Şi ce-a ieşit?

— Uite. Scrie aici. Dreptul, a zâmbit. Vânătoare de procese, cum se zice... Eu unul, drept să spun, prefer să lipesc timbre într-un birou notarial... Ce vrei să bei?

— Nu mi-e sete, mulţumesc.

— Locul nu-i prea plăcut, ce-i drept, a admis el. Am maşina parcată chiar aici, în faţă... Vrei să facem o plimbare?

Şoseaua urca în zigzag pe coasta muntelui şi la un cot al drumului v-aţi oprit să admiraţi peisajul. Tancurile de petrol ale companiei Campsa străluceau în soare, iar norii grămădiţi şi groşi se depărtau spre largul mării. Cargourile aşteptau nemişcate de partea cealaltă a digului. Dincolo de platformele şi depozitele din portul liber marea izbea furioasă cu o regularitate monotonă. Din cocioabele dinspre Casa Antúnez se ridicau glasuri stridente, puse pe scandal. Într-un capăt al

terasamentului doi chiparoşi drepţi ca două santinele vegheau, solitari şi gravi, lenta descompunere a trupurilor.

V-aţi urmat drumul coborând pe şosea. Firidele înlocuiau tot mai mult mausoleele, ca alveolele unui stup imens. Era zona cea mai recentă a cimitirului, şi concepţia utilitară a civilizaţiei urbane moderne se manifesta aici într-o formă arhitecturală comună şi mai simplă, înrudită într-un anumit fel cu schema lui Le Corbusier. În vârful muntelui vegetaţia dispărea — chiparoşii, sălciile, palmierii, pinii — şi doar răzoarele puse la intersecţii şi în pieţe — brazda de iarbă, rozmarin, limba-soacrei, agave — dădeau o notă simplă de culoare. Firidele se aliniau în blocuri ca grupurile de case fabricate în serie pentru funcţionari şi salariaţi de la marile întreprinderi, la fel de dezumanizate şi aseptice, cu plăcile lor de marmură ce reflectau lumina precum ferestrele, cu morminte deschise ca nişte edificii goale în faza de construcţie, cu trotuarele şi străzile pustii şi uniforme, semafoarele amplasate la intersecţii: locuinţe protejate la Madrid ori la Paris, de ce nu şi supermarketuri, cinematografe, farmacii, cafenele, reclame de neon? O dezolantă impresie de vid punea stăpânire pe trecători în faţa acelei (involuntare?) parodii a lumii industriale. Cimitir şi piatră. Nici o floare, nici o pasăre. Doar voi, morţii vii, şi nimic altceva.

Automobilul era un MG decapotabil, model cam învechit. Sergio te ajutase să deschizi portiera şi, ca să poţi lua loc, a strâns un sutien boţit de pe canapea.

— Aseară am dat o raită pe Diagonal cu o târfă şi, când s-a îmbrăcat, a uitat sutienul în maşină. Am băgat de seamă

azi-dimineață, când veneam încoace. Avea niște sâni magnifici... Oh, sărmana de ea a urcat scările de-a bușilea.

— De ce?

— Fiindcă nu se putea ține pe picioare. Nici eu, fie zis între noi... Nu-mi aduc deloc aminte cum de-am putut să mă întorc acasă. Ana m-a trezit și m-a ajutat să fac baie.

— Ai condus beat?

— Aproape noapte de noapte conduc beat. Pentru mine e un obicei. La început Ana era îngrijorată, dar acum mă lasă în pace.

— N-ai avut niciodată un accident?

— Niciodată. Dimpotrivă, alcoolul mă stimulează. Reflexele sunt mai bune... Singurul lucru care mă toropește cu adevărat e apa.

— Dar taică-tu ce zice?

— Tata e un dobitoc. Pentru el viața se reduce la o chestiune de aritmetică. O casă nu-i o casă, ci un buget; un câmp nu-i un câmp, ci un anumit număr de hectare; când vede marea se gândește s-o transforme în petrol... Își închipuie că e tare deștept fiindcă știe să câștige bani și salariații lui își scot pălăria când îl văd... Din fericire, Ana e foarte diferită.

— Cu ce se ocupă taică-tu?

— Exportă și importă portocale și altele asemenea... Ceva pasionant, închipuie-ți... Cacao din insulele Galapagos și făină de grâu ca să facă azimă... Tâmpitul de el crede că mai târziu o să continui eu afacerile lui. N-are decât să creadă. Când s-o aștepta mai puțin, o să-l trezesc eu la realitate.

— Și maică-ta?

— Ana e minunată. Reprimată și nesigură, dar minunată. Nu înțeleg cum poate suporta un dobitoc ca el...

Sergio conducea cu viteză mare, descurcându-se foarte bine în haotica circulație de pe Rondas și, dintr-odată, a luat-o pe strada Cera, în direcția Spitalului.

— Îți place Cartierul Chinezesc? a întrebat.

— N-am fost niciodată.

— Eu merg zilnic. Singurii oameni interesanți din Barcelona aici îi găsești... Târfe, borfași, pederești... Ceilalți nu sunt persoane, sunt moluște.

Prin fereastra MG-ului contemplasem pentru prima dată orașul murdar și răpciugos, cu fațadele caselor coșcovite și zdrențele fluturând în balcoane. Nerușinarea ticăloasă din anii cincizeci nu se manifesta încă în zonele joase și, sustras dintr-odată din ozonul ușor și stimulator al cartierelor rezidențiale, aveai impresia că te cufunzi într-o lume cu totul deosebită, profundă și mai densă, simțind că oxigenul se împuținа în plămânii tăi și că deveneai tot mai timorat și nesigur, ca un animal domestic smuls brusc din elementul său natural cotidian. Taverne sumbre ca niște vizuini de tâlhari, mici cafenele întunecoase și urât mirositoare, sordide birturi cu gustări și băuturi de proveniență dubioasă se înșirau unele după altele de-a lungul străzilor mizere și, la colțuri, femei de obârșie și profesie inclasificabile vindeau franzele la preț de speculă, țigări americane, brichete, cârnați, pe care, la primul semnal de alarmă, le ascundeau sub fuste, în decolteu, în portjartier, sfidând deschis și în chip flagrant regulile pudoarei și ale igienei. În prăvălii și bodegi un strat de jeg secular parcă se strânsese peste ciudatele produse ale subdezvoltării iberice: vasele cu măsline,

năut prăjit şi fasole, uriaşele roţi de brânză din la Mancha din care se scurgea grăsimea, bolovănoase, rotunde. Proliferând într-un atât de strălucit şi prielnic mediu, o adevărată Curte a Miracolelor tipic spaniolă — singura Curte durabilă şi autentică din accidentata şi surprinzătoarea voastră istorie — îşi etala viciile şi defectele în mijlocul indiferenţei generale a comunităţii: braţe răsucite, cioturi, plăgi, ochi voalaţi ca nişte oglinzi oarbe punându-te în contact, la cei nouăsprezece ani ai tăi de existenţă deşartă, cu structura reală a unei societăţi căreia îi aparţineai fără să ştii, excrescenţă paralelă şi inversă faţă de existenţa castei voastre parazitare: vorace, tentaculară, madreporică.

V-aţi oprit pe strada San Rafael. Sergio îţi arătase o vitrină cu un bogat sortiment de prezervative şi ţi-a oferit o cutie în care apărea desenată Gioconda. Lipsa de experienţă şi candoarea ta îi aţâţa pofta naturală de cunoscător şi, în timp ce vă îndreptaţi spre bordelurile din Robadors, te-a pus la curent cu experienţele lui.

— Cele mai bune târfe sunt cele mai ieftine. Deunăzi am fost cu una de şase pesete. Ştirbă, ciolănoasă, un adevărat model pentru Solana.

— Te-ai culcat cu ea?

— I-am cerut să se dezbrace şi să se spele la bideu. Ceva extraordinar, pot să jur. Am vrut să fac un desen cu ea, dar s-a supărat. Mi-a spus: «Ei, tu, pehlivane, te crezi la Academia de Arte Frumoase?»

— Şi tu ce-ai făcut?

— I-am dat cinci duros şi-am şters-o.

— Fără să te-atingi de ea?

— Fără.

— Nu s-a supărat?

— Să se supere?... Pentru ea era o ușurare. Închipuie-ți, astea se culcă de o sută de ori pe zi. Oricât temperament ar avea, sunt sătule.

(Când, cu câteva zile în urmă, ai pus piciorul în Barcelona după șase ani de absență ai refăcut minuțios itinerarul lui Sergio, încercând să retrăiești emoțiile pe care ți le inspirase atunci. Decorul era aproape neschimbat: bordelurile erau închise, dar în barurile care le luaseră locul femeile își continuau treaba cu asiduitate; cocioabele și cârciumile erau aceleași dinainte, la fel ca și lustragiii și cerșetorii. Dar te schimbaseși tu și după excitația ta juvenilă venea rândul melancolicei indiferențe de atunci. Cartierul își urma existența sumbră, străin de tine și de dorința ta de a-ți retrăi anii tinereții. Îți aminteai nedeslușit de Joia Mare — anul 1956, la câteva luni după moartea lui Sergio — când ai fotografiat procesiunea pe strada Guardia: gladiatori romani cu sandale de țăran catalan, o Sfânta Eulalia la pubertate care mesteca gumă, căscatul plictisit al unui preot, un cor înspăimântător de spiriduși îmbrăcați ca acoliți, iar în urma lor, sub o inscripție explicativă care anunța «Camere Madame», fetițele care fuseseră la prima comuniune defilau în chip de îngerași cu aripi și tunici albe și păreau că se îndreaptă spre *meublé* cu remușcarea mistică a adolescentelor lui Sade la o orgie hulitoare, demențială, fabuloasă. Un văl de uitare mai gros decât în alte etape din trecutul tău acoperea în chip justițiar perioada aceea a vieții tale. Singura dovadă vizibilă: fotografiile, numai ele, te apărau de uitare. Dar cum puteai să reconstitui cu astfel de elemente lunile, pentru tine decisive, ale abolitei voastre prietenii?)

După un ocol prin cartier, Sergio te-a dus într-unul din barurile lui și v-ați așezat împreună cu două femei. Prietenul tău se mișca în ambianța aceea de parcă ar fi crescut acolo, iar tu urmăreai gelos impertinența lui, tinerețea lui, cutezanța lui. Târfele îl tratau ca pe unul de-al lor și, la un moment dat, îți aminteai, s-a depărtat ca să plătească iarba împreună cu un bărbat de la care a cumpărat un pliculeț pe care l-a vârât îndată în buzunar.

— Îți place marijuana?

— Ce e?

— O iarbă.

— E un drog?

— Da.

— N-am încercat niciodată.

— Dacă treci pe la mine, o să fumăm.

În ziua aceea n-ai fost la el, nici n-ai fumat marijuana (în realitate, după cum ai descoperit pe urmă, nici Sergio nu fuma: se mulțumea să inhaleze fumul și să-l exhaleze imediat, fără să-l tragă în plămâni). Se întâmplase ceva, pentru tine foarte important, chiar dacă atunci ai vrut să uiți. Una dintre femei ți-a propus să mergi cu ea și ai acceptat de teamă să nu te creadă nepriceput, dar tu nu cunoscuseși femeia și nu cunoșteai nici (iar asta îți sporise avântul) că se putea face dragoste la ora unu după-amiază (până atunci credeai că e un privilegiu exclusiv al întunericului, cu putință numai în sunetul armonios al fluierului și pe divanurile orientale ale curtezanelor irezistibile ale lui Pierre Louys). Odaia era mică, neaerisită. Patul, murdar. Șifonierul, deprimant. Te-ai dezbrăcat, tremurând, fără a îndrăzni să te uiți la trupul ei, rușinat cum erai de al tău,

uimit, până la urmă, că mângâierea expertă a degetelor ei făcea din tine un bărbat care, deși cu stângăcie, se culca peste ea și, cu și mai mare stângăcie, o penetra (călăuzit tot de mâna ei), cu obrajii aprinși, pometii roșii, contopiți amândoi până la plăcerea crispată care te restituise vieții după acele clipe nesfârșite de uitare și de moarte. De cum te-ai ridicat din pat, te examinaseși în oglindă și reacția ta a fost, pur și simplu, de uimire.

Iubirea profundă pe care o presimțiseși de mic copil era oare asta?

Un cortegiu funebru pătrunsese pe neașteptate pe aleea principală și s-a oprit în dreptul unor plăci de marmură, la vreo sută de metri de locul în care erați voi. În cortegiu erau câțiva preoți și, în timp ce funcționarii de la Pompe Funebre descărcau coșciugul, ai băgat de seamă vrăjitoriile și nu-ți venea să crezi ochilor. Farsa rituală — inventată de alții și repetată mecanic de ei — îi urmărea pe compatrioții tăi, până la ultima redută. Vicari ai unui dumnezeu afazic și nul, trăiau — prosperau — pe socoteala fricii și neajutorării ca niște vulturi nesățioși și falnici. Revolta anilor tăi tineri renăscuse intactă și, reflectând la soarta postumă a profesorului Ayuso, ți-a venit să vomiți.

— Ești obosit? a întrebat Ricardo.

— Nu sunt obișnuit cu așa ceva.

V-ați întors luând-o pe scări, pe scurtătură. Viziunea panoramică era din nou minunată (marea agitată și metalică, platformele și depozitele companiei Campsa, plaja pustie) și în timp ce coborați (inima îți bătea cu putere și trebuia să cobori agale) te-ai oprit să te uiți la epitafurile de pe lespezi:

«CE EŞTI TU EU AM FOST, CE SUNT EU VEI FI TU». «DOAMNE DUMNEZEULE, PRIMEŞTE-L PE ROBUL TĂU ÎN RAI». «NU E MORT, E DOAR ADORMIT». «DOAMNE MILUIEŞTE-MĂ PE MINE PĂCĂTOSUL». Invocări, rugăciuni, sfaturi, sentinţe, zadarnice capcane de nemurire.

Foarte ciudată e religia alor tăi, îţi spuneai, şi foarte ciudat Dumnezeu — pe care eşecul propriei sale creaţii îl face să se simtă atât de frustrat, încât se socoteşte obligat să coboare în lume pentru a o contempla şi corija, cu rezultatul ştiut de toţi: eşecul nu era din nou dezvăluit? Ce concluzie morală tragem din întâmplarea asta rocambolescă?

Firide cu glastre de flori, coroane, lauri. Fotografia ştearsă a unui domn îmbrăcat ceremonios cu jachetă. O alegorie a morţii, sculptată în alabastru, la baza unei coloane în vârful căreia se afla o Sfântă Fecioară. Un mormânt împodobit ca un sarcofag egiptean. Un înger mânios şi solemn, înălţându-se precum Statuia Libertăţii din New York.

Violent, copleşitor, cerul îşi armoniza golul său opac lângă ambianţa stearpă a dalelor risipite prin iarbă. O salcie parcă leşina tremurătoare şi ameninţarea sumbră a norilor parcă plutea deasupra lui. Câteva frunze s-au desprins în zbor prevestind toamna care se apropia. Din substraturile profunde ale muntelui, prin pământul afânat, moartea îşi filtra (îşi impunea) evidenţa găunoasă, apoteoza mârşavă, victoria meschină şi inertă.

«NU TRIUMFĂ UITAREA, CHIAR DACĂ SMULGE DE LÂNGĂ NOI FIINŢELE DRAGI. LEGĂTURILE IUBIRII ADEVĂRATE NU SE RUP NICIODATĂ».

Ricardo se uita la tine surprins şi, întorcându-se dintr-odată la deprimanta realitate a acelei copleşitoare veri a lui 1963,

te-ai trezit în cimitirul barcelonez din Sudvest vorbind singur cu glas tare, printre crucile dezolante.

În picoteala plină de zbucium din ajun, după sosirea lui Antonio la Mas, Alvaro încercase să răscumpere din uitare chipul familiar și depărtat al profesorului. Cum memoria era discontinuă și instabilă, se limita să-i propună o serie incoerentă de gesturi și atitudini interceptate izolat de ea în timpul expunerii cursurilor de două ori pe săptămână. Ayuso mergea cocârjat, se urca pe platformă fără grabă, bătea cu degetele în masă ca să-i anunțe că puteau să se așeze. Privirea lui era de obicei amabilă și timidă; în mod excepțional, severă și distantă. Profesorul se exprima cu un glas domol, subliniind ceea ce socotea important cu o intonație deosebită și mai apăsată, în timp ce, dând semne de nervozitate, ciocănea în brațele jilțului ori lăsa să-i alunece ochelarii pe coama puternică a nasului. Față în față cu el, patru sute de studenți ascultau și scriau copleșiți peste soioasele pupitre din sală.

Despre singura dată când îl văzuse în particular (admirația lui pentru el avea să se nască mult mai târziu, când se stabilise la Paris, când s-au produs primele tulburări universitare în 1956 și profesorul adoptase o atitudine hotărâtă în apărarea studenților săi), Alvaro păstra tot o amintire șterșă. Ayuso trăia modest (de asta era sigur), și o menajeră cu înfățișare pitorească le servise lui Antonio, lui Ricardo și lui o cafea îndulcită cu zaharină. În apartament erau mobile vechi, draperii închise la culoare, o bibliotecă ce se întindea de-a lungul unui coridor îngust și o îngrijită reproducere după Caravaggio. Biroul lui era acoperit cu carpete și cărți.

iar într-un colț al masei era o fotografie veche a lui Américo Castro cu o dedicație afectuoasă. Vizita lui a ținut câteva ore, dar, în pofida strădaniilor sale, Alvaro nu reușise să scoată din colbul memoriei obiectul precis al conversației. Ayuso fuma țigară după țigară așezat în fața lor, iar o pisică neagră s-a întins voluptuos pe picioarele lui și a rămas nemișcată în poală, mândră și zveltă ca un personaj heraldic. (Trecuseră treisprezece ani de atunci și reconstituirea lui minuțioasă se oprea aici.)

În toamna aceea (1950) Alvaro se înscrisese la seminarul de economie politică și asista regulat la orele lui Ayuso despre istoria instituțiilor juridice medievale. Antonio, Enrique și Ricardo figurau și ei printre studenții înscriși la seminar și adesea se iscau discuții aprinse pe marginea cursurilor și ideilor profesorului. Alvaro asculta fără să rețină prea multe lucruri, convins că politica era o prostie și absorbit cu totul de descoperirea Cartierului Chinezesc și de lectura cărților pe care i le împrumutase Sergio. Eliberat de ochiul vigilent al mătușii Mercedes, savura tihna vieții universitare cu conștiința exaltantă a independenței sale față de mediul social în care vegetase până atunci — inert, fricos, stingher.

— Când termini facultatea, ce ai de gând să faci? l-a întrebat Antonio.

— Dar tu?

— Eu mă pregătesc pentru concurs.

— În ce domeniu?

— În diplomație.

Ideea îl sedusese, dar Sergio a avut grijă îndată să-l descurajeze, afirmând că misiunea diplomatului consta înainte

de toate în a zâmbi, a săruta mâna doamnelor și a ști să cojești o portocală.

— Un cretin congenital. Congenital și poliglot. Mai bine anunți o marcă de pastă de dinți în ziare.

Sergio apăruse pe neașteptate la ieșirea de la seminarul de economie și s-a alăturat grupului de studenți care discutau teoriile fiziocraților la bar.

— Mă cam scot din sărite prietenii tăi, i-a spus lui Alvaro. Mereu serioși, de parc-ar veni de la o înmormântare, nu știu să vorbească despre altceva decât despre Adam Smith și clasele sociale... Ori de câte ori beau un vermut în fața lor, se uită la mine de parc-ar spune: tu te îmbeți, pe când muncitorii trudesc douăsprezece ore pe zi pentru treizeci și șase de pesete și în Andaluzia se înregistrează cincisprezece la sută de copii tuberculoși, nu ți-ar fi rușine!... Ei bine, nu mi-e rușine. Cine se cred? Mântuitorii omenirii? — Vorbea cu o expresie obosită și a ridicat din umeri —: Pe de altă parte, cine sunt muncitorii ăștia? Des bourgeois qui n'ont pas réussi[1]. Muncitor sau burghez, cine muncește e un dobitoc.

Ieșiseră din incinta Universității și se îndreptau spre MG agale. Ceilalți se împrăștiaseră.

— Știu ce gândești: că dacă n-aș fi bogat, n-aș vorbi așa. Probabil că ai dreptate. Banul face viața ușoară, dar eu n-am nici o vină dacă taică-meu nu și-a retras mădularul la timp și Ana nu s-a gândit să se spele... Dar ascultă bine ce-ți spun: chiar de m-aș fi născut sărac, cred ca nici atunci n-aș fi muncit. Dacă ai nesansa asta, de ce, pe deasupra, să mai fii și fraier?

---

[1] Burghezi care n-au reușit în viață (lb. fr.).

Pe canapeaua din față stătea o fată puțin mai tânără decât ei, frumoasă, subțire, brunetă, cu ochii migdalați și albaștri.

— O cheamă Elena, a spus simplu Sergio.

Alvaro îi întinsese mâna, dar ea s-a mulțumit să și le împreuneze pe ale ei și a salutat ca un boxer victorios la sfârșitul meciului:

— Încântată.

MG-ul a demarat în trombă. De pe canapeaua din spate Alvaro contempla ceafa delicată a fetei, netedă ca a unui copil.

— Unde mergem? a întrebat Elena.

— Acasă am o sticlă de coniac, a spus Alvaro.

— Vreau să văd oameni respectabili, a spus Elena. Doamne din Acțiunea Catolică și din lumea bună... Unde pot să-i întâlnesc?

— În locurile distinse.

— Să mergem într-un loc distins.

— Ce-ar fi să-l căutăm pe Pepe?

— Cum vrei.

— Cine-i Pepe? a întrebat Alvaro.

— Un chelios. I-a căzut părul din pricina sifilisului și seamănă cu Frankenstein.

— Și știe să cânte bolerouri, a spus Elena.

Coborau pe Rondas și, ajungând la Paralelo, au luat-o pe Conde de Asalto. Sergio a parcat la intersecția cu San Roque și a claxonat. Un craniu pleșuv s-a ivit îndată în ușa barului.

— Repede. Vino cu noi.

— Am lăsat chitara înăuntru.

— Nu-i nimic. Lasă chitara.

Alvaro s-a dat la o parte ca să-i facă loc. Cheliosul suferea de strabism și când zâmbea își dezvelea complet gingiile.

— Te ducem la Salón Rosa, a spus Sergio.

— Păi nu sunt îmbrăcat cum se cere acolo.

— N-are a face. Tu intri cu noi și nimeni n-o să-ți spună nimic.

Fusese o după-amiază furtunoasă. La Salón Rosa, doamnele (pălării cu flori artificiale, fețe sulemenite, lungani care-și umflau fălcile înghițind cu lăcomie platouri de prăjituri) priviseră cu îngrijorare cum dăduseră buzna cei patru intruși (cheliosul purta o șapcă cu cozoroc de un galben strident) și, de cum s-au adus platourile, Sergio a tăiat o șuviță din părul Elenei cu o forfecuță pe care o purta în buzunar, a tăiat în două pâinea pe care le-a adus-o chelnerul, a presărat puțină sare peste ea și, fără să țină seama de ostilitatea mută a publicului (papagali ceremonioși, cucuvele îngândurate, coțofene înnobilate printr-un titlu pontifical: o adevărată colivie) a băgat șuvița înăuntru și a început să mănânce sendviciul asigurând (pe oricine voia să-l audă) că niciodată nu gustase ceva mai bun în viața lui. Pe urmă Pepe a vrut să cânte un bolero intitulat «Ai un mijlocel tras ca prin inel» dar șeful de salon l-a oprit la timp.

— Sunteți niște antisemiți, l-a acuzat Elena cu un glas aspru.

Au ieșit ultragiați și demni și au mers o bucată de drum prin centru escortați de glasul îngrozitor al cheliosului (care interpreta în sfârșit «Ai un mijlocel tras ca prin inel» fără acompaniament muzical). Sergio se cățăra pe stâlpii cu lămpi de gaz ca să aprindă țigările Elenei și, când au găsit automobilul, a propus să golească împreună o sticlă de pernod.

— Pe urmă ne întoarcem la Salón Rosa şi vomităm.

— Dă-i naibii, a spus Elena. De ce nu mergem la un bar tineresc?

— La Sans? Ori la Casa Valero?

— Unde vrei tu.

Au demarat din nou (după ce au aruncat o scurtă privire în câteva baruri) şi, coborând lângă stadionul din Montjuich, Alvaro şi-a dat seama că e beat. Aerul era gros şi parcă de bumbac. Capul i se învârtea.

— Ce-i cu tine?

— Mi-e rău.

— Schimbă băutura. E mult mai bine să amesteci.

Intraseră într-un birt sordid şi Sergio a comandat rom dublu. Toate mesele erau ocupate de andaluzi. Alvaro băuse două pahare pe nerăsuflate şi, printr-o perdea groasă de ceaţă, a asistat la discuţia aprinsă dintre Sergio şi un individ cu înfăţişare de ţigan. Cheliosul a sărit să-i potolească şi încerca să-i despartă.

— Mă scoate din sărite cu râsul lui, spunea Sergio.

— Lasă-i în pace, nu vezi că sunt fericiţi?

— N-au nici un motiv să fie fericiţi.

— Dumneata ne-ai provocat.

— Provocarea nu strică. Întreaga viaţă e o provocare... Acum şase mii de ani poeţii asirieni...

Începând din clipa aceea amintirile se învălmăşeau îngrozitor. Alvaro avea impresia că fusese expulzat din birt cu violenţă şi, când s-a trezit, se afla într-un bar din Borne, înconjurat de oameni necunoscuţi. La masa de alături, Elena şi Sergio dormeau buştean. Cheliosul spălase putina.

— Un vin pelin?... O ceşcuţă de cafea?

Se zărea o lumină în stradă. Cerul era vânăt și Alvaro a arătat spre el cu degetul.

— Ce-i asta? Aurora boreală?

— Asfințește, a răspuns laconic bărbatul.

Întrebările se învălmășeau în capul lui, la început noi, pe urmă răsuflate: cum? unde? când? și apoi veneau scârba și deprimarea și greața, nelipsite și bătrâne ca lumea (s-ar fi putut întâmpla în noaptea aia și tu n-ai mai exista: la kilometrul 25 pe șoseaua spre Valencia MG-ul depășise fără vizibilitate un DKW cu numărul B-64841 la curba cunoscută sub numele de miradorul din Coix chiar în clipa în care Fordul cu numărul B-83525 venea în viteză în direcția opusă, silindu-l să accelereze pentru a evita ciocnirea și proiectându-l mai întâi spre dreapta și apoi spre stânga, pe porțiunea descendentă din apropiere de Garraf. Pierzând controlul, MG-ul a rupt paravanul metalic dintre balize, s-a prăbușit vertiginos de pe faleza de patruzeci și șapte de metri înălțime, răsturnându-se de două ori înainte de a se sfărâma de stânci și a se cufunda definitiv în mare).

Soarele se ascunsese brusc și, de pe palierul scării, ai văzut cum trece repede o barcă cu motor, brăzdând, tăind, cu un fălos acompaniament de spumă, suprafața încrețită a mării. Sute de pescărușii cenușii se repezeau fâlfâind din aripi la gurile canalelor de deversare. Norii se grămădeau deasupra voastră greoi și negri. Vântul apleca vârfurile chiparoșilor și transmitea un tremur necontenit frunzelor subțiri ale sălciilor. Totul anunța apropierea furtunii.

— Cât e ceasul?

— Cinci.

— Trebuie să sosească dintr-o clipă într-alta.

Pe când străbăteați cartierul rezidențial și aristocratic, mausoleele făcute de Gaudi sau *modern style*: amalgam hibrid de monument funerar și foișor de casă de vacanță — ai căutat cu privirea panteonul familiei Mendiola — copie fidelă și șlefuită a pretențiosului Duomo din Milano. Timp de câteva minute ai rătăcit zadarnic pe tăcutele alei, urmărit de amintirea vagă a depărtatelor tale vizite: mătușa Mercedes în doliu sever și unchiul César cu pălărie și ochelari și, între ei doi, tu, indiferent și străin de ceremonia la care luai parte, conștient de recunoștința gestului unilateral și fără recurs, preschimbat, printr-un obicei ancestral, în rit strict social și monden.

Ce obstacol s-a interpus între maică-ta și tine? Chiar dacă fusese formulată adeseori, întrebarea te găsea nepregătit și nu știai ce să răspunzi. Ca două linii paralele, existența lui și a ta nu reușiseră să se atingă și uneori simțeai o apăsare retrospectivă din pricina aventurii netrăite, din pricina întâlnirii niciodată realizate. Pudoarea lor și rezerva ta vă ținuseră la distanță și, când ai împlinit cincisprezece ani, n-ai putut (ori n-ai știut) să inventezi prietenia. Acum (când erai departe de ea în timp și în amintire) era prea târziu. În afară de momentele excepționale (și din ce în ce mai rare) chipul ei (ochii de un albastru foarte deschis, fruntea lată, nasul drept așa cum apăreau într-o fotografie) dispăruse din memoria ta pentru totdeauna.

Din balconul de pe strada Piedad, tolănit pe divanul unde stătea Sergio când citea, aveai în față o priveliște sobră și ritmică, a cărei amintire (chiar după numeroasele tale călătorii)

se păstra încă vie în memorie: absida catedralei cu naivele și elegantele sale turnuri, enigmaticele gargui sculptate în formă de grifoni și căluți-de-mare; terasele plane înnegrite de patina timpului; palisadele de contraforți și ferestrele: linia armonioasă și austeră a naosului central; începutul străzii Condes. Pe divan, într-o dezordine neînchipuită, cărțile de căpătâi ale prietenului tău: Blake, Quincey, Lautréamont, Gérard de Nerval. Pe înserat lumina verzuie a abajurului impregna încăperea de o fosforescență ambiguă. Vechi mobile de epocă, gravuri, sculpturi căpătau o dimensiune nouă (o fervoare subită) ca la contactul cu elementul lor natural și nativ. Covoarele absorbeau foșnetul pașilor și, în tăcerea unor străzi necirculate, conversațiile dobândeau un ton complice, frazele luau o întorsătură subtilă, întrebările se înălțau într-un zbor nesigur, greoi și mângâietor. Ana se culca de obicei cu spatele la lumină, dar cu toate astea, în scurtele asfințituri de iarnă, ochii ei adânci aveau o strălucire deosebită, liniștitoare și autonomă.

În prima zi când te-a dus la el acasă Sergio v-a făcut cunoștință cu dezinvoltură, și Ana ți-a reținut mâna câteva clipe între ale ei de parcă ar fi vrut să-ți transmită prin osmoză un mesaj personal, deosebit, unic: «Oh, te rog, nu-mi spune doamnă și nu te adresa cu dumneavoastră... Chiar dac-aș putea să-ți fiu mamă, îmi place să mă socotesc tânără. Îmi face plăcere când lumea mă apreciază pentru ceea ce sunt, nu ca mamă sau soție a altcuiva. Spun asta mereu și soțului meu: suntem căsătoriți, dar tu ești tu, iar eu sunt eu, suntem persoane deosebite... Spune-mi Ana și tutuiește-mă... Dacă nu, n-o să fim niciodată prieteni».

Cu câteva zile înainte (era soare, copiii dădeau de mâncare porumbeilor, polițiștii umblau țanțoși în frumoasele lor uniforme și întreg orașul oferea naivilor o strălucitoare oglindă a fericirii), îți parcaseși automobilul pe luminosul bulevard din fața catedralei ca unul dintre milioanele de turiști care de câteva săptămâni se năpusteau asupra țării adormite și lenește și examinaseși, uimit, mișcarea oscilatorie și sprintenă a sardanei, hora națională în care se prinseseră de mâini în fața porticului, subjugați, s-ar spune, de ritmul cumpănit, vioi și vibrant al oboiului care interpreta nici mai mult nici mai puțin decât *Sfânta Cunună de Spini* (atât de indisolubil legată în amintirea ta de odiseea apărării populare republicane filmată de Ivens și relatată de Hemingway, înainte de a te decide să ocolești zidurile impunătoarei Casa del Arcediano și capela Santa Lucia, să urci pe strada Obispo și să treci prin fața bisericilor Santa Eulalia și Piedad, să ajungi în sfârșit la absidă și să te oprești la începutul străzii Condes, fotografiată (în această secetoasă vară a lui '63) de un sinistru grup de nemți cu cămășile descheiate și hirsuți. Ai întors capul înapoi și ți-ai ridicat privirea spre șirul de balcoane de la etajul patru. În fosta cameră a lui Sergio, jaluzelele trase atârnau în întregolurile fațadei, coșcovite și urduroase. Florile dispăruseră. Casa părea definitiv închisă și ți-ai continuat periplul sentimental prin cartier fără a-ți lua inima-n dinți și s-o întrebi pe portăreasă. (Ce se alesese de Ana?)

— Sergio mi-a vorbit atâta despre tine încât în realitate e ca și cum ne-am cunoaște.

Erați așezați toți trei, îți aduceai aminte, pe divanul mare din birou. Se înnsera și soarele lumina încă turnurile masive ale clopotnițelor.

— Cum v-ați simțit la Robadors?

Întrebarea te-a luat pe nepregătite și te-ai înroșit.

— I-am povestit Anei c-am fost la curve, a spus Sergio.

— Fiul meu și cu mine n-avem secrete unul pentru altul, a explicat Ana. Te-ai distrat bine cu perechea ta?

— Nu-mi amintesc prea bine.

— Un tânăr chipeș ca tine trebuie să fi avut o mulțime de aventuri. Cel puțin așa îmi închipui.

— Nu și Alvaro, a spus Sergio. Deși nu pare, e foarte sfios...

Pentru prima oară în viața ta, aveai impresia că ești golgoluț, iar Ana stătea în fața ta și râdea arătându-și dinții albi.

— Te surprinde faptul că-ți vorbesc astfel? a spus. Cum îți închipuiai că sunt? O tipică mamă spaniolă?

— Nu știu, te-ai bâlbâit.

— Toată viața am fost așa. De mult am vrut să-mi schimb felul de-a fi, să-i imit pe ceilalți, și n-am putut. Bărbatul meu spune mereu: «Dacă ai fi altfel, cred că nu te-aș iubi».

— Tata e un tâmpit.

— Știi că nu-mi place să vorbești așa despre tatăl tău, protesta Ana. Soțul meu e complet deosebit de mine și nu înțelege anumite lucruri, dar e un om bun și loial. De fapt, a adăugat pe un glas convingător, valorează mult mai mult decât mine.

— Lumea e plină de nătărăi loiali și buni, i-o retează Sergio.

(Conversația se repeta de multe ori; apărarea pe care Ana o lua soțului său și atacurile din ce în ce mai aspre ale fiului. Ana ridica glasul, se prefăcea indignată și până la urmă mărturisirea resemnată: «E teribil. De când era mic am

încercat să mă anulez pe mine ca să-l facă să-şi iubească tatăl şi să nu bage de seamă deosebirea care există între noi. Dar seamănă cu mine. Nu suportă ipocrizia.»)

Datorită lor ai învăţat să-ţi iubeşti oraşul (lucru surprinzător pentru un om dificil ca tine această iubire neştirbită de-a lungul anilor pentru nişte locuri şi străzi, descoperite în tinereţe, ale unui oraş în care te născuseşi din întâmplare şi a cărui frumoasă limbă avea să-ţi fie mereu, în pofida strădaniilor tale, profund străină). Până atunci cunoaşterea oraşului se reducea la câteva cartiere elegante şi triste, monotone şi pompoase, construite după demolarea zidurilor şi prodigioasa înflorire industrială de către o stirpe burgheză dârză şi întreprinzătoare al cărei îngrozitor gust artistic nu putea fi comparat ca intensitate, îţi spuneai, decât cu nemăsurata şi nepotolita ei sete de îmbogăţire: mediocre vile în San Gervasio, apartamente asfixiante în Gracia, compătimire sordidă şi rustică în Sarria, lux ridicol în Bonanova şi Pedralbes, nuclee independente pe vremea ta ce fuseseră devorate cu un veac în urmă de delirul agrimensor, geometric din Cerdá (compactele cvartaluri de locuinţe care haşurau planul oraşului, străzile perfect paralele ca o pentagramă bine desenată). Barcelona pe care ţi-au arătat-o ei începea mai jos de catedrală, iar lumina care-i scălda casele n-o aflaseşi nicăieri în hoinărelile tale de până atunci: era lumina de pe strada Montcada, cu palatele ei de negustori bogaţi şi înnobilaţi, împrejurimile bisericii Santa Maria del Mar, strada Calders cu admirabila ei capelă romanică, promenada Borne. Ana vă călăuzea cu iscusinţa ei instinctivă printr-un labirint de străduţe unde rufele puse la uscat atârnau din balcoane, pisicile scotoceau în lăzile de gunoi şi se

bănuia culoarea soarelui în țiglele acoperișurilor. Dogării spițerii din veacul al nouăsprezecelea, dughene de plante medicinale, articole de plută rezistau netulburat la trecerea timpului, așteptând probabil, îți spuneai, să-și scoată pârleala odată cu dezvoltarea turismului, când ridicarea nivelului mediu de cultură avea să transforme într-o bună zi anacronismul lor într-o excitantă și profitabilă noutate.

Alteori Ana vă lăsa să vă duceți singuri în Cartierul Chinezesc și, retrăgându-se, aștepta întoarcerea voastră într-un mic salon, aprinzând țigară de la țigară. Înainte de a pleca, îi dăduse bani lui Sergio ca să mergeți la bordel și când vă întorceați, vă scruta fețele cu luare-aminte ca să vadă urmele proaspete ale aventurilor voastre.

— Povestiți-mi, spunea. Cum a fost astăzi?

Sergio îi relata incidentele erotice din seara aceea, iar Ana râdea înfundat și cerea precizări.

— Știu că astea sunt lucruri pe care o mamă n-ar trebui să le știe, se scuza ea. Dar ce vreți să fac? Nu-mi pot înfrâna curiozitatea. Noi, femeile, în Spania, suntem reprimate. Dac-aș fi bărbat, m-aș duce cu voi la bordel și gata.

— De ce nu-ți găsești un amant? întreba Sergio.

— Dar tu, Alvaro? întreba ea. Ce-ai făcut în timpul ăsta?

(Încetul cu încetul Ana îți învinsese rezistența și, după câteva întâlniri, îi vorbeai cu aceeași sinceritate ca fiul ei. Ea te privea lung cu ochii ei strălucitori, și pe chipul său armonios se citea o mare atenție pe când asculta amănuntele aventurilor tale. «Mi-ar fi plăcut să fiu bărbat», spunea.)

În severa selecție a memoriei tale câteva scene ieșeau la iveală cu mai multă precizie decât altele și acel prim curs universitar se rezuma în amintirea ta la prezența Anei și a

fiului său, la plimbările nocturne prin Cartierul Gotic, la conversațiile leneșe și complice din apartamentul de pe strada Piedad.

Odată, cu câteva săptămâni înainte de ruptura ta cu Sergio, Ana se dezbrăcase ca să facă baie și ți-a cerut să închizi ochii.

— Promite-mi că nu mă spionezi, l-a rugat. Dacă e ceva ce nu suport, e să fiu văzută goală.

Tu întorseseși capul pudic, cu privirea ațintită la cotoarele cărților aliniate în bibliotecă și ai simțit îndată prezența apropiată și vicioasă a lui Sergio, culcat lângă tine.

— Privește-o. Îți place?

Ți-ai luat inima-n dinți și ai aruncat o privire spre ușa de la baie. Ana tocmai se întorcea cu spatele complet goală și ai observat tulburat linia generoasă a șoldurilor, spatele delicat, picioarele zvelte și flexibile, desăvârșite (în noaptea aceea chipul ei ți-a apărat de mai multe ori în vis, cald și proaspăt, mângâietor ca un balsam. Când te-ai trezit, excitația nu se potolise și, cu gândul încă la provocarea liniștită a coapselor ei, ți-ai mijit ochii în timp ce, pe brânci, trupul tău parodia, independent de voința ta, mișcările nervoase ale coitului. Plăcerea a ajuns la sfârșit, scurtă ca un frison și te-ai târât ca un somnambul spre chiuvetă, cu spatele la pata umedă care, ca o condensare bruscă a absurdului, inaugura o nouă zi, injustificabilă și monotonă ca și celelalte.)

— De ce nu te culci cu ea? a insistat Sergio.

— Lasă-mă în pace.

— Mi-ar plăcea să-i pui coarne lui taică-meu.

(Când, după câteva zile, în absența prietenului tău, v-ați sărutat, la sfârșitul îmbrățișării obrajii îți ardeau. Ana își

introdusese limba jucăușă între buzele tale și contactul acela elementar și magnetic te umpluse de fericire. Ai schițat un gest de a o răsturna, dar ea a rezistat cu hotărâre. «Nu, nu, a spus. Să rămânem prieteni.»

Începând de atunci (fără vreun motiv precis) relațiile tale cu Sergio se deterioraseră. Era gelos pe intimitatea ta cu maică-sa? Ori pur și simplu, dintr-un capriciu irațional de copil de bani gata, se săturase de tine? Cei doisprezece ani care trecuseră nu-ți îngăduiau să clarifici definitiv chestiunea. Fapt e că, din senin, prietenul tău începuse să te trateze cu distanță și, sub masca cinismului său obișnuit, bănuiai existența larvară a unei răni mortale.

— O cunoști pe Elena? te întrebase Ana.

— Da.

— Ce crezi despre ea?

— Nu știu. Am văzut-o doar de vreo două ori.

— Ieșiți des împreună?

— Oh, nu! — Se schimbase la față, iar tu încercai să-ți repari greșeala —: Pe Sergio și pe mine ne plictisește.

(Pe măsură ce prietenul tău se depărta de tine și uita să vină la întâlnirile pe care vi le dădeați, Ana încercase să te descoase cu privire la fata aceea: cum e, ce studiază, crezi că e cu adevărat inteligentă? Lui Sergio îi făcea plăcere să vă facă să suferiți și, nu o dată, îl așteptaseși până dimineața în apartament, pe când Ana se agita în jilț nerăbdătoare și nu contenea să-i adreseze Elenei tot felul de acuzații și imputări: «E o aventurieră și o intrigantă, ce i-o fi venit să iasă cu ea?». «Nu știu», «Tu, care-ai văzut-o, fii sincer, e atât de atrăgătoare cum spune el?». Iar când fiul ei se întorcea

beat, se lua la ceartă și striga la el de parcă ar fi fost amantul ei.)

— De ce i-ai vorbit despre Elena? te întrebase prietenul tău.

— Ea m-a întrebat.

— Și tu i-ai răspuns. Nu ți-ai dat seama că-i nebună și e în stare să facă o nebunie?

— Nu știam că...

— Credeam că la vârsta ta ai învățat să-ți ții gura.

Ați încetat să vă frecventați și, fără ca el să știe, Ana te chema la telefon în fiecare zi, interminabil, încredințându-ți temerile cu privire la o ipotetică nuntă și informându-te în treacăt că prietenul tău nu mai venea să doarmă acasă. «Ce crezi că trebuie să fac?... Și-a dat seama că nu pot trăi fără el și se amuză jucându-se cu mine. Ieri a venit să-mi ceară bani și nu m-a lăsat nici măcar să-l sărut...» În primăvara aceea v-ați văzut de câteva ori pe ascuns și Ana avea ochii roșii de plâns și parcă îmbătrânise dintr-odată. Cât despre Sergio, încetase să dea semne de viață și singura dată când te întâlniseși cu el întâmplător era beat și ți-a spus în batjocură că ești «batista cu care-și șterge mămica lacrimile».

— Du-te dracului, i-ai spus.

(Sfârșitul lui a venit pe neașteptate, vertiginos, jalnic. Când s-a risipit brusc metodica [și înșelătoarea] lui revoltă juvenilă, s-a lăsat de băutură și a părăsit-o pe Elena [azi o respectabilă mamă de familie] pentru a se căsători cu putred de bogata și convenționala Susú Dalmases. S-a îngrășat cu douăzeci de kilograme și a început să cumpere patente germane și să crească pisici siameze. Alvaro a aflat că își vânduse splendida bibliotecă unui negustor mărunt și era văzut

adesea în tribunele Clubului de Fotbal Barcelona. Frecventa cercurile aristocratice, iar numele lui figura în Comisia Cetățenească însărcinată cu primirea oficială a prizonierilor din Divizia Albastră întorși din Rusia. A murit fizic în septembrie 1955 pe coasta din Garraf, într-un spectaculos accident de automobil.)

Scările duceau la aleea principală a cimitirului și, când v-ați apropiat de registratură, ați zărit automobilul lui Artigas parcat lângă straturile de flori. Antonio aștepta și el cu mâinile în buzunare, puțin mai departe de ceilalți oameni din cortegiu. Foștii studenți ai lui Ayuso se strânseseră împreună cu familia și colegii de catedră în jurul carului mortuar — o furgonetă neagră fără cruce, fără flori și fără coroane — și tu ai scrutat acele chipuri grave încercând zadarnic să-ți amintești un nume. Cei mai mulți erau din promoții mai recente decât a ta, iar puținii discipoli de vârsta ta se uitau și ei la tine pe furiș — de parcă ar fi fost la curent cu avatarurile tale —, fără a se hotărî să-ți strângă mâna.

După un exil voluntar de zece ani erai din nou printre ai tăi, și țara era la fel ca la plecarea ta, refractară la schimbarea de direcție pe care prietenii tăi și cu tine încercaserăți să i-o imprimați. Profesorul vă strânsese în jurul său ca în vremurile de altădată, iar prezența voastră dobândea în ochii tăi semnificația curată a unei mărturisiri de credință. Totuși, îți spuneai, înmormântarea lui Ayuso era înmormântarea tuturor; iar moartea lui, finalul iluziilor prelungitei voastre tinereți. Îți aduceai aminte de frumoasa epocă în care, abia eliberat de tutela familiei, ai făcut cunoștință cu colegii în

sălile de clasă ale Universității. Și erați din nou acolo — în afară de Sergio și Enrique — plini de proiecte niciodată realizate, îmbătrâniți de ani care parcă n-au existat, iar bărbatul care spunea atunci «sunt gata să mor, numai să văd căzând Regimul» murise, solitar și obscur, lipsit de mângâierea ultimei și ireductibilei sale speranțe.

O teamă opacă se infiltrase tiptil în sângele tău și pe când cortegiul se îndrepta în ritm rapid spre incinta abolitului cimitir civil, o rază a colorat brusc peisajul și, aproape imediat, luând-o înaintea zborului speriat al păsărilor, mărunt, foarte mărunt, a început să burnițeze.

La sfârșitul iernii lui 1951 — era luna martie — Alvaro se urcase în tramvaiul deschis 64 pe care-l lua de obicei ca să se întoarcă în apartamentul din strada Muntaner și jalnica stare de degradare și uzură a vehiculului ți-a atras îndată atenția. Ținea în mână *Manualul de economie politică* pe care i-l recomandase Antonio și pe când recitea pentru a nu știu câta oară teoria rentei pământului, geamurile sparte ale ferestrelor și aerul rece care intra prin ele l-au făcut să se gândească dintr-odată la răposatul unchi Eulogio și la obișnuitele lui diatribe împotriva Companiei de Tramvaie din Barcelona. Cum e cu putință să fie atât de nepăsători? și-a spus.

A doua zi, întorcându-se de la o furtunoasă întâlnire cu Ana — era ora prânzului și aștepta vizita săptămânală a unchilor săi — spectacolul se repetase în chip alarmant: tramvaiul 58 era cum nu se poate mai rablagit și toate geamurile de la ferestre, fără excepție, erau sparte. În vagon erau foarte puțini călători: un omuleț cu mustața tăiată scurt

cufundat în lectura ziarului, o doamnă severă și poruncitoare, două călugărițe cu fețe rotunde ieșind de sub vălurile scrobite și albe ca două tartine de Astorga. Pe platformă, controlorul fuma cu un aer ursuz și lui Alvaro i s-a părut că citește pe chipul pasagerilor semne hoțești de ostilitate.

— De ce te-ai suit? Nu ți-e rușine?

Când s-a dat jos la Via Augusta o femeie îndoliată l-a înfruntat și Alvaro s-a uitat cu uimire în ochii ei mânioși, neputând să înțeleagă expresia ei de mânie abia stăpânită.

— Iertați-mă, a spus. Nu știam că...

În direcția opusă cobora un 23, lipsit și el de geamuri, și două femei s-au repezit spre refugiul stației tăindu-le drumul unor tineri care voiau să urce.

— Ce se petrece?

— Lumea nu urcă în semn de protest față de mărirea tarifelor.

— Și geamurile?

— De ieri n-a mai rămas unul întreg. Lumea azvârle cu pietre și le sparge.

Apariția unui factor de anarhie în furnicarul monoton al vieții cotidiene constituia o adevărată sărbătoare. Alvaro a examinat înviorat neprimitoarea înșirare de tramvaie zdrențuite, mulțumit să afle că sub crusta de resemnare și conformism a mulțimii bătea pulsul unei răzvrătiri surde. Uneori, în timpul neostenitelor plimbări cu automobilul, Sergio îi expusese planurile lui de provocare socială sub deviza «Să-l apărăm pe sărac și să-l despuiem pe muncitor de salariu» și, cu acordul Elenei, hotărâseră să cutreiere zonele mizere ale orașului în MG-ul decapotabil și să-și aprindă țigara în fața cerșetorilor cu o bancnotă de o mie de

pesete. Când a ajuns acasă, i-a telefonat lui Sergio și i-a propus să participe la boicot.

— Încărcăm mașina cu pietre de pavaj și bombardăm tramvaiele.

— Ești un dobitoc. Asta ținea înainte, când cetățenii se urcau ca oile... Elena și cu mine n-o să mergem niciodată cu turma.

— Ce vrei să faci, atunci?

— Adevărata provocare acum e să fii spărgător de grevă și să-i insulți pe pietoni.

Tonul lui agresiv nu admitea replică și Alvaro a pus receptorul în furcă umilit. Unchiul César venise la dejun cu Jorge și verișoarele și, după-masă, într-o atmosferă plicticoasă și solemnă, conversația s-a învârtit în jurul problemei transportului.

— Lumea dă apă la moară comuniștilor. De o săptămână îmi las mașina în garaj și merg la birou cu tramvaiul, ca să dau exemplu.

— Pepin Soler își obligă funcționarii să-i arate biletul, spunea Jorge. Cine n-are bilet, valea, în stradă cu el.

— La el la fabrică, Mateu face la fel.

Era duminică și, în după-amiaza aceea, Alvaro a rămas închis în casă, pregătindu-și lecțiile. Luni, pe doisprezece, când s-a trezit la ora obișnuită, bătrâna servitoare i-a adus, speriată, cafeaua.

— Conașule, e Revoluție.

— Ce se petrece?

— Toată lumea a intrat în grevă. Oamenii aruncă în tramvaie cu pietre și se-aude că sunt o grămadă de morți.

A ieșit în stradă tulburat. Țara nu murise, în pofida toropelii aparente, și aceiași oameni care se ridicaseră în iulie 1936 invadaseră trotuarele curate ale orașului cu o hotărâre ursuză și premonitorie. Magazinele, farmaciile, barurile erau închise, iar detașamentele de polițiști înarmați cantonate în punctele strategice păreau depășite de răscoală, incapabile, s-ar fi spus, să mențină mult timp ordinea.

După atâția ani, Alvaro păstra despre ziua aceea o amintire încețoșată (tramvaie răsturnate, manifestații de stradă, șarje de poliție, automobile incendiate). Conștiința lui încă opacă (de asta și-a dat seama abia mai târziu) îl împiedicase să surprindă importanța acelei zile, care ar fi putut fi (și a fost pentru mulți fără îndoială într-o țară lipsită timp de decenii de gustul aspru și sălbatic al libertății) una dintre zilele cele mai frumoase din viața lui. Doisprezece ani trecuseră de atunci fără să se mai fi ivit prilejul și adeseori (mai ales în acele momente sumbre prin care trecea cu regularitate) Alvaro se temea să nu moară fără să fi gustat din nou (chiar dacă ar fi fost pentru câteva ore) rodul miraculos și neobișnuit (cel puțin în Spania) pe care, dintr-o inconștiență juvenilă, nu știuse să-l prețuiască atunci.

Tocmai când se declanșase procesul (așa se spunea) înaintării pe drumul unui progres spectaculos, oare avea să dispară el înainte de a vedea sfârșitul acelei tulburi și jalnice înșelăciuni?

Cortegiul se îndrepta în pas vioi spre ieșirea din cimitir și, la vreo douăzeci de metri de gardul de fier, a luat-o la dreapta în direcția zonei rezervate protestanților. Lespezile se odihneau pe pământ frumos împodobite cu flori și

adevărate grădini în miniatură și, suind pe cărarea ce ducea la ultimele platforme — burnița îți umezea fața și gâfâiai — te-ai oprit să te odihnești și te-ai uitat la inscripțiile de pe mormintele acelor singuratici care — ca și tine — aleseseră să moară departe de țara lor și de compatrioți, complice treaz și tainic al destinului schimbător de care avuseseră parte, îmbarcat împreună cu ei, reflectai la aceeași aventură ca a lor, irevocabilă.

«LET HER BE WITH UT ALWAYS», «SEIN LEBEN WAR LIEBE, GUETE UND STETE HILFSBEREITSCHAFT», «THE RIGHTEOUS SHALL BE HAD IN EVER LASTING REMEMBRANCE»[1]. Un epitaf în alfabet chirilic. Sălbatic și ursuz până la sfârșit, mort despărțit de comunitatea hispanică printr-o scriitură ermetică și neînțeleasă, ce compatriot rătăcit, îți spuneai, ar recepta ultimul și deznădăjduitul său mesaj? Gândul te-a purtat la lespezile spaniole din cimitirul Père Lachaise și amintirea vizitei tale împreună cu Dolores te-a umplut de tristețe: liberali expatriați de vreunul din regimurile de forță care în chip endemic guvernau decrepita noastră țară, lipsiți fără milă de pământul în care se născuseră de aceiași compatrioți care te făcuseră și pe tine să-i urăști, zăceau acolo, ca niște lăstari amputați din trunchiul natal, în timp ce veșnicii apărători ai rațiunii (rațiunii?) cu arma în mână trăiau și prosperau bucurându-se pentru ei și faima lor de putere și bogății, de flatări și onoruri, sub pretextul că salvgardează (așa spuneau) unitatea și brava independență a

---

[1]«FIE CA EA SĂ RĂMÂNĂ CU NOI TOTDEAUNA», «A FOST UN OM IUBIT ȘI I-A AJUTAT PE CEILALȚI.», «CEL DREPT SĂ RĂMÂNĂ DE-A PURURI ÎN SUFLETUL NOSTRU» (lb. engl. și germ.).

comunității. Bulevarde, statui, ceremonii, mausolee nemureau odioasa lor impostură, iar slujbe solemne și expiatorii le îngăduiau, dincolo de gloria pământească, să se bucure de fericirea veșnică.

Deșteptarea civică din martie 1951 a înfăptuit o minune: i-a trezit din toropeală. Ayuso dezertase de la ore pentru a-și manifesta solidaritatea cu greviștii, iar Antonio și Enrique discutau cu aprindere în bar și era cât pe-aci să se-ncaiere. După ce a rupt prietenia cu Sergio, Alvaro își neglija din nou ocupațiile și a acceptat bucuros ideea lui Ricardo de a lua legătura cu un avocat, vechi prieten al familiei, fost șef, i-a spus, al acum desființatului partid al Statului Catalan.

Stătea la etajul al treilea într-un bloc de pe Rambla de Cataluña: ascensor lent, scară întunecoasă, un miros promiscuu de bucătărie suia de la apartamentele de jos. Înăuntru, o vastă bibliotecă juridică, o vitrină cu incunabule și ediții rare, vase de flori japoneze, portrete de familie, un prăfuit bust roman de ghips. Covorul era ros și, pentru a ascunde rosăturile, cineva pusese deasupra un monumental vas de cupru pentru încălzit încăperea. Bătrâna servitoare se retrăsese și, după câteva minute de așteptare, și-a făcut apariția avocatul, îmbrăcat cu un halat în carouri, cu papuci îmblăniți în picioare, obrazul aprins, ochii larg deschiși în dosul lentilelor de la ochelari. Înaintase spre Ricardo cu o expresie cordială și în același timp rezervată, de parcă duritatea vremurilor pe care le trăiau, și-a spus Alvaro, i-ar fi impus față de necunoscuți o disciplină prevăzătoare, plină de băgare de seamă.

— Ce mai faci, prietene?

— Bine, dar dumneata?

— Dacă nu mi-ai fi spus numele, nu te-aş fi recunoscut. Te-ai făcut un bărbat adevărat. Ai tău sunt bine?

— Mulţumesc, bine. — Alvaro se ridicase şi el în picioare, iar Ricardo s-a întors spre el cu zâmbetul pe buze: — Îţi prezint un coleg de Universitate vrednic de toată încrederea, Alvaro Mendiola.

— Îmi pare bine, a spus Alvaro.

Bărbatul l-a salutat fără să clipească. S-a lăsat apoi o tăcere de câteva secunde.

— Prietenul meu nu-i catalan, a lămurit Ricardo. Familia lui e asturiană.

— Asturias... Am fost acolo cu mulţi ani în urmă cu soţia mea. Atât ea, cât şi eu, ne amintim cu mare plăcere de Asturias.

— De fapt, m-am născut la Barcelona, a spus Alvaro.

— Nu cumva eşti rudă,din întâmplare cu unul Lucas Mendiola, care, înainte de război, lucra la Bursă?

— Era unchiul meu.

— Da, acum îmi amintesc cum a murit, sărmanul... Ce vremuri, Doamne... Nu vreţi puţină cafea?

După ce au luat loc pe sofaua de pluş, îi ascultaseră disertând timp de o oră despre perspectivele laburismului englez şi despre ultima moţiune a sindicatelor americane ce osândeau toate regimurile totalitare fără excepţie (a făcut cu ochiul complice). Regimurile comuniste şi celelalte, a adăugat cu un glas mângâietor. Acesta era un fapt extrem de semnificativ şi, pe de altă parte, ştia din sursă sigură că se exercitau presiuni de la Londra şi Paris, de acord cu Spaak, pentru a elabora o politică comună cu privire (din nou a

făcut cu ochiul) la cine știți voi. Situația era foarte nesigură și rezerva multe surprize. Erau la curent cu întâlnirea nunțiului cu ambasadorul britanic? O persoană de încredere asistase la ea și, după cât se pare, ambasadorul s-a ținut tare. De altfel, deficitul comercial creștea și băncile private americane nu mai erau dispuse, ca în toamnă, să acorde creditele necesare, mai ales, a spus, după călătoria secretarului de stat în Europa. Ambasadorul de la Washington se întâlnise cu Comisia de Ajutor Exterior a Camerei Reprezentaților, iar primirea a fost, potrivit agenției United Press (din nou a făcut cu ochiul), glacială. Cât despre zvonurile privitoare la o apropiere de Paris, erau o născocire a Ministerului. Guvernul francez trecuse evident de la aprobarea atentatelor la o opoziție nuanțată și în aparență ambiguă, dar, în practică, discretă și eficientă. Cunoșteai cuvintele pe care Auriol le adresase secretarului general al PSOE? Cum nu se poate mai spirituală, iar aluzia la fabula lui La Fontaine limpede ca lumina zilei. La Madrid se născuse și se răspândea zvonul că generalul (știți la care mă refer) a amenințat că-și sporește ajutorul acordat naționaliștilor marocani, dar până la urmă a lăsat-o mai moale după ce a luat o doză serioasă de bicarbonat. Șovăielnică la începutul anului, panorama primăverii era prin urmare (în afară de doza inevitabilă de neprevăzut, vai, în domeniul politicii atât de supus norocului) de-a dreptul îmbucurătoare și plină de speranțe. Mai ales dacă se ține seama că medicul de căpătâi al generalului cu pricina luase cina cu un profesor universitar (căruia regret că nu-i pot dezvălui numele, am promis să păstrez secretul) și ipoteza ulcerului la stomac se confirma. După cât se pare, chirurgii recomandau operația, iar un

specialist în materie venise special de la Londra pentru a face cunoscută o opinie *ex professo*. Era neîndoielnic ceva foarte delicat. Cine știe (din nou a făcut cu ochiul) dacă nu era vorba despre ceva de origine canceroasă. Zvonurile care circulau la Madrid despre asta ilustrau perfect precaritatea și incertitudinea situației.

— Dumneata ce crezi despre evenimentele din ultimele zile? întrebase Ricardo.

Avocatul și-a scos ochelarii, a suflat ușor peste lentile și le-a șters agale cu batista. Expresia lui, își amintea vag Alvaro, era ponderată și gravă, precaută și circumspectă.

— Manifestațiile își au evident importanța lor. Au exprimat în fața cercurilor democratice din lumea întreagă care sunt adevăratele sentimente ale populației. Din acest punct de vedere nu pot să nu le consider pozitive. Ceea ce nu implică o aprobare fără rezerve, și vorbesc aici cu titlu personal, având în vedere oportunitatea lor.

— Mendiola și cu mine socoteam că...

— Actele de violență care au însoțit protestul cetățenesc au produs o impresie proastă printre prietenii noștri. Dezordinea, și asta e o lecție pe care am învățat-o în timpul războiului nostru, nu e niciodată rentabilă. Lumea confundă spicul cu paiele și tinde să facă generalizări pripite și exagerate. Ați citit articolul de fond din *New York Herald Tribune*?

— Nu.

— Vă recomand să-l citiți. Dacă mi-ar fi la îndemână, vi l-aș împrumuta. Din păcate l-am dat unui coleg și, cum se întâmplă în astfel de cazuri, nu mi l-a înapoiat, a spus el cu un zâmbet. E un articol foarte obiectiv, care pune lucrurile la locul lor. Autorul susține, și-o să încerc să-i

rezum gândirea fără s-o deformez, că administrația democratică trebuie să conceapă cât mai repede o politică a schimbării adaptată la situația Spaniei, fără a ține seama de presiunile cercurilor militare și de prietenii cardinalului Spellman. Asta ar evita pe de o parte, și acesta este după părerea mea argumentul cel mai solid al autorului, actuala dispersare tactică a cancelariilor occidentale și, în același timp, ar fi o armă eficientă împotriva generalului pe care l-am pomenit și, cum toate ne îngăduie să prevedem, își propune să exploateze evenimentele din Barcelona ca să agite primejdia comunismului și să-și consolideze astfel pozițiile dobândite la Pentagon. Rezumând cele spuse până acum: protestul, potrivit autorului articolului, este o armă cu două tăișuri care se poate întoarce oricând împotriva celor care-o folosesc dacă nu dau dovadă de aci înainte de chibzuință și înțelepciune. După câte-mi dau seama, și asta o știu de la cineva care lucrează la consulatul Statelor Unite, chiar secretarul de stat a citit articolul înainte de a fi publicat și a aprobat publicarea lui.

— La Universitate s-au răspândit manifeste cu îndemnuri la grevă..., a început Ricardo.

— Știu, știu. Toate grupările, fără nici o excepție, îmi trimit materiale de propagandă și poliția le lasă înadins să ajungă la mine, dat fiind că toată corespondența mea e cenzurată și cu toate astea primesc manifestele. Cum i-am spus domnului comisar ultima dată când a venit să mă interogheze: dacă vă deranjează că citesc materialele astea, de ce nu le opriți să ajungă la mine?

— E pentru luni douăzeci și șase, a spus Alvaro.

— Da, cunosc apelul. Autorul, totuși, face greșeli de limbă catalană. Aveți textul la voi?

— Nu.

— Păcat. Paragraful final e foarte neclar. Când l-am citit, aș fi jurat că autorul nu-i catalan.

— Nu mai sunt decât cinci zile, a stăruit Alvaro.

— Într-adevăr, termenul e scurt și, ca de obicei, prietenii noștri au procedat cu prea multă grabă... Buna lor credință e în afară de orice îndoială, desigur, dar aici printre noi, credeți oare că ar putea fi eficient acest lucru?

Avocatul a luat o pipă de pe birou și și-a umplut căușul cu tutun. A căutat un chibrit, și-a aprins pipa și a făcut un inel de fum.

— După părerea mea, și-o să fiu sincer, nu. Situația nu e matură și, mobilizându-și trupele înainte de vreme, opoziția își asumă un mare risc: *perdre le souffle*[1], cum zic francezii (și a făcut un gest vag cu mâna). Oh, știu că tinerețul e prin firea sa impulsiv și generos, dar în politică, prieteni, calitățile astea sunt adesea contraproductive. Politica cere multă răbdare și, până la urmă, nu câștigă cel mai puternic, ci acela care izbutește să reziste mai mult.

A urmat o pauză. Slujnica a venit la țanc cu o tavă și a luat cele trei cești goale.

— Nu vreți puțin coniac?

— Nu, mulțumesc.

— Atunci, ce crezi dumneata că putem să facem.

Avocatul fuma cu un aer absent. Statuetele de bronz aliniate pe polița de deasupra căminului parcă așteptau să

[1] A-și pierde suflul (lb. fr.).

afle răspunsul lui și Alvaro și-a întors privirea la bustul roman de ghips, replică exactă, și-a amintit îndată, al celui ce trona cândva în biroul lugubru al unchiului său Eulogio.

— Prieteni, a spus cu un glas domol, cel ce vă vorbește a cunoscut neliniștile voastre și are față de ele o înțelegere deplină; prieteni, a repetat, dacă vă poate da un sfat cel care a făcut în tinerețe aceleași greșeli pe care sunteți în stare să le faceți, atunci acest sfat ar fi: nu vă grăbiți, nu vă irosiți forțele. Politica e alunecoasă, și cine se aventurează pe domeniul asta fără să-și ia măsuri de precauție cade și nu se mai ridică niciodată. Greva despre care mi s-a tot vorbit e prematură și prin urmare inutilă. Lăsați-i pe alții să-și taie craca de sub picioare și rămâneți în expectativă, ca o forță de rezervă... Trebuie oare să rămânem cu mâinile încrucișate?, o să-mi spuneți... Nu merită osteneala. Adevărul se află ca întotdeauna undeva la mijloc. Există acțiuni în aparență mărunte, a căror continuitate le asigură cu timpul o eficiență mult mai mare decât altele, la prima vedere mai spectaculoase. Acest gen de acțiuni discrete, prelungite, sunt potrivite pentru niște tineri de viitor ca voi. Faceți act de prezență, exprimați-vă punctul de vedere, dar nu stânjeniți cu stridențe și grabă procesul firesc de maturizare — avocatul s-a oprit câteva clipe și și-a șters din nou ochelarii — : O cunoașteți pe Nuria Orsavinyà?

— Nu.

— N-ar strica s-o cunoașteți. E văduva lui Pere Orsavinyà, care-a fost prieten și colaborator al lui Companys... Săptămâna viitoare împlinește șaptezeci și cinci de ani și un grup de prieteni buni am organizat o mică petrecere în cinstea lui. Casals ne-a făgăduit un mesaj și se vor citi adeziuni

ale multor personalități exilate în Franța și în Mexic. Proiectul de grevă e absurd, credeți-mă... Mai bine veniți cu noi. În turnul lui Bonet e loc pentru toți, iar gazda o să vă primească din toată inima. În ziua de douăzeci și trei, la șapte seara. Știți casa, fără îndoială. Cea cu brazi în curte, la capătul promenadei Bonanova... Nu mai stați pe gânduri și hotărâți-vă odată... Au un vin de Jerez grozav... O să vă fac cunoștință cu tineri de vârsta voastră. O să vă simțiți ca în familie.

Din pământul reavăn se ridica un abur des ca răsuflarea unei ființe vii, și tu, răzlețit de convoiul mortuar, te-ai oprit o clipă ca să-i simți mai bine mireasma. După ce s-a ridicat ceața dimineții, vântul a prins să sufle blând și mângâietor. Asemenea unor meteoriți, norii alunecau cu iuțeală spre sud-est. Antonio te aștepta lângă scară și, când ai ajuns în dreptul lui, a arătat cu degetul spre doi indivizi, pentru tine necunoscuți, care însoțeau convoiul la o oarecare depărtare de ceilalți.

— Polițiști, a spus sec.

— De unde știi?

— I-am văzut pe amândoi când am trecut pe la Comisariat. Chelul mi-a trântit un pumn în stomac făcându-mă să mă ghemuiesc de durere.

— De ce-au venit. Le e frică să nu izbucnească iar protestele?

— Azi-dimineață și-a făcut apariția la ușă un comisar cu un ordin oficial de interzicere a discursurilor... A spus că, dacă surveneau incidente, răspunderea o să cadă asupra mea.

— De ce asupra ta?

— Asta l-am întrebat și eu.

— Și ce ți-a răspuns?

— Ce era să spună?... Că paza bună trece primejdia rea.

Prin urmare, îți spuneai, Ayuso suportase cu bărbăție ani grei, surghiun, închisoare, persecuții, ostracizare, marginalizare, neavând altă armă decât adevărul cuvântului, fără să abdice nici o clipă de la principii, și până la urmă sfârșise în halul ăsta, acoperit de țărână, ciment și cărămizi roșii sub paza lor, un trup neputincios, încăput pe mâna lor pentru totdeauna.

Ai urcat străzile tremurând. De sus puteai cuprinde cu privirea grădinile și stufărișurile de pe câmp, cenușii și estompate de perdeaua ploii mărunte. Convoiul ajunsese la incinta laică, pângărită cu înverșunare de oamenii de ordine în orgia de sânge care a urmat după biruința dobândită la capătul celor trei ani de război murdar și, străduindu-te să-ți ascunzi emoția, ai cotrobăit în firidele ce scăpaseră de furia lor devastatoare, rătăcite printre lespezile și ocnițele ritului catolic impus. De sub epitafurile machiate atunci cu un strat gros de var se iveau ridicole (patetice) mesaje de fraternitate și speranță pe care spaniolii unui timp viitor aveau să le descifreze pesemne cu uimire (dacă regimul celor Douăzeci și Cinci de Ani de Pace se perpetua, așa cum fac istoricii și erudiții de astăzi când reconstituie palimpsestele din Evul Mediu: «A TRĂIT CA UN OM RAȚIONAL ȘI PERFECTIBIL ȘI A MURIT AVÂND DREPT SINGURĂ ASPIRAȚIE UN VIITOR LUMINOS ȘI DIN CE ÎN CE MAI BUN»; stele ale lui David, explicații de teozofi, urmele câte unei inscripții masonice; «ATENEUL SINDICALIST PENTRU TOVARĂȘUL SĂU AGUSTIN GIBAHELL, 1 FEBRUARIE 1933»; fotografia

unui pilot din forțele aeriene republicane mort pe câmpul de luptă la câteva zile după rebeliunea militară; «LUI SALVADÓ SEGUÍ, ASASINAT PE 10 MARTIE 1923 LA 38 DE ANI, COMPANIA LUI». Te-ai apropiat de lespedea împodobită cu flori artificiale și un buchet de imortele și ai privit cu luare-aminte chipul nefericitului Noi del Sucre, legendarul apărător al clasei muncitoare din Barcelona, ciuruit de gloanțe într-o ambuscadă mârșavă de pistolarii năimiți de Patronat. Fotografia îi înfățișa bustul, îmbrăcat cu o haină neagră și un fular de mătase alb, cu o înfățișare melancolică, îți spuneai, de veteran compozitor de tangouri. Ce hazard misterios îi păstrase amintirea scoțându-l din acea ilegalitate nocturnă și obligatorie?

Funcționarii de la pompele funebre căutau cu grijă nișa urmărind numerele șterse de pe perete, și tu, sprijinindu-ți coatele de balustrada scării, ți-ai oprit privirea la decorul neobișnuit ce se deschidea în față pe terasa imediat inferioară: trei mari lespezi cenușii, paralele și anonime, pe care o mână așezase cu grijă câteva buchete de flori de câmp, stângaci sprijinite cu pietricele. Ploaia care se scurgea pe suprafețele goale adăuga pe furiș acelui tablou o notă de irealitate.

Cine erau morții aceia și ce blestem depărtat ispășeau? Antonio era la fel de nedumerit, și cineva a șoptit în spatele vostru: «Sunt Ferrer Guardia, Durruti și Ascaso».

— Și Companys? a întrebat Antonio.

— Companys e ceva mai sus.

Ți-ai întors capul ca să nu-ți poată vedea prietenii obrazul de ceară. Așa, îți ziceai, ranchiuna o să-i urmărească până la moarte, nici înfrângerea, nici prețul usturător pe

care l-au plătit nu-i poate mângâia, lupta cu propriile lor amintiri continuă, moartea lor în ignoranță e cotidiană. Dispariția fizică nu era decât primul pas. Îngerii păzitori ai ordinii seculare se aflau acolo pentru a veghea la îndeplinirea întocmai a regulilor: învăluit în întuneric și tăcere, profesorul cobora în hăul uitării, lipsit și jecmănit de propria sa moarte de către aceiași concetățeni care, cu înverșunare, l-au persecutat și l-au umilit în timpul vieții. Groparii au vârât sicriul în fălcile deschise ale peretelui și, asemenea fraților săi din fostul cimitir civil, care a fost mai târziu desființat, avea să fie șters o dată pentru totdeauna din istoric și din amintire pentru că alesese, așa cum alegeai și tu acum, cauza riguroasă și strictă a nobleței omenești.

Încă mai ploua, când, reculeși și muți, ați părăsit incinta compatrioților voștri tainici și clandestini — bogata recoltă de morți anonimi fără cruci, fără flori, fără coroane. Coborai încet treptele acoperite de mușchi ale scării și, la fel ca pe bulevardul Richard Lenoir cu șase luni în urmă, inima îți bătea cu putere.

TREI

Să nu uiți niciodată: în provincia Albacete, mergând pe drumul județean 3212, la vreo doisprezece kilometri de Elche de la Sierra, între intersecția cu șoseaua spre Alcaraz și răscrucea ce se deschide spre mlaștina Fuensanta, se ridică pe partea dreaptă a drumului, în mijlocul unui peisaj pustiu și arid, o cruce de piatră cu un soclu grosolan.

ODIHNEASCĂ-SE ÎN PACE
— AICI AU FOST ASASINAȚI
DE TÂLHARII ROȘII DIN YESTE
CINCI VREDNICI BĂRBAȚI
SPANIOLI
VEȘNICĂ POMENIRE ȘI
O RUGĂCIUNE PENTRU
SUFLETELE LOR

Venind dinspre câmpia netedă a Manchei, după lanurile de grâu și pășunile monotonei câmpii din Ținutul Albacete, bolovănișuri și stâncării se perindă sub pârjolitoarea strălucire a soarelui. Cărări povârnite brăzdează desele luminișuri cu

stupi și, din când în când, străinul zărește o turmă de capre cu păstorașul lor, cu figurile convenționale ale ieslei cu Nașterea Domnului cioplită din lemn de plută. Vegetația crește pricăjită — tufe de rozmarin și de lămâioară, câmpuri de alfă uscate și pipernicite — iar în august — de-a lungul acelor drumuri prăfuite, necunoscute încă de turiștii — arde pământul și simți că n-ai destul aer să respiri, totul e lipsit de viață, piatră inertă, cer gol, doar arșiță nemișcată.

Prima și singura dată când ai vizitat țara parcaseși mașina pe marginea drumului și, cățărat pe coama dealului, ai privit în tăcere crucea comemorativă, crestele șlefuite de vânturi și golașe, munții lipsiți de formă și culoare. În 1936 taică-tu și patru necunoscuți — numele și prenumele lor erau scrise pe lespede — căzuseră acolo secerați de gloanțele unui pluton de ostași ai trupelor de miliție și ai încercat zadarnic să reconstitui scena cu privirea ațintită la ultima priveliște ce li se deschidea în fața ochilor înainte de detunătura puștilor și de nelipsitul glonț de grație: o prisacă, o cocioabă dărăpănată, un trunchi noduros de copac. Era la începutul lui august — pe ziua de cinci, potrivit documentelor găsite mai târziu — și decorul, îți spuneai, trebuia să fi fost cam același pe care-l contemplaseși atunci: paragina pârjolită de soare, cerul fără nori, colinele ruginii fumegând ca niște pâini abia scoase din cuptor. O șopârlă își scotea prevăzător capul dintre pietre, iar din pământ se înălța, precum un plânset, târâitul des al greierilor.

Te aplecaseși, îți aminteai, și ai pipăit cu mâna suprafața zgrunțuroasă a șisturilor cu nădejdea absurdă că vei face un pas înainte pe drumul cunoașterii faptelor, cercetând urmele și semnele ca un sârguincios ucenic al lui Sherlock Holmes.

Plouase mult din ziua execuției (chiar și în stepa aceea arsă și zgârcită în semne), iar petele de sânge (dacă au existat) și urmele și așchiile gloanțelor (cum să le găsești, după douăzeci și doi de ani, în grămada aceea de pietre năpădită de buruieni?) făceau parte acum din structura geologică a peisajului, contopite pentru totdeauna cu pământul și integrate în el, golite, după aproape un pătrar de veac, de vechea lor semnificație și vinovăție.

Timpul șterse încetul cu încetul urmele evenimentelor (ca și cum nu s-ar fi petrecut, îți spuneai), iar monumentul funebru ți se părea uneori un miraj (nălucire subită a închipuirii tale rătăcite). Alte violențe, alte morți dispăruseră fără urmă, iar viața mediocră și somnolentă a comunității își urma nesățioasă cursul. Cei care-l executaseră pe taică-tu putrezeau și ei în groapa comună din cimitirul așezării, și nici o lespede nu le trezea vreo amintire ori rugăciune. Unii evocați, alții pomeniți, erau cu toții, cei împușcați în vara lui '36 și în primăvara lui '39, călăi și victime deopotrivă, verigi în lanțul represiv ce începuse cu câteva luni înainte de război, în urma măcelului de la Yeste, în timpul guvernării Frontului Popular.

Revenind la Mas — după amărăciunea îngropării lui Ayuso și rătăcirea fără țel prin Montjuich — scenariul execuțiilor se impusese treptat în memoria ta, amestecat cu numeroase imagini și impresii din deplasarea la Yeste în anul filmării grevelor și al interpelării voastre de către jandarmi. Faptele se suprapuneau în amintire ca niște straturi geologice dislocate de un cataclism brusc și, tolănit pe divanul de pe terasă — afară ploaia continua să cadă peste pământul îmbibat de apă — ai examinat vraful de hârtii și documente din mapă — ziare vechi, fotografii, programe

— într-o ultimă și disperată tentativă de a descoperi coordonatele identității tale pierdute. Fotografiate de Enrique în hemeroteca din Barcelona, tăieturile din *ABC*, *El Diluvio*, *Solidaridad Obrera*, *La Vanguardia* referitoare la evenimentele din mai 1936 se grămădeau într-un amestec eterogen cu clișeele grevelor la locul de muncă făcute de tine în august 1958. Cu ajutorul lor puteai totuși să reconstitui incidentele și să-ți imaginezi situațiile, să te cufunzi în trecut și să revii la prezent, să treci de la evocare la ipoteză, să amesteci realitatea cu visul. În pofida eforturilor tale de sinteză, diversele elemente ale istoriei se descompuneau precum culorile unei raze de lumină refractată de o prismă și, ca urmare a unei stranii dedublări, asistai la perindarea lor lentă în același timp ca actor și ca martor, spectator, complice și protagonist al depărtatei și obsedantei drame.

Se întâlneau la umbra platanilor de pe alee, dincolo de grupurile de curioși care chibițau și, cu știutele gesturi de cunoscători, judecau tacticos îndemânarea și performanțele jucătorilor de bile în timpul partidelor de *petanque*, atât de franțuzești, de interminabile și de specifice vacanțelor de vară.

Erau vreo douăsprezece familii burgheze care, fugind de teroarea și de dezordinea din zona republicană, se refugiaseră în ambianța liniștită a unei mici stațiuni termale din Midi în așteptarea deznodământului acelui conflict pe care compatrioții din cele două tabere îl purtau cu înverșunare pe teritoriul Peninsulei. Unchiul César, defuncta lui soție, mătușa Mercedes, mama lui Alvaro îi conduceau după-amiaza (pe el, pe Jorge și pe cele două verișoare) pentru a se întâlni acolo, lângă statuia ecvestră a mareșalului Lyautey, cu familiile

celorlalți tovarăși de joc: domnul și doamna Durán (părinții lui Pablito), părinții lui Luisito și Rosario Comín, Conchita Soler și fiica ei Cuqui, doña Engracia (mama lui Esteban) și alți domni și doamne ale căror nume Alvaro le uitase; ele purtau rochii de vară mai vechi adaptate la moda zilei; ei purtau sacouri șifonate din pânză albă de in și pălărie gen Maurice Chevalier. Pe când copiii alergau printre toboganele și leagănele din parcul pentru copii, adulții se așezau pe terasa cu flori a celebrei Café de la Poste și, în fața unei cești de ciocolată cu biscuiți ori a unui simplu ceai cu lapte (fiindcă vremurile erau grele și nu-și puteau îngădui cheltuieli de lux), comentau, pe îndelete, știrile și zvonurile de la Cartierul General al Generalisimului despre ultimele crime ale comuniștilor și înaintarea victorioasă a Armatei Naționale.

Timp de câteva ceasuri copiii francezi și copiii spanioli se jucau, despărțiți unii de alții, sub privirea condescendentă și binevoitoare a unui mustăcios *gardien de la paix*. Alvaro și ai săi plăsmuiseră un roman de aventuri în jurul activităților infracționale ale așa-numitului Spion Roșu, iar urmărirea și pedepsirea vinovatului, mimate zilnic în diferite versiuni, au constituit principala distracție a grupului în timpul acelei lâncede și călduroase veri a anului 1937. Spre seară cei mari se retrăgeau la casele lor, iar Alvaro și verii săi, înfierbântați încă de peripețiile arestării, se întorceau cu capetele plecate la vetustul și sumbrul *chalet* de pe Avenue Thermale: o casă cu două caturi, cu acoperiș de faianță și marchiză de sticlă în formă de chipiu, aflată în capătul unei melancolice și umede grădini englezești.

Când se termina cina, mama și mătușile tale strângeau farfuriile de pe masă (bugetul nu ajungea pentru servitori) și

încuiau cu cheia cutiile de conserve și pachetele cu mâncare pe care putred de bogatul unchi Ernesto le trimitea regulat din Cuba. Era ceasul rugăciunile pentru Sfânta Fecioară cântate de mătușa Mercedes cu glasul ei aspru (pietate și strâmtoare acolo unde mai înainte totul era splendoare și prădăciune): litaniile se succedau întrerupte de scurte și surde *Ora pro nobis* până la finalul eliberator al rugăciunii speciale pentru întoarcerea tatei (dispărut la Yeste în urmă cu un an) care anunța mult așteptatul moment când își făceau cruce și o zbugheau la fugă spre grădină.

Mama și unchii tăi se duceau să asculte buletinul de știri al postului de radio Burgos acasă la madame Delmont, și Alvaro, instalat într-un ostrov fermecat, auzea cum stau de vorbă în franțuzește despre luarea Badajozului și căderea orașului Santander, bombardamentele aeriene de la Madrid și ajutorul generos al italienilor. «Mussolini est un homme étonnant», spunea madame Delmont făcându-și vânt cu evantaiul. «Il porte le génie sur son visage. Ça fait longtemps que je le dis. Il va a nous sauver tous de la pourriture démocratique.[1]»

Chiar ea — în după-amiaza când au primit comunicatul oficial al Crucii Roșii și mama lui Alvaro a leșinat — a venit să-l caute în parcul copiilor de lângă promenadă și l-a strâns în brațe izbucnind în plâns. Vânătoarea spionului a intrat în faza culminantă, dar Alvaro se uita cu neplăcută surprindere la obrazul înroșit și plâns al femeii, fără a înțelege gravitatea celor întâmplate. Compatrioți și străini, adulți și copii observau, muți, acea scenă neobișnuită: gesturile

---

[1] Mussolini e un bărbat uimitor. Are geniul întipărit pe față. O spun de mult. O să ne scape pe toți de pecinginea democrației (lb. fr.)

teatrale ale doamnei Dupont și expresia de uimire a copilului de șapte ani asupra căruia pe neașteptate — părea cu neputință în dulcea Franță: era soare și se auzeau chiar triluri de păsări — se abătuse tragedia.

— Mon Dieu, pauvre petit. Les Rouges ont assassiné son papa[1].

V-ați urmat drumul spre Yeste. Dincolo de crucea comemorativă terenul se înălța și urcușul e tot mai povârnit. Drumul județean 3.212 suie, coboară, o apucă pe pantele abrupte ale muntelui, se apropie ametitor de muchia dealului, suspendat deasupra câmpiei. Dintre tufele de spartă se înalță arbori decojiți, mărginiți din loc în loc de câte un crâng de stejari. Jnepeni, arbuști de mastic, tufe de rozmarin și de lămâioară cresc cum dă Dumnezeu în pământul acela sterp. Câțiva kilometri mai încolo, șisturile și stâncile dispar și, dintr-odată, drumul se lărgește.

Păstrai câteva privelişti surprinse de obiectivul aparatului Linhof: holde aurii, coline roșietice și ocru, căsuțe albe, linia subțire a unui eleșteu străjuit de pomi fructiferi. După peisajul golaș și uniform al podișului, neașteptata varietate de culori desfată și farmecă privirea. Drumețul descoperă o zănoagă întinsă, încinsă de mângâierea necontenită a soarelui. Rezervele forestiere ale statului încep puțin mai departe, și vegetația se îmbogățește brusc. Apar copaci, crânguri, desișuri, locuri umbroase. Pe celălalt versant al peisajului verdele escaladează și acoperă treptat muntele până la apoteoza pădurilor de pini de pe culmi.

[1] Dumnezeule, bietul băiat. Roșiii i-au ucis tatăl (lb. fr.).

Drumul județean străbate perpendicular valea și, suind pe coastă, trece pe lângă gardul de vălătuci al unei gospodării vecine cu proprietățile familiei lichidate de maică-ta imediat după războiul civil. După vreo sută de metri se ajunge la o răscruce de drumuri, și Dolores, Antonie și cu tine ați luat-o la stânga, urmând drumul care duce la mlaștina Fuensanta.

Pădurea încinge creasta colinelor și, din când în când, se zărește suprafața albastră a lacului de acumulare printre crengile pinilor. Străinul încearcă o senzație ciudată, de parcă ar fi fost transportat dintr-odată pe malul unui lac din Alpi. De-a lungul drumului se aliniază o mulțime de vile construite după moda anilor treizeci, înconjurate de grădini cu trandafiri, oleandri, mimoze și buganvilea. Este fostul cartier rezidențial al inginerilor și tehnicienilor de la hidrocentrală și, de obicei, nu se zărește nici țipenie de om. Locuințele par pustii și când ați trecut pe lângă ele ți-ai adus aminte de un documentar ale cărui titlu și autor le uitaseși, difuzat pe un program al cinematecii pariziene, despre un oraș colonial din Orientul Mijlociu evacuat în timpul unei epidemii de tifos. Dintr-un coș ieșea, ca o provocare azvârlită imaginației, un vălătuc de fum. Pe marginea drumului sunt garduri vii de tuia și chiparoși și, la o cotitură, o capelă construită în stilul arhitectonic al vilelor. Ați vrut s-o vizitați, dar era închisă. Drumul coboară încă o jumătate de kilometru în umbra pinilor și, anunțat de un zgomot prelungit și neprimitor, se ivește, dintr-odată, digul hidrocentralei.

Ai parcat automobilul la capătul potecii și v-ați sprijinit coatele de parapet, deasupra căderii de apă de șaptezeci și opt de metri înălțime, care descompunea culorile spectrului în lumina soarelui, ca un înaripat și tremurător curcubeu. Văzute de aproape, apele smârcurilor au o nuanță verde mat.

Digul, barăcile, întreg peisajul păreau complet pustii. La dreapta se află un tunel excavat în stâncă, şi v-aţi îndreptat spre el fără a ţine seama de pancarta pe care scria «Trecerea interzisă». Pe pereţi erau inscripţii şterse pe care ai încercat zadarnic să le descifrezi. Cu spatele la căderea de apă, tăcerea era completă. Evadaţi din spaţiu şi din timp, mergeaţi în penumbră ca nişte somnambuli. În celălalt capăt al tunelului lumina rănea ochii fără milă.

Aţi ieşit sub cerul liber. Pe marginea lacului e o clădire fără uşi şi ferestre, şi un bărbat de vreo cincizeci de ani trebăluia de zor. Perspectiva, acolo, cuprinde o mare întindere a mlaştinii. Se disting plaje, faleze, promontorii, ostroave. În depărtare, apa ia încetul cu încetul o culoare albastră, iar pe malul dimpotrivă pinii cresc deşi şi sălbatici.

— Bună ziua. Sunteţi cumva paznicul?

— Da, domnule.

— Suntem aici în trecere. — Antonio a scos un pachet de ţigări şi le-a oferit tuturor celor de faţă —. E mult de lucru?

— Puţin, a răspuns omul.

— Prietenii mei şi cu mine căutam transformatorul...

— Vă pierdeţi timpul. E mort.

— Nu există transformator.

— Nu, domnule. Când se lucra aici a existat proiectul să instaleze unul. Dar a venit războiul şi proiectul a fost abandonat.

— La ce foloseşte atunci lacul?

— Pentru irigaţii. Toată apa din lunca râului Segura vine de aici.

— Mi se pare ciudat că nu se foloseşte forţa apei ca la alte baraje, a spus Antonio. E mereu apă în lac?

— Mereu. Iarna mai multă, vara mai puţină, dar, atâta câtă este, mereu e apă.

— Ciudat, a repetat Antonio.

— Nimeni nu se ocupă de asta.

— În alte părţi construiesc baraje, a observat Dolores.

— Da, numai că pe ăsta nu l-au făcut ei. — Bărbatul şi-a ferit privirea.

— Nu?

— Nu. Ăsta a fost construit în timpul Republicii.

S-a făcut o pauză. Paznicul fuma închis în sine însuşi şi a arătat vag spre baraj.

— Sunteţi prea tineri ca să vă aduceţi aminte, eu însă îmi amintesc — se întorsese cu spatele, cu un gest instinctiv şi, dintr-odată, a adăugat — : Lacul ăsta a costat mult sânge.

— În timpul războiului?

— În timpul războiului şi înainte... Aţi fost la Yeste?

— Acuma mergem.

— Vă duceţi să vedeţi închisoarea?

— Nu ştiam nimic de închisoare. Am aflat la Elche. Din întâmplare.

— Tinerii se gândesc numai la distracţii, a spus bărbatul. Pe vremea mea eram altfel.

— Ai făcut războiul? l-a întrebat Dolores.

— Războiul şi tot ce a urmat... Trei ani în tranşee şi patru în lagăr.

— Crezi că la Yeste o să aflăm mai multe?

— Despre ce?

— Despre evenimentele din treizeci şi şase.

Bărbatul şi-a vârât mâinile în buzunare şi, cu zâmbetul pe buze, şi-a plimbat privirea peste luciul apei, peste vegetaţia bogată a muntelui.

— Dacă vreţi să staţi de vorbă despre luptele cu tauri şi alergarea lor pe străzi, o să aflaţi o mulţime de lucruri... Dar despre altceva nu... Unii nu ştiu ce-a fost, iar alţii îşi ţin gura de frică. Nimeni n-o să vă spună nimic.

Ştirea s-a răspândit până la ungherele cele mai depărtate: se găsea de lucru la Yeste. Anunţaţi de rude şi prieteni, o mulţime de bărbaţi au venit de la Madrid, de la Barcelona, din Franţa, din Maroc. Mesaje şi scrisori vorbeau despre salarii mari, posturi sigure pentru mai multe luni. După ani întunecaţi de strâmtoare şi sărăcie parcă se deschidea dintr-odată o perioadă de progres şi bunăstare. Când a început construirea barajului s-au întors acasă vreo două mii de oameni care plecaseră în surghiun.

Ingineri şi tehnicieni străbăteau teritoriul comunei cu rapoarte şi planuri, făceau sondări şi excavaţii, ţineau întruniri tainice cu reprezentanţii forţelor de muncă. La început, bărbaţii care navigau cu plutele cu pini pe meandrele râului Segura îi priviseră cu neîncredere pe oamenii aceia care, echipaţi cu teodolite şi tot felul de instrumente moderne de planimetrie, măsurau cu răbdare defileele şi cheiurile râului săpate în malul abrupt al muntelui. Izolaţi de geografie pe coclaurii aceia, învăţaseră de mici să-i privească neîncrezători pe cei trimişi din capitală: preoţi, portărei, jandarmi, perceptori. Ce-i priveau pe ei proiectele topografilor? Înarmaţi cu cangele lor, îşi continuaseră lucrul fără a-şi da osteneala de a cerceta motivul vizitei. Bunul-simţ

le spunea că apariția lor nu putea aduce nimic bun. Aveau oare de gând, ca altădată, să pună stăpânire pe păduri și pe proprietăți comunale? Căderea regelui nu schimbase lucrurile. Puterea centrală continua să se manifeste exclusiv sub formă de anateme și porunci și, ca din întâmplare, interesul unora și altora se întorcea întotdeauna în folosul grangurilor.

Pe măsură ce avansau calculele, zvonurile bune ale celor informați căpătaseră consistență, și neîncrederea localnicilor făcuse loc uimirii. După atâtea veacuri de uitare, Republica avea să-și aducă oare aminte de ei? Era greu de crezut. Totuși, autoritățile așa susțineau. Era vorba, explicau, de a strânge într-un lac de acumulare apele râurilor Tus și Segura, pentru a garanta pe vreme de secetă irigarea ținutului mănos al Murciei. O lucrare de interes național folositoare pentru toți. Cât vor ține lucrările, șomajul avea să dispară din Yeste, iar economia locală avea să cunoască un puternic avânt.

S-au ținut adunări, întruniri, au avut loc dezbateri, mitinguri. Plutașii care transportau buștenii pe râuri, țăranii care cultivau pământurile din zona riverană și-au formulat cu sfială obiecțiile în fața Comisiei guvernamentale. Erau oameni sălbatici și grosolani — cei mai mulți, analfabeți — care trăiau adăpostiți în conacele și colibele lor din munți, ca pe vremea când strămunii lor din ordinul militar al Sfântului Iacob apărau granița regatului de năvălirile maurilor. Tăietori de lemne din Orcera și Siles, prisăcari din Molinicos și Riópar, cărbunari din Létur și Bonanche, distilatori de rozmarin din Jartos coborâseră în pâlcuri din redutele lor și se grămădeau în tăcere în fața membrilor Comisiei cu opinci și cușme, nădragi de pănură și laibăre, ridicând mâna și dregându-și glasul fără nici o grabă când le venea vremea să pună întrebări.

— Frate-meu și cu mine transportăm bușteni de pin cu pluta pe râu. Când s-or termina lucrările, o să ne putem face meseria mai departe?

— Transportul se va face pe șosea.

— Și noi?

— Voi angajați-vă la baraj și nu vă faceți griji pentru ce-o să fie pe urmă, le spunea cu un glas convingător membrul Comisiei. Pentru asta suntem noi aici. Pentru a ne îngriji de viitorul vostru. Ministerul Lucrărilor Publice are în vedere o serie de proiecte de recalificare și le va pune în practică la momentul potrivit.

— Și cei care facem agricultură în luncă? La primărie mi s-a spus c-o să fie inundată.

— Vom stabili noi zone de irigații pe terenurile comunale. Toată lumea va primi despăgubiri.

— Satul meu e la douăzeci și cinci de kilometri și nu există curse de autobuz. Cum ajung acasă ca să mă culc?

— Pentru cei care locuiesc departe, am prevăzut construirea unor barăci unde vor putea dormi și vor putea găti. Cei din Yeste vor fi transportați gratuit cu camioanele întreprinderii.

—În caz de accidente, o să fim plătiți?

— Toți muncitorii vor beneficia de legislația socială aprobată de Ministerul Muncii.

— Și de-ale mâncării de unde-o să cumpărăm?

— Întreprinderea va deschide pentru voi un economat și o cantină.

— Cât o să țină lucrările?

— Aproximativ optsprezece luni.

Răspunsurile reprezentantului comisiei încălzeau atmosfera rece din sală, împrăștiau îndoielile și bănuielile, liniștea definitiv sufletele. Când s-au isprăvit întrebările, bărbații au plecat mulțumiți. Se încheiaseră vremurile șomajului endemic, zilele de muncă istovitoare din zori până-n seară la cheremul grangurilor, nevoia grea de a trebui să-ți câștigi traiul departe de casă. Rămâneau în urmă umilințele, mizeria, nedreptățile, veșnica perindare a anotimpurilor, neschimbate de la un an la altul.

Închipuie-ți-i cum se depărtează pe cărări și poteci de munte, suind pe povârnișuri, agățați de crestele stâncoase: sunt ei, compatrioții tăi, aceiași care într-o zi istovitoare din luna august îl vor ținti pe taică-tu cu puștile în locul unde astăzi se înalță sinistra cruce comemorativă. Mulțumiți că-și vând în sfârșit biata lor forță de muncă. Neștiind că tocmai s-a ridicat cortina și, atât pentru ei, cât și pentru tine, începe spectacolul unei drame urzite cu sânge, sudoare și lacrimi: soarta voastră comună de spanioli ridicoli și sumbri.

Erați așezați pe terasă și pickup-ul transmitea jeluirea senină a lui Kathleen Ferrier interpretând *Kinden-Totenlieder* de Mahler. Antonio se dusese la bucătărie ca să-și pregătească un coca-cola cu rom. Afară continua să plouă.

— Îți amintești traseul? a întrebat Dolores.

— Nu.

— Când ne-am întors de la baraj am trecut pe lângă plaja de nisip și eu am vrut să intru goală în apă.

— Se poate.

— Nu vorbeam de câteva ceasuri fiindcă în noaptea dinainte n-ai vrut să faci dragoste cu mine. Deliciosul tău

Jumilla mă excitase şi, când ne-am dus la culcare, m-ai respins cu brutalitate.

— Ai o memorie grozavă. Într-adevăr, aşa a fost.

— Mi-ai spus: „Dacă eşti atât de pofticioasă, ieşi în stradă şi găseşte-ţi un bărbat".

— Şi tu asta ai făcut, nu?

— Eram hotărâtă s-o fac. M-am îmbrăcat, am ieşit pe promenada Albacete şi am început să fac ochi dulci tuturor bărbaţilor. — Dolores se ghemuise lângă tine şi şi-a trecut mâna prin părul tău —. După cinci minute s-a oprit circulaţia.

— Nu exagera.

— Nu exagerez. Bărbaţii se uitau la mine ca nişte câini hămesiţi şi m-am speriat. Niciodată nu m-am putut obişnui cu subdezvoltarea spaniolilor.

— Ce-ai făcut?

— M-am întors în fugă la hotel şi-am băut încă o sticlă de Jumilla.

Aţi râs amândoi deodată. În ajun — înainte de a merge la înmormântarea profesorului — făcuseraţi dragoste ca în frumoasele vremuri de altădată şi, simţindu-ţi bătăile inimii în timp ce îţi plimbai limba pe pântecul catifelat al lui Dolores, pe pulpele ei tari, pe poama ascunsă şi zemoasă, te-ai gândit la toboganul prezicător din Bastille şi la episodul tragicomic al morţii preşedintelui Félix Faure în braţele iubitei sale. Nu era oare orgasmul o moarte mai măruntă?

Antonio se întorsese cu paharul de coca-cola cu rom şi s-a aşezat pe o pernă trântită pe podea. Apariţia lui închidea paranteza intermezzoului vostru personal şi, însoţit de glasul calmant al altistei, te-ai lăsat purtat din nou de vis, cu

privirea pierdută la fotografiile color, cu barajul, pe care le făcuseşi chiar tu, cu ani în urmă, aplecat peste tripodul aparatului Linhof.

Lucrările au început la timpul prevăzut. În timp ce o primă brigadă de lucrători începea să sape şanţul lateral de evacuare a apelor, minerii au sfredelit fundul stâncos al albiei, şi într-un interval de numai câteva săptămâni l-au aruncat în aer cu dinamită. Zgomotul asurzitor al exploziilor făcuse să răsune defileele înguste care l-au propagat teatral sporindu-i ecoul mânios. Pinii smulşi de la marginea prăpastiei s-au înfiorat, şi o mişcare de panică a risipit fauna silvestră a muntelui. Mistreţii, vulpile, veveriţele şi iepurii au fugit să se ascundă în zone mai depărtate. Ulii şi coţofenele şi-au făcut cuib în desişul umbros din partea cealaltă a muntelui. În meandrele râului şi la stăvilarele canalelor de irigaţie din vale sute de păstrăvi argintii pluteau lipsiţi de viaţă, victime ale brutalului cataclism.

După ce a fost curăţit terenul, o armată de lucrători, calfe şi meşteri au umplut golurile deschise de sfredele cu blocuri grele de beton armat. Bărbaţii umblau de colo-colo pe schele cu treburile lor, şi imperiul maşinilor — orchestraţie corală de zgomote aspre şi ursuze — a eclipsat definitiv gânguritul porumbeilor, chemarea ascuţită a pupezei, şipotul proaspăt şi răcoros al apei. Camioane, macarale, sfredele, pistolete bâzâiau surd de dimineaţa până seara. Înălţimea barajului a atins cota de douăzeci, treizeci, patruzeci de metri. Muncitorii îşi contemplau propria lucrare uimiţi.

Au trecut lunile aspre de iarnă şi, odată cu sosirea primăverii, peisajul parcă a întinerit. O sevă proaspătă şi

nestăpânită injecta o nouă viață pinilor din pădure, iar păsările cu penaj sărbătoresc și zbor lin au plutit un timp prevăzătoare deasupra lacului și și-au urmat zborul leneș spre culmi. Soarele strălucea ca un bulgăre de jăratic. Deasupra vegetației de un verde viu ce acoperea muntele, cerul rămânea transparent și albastru.

Lumina îi chema pe muncitori la lucru dis-de-dimineață. Echipele lucrau fără odihnă sub privirea atentă a șefilor. Nivelul apelor din lacul de acumulare se ridica mereu și, totodată, creștea amețitor înălțimea digului. Mâncarea și salariile oamenilor au fost obiectul unor lungi discuții cu reprezentanții Comisiei și au izbucnit greve și manifestații de protest conduse de socialiști și comuniști. Au existat, de asemenea, numeroase accidente (viața unui spaniol sărac valorează foarte puțin): trupul victimei, îmbrăcat cu hainele de lucru (cele de stradă erau de folos familiei), era expus timp de douăzeci și patru de ore în capela întreprinderii, înainte de a fi transportat (gratis) la cimitirul din sat. Văduva și copiii primeau în aceste cazuri o mică despăgubire.

Când s-au încheiat lucrările, apa înecase podul de pe șosea (Lucrările Publice construiseră altul cu cincizeci de metri mai sus), grădinile din lunca râurilor Tus și Segura, locuințele și sistemul de irigație din vale, ruinele vechii mori de ulei. La festivitatea de inaugurare au asistat ministrul și deputații provinciali (printre care și omul cel mai influent al ținutului). S-au ținut discursuri, s-au făcut toasturi și s-a strigat «Trăiască Republica!», muncitorii au mâncat pe cheltuiala întreprinderii, iar personalul de la cantină a servit vin și rachiu la discreție. Potrivit unor mărturii vrednice de încredere, notabilitățile au fost aplaudate la plecare.

De acord cu făgăduielile reprezentantului Comisiei, proprietarii din zona inundată au fost despăgubiți de Guvern și, recăpătându-și încrederea în autorități, țapinarii, țăranii, cărbunarii, lemnarii s-au întors la casele lor.

Acestea se petreceau în anul de grație o mie nouă sute treizeci și patru.

Douăzeci și patru de ani mai târziu — în plin Sfert de Veac de Pace și Prosperitate — contemplaseși suprafața nemișcată a lacului, bogatele păduri de pini de pe coama munților, coloanele de fum ale hornurilor de la distileriile de rozmarin, rariștile și luminișurile care arată existența depărtată a vreunei colibe de cărbunar. Șoseaua se adaptează la ondulațiile capricioase ale terenului și, pe măsură ce te apropii de Yeste, o emoție anticipată și tulbure pune stăpânire pe sufletul tău.

Soarele pârjolea peisajul încremenit, și numai zumzetul cosașilor deasupra câmpului necuprins izbutea să acopere din când în când zgomotul monoton al motorului. Norișori vălătuciți rătăceau peste răzoarele galbene din valea râului Tus. Existau locuințe țărănești cu zidurile în ruină și o mulțime de prisăci se aliniau în paragină în mijlocul poienii însorite. La intrarea în sat ați întârziat câteva minute la cimitir. Epitafuri pline de ură și gânduri de răzbunare îi aminteau vizitatorului de execuțiile din '36. Panteonul în care se odihneau osemintele tatălui tău, înainte de transferul la cimitirul din sud-estul Barcelonei, se ridica din iarba sălbatică, din umbra unui chiparos înalt și zvelt. Când l-ai identificat, i-ai mulțumit maică-tii pentru sobrietatea inscripției. Nici o lespede nu pomenea în schimb despre victimele schimbului de focuri din 29 mai, a căror listă — publicată

pe prima pagină din *Solidaritatea muncitorească* din 3 iunie 1936 — o ai în fața ochilor, în fotocopie:

Jesús Marín González

Justo Marín Rodríguez, secretarul Tineretului Socialist

Andrés Martínez Muñoz, de patruzeci de ani, administrator la Yeste

Nicolás García Blázquez

José Antonio García

Jacinto García Bueno, de douăzeci și cinci de ani, secretar la Casa Comunală

Antonio Muñoz

Manuel Barba Rodríguez

José Antonio Ruiz

Miguel Galera Fousladi, din Boche

Fernando Martínez, din La Graya

Antonio „Prostănacul"

Jesús „Ciorapul", din Yeste

Balbino, din La Graya

«Molia», din Yeste

Juan „Țâfnosul", de șaizeci de ani

Alte două cadavre neidentificate.

Împușcații din primăvara lui '39 — după ce a fost extirpat definitiv din țară cancerul roșu — dispăruseră fără să lase nici o urmă.

Nu morți, inexistenți. Tăgăduiți de Dumnezeu și de oameni. Concepuți — s-ar zice — într-un vis înșelător, șters, depărtat.

Așteptarea s-a prelungit optsprezece luni. Oamenii își cheltuiseră puțin câte puțin micile lor economii și, în timp ce Guvernul studia (așa spunea) un ambițios plan de lucrări hidraulice și strămutarea celor rămași fără locuință la Hellín, țapinarii, țăranii, cărbunarii, lemnarii au fost siliți să se înglodeze din nou în datorii. Tehnicienii vorbeau despre nivelarea, rambleierea și terasarea pantelor, despre construirea unui sistem de irigații folosind diferențele de nivel ale râului Tus. Transportarea pinilor pe șosea ar fi fost ruinătoare. La intervale regulate presa guvernamentală promitea soluții imediate. Când s-a produs criza economică, noul ministru a lăsat baltă proiectele. Una după alta, comisiile s-au întors la Madrid. La începutul lui 1936 existau la Yeste peste două mii de familii fără lucru.

Despăgubit cum se cuvine pentru pământurile inundate (suma plătită, se zvonea, era mult superioară valorii reale), grangurele nu rămânea bineînțeles inactiv. Într-o bună zi, răsfoind buletinul de știri al provinciei, oamenii au aflat cu stupoare că primăria îi vânduse, prin acordul unanim al plenului, aproape toate suprafețele de păduri comunale. Oamenii care făceau cărbuni în împrejurimi au fost somați să plece îndată de autoritățile publice. Au existat proteste, înăbușite pe loc prin trimiterea unor forțe suplimentare de jandarmi. Când s-a anunțat convocarea alegerilor din februarie, grangurul a dat de știre, prin agenții și crainicii lui, că, pentru a sluji interesele majore ale patriei, avea să-și pună pentru a doua oară candidatura pentru Camera Deputaților. Situația socială era explozivă.

Campania electorală a fost violentă și, în pofida presiunilor și amenințărilor, Frontul Popular a obținut majoritatea

în comună. Când s-a răspândit știrea victoriei sale în principalele orașe din Spania, oamenii s-au strâns buluc sub balcoanele Primăriei și i-au ovaționat pe învingători. (Una dintre primele tale amintiri din copilărie — sau era oare o creație ulterioară a imaginației tale pe baza unei întâmplări povestite adesea în familie? —: se făcea că mergeai la liturghie cu ai tăi la capela mănăstirii Josefinelor și, când ai ieșit, v-ați dus pe jos la centrul electoral din cartier. În ușă, un bărbat îi întinde niște buletine de vot tatălui tău. Mătușa Mercedes își face cruce cu glas tare: «Pentru voi? Niciodată!». Povestea era neîndoielnic adevărată, dar nu puteai garanta calitatea de martor.)

Chiar dacă noul consiliu comunal numise o Comisie administrativă cu însărcinarea de a pune în aplicare planurile de irigații și de reducere a șomajului, oamenii din capitală nu se grăbeau deloc să rezolve problemele: trebuia să aibă puțină răbdare, așa suna îndemnul ei, Frontul Popular avea de rezolvat probleme mai urgente, totul se va soluționa la momentul potrivit. Lucrătorii necalificați coborau zilnic din munte căutând de lucru și se întorceau la casele lor cu mâinile goale. Nici o prăvălie nu le dădea pe credit. Foamea amenința sute de familii.

Au urmat trei luni de așteptare și cuvinte frumoase. Dar zilierii nu mai puteau aștepta. Foamea nu știa și nici n-avea de ce să știe ce-i răbdarea. Dacă Frontul Popular nu rezolva situația, aveau s-o rezolve ei (așa erau pe atunci compatrioții tăi).

La mijlocul lui mai țapinarii, țăranii, cărbunarii, lemnarii au intrat în pădurile grangurelui și au început să doboare copacii.

Ploaia se oprise. Te-ai ridicat. Ai luat sticla de Fefiñanes şi ţi-ai umplut paharul. Dolores cerceta cu atenţie hârtiile din dosar şi ţi-a arătat o foaie tipărită ce scăpase ca prin minune neatinsă de inspecţia şi percheziţia pe care v-o făcuse conştiinciosul sergent de jandarmi. Era un desen cu un taur sumar conturat cu cerneală neagră, şi te-ai sprijinit de braţul sofalei ca să citeşti.

PRIMĂRIA DIN YESTE
PROGRAMUL OFICIAL DE SĂRBĂTORI

Pe 20

La ora 5 după-amiază,
Mare întrecere a Junilor Călări la Deschiderea Bâlciului,
Cu participarea Fanfarei şi a Trupei de Saltimbanci şi Păpuşari

Pe 21

La ora 7 dimineaţa,
Sărbătoarea Zorilor interpretată de gorniştii Fanfarei
La ora 5 după amiază,
Petreceri populare în Piaţa Primăriei
La ora 8
Concert susţinut de Fanfară în Chioşcul din piaţă.
La ora 11,
Chermeză

Pe 22

La ora 7 dimineața,
Fanfara va trece pe străzile principale interpretând *Bucuriile Zorilor*

La ora 10,
Slujbă Religioasă Solemnă și Procesiune, în cinstea Domnului Nostru Iisus Hristos al Alinării

La ora 5 după-amiază,
Concursuri populare, cu importante premii

La ora 8,
Concert în Parc

La ora 9.30,
Arderea unui Mare Castel de Focuri de Artificii, în seama firmei „Pirotécnica Zaragozana"

La ora 11,
Petreceri populare

Pe 23

La ora 6 dimineața,
Deșteptarea interpretată de gorniștii Fanfarei

La ora 7,
Procesiune, în cinstea Sfintei Fecioare a Patimilor, *Rugăciunile pentru Fecioara Maria* și, în continuare, *Sfânta Liturghie*

La ora 11,
Închiderea în țarc, cu specific folcloric, cu tauri din faimoasa crescătorie a lui don Samuel Flores.

La ora 5 după-amiază,

Mare luptă cu tăurași, cu detalii anunțate într-un program special

La ora 11,

Grandioasă Chemneză și Închiderea Sărbătorilor

— În ce zi am sosit? a întrebat Antonio.

— Pe douăzeci și doi. În ajunul închiderii taurilor în țarc, îți mai aduci aminte?

— Lucrul pe care n-o să-l uit niciodată e întoarcerea la han, cu jandarmii, a spus Dolores. Lumea se uita la noi ca la marțieni.

— Partea nostimă a venit mai pe urmă, ai spus tu.

— Când m-au înhățat la Barcelona au pus din nou pe tapet documentarul, a spus Antonio.

— Dacă au avut de gând să-mi facă reclamă, au reușit.

— Ce s-o fi ales de role?

— Le-au pus în arhivă la Madrid.

— Nu mai bea, a spus Dolores.

— Să ne întoarcem la Yeste, ai spus tu.

La intrarea în sat era îmbulzeală: catâri, căruțe, motociclete, cai. Mulțimea se deplasa pe partea carosabilă a șoselei, iar automobilul trebuia să-și deschidă drum anevoie, obiect de uimire și curiozitate pentru țăranii rămași cu gurile căscate. De-a lungul drumului domnea o forfotă neobișnuită. Flăcăii puneau bariere la capătul ulițelor, oamenii își împodobeau balcoanele cu drapele și covoare. Din când în când se auzea răpăit puternic și rapid de tobă. Înainte de a ajunge în piață, jandarmul v-a silit să vă întoarceți și ați parcat pe o străduță laterală, la câțiva metri de han.

Soarele încingea casele țărănești de pe ulița mare. Pantalonii pe care-i purta Dolores atrăgeau privirile nerușinate ale bărbaților și provocau dezaprobarea mută și pizmașă a femeilor. Lumea vă socotea străini și unii priveau la aparatul tău de filmat de 16 mm cu neîncredere și dușmănie. Ai filmat câteva planuri cu pregătirile închiderii taurilor în țarc, o bătrână călare pe un măgar, colțul unei case cu un afiș pe care scria: «Strada Norberto Puche Fernández, căzut în Rusia, unde s-a acoperit de glorie». Copilandrii se țineau de voi ca niște umbre și întrebau cu glasuri ascuțite dacă lucrați pentru Nodo.

Ai vrut să vizitezi castelul în care l-au găbjit pe taică-tu, dar era închis. Paznicul plecase cu cheile, și nimeni n-a știut să-ți spună unde se dusese. Câtva timp ați hoinărit pe străduțe și ulicioare căutând în zadar temelia casei părintești pe care maică-ta o moștenise de la un unchi de bunic pe vremurile de demult, pentru tine tainice, când era o fată nespus de frumoasă (casă în care probabil fusese închis taică-tu în '36, când l-a surprins acolo rebeliunea militarilor și mobilizarea populară în apărarea Republicii). Vândută din motive sentimentale la câteva luni după victoria lui Franco, își schimbase, după cât se pare, de mai multe ori stăpânul înainte de a fi dărâmată, până la urmă, de ultimul ei proprietar (un negustor îmbogățit prin speculă). Maică-ta păstra pe scrin o poză de-a ei la minut lângă cartea poștală pe care i-o trimisese soțul ei din Yeste. („Drumul a fost plăcut și am ajuns cu bine. Lucrurile s-au mai liniștit. Mâine mă văd cu reprezentanții administrației. Nădăjduiesc să mă întorc duminică. Te sărut", sau ceva asemănător); dar fotografia și cartea poștală se pierduseră după moartea sa, iar

toate căutările tale neostenite de mai târziu au fost zadarnice. Mutilată, ştirbită, povestea ta recentă se pierdea acum în nisipurile mişcătoare ale presupunerilor.

Te-ai dus la han să mănânci ceva. Samsari de vite, precupeţi, comis-voiajori, ţărani din plasele învecinate mâncau, beau, fumau, stăteau de vorbă într-o odaie alăturată, într-un vacarm îngrozitor, învăluiţi în mirosurile tari de bucătărie ţărănească: turte de pâine neagră, costiţe la grătar, ghiveci de năut, vin roşu vârtos. La tejghea, un bărbat de vreo treizeci de ani nu vă slăbea o clipă din ochi.

— Sunteţi din Madrid?

— Nu, din Barcelona.

— Cronicari de tauromahie?

— Nu, doar amatori.

L-aţi invitat la masa voastră şi aţi vorbit despre luptele cu tauri. A explicat că era şofer de autobuz, că se afla în sat în vacanţă, că familia lui era din Catalonia.

— Sunteţi din Yeste?

— De pe-aproape, a răspuns zâmbind. Dintr-un sat care se cheamă La Graya.

Te-ai înfiorat. Chiar dacă încercai să-ţi ascunzi tulburarea, ai adus vorba de baraj, pomenind ce se întâmplase acolo cu două luni înainte de războiul civil.

— N-au fost acolo tulburări?

— Ba da. Mai bine zis, pe drumul dintre Yeste şi La Graya, la vreo doi kilometri de aici. Dacă vreţi să vedeţi locul, vă însoţesc.

— De acord, ai spus tu.

V-aţi întors cu el şi aţi străbătut satul, cufundat la ora aceea în toropeala caniculară a după-amiezii. Casele

proaspăt văruite străluceau în soare, în balcoane atârnau funii de ardei și știuleți de porumb. Când ați ieșit din sat pinii au acoperit dintr-odată culmea dealului. Șoseaua mărginește oglinda albastră a lacului Fuensanta, depresiunea verde a râului Segura, ogoarele din câmpie așternute ca niște covorașe de culori diferite. Încetul cu încetul satul se micșorează, ghemuit în umbra castelului impunător, și străinul contemplă uimit întregolurile întunecate ale zidurilor cu turnurile, meterezele, ferestruicile — toată geometria inexorabilă concepută cândva ca o splendidă sfidare, acum hârb de piatră, nepieritor și neclintit, ca o lespede grea ce apasă destinul resemnaților săi locuitori.

— E acolo, după cotul acela.

Ai frânat la marginea șanțului și ai coborât cu aparatul de filmat de 16 mm. Lumina inunda peisajul pustiu, greierii țârâiau în măslinii amețiți de vipia soarelui. Din sat — după cum aveai să afli mai târziu — un jandarm — ochiul vigilent al ordinii alor tăi — vă supraveghea cu binoclul.

Moșia se numea La Umbría și aparținea plasei la Graya. Proprietate comunală din cele mai vechi timpuri, trecuse încetul cu încetul în mâinile grangurelui acelui loc pe vremea când oamenii lui făceau ce voiau la primăria din Yeste și, de atunci, localnicii care trăiau din fabricarea cărbunilor erau osândiți definitiv la șomaj ori la emigrație. Lucrările la baraj le ușuraseră pentru moment situația. Când s-a dat drumul la baraj, a început o perioadă de speranță, alimentată în parte de înfrângerea tartorului în alegerile preliminare din februarie și de făgăduințele înnoite ale conducătorilor din Frontul Popular. Reprezentanții administrației se străduiau, fără

succes, să înfrângă rezistența autorităților provinciale. Puși pe jar și ajunși la capătul răbdării, oamenii din La Graya au intrat în pădurile moșiei La Umbría și au început să doboare copacii.

Hotărârea s-a luat în unanimitate. Bărbați, femei, bătrâni, copii s-au strâns la ușa paznicilor pădurii înarmați cu topoare, bâte, securi, toiege, cange.

— Mergem să facem mangal în La Umbría.

— Știți foarte bine că don Edmundo v-a interzis să mai faceți cărbuni, a spus șeful paznicilor stând în pragul ușii cu pușca pe umăr.

— Don Edmundo n-are pic de rușine. Pădurile astea aparțin comunei. De aici înainte o să facem cărbuni din pini și o să semănăm în luminișuri.

— I-ați spus lui don Edmundo?

— Îți spunem ție.

— Dacă n-aveți autorizație...

— Ne autorizăm singuri. De asta am venit să stăm de vorbă cu tine. Să dăm cărțile pe față. Vrem să știm tu cine ești.

Paznicul cercetase fețele hotărâte și cutezătoare ale țăranilor. Unii își fluturau armele, amenințători.

— Dacă-i pe-așa...

— Noi nu cerem decât ce-i al nostru.

— Când o afla don Edmundo...

— Lasă-l pe don Edmundo în pace. Munții ăștia au fost întotdeauna proprietate obștească. Dacă-ți spune ceva, zi-i să stea de vorbă cu noi.

— Eu mă spăl pe mâini.

— Noi n-avem nimic cu tine ori cu ceilalți paznici. Dacă bătrânul se înverșunează s-o țină pe-a lui, o să mergem la primar.

— O să dați de bucluc. Don Edmundo are proptele mai bune ca voi.

— Nu-ți face griji. Asta-i treaba noastră.

— Faceți ce vreți. Eu mi-am făcut datoria să vă pun în gardă.

În aceeași zi oamenii din La Graya s-au suit pe colină și-au început să taie pădurea ca să-și facă hornurile. Ecoul topoarelor răsuna în vale vesel ca o melodie de chef. Luni și luni de zile de șomaj forțat îi făcuseră să acumuleze o energie care se descătușa cu semeție, însoțită de chiuituri și cântece, balada ancestrală și primitivă a unor oameni deprinși de veacuri cu o viață aspră și liberă, de un individualism sălbatic și neîmblânzit. Pinii cădeau unul după altul, fierăstraiele vuiau, târnăcoapele și lopețile se grămădeau în jurul buștenilor tăiați de curând. Femeile și copii din întreaga plasă luau parte cu însuflețire la acea ispravă: curățau pădurea, lăstăreau trunchiurile, înălțau și construiau conuri din ramurile tăiate, care, puse la foc mocnit, aveau să se preschimbe în cărbuni. Pe pantele golașe ale muntelui cazmale și săpăligi scormoneau de zor pământul, pluguri rustice trăgeau brazde, mâini ușoare și destoinice azvârleau pumni de semințe în brazde. Era o adevărată sursă contracronometru. Câinii alergau dintr-o parte în alta cu limba scoasă și observau, sprinteni, munca armonioasă a comunității.

Timp de două săptămâni soarele a ocrotit cu bunăvoință unitatea redobândită a omului cu peisajul, munca devotată a muntenilor și frumoasa și iscusita disciplină a uneltelor în mâinile tăietorilor de lemne. Razele lui se strecurau iute prin frunzișul copacilor, se așezau pe coșurile de cărbuni pline vârf, mângâiau pietrele acoperite de mușchi de pe malul

râului, scânteiau o clipă în tăişul câte unui topor. Fumul furnalelor se ridica spre cer, liniştit şi uşor. Pacea muncii folositoare şi spre binele tuturor părea că se coborâse pentru totdeauna în vale, când, în seara zilei de 28 mai, fără ca primarul din Yeste să fi fost anunţat în prealabil, zece perechi de jandarmi cu un plutonier şi un sergent şi-au făcut apariţia de după un cot al drumului şi au ocupat militar comuna La Graya.

Livezi de măslini, lanuri de porumb şi de orz, un canal de scurgere, nici o lespede comemorativă.

— Eu eram foarte mic când s-au auzit împuşcăturile, a spus şoferul de autobuz. Dar dacă vrei să afli ce s-a întâmplat, cunosc pe cineva care a fost acolo. Unul de-i zice Arturo.

— E din Yeste?

— Da, domnule. Lucra la administraţie. După război a fost condamnat la moarte şi graţiat. Când a ieşit, parcă nu mai era acelaşi. Acuma face căruţe.

Te-ai întors în sat după ce ai cutreierat toate plasele din valea râului Segura: La Graya, La Donar, Los Paules. Soarele coborâse la asfinţit, iar mulţimea se strânsese din nou în stradă. Şoferul v-a condus pe o costişă până acasă la meşter. O femeie aştepta nemişcată în pragul uşii. Cu un glas dulce a explicat că bărbatu-său tocmai plecase.

— Îl găsiţi la petrecere, a spus. Dacă vreţi să lăsaţi un mesaj...

— N-are rost, a spus şoferul. Domnii voiau să stea de vorbă cu el.

— Întrebaţi de el la barul lui Morillo. La ora asta e de obicei acolo.

Ați scormonit satul de la un capăt la altul. Ciobani din Arroyo Frío și Peñarrubia, pușcași din Raspilla și Llano de la Torre, argați din Tus și Moropeche, țărani din Rala și El Arguellite se vânturau prin mulțimea adunată la petrecere în grupuri strânse și pline de sudoare, se opreau să stârnească scandaluri la intrarea în cârciumi, năvăleau în chioșcurile de gogoși și cartofi prăjiți, goleau cu linguri de lemn uriașe castroane de lapte prins. Fetele mergeau la braț zâmbitoare și vesele, prefăcându-se că fug de vorbele dulci ale bărbaților, își unduiau trupul ce le păstra neprețuita feciorie ascunsă, apărată cu strășnicie ca o comoară. V-ați oprit să beți ceva la o bodegă cu grădină. Dolores și-a încercat șansa la roata norocului, Antonio a tras la țintă și a câștigat o pungă de caramele. Erați în Spania medievală, încremenită și neschimbătoare în scurgerea lină a veacurilor (turismul masiv nu sosise încă, nici Planul de Dezvoltare al strălucitilor voștri tehnocrați) și, în timp ce bei (acum) un strop de Fefiñanes pus la rece, încerci să conturezi și să prinzi imaginea pestriță și mult prea încărcată a satului în timpul sărbătorilor (năpădit de propriii săi locuitori și de sute de străini din vecinătate) cu viziunea crudă și lucidă a experienței tale îndoite de spaniol și de emigrat, având în spate cei treizeci și doi de ani de escamotată (nu trăită) istorie civilă.

Întunericul ascundea sărăcia pitorească a locului, iar luminile bâlciului luminau slab un peisaj livid și jalnic...

Ai mai băut un strop de Fefiñanes.

Uită-te la ei: sunt copiii eroilor din Guadalajara și Belchite, Brunete și Gandesa. Hoinăresc descheiați la piept, în grupuri și cete, cu bâte și fluiere, burdufuri de vin și dairele, mergând prin mijlocul drumului și deranjându-i pe

trecători cu un tărăboi asurzitor, mai rău ca o căruță hurducată pe un drum nepietruit, însuflețiți cu toții (s-ar zice) de un ideal exigent și imperios (libertate? demnitate? ori simplă etalare împinsă la absurd a peste douăzeci de ani nu de pace, ci de somn letargic, nu de ordine, ci de vis, toropeală în loc de viață...? Oprește-te, nu bate câmpii), o adevărată armată populară (s-ar zice) deosebită atât de moderna turmă fanatică întruchipată de Beatles cât și de milițienii revoluționari din '36.

Haimanalele își omoară timpul în chioșcul de băuturi în fața unui urcior cu apă de izvor. Lumea se strânge cu admirație în jurul grupului de adolescenți scandalagii și pușI pe fapte mari, care-și încearcă zilnic norocul gata oricând să piardă ori să câștige un pumn de bani. Oameni dintr-o bucată, capi de familie încărunțiți le dau sfaturi de experți, îi cuprind ocrotitor pe după umeri, le oferă respectuos un rând. Când îi auzi vorbind, i-ai putea socoti pe toți emulii lui Arruza ori Manolete (la o adică, unii au luptat poate cu Lister ori Durruti). Derbedeii îi ascultă în tăcere, cu ochii holbați, toropiți încă de căldură și oboseală. Cei mai mulți dintre ei merg pe jos, dorm sub cerul liber, se descurcă și ei cum pot în aspra alergătură de închidere a taurilor în țarc (Lietor, Aina, Elche, Peñascosa, Ferez, Létur, Molinicos, Bogarra, Paterna, Socovos...)

— Îți amintești de Arturo? a întrebat Dolores.

Îl găsiseși în sfârșit într-un bar din piață în momentul în care s-au aprins focurile de artificii, asurziți de vacarmul exploziilor care scăldau întreg satul într-o îmbelșugată ploaie de scântei.

— Domnii aceștia voiau să te cunoască, a spus șoferul.

Bărbatul te ţintuia cu luare-aminte. Era subţire şi înalt, cu un nas fin şi ochi negri foarte vioi scânteind pe faţa lui ostenită.

— Da, am trăit într-adevăr acele evenimente — era multă lume în jurul vostru, şi glasul a fost vădit alterat —. Dacă vreţi, în altă zi...

— Mâine plecăm, ai spus tu.

— Treceţi pe la mine după coridă. La mine acasă o să avem parte de linişte. Soţia mea o să vă facă o cafea.

Nu l-aţi mai văzut de atunci. Când v-aţi dus a doua zi la el, Arturo nu era acasă. Când v-aţi întors la han, vă aştepta sergentul de jandarmi.

Te-ai servit cu încă un pahar de Fefiñanes.

— Nu mai bea, te-a rugat Dolores.

Pe înserat, opt perechi de jandarmi au năvălit în casele oamenilor din La Umbría cu puştile pe umăr. În pădurea de pini domnea o tăcere apăsătoare, sporită de călcătura apăsată a cizmelor pe pietrişul de pe scurtătură. Preveniţi de familii, cei mai mulţi dintre oameni îşi căutaseră refugiu în pădure. Coloana jandarmilor înainta cu precauţie, de parcă s-ar fi temut de o ambuscadă. Tricornurile se iveau, strălucitoare, în desişul pădurii. Când au ajuns în luminişul de pe culme, jandarmii s-au desfăşurat strategic în formaţie de luptă şi, bănuitor, caporalul a cercetat cu luare-aminte cioturile gălbui ale pinilor, câmpia desţelenită şi arată, fuioarele de fum ale fumalelor de cărbuni, conurile şi stivele de lemne pregătite pentru transport. Şase tăietori de lemne rămăseseră pe loc, nepăsători şi parcă străini de apariţia bruscă a jandarmilor.

— Cine porunceşte aici?

A urmat o pauză. Oamenii își continuau munca fără să se arate tulburați. Caporalul a înaintat câțiva pași și s-a protăpit în fața celui mai vânjos.

— Am întrebat cine poruncește aici.

— Am auzit.

— Atunci de ce nu răspunzi?

— Aici nu poruncește nimeni.

— Nimeni?

— Nu, domnule.

— E totuna. Tu îmi răspunzi pentru ceilalți.

— Toți sunt la fel, a răspuns bărbatul. Semănăm cu toții unii cu alții.

— Cine v-a dat voie să faceți cărbuni?

— Pădurile sunt proprietate obștească.

— Asta rămâne de văzut, a spus caporalul, plimbându-și privirea peste furnale, grămezile de lemne, ogoarele de curând semănate. Ați stat de vorbă cu stăpânul?

— I-am anunțat pe cei din administrație.

— Administrația n-are ce căuta aici. Te întreb dacă ai autorizația de la don Edmundo.

— Nu, domnule.

— Bine. Atunci luați-o din loc chiar acum și în pas alergător.

— V-am mai spus că pădurea e a obștei. Dacă n-aveți ordin scris de la primărie...

— Tu ține-ți gura și execută ordinul.

— Arătați-mi mai întâi ordinul.

— Ordinul? a întrebat și a ridicat iute brațul. Bărbatul a primit lovitura fără să clipească. Uite ordinul.

— Nici eu, nici tovarășii mei nu ne mișcăm de aici.

— Dacă nu plecați de bunăvoie, o să plecați cu forța.

O oră mai târziu, la administrația plasei, martorii au relatat scena. Ploaia de înjurături, lovituri cu piciorul și cu patul puștii. Înverșunarea împotriva bărbaților căzuți. Stingerea brutală a furnalelor. Semănăturile călcate în picioare cu îndârjire.

Cei șase arestați străbătuseră ulițele satului, cu mâinile legate la spate, până la cazarmă. Jandarmii și-au scos mantalele și tricornurile și s-au așezat la masă la lumina opaițelor. Vecinii dădeau târcoale doar-doar or afla ceva. Femeile se duceau să întrebe de bărbații lor, se luau la ceartă cu jandarmii. Tensiunea crescuse când s-a răspândit zvonul că deținuții erau torturați. Mai multe grupuri de oameni s-au oprit la ușa micii cazarme și s-au luat la harță cu santinelele. Jandarmii dinăuntru au ieșit cu carabinele și mulțimea a bătut în retragere. La ordinul plutonierului, jandarmii au intrat din nou în casa-cazarmă. Potrivit mărturiei ulterioare a jandarmilor, un colțos ațâța mulțimea la un act de linșaj.

Locuitorii din La Graya au trimis soli la primarul din Yeste, la președintele Întreprinderii și la oamenii din plasele apropiate. Și-au petrecut noaptea cu toții sub cerul liber, luminați de razele lunii, pândind mișcările și glasurile jandarmilor baricadați în casa-cazarmă. Pe drumuri și cărări de munte, orientându-se după stele, țapinari, țărani, cărbunari, tăietori de lemne veneau necontenit în ajutorul lor. Întreg ținutul era în picioare.

Un cântat răgușit de cocoș a răsunat anunțând cu câteva minute mai devreme revărsatul zorilor. La scurt timp s-a crăpat de ziuă.

Pe cerul violet, galben şi roşu, în culorile Republicii, răsărea soarele în ziua de vineri douăzeci şi nouă mai.

Reprezentaţia dramei trebuia să înceapă. Erau săpate în memoria ta decorul aspru al munţilor Yeste, cei douăzeci şi doi de jandarmi profilându-se pe fundalul comunei La Graya, cărbunarii arestaţi sub acuzaţia că au tăiat copaci străini, mulţimea tăcută a localnicilor adunaţi ca să-şi manifeste solidaritatea cu deţinuţii, şi, ca un dragoman ce cunoaşte firele urzelii, tu, Alvaro Mendiola, cu reşedinţa obişnuită în străinătate, căsătorit, de treizeci şi trei de ani, fără profesie cunoscută — căci nu e o profesie ori meserie, ci un chin şi o pedeapsă să trăieşti, să vezi, să notezi, să zugrăveşti ce se întâmplă în patria ta —, evocai, fascinat, acel trecut îndepărtat şi irevocabil care se desfăşura din nou în faţa ochilor tăi, gândindu-te de nenumărate ori dacă nu era cu putinţă să te întorci înapoi, dacă lucrurile s-ar fi petrecut astfel, dacă ai fi putut schimba sfârşitul ca prin minune... Visai cu ochii deschişi la o Spanie reală, la nişte compatrioţi ridicaţi la demnitatea de persoane, la o existenţă omenească ce i-ar fi putut birui pe lacomii duşmani ai vieţii... Te simţeai orator şi, beat, le ţineai predici de pe un podium prăpădit cu elocinţa jalnică a unui şarlatan şi a unui tribun: „Dintotdeauna aşteptaţi clipa cu prilej. Profitaţi de prilej. Nu-i daţi cu piciorul. Nu vă gândiţi la moarte. Câteva clipe — oricât de scurte — de libertate — ştim asta acum — fac cât o veşnicie."

Când coloana iese din casa preschimbată în cazarmă e ora opt dimineaţă. Tăietorii de lemne merg legaţi unii de alţii cu

mâinile la spate, iar jandarmii, înfășurați în mantale și cu chipiele în formă de tricorn, își țin carabinele în poziție de atac. Sătenii se opresc câteva clipe în așteptare și, pe când șirul de arestați înaintează pe drumul forestier de pe marginea râului spre închisoarea din Yeste, îi escortează la o distanță prudentă. Bărbații sunt înarmați cu topoare, bâte, cange. Terenul e pustiu și râpos și se spune că, pentru a-i învăța minte, jandarmii sunt în stare să-i lichideze pe deținuții mai colțoși susținând că au încercat să fugă de sub escortă.

Cele două convoaie înaintează separat, la vreo cincizeci de metri unul de altul. Tăcerea e mormântală. Soarele încununează crestele munților, iar prepelițele își iau zborul speriate. La coturile drumului se ivesc grupuri de țărani. Fără a scoate un cuvânt, se uită lung la șirul de deținuți și se alătură convoiului de săteni. Sunt zece, douăzeci, patruzeci, o sută. Din plasele învecinate își fac apariția pe scurtături și poteci cu unelte de muncă la brâu. Vin și femeile, încordate și dușmănoase. Un băiețandru țintește cu o praștie pe jandarmul din capul șirului: piatra îl atinge, greșindu-și ținta, și băiatul dispare imediat în desișul pădurii.

Într-un luminiș, patru funcționari din administrația Întreprinderii ies în calea jandarmilor și încep să parlamenteze cu ei. E ora nouă dimineața, iar șirul de deținuți e încă la patru kilometri de Yeste. Sătenii se apropie ca să audă discuțiile și, văzându-se încercuiți, jandarmii ridică piedica puștilor. O ploaie de înjurături cade asupra lor. Cei din administrație intervin, îi îndeamnă pe săteni să-și păstreze calmul. Sub chipiul negru ca tăciunele, sergentul e lac de sudoare.

— Dacă mai înaintează un pas, trag, spune.

— Ascultați-l, ordonă cei din administrație.

Sătenii se retrag câțiva pași, dar nu se împrăștie. Noi grupuri coboară în mare grabă pe coastă, se opresc pe marginea drumului și îngroașă torentul sătenilor. Funcționarii solicită libertatea provizorie pentru deținuți. Sergentul nu cedează. Cu o batistă în carouri își șterge sudoarea ce-i curge șiroaie pe față. Sătenii amenință cu armele lor rustice. Mai e o oră bună de mers, și, e de ajuns să-ți arunci ochii peste mulțime ca să constați că asediatorii sunt peste patru sute.

Convoiul îi înghite treptat pe prisăcarii din Boche, pe tăietorii de lemne din Jartos, pe cărbunarii din Rala. Șirul de deținuți lasă drumul din lunca râului Segura, șerpuiește fără grabă pe pantele muntelui pe un drum îngust de căruță. Mereu se ivesc alți bărbați, răsăriți parcă din pământ. Soarele începe că ardă tot mai tare, paznici și deținuți răsuflă din greu. Funcționarii au trimis un om de legătură în sat și anunță că președintele lor și primarul o să aibă o întâlnire cu locotenentul de jandarmi. Sătenii se arată neîncrezători și, însuflețiți de afluența continuă de forțe proaspete, se apropie din nou de jandarmi.

E ora zece dimineața când, grămădite la adăpostul castelului, ca oile speriate în jurul ciobanului, se zăresc primele case din Yeste. Din când în când culmile se luminează și, la picioarele drumului, crângul de pini se hotărnicește cu o livadă de măslini ori un lan de orz. La cotul drumului, înarmați cu uneltele de lucru, trei sute de săteni pândesc sosirea convoiului. Sergentul observă în tăcere mulțimea cu rândurile tot mai strânse ale celor care vin din urmă, și masa compactă a celor ce așteaptă. Își descheie mașinal cureluța de la caschetă și-și șterge sudoarea cu mâna. Glasurile

strigătele sfâşie văzduhul din toate părţile. Sătenii din Yeste îi taie drumul cu trupurile lor.

— Împrăştiaţi-vă!

Nici unul nu ascultă ordinul. O mie de bărbaţi înconjoară coloana de jandarmi. Soarele încinge feţele mânioase ale ţăranilor, scapără scântei din închizătoarele, înălţătoarele şi gurile puştilor, străluceşte jucăuş şi ştrengar în lacul negru al şirurilor de caschete.

— Împrăştiaţi-vă !

Pe neaşteptate mulţimea se strânge, dă înapoi, face loc unei perechi de jandarmi care se văd venind dinspre sat. Sergentul stă de vorbă cu ei, iar funcţionarii se apropie să ia parte la discuţie. După câte li se spune, preşedintele lor a făgăduit că-i conduce personal pe acuzaţi la judecătorul de pace în schimbul eliberării lor imediate, şi locotenentul a dat ordin să li se dea drumul. Un strigăt puternic întâmpină vestea triumfului. Sergentul ascultă ordinul şi, în timp ce jandarmii îi dezleagă pe deţinuţi, rudele şi prietenii se reped să-i îmbrăţişeze, sătenii şi jandarmii se amestecă şi se produce un schimb de ocări ce degenerează repede într-o încăierare. Funcţionarii întreprinderii încearcă în zadar să intervină. Jandarmii sunt covârşiţi de mulţime şi dintr-odată îşi leapădă pelerinele şi ridică armele în poziţie de tragere.

Când răsună rafala, e ora zece şi jumătate dimineaţa. O barză planează lin în văzduh şi, speriată de bubuitura împuşcăturilor, taie iute cerul pieziş şi se refugiază în clopotniţa bisericii din Yeste.

Clopotele bat lin de ora unsprezece. Mulţimea aşteaptă cu răbdare. Balcoanele, cerdacurile, ferestrele, terasele sunt pline

ochi. N-ai unde strecura un vârf de ac pe ziduri și pe podișe. Suiți pe acoperișuri, cățărați pe stâlpii de felinar, cocoțați în locurile cele mai neverosimile, atârnă ciorchini de băiețandri și oameni în toată firea care se mențin într-un echilibru imposibil, ca niște acrobați pe sârmă. De luni și luni de zile așteaptă clipa asta, necesara reparație pentru lungile zile de foame, răzbunarea mult așteptată și cumplită pe brutalitatea destinului. Soarele cade asupra lor fără milă, iar ei îl suportă fără să clipească. Unii își acoperă creștetul capului cu batistele, femeile se protejează cu umbrele decolorate. Cei mai nerăbdători se plimbă prin piață cu bâte și toiege de frasin, gata, s-ar spune, pentru orice eventualitate. O comunitate de simțire în fața primejdiei îi unește pe toți și te exclude numai pe tine, străinul care-i observă și-i filmează.

La intersecția ulițelor cu drumul comunal au apărut adăposturi grosolane, camioane, ziduri de protecție, palisade. Bărbații cei mai voinici întind firul cu petarde între balcoane și stâlpi de electricitate, iar unii aprind petarde și focuri de artificii care șuieră și se învârtejesc înainte de a exploda. În mijlocul pieței, toreadorii debutanți așteaptă prilejul de a străluci cu improvizatele lor mulete, pelerine murdare și zdrențăroase. Grămădite după roțile căruțelor ori sub platformele camioanelor, femeile țipă. Emisari veniți de la câmp anunță sosirea dintr-o clipă într-alta a vătafilor. Se produc false alarme, strigăte, îmbrânceli, îmbulziri. Atmosfera se încinge, mulțimea se bulucește, temperatura devine tot mai fierbinte.

Când taurii năvălesc pe uliță, tinerii o iau la fugă încotro apucă. Tăurașul e mic și negru și aleargă escortat de câțiva boi cu tălăngi, care stârnesc un vacarm îngrozitor.

Bouarii vin după ei şi, pe când doi novici aţâţă de zor tăurașul, lovesc boii rămaşi în urmă. Tăurașul pare speriat de spectacol, adulmecă pământul cu botişorul, nu se hotărăşte să se repeadă, aruncă priviri întrebătoare spre boii care l-au însoţit. Un bărbat trece iute pe dinaintea lui şi-l croieşte cu un ciomag pe spinare. Animalul scoate un muget, se întoarce în loc, încearcă să-l împungă. Publicul aplaudă. Novicii aţâţă tăurașul, înaintează cu paşi mărunţi, cu un aer semeţ, dar mişcarea bruscă a boilor îi pune pe fugă. Băieţandrii le sar în ajutor fluturându-şi bluzele şi eşarfele uşoare. Pe măsură ce dobitoacele înaintează, îşi deschid drum printre privitori. Se aude un strigăt, lumea se sperie şi se împrăştie. Scapă care cum poate, strecurându-se sub porticurile ticsite, căţărându-se pe gratiile de la ferestre, agăţându-se de balcoane şi cornişe, fugind de taur cu fundul ţâţâind de frică. Pe neaşteptate, tăurașul şi boii care-l însoţeau îşi întorc crupele şi apucă pe coasta în sus precedaţi de clinchetul tălăngilor, alergătura băieţandrilor, sălbaticul urlet — amestec hibrid de groază şi extaz — al mulţimii fremătătoare. Trecătorii se retrag în ulicioarele laterale, se agaţă de ciorchinii umani atârnaţi de ferestre, se culcă la pământ şi rămân nemişcaţi. Vlăjganii îşi flutură furcoaiele, bâtele, toiegele şi, îndată ce trec dobitoacele, se reped pe urma lor şi le lovesc sălbatic în spinare, în crupe, la ţurloaie, în deşert. În câteva clipe strada rămâne pustie. Un bou îl leagănă în coarne pe un neprevăzător, îl calcă în copite fără a-l împunge cu coarnele, îşi urmează alergarea nebunească în mijlocul vacarmului tălăngilor, dispare împreună cu ceilalţi din câmpul tău vizual.

Dezgroapă această imagine din uitare: adunarea pândește intrarea în uliță în tăcere, și doi bărbați se ivesc dintr-o curte cu un drapel roșu. Culoarea se distinge net pe praful gălbui al uliței, se profilează pe albul strălucitor al zidurilor. Flacăra soarelui parcă-l înroșește și mai tare în timp ce flutură și se unduiește în văzduh ca într-un miraj. Este strigătul vechii libertăți căreia i s-a pus botniță, al timpurilor de altădată în care nădejdea alor tăi se concentra într-un simbol elementar și frumos. Tu asistai, ca în fața unei năluciri, la desfășurarea sa neobișnuită, după atâția ani scurși și netrăiți, lipsiți de substanță și adeveriți, cu aceeași emoție cu care la cinematecă ai urmărit documentarele lui Ivens și Karmen despre războiul civil: apărarea Madridului, bătălia de la Jarama, acordurile zguduitoare din *La Santa Espina*. Cei doi bărbați înaintau cu drapelul în aplauzele mulțimii, și sângele îți zvâcnea în tâmple. Orbit de soarele nemilos și dezmățat, beat și delirant, salutaseși miraculoasa erupție a simbolului cu lacrimi în ochi, îți pierduseși orice stăpânire de sine, șoptind, cu câtă iubire, Dumnezeule, cu câtă duioșie: poporul, poporul meu regăsit...

Nu, nu era un drapel roșu, ci o pelerină pentru luptele cu tauri. Îți mai turnaseși un pahar de Fefiñanes ți-l băuseși dintr-odată.

De pe estrada de unde filmezi înfruntarea taurilor privești întoarcerea tăurașilor cu boii și vătafii. Cei doi bărbați aruncă pelerina și-o rup la fugă. Mica cireadă se află din nou în piață. Spectacolul se repetă și, pentru a-l însufleți, maestrul de ceremonii dă foc la șirul de petarde. Când petardele se aprind, exploziile se pornesc ca răpăitul unei

mitraliere, piața se umple de fum, copiii își acoperă capul cu mâinile, femeile încep să strige înspăimântate. Animalele aleargă care încotro năucite și, cu o îndemânare neobișnuită, un băiețandru leagă un capăt al șirului de petarde de coarnele tăurașului. Când îl aprinde, animalul se sperie, se rotește în loc ca o sfârlează, se năpustește când într-o parte, când într-alta, încearcă să scape de petarde cu zmuciturі și împunsături în gol care provoacă plăcerea și încântarea mulțimii. Câteva petarde explodează în spatele eroului, îi pârlesc cămașa, sângele înroșește poalele cămășii. Băiețandrul nu-i ia în seamă pe cei ce vor să-i dea primul ajutor și se protăpește din nou înaintea taurului fluturând un ciomag. Exploziile se țin lanț.

Când rola filmului ajunge la capăt, un miros amestecat de pulbere, sudoare și sânge plutește înțepător deasupra pieții.

Alcătuită din dubla și contradictoria versiune a participanților la eveniment, iată sinteza informativă răspândită mai târziu de ziarele imparțiale.

Când se aude prima detunătură se produce o mișcare de panică. Sătenii încearcă să smulgă puștile din mâinile jandarmilor și se reped la ei cu seceri și cosoare. În timp ce grosul mulțimii se împrăștie, cei mai curajoși le țin piept jandarmilor și se încaieră cu ei într-o luptă corp la corp. Un țăran izbutește să pună stăpânire pe muschetonul unuia dintre ei și începe să tragă. Jandarmul Pedro Domínguez Requena își duce mâinile la cartușiere și vede cum se umplu de sânge. Când se prăbușește, un țăran îi înfige în gât vârful țapinei. Delegatul primăriei din Yeste, Andrés Martínez Muñoz, prim-locțiilor de primar și președinte al biroului de

plasare, imploră zadarnic mulțimea să ajungă la un armistițiu. Plutonierul trage în el de la mică distanță zicându-i: „Na, pentru că ești din Administrație!". Căzut la pământ, se roagă să-i cruțe viața în numele copiilor, dar plutonierul îi pune capăt zilelor cu trei gloanțe. „Ăstuia nu-i mai purtați de grijă, strigă, n-o să se mai scoale". Alți doi bărbați zac cu fața la pământ, unul dintre ei cu capul sfărâmat. Ca să tragă mai ușor, câțiva jandarmi folosesc pistoalele. Trei dintre ei izbutesc să scape din strânsoarea sătenilor și apucă pe costișă, dar lupta corp la corp continuă pe șosea. Răniții se târăsc cum pot și sângele șiroiește în praf. Un sătean se repede asupra unui jandarm cu toporul deasupra capului. Alt jandarm îl ciuruiește cu un glonț tras de aproape, și săteanul cade ca trăsnit. Cei trei jandarmi s-au postat după o stâncă și controlează șoseaua cu focul puștilor. Sătenii care n-au spălat putina o iau la fugă pe povârniș în jos prin lanurile de orz, spre livada de măslini. Un detașament de jandarmi sosește în ajutor. Jandarmii rămân stăpâni pe situație și, fără să se îngrijească de răniți și muribunzi, încep să-i urmărească pe fugari. Zeci de bărbați aleargă pe povârniș, expuși focului de armă. Împușcăturile se aud ca niște explozii de petarde. Trei săteni se adăpostesc într-un canal de scurgere prin care abia încape trupul unui om, însă jandarmii coboară până la gura lui, omoară doi dintre ei și-l rănesc grav pe al treilea. În alt canal descoperă un țăran rănit de două gloanțe. Urlând de durere, bărbatul îi roagă să-l împuște. Unul dintre jandarmi trage de două ori, în braț și în picior. „Na, ține! strigă. Așa o să te chinuiești mai mult."

„Când ziarele ajung în sat la câteva ceasuri după ce au răsunat împuşcăturile încă se mai zăresc stropi de sânge închegat la gura canalului. Din celălalt canal se scurge un fir negru lung de câţiva metri. Printre tufele de muri, un basc nou, o batistă şi câteva bucăţi de cârpă pătate de sânge dezvăluie sforţările victimelor de a opri hemoragia. Uitate în mijlocul câmpului, zac patru hoituri. O femeie plânge îngenuncheată lângă unul dintre trupuri. Bărbatul rănit la braţ şi la un picior se zbate între viaţă şi moarte, pierzând mereu sânge şi cu spumă la gură. Soarele străluceşte şi arde fără milă, furnicile se luptă pentru a se înfrupta din neaşteptatul ospăţ sub aripile răuprevestitoare ale vulturilor care, în cercuri concentrice reluate necontenit, planează lin deasupra livezilor de măslini."

Şepci, băşti, pantaloni de dimie, bluze, salopete, baticuri înnodate la gât, veste murdare, opinci: băieţandri, adulţi, bătrâni, copii se îmbulzesc lângă drugii orizontali ai adăpostului, pândind porticul unde s-a vârât tăuraşul. E un public de oameni simpli şi primitivi, fără turişti care l-au citit pe Hemingway, domnişoare cu pălării cordobeze şi ţigări de foi, frumuseţi care vor să fie admirate, cu părul prins cu pieptene de sidef şi cu mantou, anglo-saxone frigide în căutare de emoţii tari şi ţărăneşti. Ca să-şi treacă timpul mai uşor, băieţandrii îşi ascut alene beţele. Alţii întind braţul ca să-şi toarne pe gât ca dintr-un robinet vinul vârtos din partea locului. Şuvoiul se scurge în gura deschisă cu o precizie geometrică şi, uneori, băutorul face arabescuri şi filigrane ce trezesc admiraţia celor de faţă. Burdufurile trec din mână în mână, iar vânzătorii de bere şi răcoritoare

își strigă marfa în piață. Novicii așteaptă apariția tăurașului executând pași de dans de salon cu muletele și adoptând pozițiile disprețuitoare și virile ale figurilor consacrate.

Din nefericire pentru ei, înfățișarea lor marțială nu ține mult: când se deschide țarcul, tăurașul iese ca din pușcă, iar stampa lor de maeștri dispare brusc parcă topindu-se sub vipia nemiloasă a soarelui. Animalul se năpustește, sfâșie cu coarnele o pelerină, izbește cu furie scândurile îngrădirii de refugiu, suportă uimit loviturile și ciomegele pe care le primește de peste gard. Pe măsură ce taurul se apropie de ei, oamenii se strivesc și se cațără unii pe alții topindu-se într-o masă tentaculară și multicoloră. Cei de pe treptele de jos se aburcă pe cei de sus cum pot și pe unde pot, și ciorchinii de trupuri omenești atârnă deasupra coarnelor fiarei precum osândiții deasupra flăcărilor iadului în ilustrațiile la *Divina comedie* ale lui Gustave Doré. Dincolo de zaplazurile de protecție, femeile se bulucesc, care ridicându-se în vârful picioarelor, care ghemuindu-se pe vine ori întinse pe jos, cu fețele transfigurate de plăcere, slobozind vorbe de ocară la trecerea taurului, atâtându-i pe bărbați cu țipetele lor.

Obiectivul camerei surprinde, lent, incidentele și riturile morții taurului: figurile de muletă nereușite ale novicilor, ciomegele văcarilor, admirația și fericirea mulțimii. De îndată ce tăurașul se întoarce cu spatele, băiețandrii se reped să-l lovească, spectatorii aruncă în el cu pietre, un zdrahon îl trage furios de coadă. O ploaie de lovituri cade asupra lui fără să cruțe nici un locșor: coarnele, grumazul, ceafa, spinarea, burta, picioarele. Obiceiul nu îngăduie să fie ucis prin înfigerea spadei în grumaz: jocul trebuie prelungit până la limită, trebuie prelungită agonia lui până la capăt. Vătaful

bouarilor încearcă să-i imobilizeze coarnele cu o funie, dar fiara se arată neîncrezătoare, se dă îndărăt. Şi propteşte crupa de poarta ţarcului. De câteva ori bărbatul azvârle laţul fără succes. Din botul taurului se scurg bale amestecate cu sânge. Prinzând curaj, novicii îl provoacă fluturându-şi pelerinele. Cum animalul nu se clinteşte, lumea azvârle în el cu tot ce apucă. Un ins (deştept) apare pe o portiţă de protecţie din spate şi-i face o rană adâncă la rădăcina cozii cu un satâr de măcelar. Sângele ţâşneşte ca dintr-un izvor, şi taurul scoate un muget de durere. Cei de faţă răsplătesc cu aplauze îndrăzneala şi îndemânarea artistului. Vătaful încearcă din nou să-l prindă cu laţul, dar funia alunecă pe lângă coarne. Încercările se repetă, iar oamenii căţăraţi pe gardul din spate izbesc animalul cu ciomegele pentru a-l sili să se urnească din loc. Taurul îşi pleacă grumazul, adulmecă ceva cu botul, face câţiva paşi, îşi înfige copitele în pământ, picioarele i se frâng, i se moaie genunchii, cade, se ridică, se prăbuşeşte iarăşi, continuă să verse sânge.

Neputinţa lui sporeşte satisfacţia mulţimii. Împuţinat, animalul asistă la propriul său sfârşit ca la un coşmar groaznic şi covârşitor. Când vătaful izbuteşte să-i imobilizeze până la urmă coarnele, un urlet răguşit salută isprava. Vlăjganii se reped să pedepsească taurul cu înverşunare, trag de frânghie ca să-l lege de felinar, un bărbat cărunt trece pe lângă el şi-i înfige o sulă în crupă. Sute de mâini ţin de capătul funiei, şi mulţimea se dă jos de pe gard. Câţiva băieţandri se agaţă de coada tăuraşului şi trag cu atâta putere de ea, încât, desprinsă cum era pe jumătate de lovitura dată cu satârul, i-o smulg din rădăcină. Tăuraşul parcă nu mai

simte această nouă mutilare și privește frământarea mulțimii bulucite cu ochi însângerați...

Milostivă, bobina filmului se oprește aici.

Unde ești? Ce strat al memoriei te deranjează? Violența naște violență, imaginile brutale se întretaie... Evenimentele astea se petrec la un kilometru și jumătate de Yeste și între orele unsprezece și douăsprezece dimineața. Există totuși mărturii despre unii oameni răniți în sat și în cursul după-amiezii. O femeie pe care o somează să se oprească, o silesc să se culce cu fața la pământ și, cu toate că ea se conformase ordinului, o împușcă... Se răsucește, se ridică în genunchi, se prăbușește iarăși la pământ acoperită de vorbe de ocară, izbituri, ciomege... Un muncitor se întoarce de la lucru la ora zece seara, când satul are o înfățișare perfect normală, și, fără nici o somație, e și el rănit de un glonț. O pădure deasă de picioare îl înconjoară și-l căptușesc cu izbituri furioase... Nicolás García Blázquez, care din ordinul primarului se deplasează cu o camionetă pentru a ridica trupurile victimelor, e silit să se dea jos din pricina cămășii sale roșii și e ciuruit de gloanțe... Când parlagiul îl doboară cu satârul, băiețandrii se reped asupra leșului, îl pipăie, îl mângâie ca pe o relicvă și își arată triumfător eșarfele mânjite cu sânge... Bărbatul care zace în livada de măslini, rănit la mână și la picior, mai trăiește oare?

— Actele dumneavoastră, vă rog.

Dolores s-a dus la culcare, și sticla de Fefiñanes e goală. Vântul șuieră evaziv printre crengile eucaliptilor. Te ridici și pui din nou la pick-up *Kinder-Toten-lieder.*

La ora cinci după-amiază, Mare întrecere a Junilor Călări la Deschiderea Bâlciului cu participarea actele *Fanfarei și a Trupei de Saltimbanci* prin urmare locuiți în străinătate, cine v-a dat autorizația? *și Păpușari* când ați fost ultima dată în Spania? *Pe 21 la ora 7 dimineața, Sărbătoarea Zorilor interpretată de* din ce an trăiți la Paris? *gorniștii Fanfarei* de ce ați venit în sat? *La ora cinci după-amiază, Petreceri populare în Piața Primăriei* aparatul de filmat e al dumneavoastră? ne puteți spune de ce imediat ce ați venit v-ați dus să vedeți *la ora opt, concert susținut de Fanfară în Chioșcul din piață* luptele cu tauri, ce-ați căutat ieri pe șoseaua spre La Graya? v-ați oprit în locul unde la *ora unsprezece, Chermeză* persoane de încredere v-au auzit stând de vorbă cu Arturo despre Republică și război, nu știți ce fel de element este, doar nu vreți să cred că un tip cu fișă de urmărire în tot ținutul pentru atitudine recalcitrantă *pe 22, la ora șapte dimineața, Fanfara va trece pe străzile principale interpretând Bucuriile Zorilor* v-am urmărit pas cu pas de cum ați intrat în sat și știm foarte bine cu cine v-ați întâlnit *la ora zece, Slujbă Religioasă Solemnă și Procesiune* chiar acum puteți să-mi spuneți de unde veniți și ce interes aveți să stați de vorbă cu un individ ce are pe conștiință *în cinstea Domnului Nostru Iisus Hristos al Alinării* aveți la dumneavoastră un permis ca să filmați? noi nu știm ce-ați fotografiat nici cu ce intenții ați fotografiat până când autoritățile superioare vor lua o hotărâre în acest caz suntem obligați *Domnul Nostru Iisus Hristos al Alinării* să vă confiscăm aparatul și filmele *al Alinării* vă puteți continua călătoria, dacă doriți, cu condiția să vă prezentați *A-li-nă-rii* la comisariat ori de câte ori autoritățile vor hotărî că e necesar.

Când Antonio se retrage la rândul său, te hotărăşti să ieşi în grădină. Cerul s-a limpezit şi stelele se sustrag din haosul nopţii şi sclipesc în întuneric precum nişte bulgări de jăratic. Vântul îi înteţeşte şi parcă le sporeşte strălucirea. Eucaliptii îşi unduiau frunzele, şi adierea de aer proaspăt te înviorează.

Timp de câteva minute stai rezemat în coate de balustrada foişorului. Cerul şi marea se contopesc în zarea depărtată. Ultimele lumini din sat se sting una după alta. O tăcere profundă ocroteşte parcul adormit. Singura conştiinţă a acelei ambianţe, tu veghezi, evoci, te laşi purtat de imaginaţie, delirezi.

Farurile automobilului mătură asfaltul şoselei şi-i luminează dintr-odată pe oamenii din FAI care blochează trecerea cu revolvere şi puşti.

— Stai! Mâinile sus?

Vechiul Ford frânează brusc la câţiva metri de postul de control. Lanternele luminează chipul zăpăcit al şoferului. Lângă el un alt bărbat clipeşte orbit de lumină.

— De ce n-aţi oprit mai devreme?

— Nu v-am văzut, bâiguie şoferul.

— Hai, daţi-vă jos... Actele la control.

Şoferul îşi coboară mâna dreaptă şi o duce la buzunarul pantalonului. Fără să scoată un cuvânt, şeful patrulei îl izbeşte cu tocul revolverului. Surprins, bărbatul geme şi se clatină.

— Stai drept, auzi ce-ţi spun?

Şeful ia portofelele, scoate actele, i le arată unui tânăr îmbrăcat cu salopetă.

— Ce spune aici?

— Lucas Mendiola Orbaneja...

— Profesia?

— Agent de schimb şi de bursă.

Tânărul silabiseşte ca un şcolar. Unul dintre tovarăşii săi examinează între timp interiorul vehiculului şi se luptă cu mânerul portbagajului din spate.

— Ia uitaţi-vă, spune. Aici e ceva care se mişcă.

Cei din echipa de control se apropie să vadă. Cu braţele deasupra capului, cei doi bărbaţi tremură ca varga.

— Ce naiba ai aici?

— Broaşte.

— Na, burghez ticălos.

Glonţul îi străpunge pieptul. Unchiul Lucas se prăbuşeşte ca o păpuşă, cu o expresie de nesfârşită şi irevocabilă uimire.

Tovarăşul său cade în genunchi alături de el. Muşchii maxilarului îi tremură de groază.

— Nu mă omorâţi, pentru Dumnezeu. Vă jur că-i adevărat.

Un bărbat din patrulă pune sacul jos şi-l dezleagă la gură dintr-o singură mişcare. În lumina înşelătoare, o mulţime de broaşte se ivesc dintr-odată şi cu o vioiciune stângace şi caraghioasă saltă pe trupul cald încă al unchiului Lucas, întins pe asfaltul şoselei plină de sânge.

De câte ori, pe când mai trăia maică-ta, când se întrunea consiliul de familie la umbra eucaliptilor, nu auziseşi povestindu-se sfârşitul jalnic de care avusese parte unchiul Lucas, victimă a nesăţioasei lui lăcomii şi a extravagantelor lui preferinţe

gastronomice, în aceeași zi, ca să vezi — ce năzdrăvană intuiție istorică a stirpei sale! — în care mulțimea a luat cu asalt comisariatul de poliție și s-a răzvrătit generalul Goded, care a fost arestat puțin mai târziu. Scăpat cu viață ca prin minune datorită tăriei și curajului unui pumn de oameni hotărâți să împiedice sovietizarea Spaniei și să se lupte cu o adevărată conjurație internațională a masoneriei și a iudaismului, ascultai, înfiorat de groază, relatările despre asasinate și incendii, torturi și tribunale controlate de sovietici, pe când Pepín Soler, martor al crimei, un obez trecut de cincizeci de ani, mima pentru a nu știu câta oară scena morții unchiului Lucas, iar mătușa Mercedes, fără să sară nici un ochi de la ciorapul împletit pentru copiii de negri din așezămintele misionarilor, rechema în amintire cu un glas îndurerat episodul fulgerător al dispariției vărului tău Sergio. (Pus la patru ace, cu pălărie moale și cravată de mătase, i-a trăsnit prin cap să-și etaleze înfățișarea de *dandy*, în vremurile acelea în care drapelul roșu și negru al FAI flutura în balcoane, atârna de caroseriile taxiurilor, colora fațada imobilelor, și bărbați și tineri răzbunători, răsăriți ca din pământ, purtau cu aroganță eșarfe roșii, cartușiere petrecute pe după umăr, hainele pestrițe de voluntari în trupele de miliție. Camioanele se îndreptau spre front înțesate de voluntari, și șoferul unuia dintre ele — ți-l închipuiai cu barbă și mustață, ca în buletinele de știri pe care le-ai văzut la Paris — frânase lângă el.

— Hei, tu, paiață?

— Eu?

— Da, tu... Ia spune, unde mergi înțolit așa?

— La plimbare.

— Aha, îți place să respiri aer curat.

— Da, domnule.

— Atunci, hai, urcă-te în camion, că te luăm cu noi.

Vărul Sergio îndeplinise ordinul sub amenințarea pistolului și a plecat pe front împreună cu cei din camion. Nu s-a mai știut nimic despre el. Maică-sa, vară bună cu Agustín, Eulogio, Mercedes și César, a răscolit zadarnic toate cotloanele doar-doar i-o da de urmă. După toate probabilitățile, a murit în tranșee, victimă a bombardamentului de artilerie al vrăjmașului din tabăra națională. Nu avea decât șaptesprezece ani.)

Ce se alesese de taică-tu?

După ce se terminase războiul și tu te stabiliseși la Barcelona, familia dusese la bun sfârșit cercetările necesare pentru identificarea cadavrului și, în prezența maică-tii și a unchilor tăi, rămășițele lui pământești au fost deshumate cu discreție din cimitirul din Yeste. Bărbații din patrula care-l lichidase dispăruseră, unii erau morți, alții exilați, și istoria, veche acum, a ultimelor zile, rămânea învăluită într-o perdea de ceață de sub care nimeni, fără îndoială, n-avea s-o poată scoate.

Fără acte, fără dovezi, fără martori puteai împodobi după placul inimii spectacolul detenției în demolata casă maternă, confruntarea probabilă cu victimele evenimentelor, din douăzeci și nouă mai, așteptarea pustie a morții, în dosul zidurilor goale ale castelului. Pus în aceeași oală cu ceilalți proprietari și oamenii de paie ai grangurelui, se răzvrătise oare în cele din urmă? Chipul său sever și trist, marcat din copilărie de stigmatele unei rigide educații puritane, ascundea parcă un zbucium tainic, o îndoială

stăruitoare și profundă care în acele clipe ar fi ieșit poate la iveală și s-ar fi impus ca un lucru dintr-odată evident, măturând ca un talaz uriaș credințe și dogme, legi și principii, întreg acel istovitor și precar castel de nisip ridicat de alții și locuit cu resemnare de el. Fotografiile îl arătau de obicei însingurat și taciturn, parcă hărțuit în adâncul sufletului de un presentiment rău prevestitor. Se gândise oare la tine, copilul plăpând, lăsat pentru totdeauna pe mâna femeilor? Ori la soția devotată cu care împărțise zece ani inutili de pace și minciună? Ori la Dumnezeul alor săi depărtat și mut, absent și problematic? Mort, nul și absurd, ca toți cei din tabăra lui (cine biruise pe cine?, cui îi făcea cinste acea victorie crudă și infanticida?), îți închipuiai, cu o precizie lentă și îngrozitoare, zgomotul sec al pașilor pe coridoarele castelului, ultima cafea băută cu sorbituri prevăzătoare, scurta și aspra sentință a Comitetului local (mereu se găsește un țap ispășitor); plecarea lui între doi țărani înarmați, insultele răzbunătoare ale mulțimii, urcarea în camion cu înghionteli și lovituri...

Peisajul muntos din Yeste e frumos în august. Drumul județean 3212 șerpuiește străbătând pădurile bătrâne, domină apa albastră a lacului de la Fuensanta, coboară, urmează îndeaproape malul, urcă din nou, lasă în urmă pinii, traversează câmpia. Se arată iarăși stâncile puțin mai încolo, și încetul cu încetul vegetația dispare. Dincolo de lanurile de spartă se întind terenurile albicioase. Soarele pâlpâie alb și incolor. Orice formă de viață se stinge.

Crucea comemorativă se înalță la un cot brusc al drumului și, coborând din camion, taică-tu contemplă aceeași panoramă pe care o contemplai și tu: în prim-plan, o prisacă, o colibă dărăpănată, un trunchi răsucit de copac

ceva mai încolo, câmpul pustiu toropit de soare, cerul fără nori, colinele fumegânde ca pâinea de curând scoasă din cuptor. Ici-colo, câte o şopârlă scoate capul prevăzător dintre pietre. Din pământ se înalţă, ca o jeluire, ţârâitul profund al greierilor. Plutonul e în faţa lui şi un condamnat face pe el de frică atunci când comandantul patrulei ridică braţul şi ţăranii îşi îndreaptă puştile...

Cum să-ţi explici ce s-a întâmplat? Adesea, în clipele de deprimare şi zbucium (atât de frecvente la tine), moartea acelui necunoscut (tatăl tău) şi imposibilitatea materială a întâlnirii voastre (dincolo de legătura întâmplătoare şi gratuită a paternităţii lui) te rod pe dinăuntru ca imaginea unui prilej pierdut, ca trecerea unui lucru nesăvârşit, ca năluca unei uşoare şi incurabile nostalgii. Îţi spui că într-o altă ţară, în altă epocă, istoria comună a amândurora ar fi fost diferită şi, mai mult ori mai puţin, aţi fi ajuns să vă înţelegeţi. Acum comuniunea voastră se reduce la această clipă strictă şi de neînlocuit. Cu gura neagră a puştilor în faţa ta, încerci zadarnic să opreşti în loc timpul.

Timp de trei ani o vijelie de nebunie se abătuse peste suprafaţa ca o piele de taur a peninsulei iberice — cum numesc unii întinderile sterpe şi părăginite, spaţiul conglomeratului vostru de maure Reinos de Taifas — completând opera devastatoare săvârşită veac de veac, cu înverşunare şi răbdare, de către strămunii tăi iluştri. Stăpâniţi de instincte obscure şi nemărturisite, duhuri ascunse ale unor pofte şi visuri detestate, înfăptuiseră cu grijă şi minuţiozitate tăierea în carnea vie a propriului lor trup, expulzarea şi exterminarea propriilor demoni interiori, fără a se opri în faţa nici unui motiv şi nici unei raţiuni, ruinând,

pe rând, de dragul unui exorcism imposibil, comerțul, industria, știința, artele. Strivită, măturată, conjurată de nenumărate ori, năluca renăștea mereu, de fiecare dată cu o altă etichetă, aleatorie și, odată cu ea, hotărârea nestrămutată de a o suprima, de a coborî încă o treaptă pe scara barbariei, fericiți, ai tăi, de a afirma în fața lumii fioroasa lor concepție despre patrie ca o faleză dură și rezistentă de care se sparge înfrântă și moare agitata mare a tuturor istoriilor.

Copil fiind, ai asistat, fără să-l înțelegi, la spectacolul luptei nebunești și fratricide, îngrozit la început de crimele și atrocitățile unora, indignat mai târziu de acelea (văruite cu grijă) pe care le-au săvârșit alții, înainte de a-ți da seama că toate (atât cele ale învinșilor, cât și cele ale învingătorilor, cele scuzabile și cele nejustificabile) ascultau de legile aceluiași ciclu clinic în care, după frenezia și excesele crizei, vin lungi perioade de calm, abrutizare și toropeală.

Sub acoperirea zgomotosului val turistic care, precum o mană cerească, cădea peste adormita și leneșa țară în această toridă vară a anului 1963 (la radio se anunțase, exultant, că peste o sută de mii de vehicule intraseră pe la punctul de frontieră Perthus în ultimul sfârșit de săptămână: francezi, elvețieni, belgieni, olandezi, germani, englezi, scandinavi care veneau să vadă luptele cu tauri; să bea aromatul vin alb andaluz; să se tolănească la soare ca șopârlele, să mănânce pizza și hot-dog în elegante cafenele botezate cu nume ultranaționaliste și neaoșe precum Westminster, Orly, Saint-Trop, Whisky Club, l'Imprévu, Old England și altele asemenea; să inițieze în sfârșit poporul spaniol în mânuirea indispensabilă a valorilor industriale și cromatistice, preschimbându-l dintr-odată, ca urmare a radicalismului vostru proverbial, într-o înfloritoare și rodnică pepinieră de

arivişti şi pungaşi) te gândeai (după ce te-ai trezit din beţie) la Ayuso şi la taică-tu, la cei ce muriseră degeaba în 1936 şi 1939, la amara generaţie alor tăi, osândită să îmbătrânească fără tinereţe şi fără răspunderi. Sprijinindu-ţi coatele de balustrada foişorului, puteai percepe ecoul depărtat al caravanei de automobile care, ca un râu, circula zi şi noapte pe şoseaua de pe coastă, puteai să te retragi iarăşi în liniştea şi tăcerea grădinii din faţa casei, să dezgropi din memorie o amintire întârziată, să reflectezi cât mai era încă timp.

Ştiai că, la moartea ta, trecutul avea să fie îngropat odată cu tine. Depindea de tine, numai de tine, să-l salvezi de la dispariţie.

În mica staţiune termală din Midi primăvara era rece, iar copiii care se jucau în parcul amenajat pentru ei, dincolo de aleea de platani, erau îmbrăcaţi încă în hăinuţe de iarnă, înfofoliţi cu paltoane, fulare şi mănuşi. De doi ani Alvaro şi prietenii lui hoinăreau în voie pe străzi într-o necontenită luptă cu banda de copii francezi care, când ieşeau de la ore, veneau să se bată cu voi azvârlind cu pietre şi trăgând cu praştia. O slabă încercare de şcolarizare făcută de mama lui Alvaro se izbise, spre uşurarea lui, de dezaprobarea hotărâtă a doamnei Delmont: «A l'école laique? Vous êtes folle. Un athée, un mauvais patriote, voilà ce qu'ils feront de lui. Si vous ne pouvez pas vous payez le Collège du Saint-Esprit autant qu'il n'apprenne rien... Ah, si Mussolini était là»[1].

---

[1] La şcoala laică? Pesemne că nu eşti în toate minţile. O să facă din el un ateu, un om care nu-şi iubeşte patria, asta o să facă din el. Dacă nu poţi plăti taxa la Colegiul Saint-Esprit, mai bine să nu înveţe nimic. Ah, dacă l-am avea aici pe Mussolini (lb. fr.).

Iar unchiul César şi mătuşa Mercedes îşi susţinuseră pe larg poziţia cu consideraţii binevenite despre primejdiile bilingvismului şi sfârşitul iminent al războiului civil mântuitor.

În ultimele luni Alvaro asistase la întrunirile coloniei spaniole care, inevitabil, însoţeau răspândirea oricărei ştiri importante: spargerea frontului de pe Ebru, eliberarea Barcelonei, debandada armatei republicane (cincisprezece ani mai târziu, în cinemateca de pe rue d'Ulm, Alvaro văzuse emoţionat dureroasele imagini ale înfrângerii, ale convoiului de sute de mii de persoane, bărbaţi, femei, copii, bătrâni care, pe jos, cu jalnicele lor boarfe în spate, fugeau spre punctul de frontieră de la Perthus, exod masiv comparabil numeric numai cu exodul actual, în sens invers, al turiştilor de toate vârstele şi din toate ţările, care, cu automobile, în remorci şi hărăbaie, parcă fugeau disperaţi pentru a scăpa de o tăcută şi liniştită hecatombă trecând prin dreptul aceloraşi stânci, aceloraşi copaci, aceluiaşi peisaj care fuseseră scena marelui cataclism din 1939).

Rând pe rând membrii coloniei se întorseseră în Spania deoarece punctul de frontieră de la Irún rămăsese deschis, şi aşa se face că domnul şi doamna Durán, părinţii lui Luisita şi Rosario Comín, şi alţii ale căror nume nu şi le mai amintea Alvaro, aşteptau epilogul tragediei la San Sebastián, Burgos ori Salamanca. De acolo trimiseseră familiei Mendiola băşti carliste, chipie falangiste şi chiar o cămaşă albastră cu jugul şi săgeţile brodate cu roşu pe care unchiul César o acaparase pentru el şi o purta adesea în public, la slujba de duminică ori pe terasa cu flori a cafenelei La Poste. Urmând sfaturile unchiului, femeile croşetau ciorapi pentru soldaţi şi trimiteau

regulat jerseele, pasmontanele şi ciorapii trei-sferturi unor spanioli (sau italieni) recunoscători care răspundeau trimiţând cărţi poştale ori scrisori romantice, menite să sporească pesemne entuziasmul şi mulţumirea devotatelor femei (mătuşa Mercedes păstrase fotografia protejatului său, inginerul Sandro Rossi, pe noptiera din dormitor până în ziua blestemată a proclamaţiei lui Badoglio, când Italia, dând dovadă de laşitate şi trădare, se predase în mâinile Aliaţilor).

În ziua ultimului comunicat al Cartierului General din Burgos, Alvaro şi verii lui zburdau prin grădina doñei Engracia, pe când adulţii deschideau sticlele de vin spumos în salon şi, după un toast, ascultau cu religiozitate un disc pe care fusese imprimat glasul Conducătorului. Molipsiţi de înfierbântarea adulţilor, copii se jucau pentru a nu ştiu câta oară de-a prinderea Spionului Roşu, înălţau zmee, azvârleau cu pietre după pisică şi, epuizând repertoriul obişnuit al jocurilor, născociseră o întrecere: care izbuteşte să facă pipi mai departe luând drept ţintă gardul viu aflat la distanţa reglementară de patru metri. Unul dintre ei (oare Jorge?) era gata să câştige, când, anunţată fără îndoială de una dintre verişoare, Conchita Soler a năvălit în grădină strigând în gura mare (La Madrid, la aceeaşi oră, o mulţime în delir întâmpina armata învingătoare):

— Copii! Ce faceţi aici, descheiaţi la prohab, tocmai acum, când ai noştri au obţinut biruinţa?

Te-ai întors cu spatele la mare. Întunericul ascundea poziţia cunoscută a copacilor din grădină, frunzişul des al eucaliptilor, tremurul delicat al chiparoşilor — adăpostind întregul peisaj sub umbra largă şi difuză. Provizoriu abolită în aparenţă, viaţa

palpita totuși împuținată și surdă. Vântul sufla impregnat de arome vegetale. Din când în când, câte o rafală desprindea de pe crengile ude un efemer colier de picături de ploaie. Ciulind urechea puteai să percepi depărtatul orăcăit al broaștelor, resortul declanșat și mecanic al greierilor, întreaga rețea misterioasă de complicități și cabale ale subtilului univers nocturn. Singuratică în mijlocul haosului, lampa din galerie veghea ocrotitor somnul comunității.

Te-ai întors acasă, ai pus hârtiile în mapă, ai stins lumina. Vechiul ceas de perete a bătut ora pe când tu îți îndreptai pașii șovăitori în penumbră. Îți era sete, ai mai deschis o sticlă de vin, ai golit-o pe jumătate din câteva înghițituri. Voiai să dai uitării ziua care trecuse, realitatea, amintirile, iluziile. Să te apropii de patul în care dormea Dolores, să-i auzi respirația, să-i mângâi trupul, să-ți lipești buzele de pântecul ei, să cobori până la sex, să te afunzi în el, să cauți un refugiu, să te pierzi în adânc, să-ți regăsești preistoria maternă și fetală.

Ce bine-ar fi fost, îți spuneai, să nu fi ieșit niciodată.

PATRU

Strădaniile tale de reconstituire și sinteză se izbeau de o mare piedică. Cu ajutorul documentelor și probelor adunate în dosare ai fi putut scoate la lumină de sub colbul ce-ți acoperea memoria fapte și întâmplări pe care mai înainte le-ai fi socotit pierdute și care, recuperate din uitare mulțumită acelor documente și probe, îți îngăduiau să luminezi nu doar biografia ta, ci și aspecte obscure și relevante din viața Spaniei (deopotrivă personale și colective, publice și private, împletind armonios cercetarea interioară și mărturia obiectivă, înțelegerea intimă a ființei tale și dezvoltarea conștiinței civile în acele mici regate învrăjbite ale Spaniei musulmane de altădată), dar, după expatrierea ta voluntară la Paris și existența ta de hoinar prin Europa, comuniunea anterioară s-ar fi risipit, și, după smulgerea ta din ingratul loc de baștină (leagăn de eroi și conchistadori, sfinți și vizionari, nebuni și inchizitori: întreaga faună iberică atât de ciudată), propria ta aventură și aventura patriei tale ar fi apucat pe drumuri deosebite: pe un drum ai fi luat-o tu, după ce ai fi rupt legămintele ce te țineau înlănțuit de obște, beat și ametit de noua și incredibila ta libertate; pe alt drum

ar fi luat-o patria, cu grupul prietenilor tăi care stăruiau în nobila lor năzuință de a o transforma plătind cu viața prețul pe care, din nepăsare ori lașitate, refuzaseși să-l plătești tu, dobândindu-și maturitatea pe seama erorilor indispensabile, adulți călițiți în luptă cum nu erai tu, pentru că ei cunoscuseră experiența aspră a închisorii și aveau conștiința strictă a limitelor demnității voastre înstrăinate. Cu memoria golită de zece ani de exil, cum ai fi putut recăpăta neștirbită unitatea pierdută?

De atunci (ține bine minte data: octombrie 1952) povestea străină a prietenilor tăi se suprapune cu propria ta poveste și, pentru a le cuprinde pe amândouă odată, era nevoie să alternezi datele: să le amesteci ca și cum ar fi fost cărți de joc din partide diferite, împletind faptele trăite cu cele auzite (Barcelona și Paris, Paris și Aguilas), fără a ajunge vreodată să le contopești cu totul. Jurnalul de supraveghere al Brigăzii Regionale de Investigație Socială (încredințat lui Antonio după proces de avocatul care-l apărase), dosare și acte de la judecătoria de instrucție care examina cazul, asociații de idei și amintiri netrecute încă prin sacrul filtru al memoriei (aparținând unor epoci diferite, fără nici un numitor comun) interpolau în chip haotic relatarea lui Antonio despre detenția și domiciliul său forțat (refăcută apoi de tine cu ajutorul lui Dolores). Supusă canoanelor imperioase ale realității, imaginația ta se revanșa reconstituind pe îndelete situațiile, îndulcind asperitățile dialogului, legând firele rupte și umplând golurile, mânuind cu dibăcie fluxul lor catalizator.

În ziua aceea senină și luminoasă de vară (terasa însorită de lângă piscină impregnată de miresme vegetale, grădina răcoroasă și proaspătă, galeria înțesată de perne și coperte de

discuri dintre cele mai variate și neobișnuite, când v-ați adunat din nou tustrei ca în ajun, v-ați reluat eliptica și sinuoasa conversație, pe când soarele nuanța cu justiție distributivă viile și crângurile de pini și de stejari de plută și livezile de măslini. Stoluri de vrăbii brăzdau cerul senin și limpede, ușor, transparent. Pantele line ale dealurilor vă ocroteau de caravana nebunească a vehiculelor care circulau de-a lungul coastei, și în tăcerea neobișnuită a acelui loc, ca în vremurile de altădată, domnea, stăpân necontestat, cuvântul.

Fila 61. Apostile — Dat fiind că s-a produs, judecând după unele simptome, o recrudescență a activităților comuniste și ținând seama de rapoartele care semnalează prezența la Barcelona a unor membri din conducerea partidului veniți să întărească structura organizației și s-o transforme în creierul P.S.U.C. în ilegalitate, de acord cu directivele Comitetului Central care se află în țările din partea cealaltă a Cortinei de fier, Comandantul șef al Poliției dă instrucțiuni pentru a se înăspri măsurile de supraveghere, iar șeful Brigăzii regionale de investigație socială hotărăște ca, prin activarea grupului numărul doi al susnumitei Brigăzi, la ordinele inspectorului Florencio Ruiz García și alcătuit din Eloy Sánchez Romero, Don Mariano Domínquez Soto, Juan Domingo Anechina, Francisco Parra Morlans, Melchor Porcel Mallorquí, José Luis Martínez Solsona, Eduardo García Barrios, Mamerto Cuixart López, Máximo Olmos Martín, Enrique Gutiérrez Badosa și Dámaso Santos Morube, ajutați, ca secretar, de Aurelio Gómez García, să se organizeze atât de necesarele servicii de supraveghere și observație pentru a încerca să se localizeze elementele infiltrate din exterior, precum și activitățile, planurile, contactele și deplasările lor.

De mult timp nu mai călcase pe acolo. În ultimii doi ani de activitate în mișcarea de rezistență își petrecuse verile în străinătate, perfecționându-și cunoașterea altor limbi, când, îndată după ce intrase la școală, se pregătea să se ducă la maică-sa de Crăciun, polițiștii și-au făcut apariția la pensiune la ora șase dimineața și, după ce i-au răscolit camera și i-au confiscat toate cărțile, l-au dus, cu cătușe la mâini, în beciul comisariatului, și acolo — după șaptezeci și două de ceasuri — l-au închis în pavilionul deținuților politici din pușcăria Modelo: optsprezece luni de odihnă forțată și singurătate în companie, de vise cu ochii deschiși în celulă și plimbări în curtea interioară de care nu se sătura niciodată, cu urechea ciulită la zgomotele din afară — glasul unei femei care-și striga copilul, huruitul familiar al tramvaiului — până la procesul cu ușile închise al celor șaisprezece inculpați și momentul imprevizibil de stabilire a domiciliului forțat. Regimul de detenție atenuantă îl luase pe nepregătite: în perioada detenției, satul devenise singura lui preocupare, un obiectiv greu, dificil, de neatins. Nu reușea să-și aducă aminte decât de soarele arzător, de marea liniștită și albastră, de reverberația luminii pe zidurile caselor proaspăt văruite. De copilăria lui pe chei și la Pescărie, pândind întoarcerea bărbaților, când dispunea de timpul lui după placul inimii, ieșea cu barca la pescuit la Hornuri. Hotărârea judecătorului distrusese dintr-odată așteptarea aceea pasionantă, transformând în loc de pedeapsă refugiul la care visase de atâtea ori. Frustrat de două ori în dorința lui de a fugi în lumea largă, pe măsură ce se apropia de sat în incomodul autobuz care făcea cursa se gândea cu o îngrijorarea tot mai mare la maică-sa și la prăbușirea iluziilor pe care și le făcuse despre

viitorul său: la sosirea lui, nu ca strălucit elev al şcolii de diplomaţie — imagine pe care ea o asocia cu naivitate cu ultimul model de Cadillac proprietatea consulului general al Spaniei la Alexandria cu care don Carlos Aguilera venea de obicei în vizită în timpul vacanţelor —, ci ca un deţinut condamnat la trei ani de închisoare, care venea să-şi ispăşească restul pedepsei escortat de o pereche de jandarmi.

După ce a trecut prima clipă de euforie — întâlnirea cu Ricardo, Paco, Artigas şi ceilalţi prieteni din grup, încordata pregătire de drum, plimbarea de despărţire pe promenada Ramblas — emoţiile se potoliseră treptat, iar demersurile şi formalităţile fiecărei etape de drum — prezenţa neapărată a autorităţilor la Valencia, Alicante, Murcia — îl duseseră încetul cu încetul la o jalnică stare de abulie, oboseală şi nelinişte. La Lorca sergentul de jandarmi citise şi recitise foaia de drum scrutându-l cu o bănuială liniştită şi, într-un exces de zel neprevăzut de program, a hotărât să-l lase în grija a doi subalterni — un zdrahon andaluz şi un galician bătrân — care au stat tot timpul lângă el picotind, contemplând peisajul pustiu, cu capul acoperit cu tricornurile lor de lac şi cu muschetoanele între picioare. Autocarul cobora şi suia pe hârtoapele unei şosele ale cărei meandre le cunoaştea foarte bine şi pe care în picoteala din celulă şi le aducea minte cu toate amănuntele: crestele munţilor spălate şi parcă sculptate de eroziune, sărături pe care creşteau ici-colo tufe de stejar şi smochini pitici, viroage străjuite de oleandri şi agave, garduri de spini, case proaspăt văruite. Ultima dată când fusese acolo — pe când turna documentarul de 16 mm. despre emigraţie — Dolores conducea Dauphinul, iar Alvaro, de la fereastră, filma holdele pârjolite, măslinii uscaţi, colibele

părăsite de localnici, rezervoare în ruină şi iazuri pentru apa de ploaie. După răspântia de la Mazarrón priveliştea se deschide. Munca de somnambul a multor generaţii a preschimbat încetul cu încetul coasta muntelui şi printre stânci au apărut migdali şi măslini înconjuraţi de terase circulare. Pe măsură ce terenul coboară, câmpul înverzeşte şi capătă viaţă. Copiii de la o gospodărie apropiată udau o livadă de portocali. Ceva mai încolo erau rodii şi straturi de roşii şi salată verde. Când a apărut în sfârşit marea, a înţeles motivele profunde ale acelui pelerinaj în trecut, în decorul mitic şi fabulos al copilăriei sale: satul apărea miraculos de alb în atmosfera luminoasă şi intactă, iar la stânga munţii îşi profilau formele blânde pe un cer senin, pătat pe alocuri de bale pufoase de bou; marea avea o culoare albastru-închis sub povârnişul aproape vertical de la Cope, iar Stânca Monahului îşi ridica din apă crupa puternică, pe jumătate ascunsă de panaşul apropiat al palmierilor. Când au venit prietenii lui pentru a turna documentarul şi-a adus aminte că au parcat automobilul pe un promontoriu de unde se vedea peisajul african — agave, nopali, puţuri cu roată, mori — care se întindea spre salinele din San Juan de los Terreros, Alvaro îşi aprinsese o ţigară şi, înfruntându-se pe neaşteptate cu el, izbucnise: „În ce ţară te-ai născut, pripăşitule? Te-ai născut într-un trib de tuaregi?".

Autocarul înainta în linie dreaptă traversând câmpurile de trufandale, şi când a ajuns la trecerea de nivel a simţit inima bătându-i cu putere. O femeie călare pe un măgar se apăra de soare cu o umbrelă decolorată, o mulţime de copii alergau aproape goi pe stradă şi azvârleau cu pietre într-un câine. Puţin după aceea şoferul a luat-o la dreapta, spre

șoseaua care duce la Almería. În pofida căldurii, oamenii sporovăiau pe trotuar și neobișnuiții pierde-vară nu-și dezmințeau faima de stâlpi de cafenele. Ajungând la intersecție, autocarul și-a încetinit viteza până s-a oprit de tot, iar Antonio s-a dat jos cu valiza în mână însoțit de jandarmi. Vechea pompă se transformase într-o stație de benzină modernă, o fată blondă fuma sprijinindu-se de aripa unui automobil decapotabil. Grupurile de oameni care stăteau de vorbă s-au oprit să-i examineze în tăcere.

— Mișcă, i-a spus galicianul.

Escortat de jandarmi, Antonio s-a îndreptat spre post. Simțea privirile sătenilor ațintite asupra lui și, cu o neplăcută senzație de vinovăție, se gândea la inevitabila întâlnire cu maică-sa.

Jurnal de Supraveghere. Sâmbătă, 2 noiembrie 1960 — Pe la unsprezece și un sfert oamenii însărcinați cu descoperirea și urmărirea activităților comuniste ilegale își îndreaptă atenția pe bulevardul José Antonio din acest oraș asupra unui individ de vreo patruzeci-cincizeci de ani, cam de 1,68 m înălțime, vânjos, lat în spate, cu mers legănat, păr castaniu, frunte lată, capul descoperit, o față lungă cu trăsături proeminente. Se îndreptă spre strada Entenza ducând o cutie de dimensiuni obișnuite. Botezat cu numele Gorilă, care i se potrivea de minune, intră în atelierul de automobile Pereda de la numărul 81 de pe strada suspomenită. După câteva clipe apare din nou cu un individ pe care-l vom numi Azur și se îndreaptă spre barul Pichi, aflat pe colț cu Diputación. Ies din bar, Azur se întoarce la atelier, iar la unu fără cinci Gorilă se duce la chioșcul de ziare de pe Bulevardul José Antonio în fața cinematografului Rex. Stă de vorbă cu doi indivizi. Aceștia îi dau o valiză de culoare maro-deschis și se

duc cu el la barul Mariola, de pe Diputación colț cu Rocafort. După câteva minute Gorilă iese cu valiza, se duce la atelierul lui Azur, lasă acolo valiza, se îndreaptă spre stația de autobuz și, văzând că autobuzele nu opresc din cauza lucrărilor de reparații, își continuă drumul pe strada Sepúlveda până la Muntaner; la intersecția de la Ronda San Antonio ia un taxi și se oprește la numărul 51 de pe strada Almanza din cartierul Las Roquetas. Intră în casa de la numărul 51 și rămâne sub supraveghere.

Între timp cei doi indivizi care i-au dat valiza și au rămas la barul Mariola pleacă după cinci minute, se urcă într-un Seat 600, cu numărul B-143271 și dispar. Mai târziu automobilul e reperat la capătul străzii Calabria, pe trotuarul cu numere cu soț, lângă un gard. Cei doi indivizi, botezați cu numele convenționale Blondul și Băiatul, au următoarele semnalmente: Băiatul are vreo treizeci de ani, un metru șaptezeci înălțime, constituție normală și păr șaten; Blondul are vreo patruzeci, un metru șaptezeci și cinci, păr blond, tuns scurt, bine legat și cu înfățișare de străin. Puțin mai târziu se află că Seatul 600 e înregistrat la comisariatul de poliție pe numele lui Enrique Casanova Miret, de treizeci și doi de ani, avocat, cu domiciliul la Barcelona, în strada Londra 101, fără antecedente penale. Numitul Azur are un metru șaptezeci și trei înălțime, robust, cu fața prelungă, părul lins, îmbrăcat cu o salopetă de mecanic. Când merge nu întinde complet unul din brațe.

Întorcându-ne la Gorilă, n-a fost văzut ieșind din strada Almansa, fiind un loc primejdios pentru a te apropia prea mult în misiune de observație. Totuși e reperat pe la orele optsprezece și un sfert în apropierea atelierului lui Azur în tovărășia unui individ căruia i se spune Țiganul, cam de aceeași vârstă cu Gorilă, puțin mai înalt decât el, slab, cu părul negru și înfățișare de țigan. Intră amândoi în atelierul lui Azur și, negăsindu-l acolo, se duc la

Consejo de Ciento 145, o proprietate nouă de culoarea cimentului. Rămân o vreme la intrare, dispar pentru câtva timp și apoi coboară. Pe la nouăsprezece și un sfert ies însoțiți de Azur, merg toți trei la barul Pichi și rămân acolo douăzeci și cinci de minute. Se întorc la atelierul lui Azur și-și iau rămas-bun de la el. Țiganul și Gorilă se îndreaptă spre stația de autobuze de pe Bulevardul José Antonio, așteaptă autobuzul și, cum nu vine nici unul, iau un taxi și se duc la Almansa 51, de unde nu mai ies, cum s-a constatat prin supravegherea care s-a făcut până dimineață.

În aceeași zi sunt identificați: Azur e Enrique Medina Soto, domiciliat la Barcelona, strada Consejo de Ciento 145; are antecedente, și anume a sprijinit Gruparea de Gherilă a Cataloniei; arestat în 1948, a fost deținut la închisorile din Ocaña și Burgos, a fost eliberat în ianuarie 1956, iar pe 3 octombrie i s-a dat un certificat de repunere în drepturile civile; în situația asta și-a stabilit domiciliul la Barcelona și a luat din nou legătura cu elemente din P.S.U.C., cum reiese din notele informative obținute de la Miguel Prieto Vernet în 1958. Numitul Țiganul nu este altul decât Manuel Morera Torres, domiciliat în Barcelona, strada Almansa 51; condamnat în '46 la Madrid pentru participare la activități ilegale, a stat închis șapte ani la Ocaña și Dueso; eliberat în 1953, s-a stabilit la Barcelona în 1954.

În prima și singura vizită la fața locului parcaseși automobilul în capătul străzii, și maică-ta a ieșit să vă primească, dându-și seama de importanța acelei vizite. Dolores purta niște blugi foarte strâmți, și un copil a arătat-o cu degetul și a spus: „Antonio vine cu o franțuzoaică".

Era începutul lui august 1958 și era vremea bâlciului. Maică-ta ținuse să facă o supă de legume și fructe cum numai ea știa să facă și, când ați terminat cina, cerul era înstelat.

După zăpușeala caniculei, briza era înviorătoare. V-ați plimbat câtva timp pe străduțele satului, ocrotiți de întunericul nopții. De pe esplanada cheiului se ridica un zvon nedeslușit de muzică amestecat cu glasul aspru al unui crainic și galopul demențial al unei răsuflate proiecții cinematografice: «Helen, vin siuxii», cu inconfundabilul accent al mahalagiului din Madrid. Respirația neregulată a bâlciului impregna atmosfera unei vieți pătrunzătoare și subtile. Locuitorii care-și aveau casele pe colină coborau în grupuri mici spre centrul așezării și, ajungând în piață, pentru ei priveliștea se schimba dintr-odată. Palmierii și ficușii păreau mai verzi ca de obicei în lumina proiectoarelor, și un puhoi de oameni se îngrămădea pe caldarâmul străzii ca o armată gătită de sărbătoare și fericită, slobozită de sub ordinele comandanților.

La intrarea în perimetrul bâlciului autoritățile ridicaseră un arc de triumf. Pe măsură ce vă apropiați de chei, zgomotul și îmbulzeala creșteau. Viața dezlănțuită alunga plictisul sălilor vetuste ale casei de cultură și, închipuindu-ți că ești un Eisenstein cu un aparat de filmat, ai scrutat fețele acelor bătrâni obezi care, înfundați în fotoliile lor (și în strânsă simbioză cu ele) pândeau necontenitul du-te-vino al fetișcanelor, pântecoși și nemișcați precum statuile lui Buddha.

În stânga, cocoțați pe o scenă decorată în formă de scoică, câțiva cântăreți îmbrăcați cu sacouri albastre și lavaliere roșii interpretau un bolero afectat și dulceag. Câteva perechi dansau în tihnă pe ring sub privirile pline de invidie ale curioșilor care se îmbulzeau dincolo de balustrada despărțitoare. Era balul feciorilor, care se plătea cu cinci duros de căciulă, și Antonio v-a vorbit despre epoca în care, fără un sfanț în buzunar, se apropia să tragă cu ochiul împreună

cu puștii de vârsta lui, fermecat de spectacolul pe care-l oferea acea lume (pentru el, atunci) catifelată, depărtată și inaccesibilă.

În dreapta, altă orchestră își dezlănțuia entuziasmul în execuția (fenomenală, a spus Dolores) a unui cha-cha-cha. Fantele din Madrid susținea un duet dramatic cu Helen, înconjurați de o bandă de siuxi (terasa cinematografului de vară se învecina cu bâlciul, iar sonorul era de-a dreptul asurzitor). Barul lui Constancio era plin până la refuz. Ați intrat și Antonio vi i-a prezentat pe prietenii lui. Când ați plecat, dacă-ți aminteai bine, erai ușor cherchelit.

S-a înfiripat nelipsita conversație despre sex și viața de câine pe care o duceați cu toții, în fața unei halbe de bere și a unei farfurioare cu câteva măsline pe care aveai s-o cunoști mai târziu, pe măsură ce înaintau filmările pentru documentar, până la saturație. La primul tău contact cu Sudul vitalitatea rudimentară și aspră a acelor bărbați te captiva (până într-atâta încât o irita pe Dolores) și, însuflețit de experiența recentă a lui Antonio (relatată chiar de el cu lux de amănunte), amintirea petrecerii de botez din sat renăștea din uitare ca o pasăre fenix, vie, orbitoare, strălucitoare. Când au aflat că ai domiciliu forțat în sat, pescarii au vrut să știe dacă ai relații influente în străinătate și, căzând pradă unor iluzii deșarte, îți cereau să notezi adresele lor.

— Dacă se ivește vreun prilej, merg cu dumneata oriunde-o fi. Cui mă scoate de aici sunt în stare să-i sărut picioarele.

— Ca să poți trăi în satul ăsta e nevoie ori să te spetești muncind ori să dai din coadă când trece stăpânul.

— Numai dintre vecinii mei au plecat mai mult de zece.

— Noi, spaniolii, mergem mereu ca melcii, cu casa-n spinare.

(Urechea ta avea să se obișnuiască repede cu litania, dar nu și inima. Conștient de neputința de a le rezolva personal problemele, încercai totuși, ascultându-le, în pofida groaznicului obicei, sentimentul nedeslușit, s-ar spune, al unei vinovății nelegitime și ascunse.)

Când v-ați trezit, a doua zi, esplanada era pustie. Lumina necruțătoare din Sud se împrăștia suverană peste marea albastră și nemișcată, munții erodați și goi, cerul neted ca un perete. Antonio vă aștepta la barul lui Constancio și, cu recent achiziționata cameră Pathé de 16 mm, ai ieșit să filmezi plasele de pescuit ton.

Duminică, 3 — La opt și trei sferturi Gorilă și Țiganul ies din casa celui din urmă și iau autobuzul până la strada Mallorca, în apropiere de Sfânta Familie. La intrarea în imobilul de la numărul 530 se întâlnesc cu un individ botezat Crenguță. Se duc toți trei la barul Compostela și beau o cafea. Crenguță se întoarce acasă. Țiganul și Gorilă iau tramvaiul până la stația M.Z.A. Primul ia trenul spre Mataró, iar al doilea ia autobuzul până la Sicilia 390 și nu mai apare până la ora prânzului. La două jumătate se întoarce acasă, își ia soția și intră într-un bar. Între timp Gorilă coboară la stația Ocata-Teyá, o ia pe una din străzile ce dau în șosea, apucă pe ea și începe să caute o anumită casă. Se întoarce din drum și întreabă pe o femeie. Coboară apoi pe șosea, merge până la Masnou, urcă pe strada General Goded și sună la numărul 71, unde rămâne mai mult de două ore. Iese la două, se întoarce cu trenul la Barcelona, din fața gării ia autobuzul spre Las Roquetas, iar la patru fără cinci intră în Almansa 51, domiciliul

Țiganului. Crenguță e identificat drept Ismael Rodríguez Cepeda, domiciliat în Barcelona, strada Mallorca 530, camera portarului. E identificată și persoana de pe strada General Goded 71, Masnou, drept Lucio Soler Villafranca, fără antecedente.

Luni, 4 — La opt Țiganul pleacă de acasă în direcția locului de muncă. Se presupune că Gorilă a rămas înăuntru, căci nu poate fi văzut în cursul dimineții. Apare la paisprezece și treizeci și cinci de minute și merge cu autobuzul pe strada Ausías March 63, la birourile întreprinderii de transport la Catalana. Intră într-un bar din apropiere, se întoarce la biroul pomenit mai înainte și, în dreptul stației de tramvai, ia legătura cu un individ scund, bine legat, cu multe fire de păr cărunt, fața lată, zâmbet jovial. Stă de vorbă cu el cinci minute și se despart. Gorilă se îndreaptă spre stația de metrou, intră în vestibul, consultă orarul trenurilor. La cincisprezece și patruzeci și cinci își face apariția Lucía Soler Villafranca, pe care o s-o numim Cioara. Se duc împreună în piața Palacio și iau un autobuz până la Urquinaona; se dau jos la colțul cu Ausías March, urcă pe Bruch și se opresc la numărul 23. Intră în casă la șaisprezece treizeci și după zece minute ies împreună cu o femeie brunetă, îmbrăcată în negru, cam de aceeași statură cu Gorilă, împlinită la trup. Se duc până la intrarea din Bailén 35, apar din nou și se despart de femeie. Gorilă și Cioara se îndreaptă spre Bulevardul José Antonio și li se pierde urma în Lauria. La optsprezece Gorilă e reperat în barul Pichi cu Țiganul. Merg la atelierul lui Azur, iau valiza pe care a lăsat-o Gorilă sâmbătă și se duc toți trei la barul Mariola. Câteva minute după aceea se despart de Azur și la nouăsprezece și douăzeci Gorilă și Țiganul iau un taxi și se duc acasă la Țiganul.

E identificat și tipul cu care a vorbit Gorilă în fața întreprinderii de transporturi La Catalana, și pe care l-am botezat

Nikita, drept Ramiro Sauret Gómez, strada Princesa 40 Barcelona. Înainte de război a aparținut C.N.T., iar în timpul Cruciadei a fost membru al Comitetului de Control al sus-numitului sindicat. A intrat apoi în P.C. fiind închis la Valencia de casadiști; arestat pe 14 aprilie 1939, a primit o condamnare de doisprezece ani și a fost pus în libertate după trei ani și jumătate. Curând după eliberare a luat legătura din nou cu P.C. în ilegalitate, iar în martie 1944 e condamnat la douăzeci de ani ca secretar al unei organizații de bază din P.S.U.C. Pe 5 martie 1959 s-a prezentat pentru prima dată în fața acestei Brigăzi ca eliberat provenit de la închisoarea din Burgos, situație în care se află acum.

«O să vedem dacă ne înțelegem sau nu. Ai jucat și ai pierdut... Ești în mâinile noastre și putem face cu tine ce vrem... Chiar să te omorâm... N-ai fi primul care dispare...» Bărbatul îl privea cu luare-aminte, aproape cu duioșie: «Știu la ce te gândești. Trebuie să fiu tare... Să nu vorbesc... Să nu-mi denunț tovarășii...» A întins spre el o mână albă și păroasă și i-a pus-o prietenește pe umăr: «Prostii, aici toți vorbesc. Unii mai devreme, alții mai târziu... Dacă ești deștept nu ți se clintește un fir de păr, dacă ești prost ai de a face cu curentul electric și ești trezit cu găleți de apă... O să vedem dacă ești deștept ori faci pe viteazul... Oricum, până la urmă o să vorbești».

Dintr-odată, cu o mare ușurare, s-a trezit în curtea închisorii, în mijlocul deținuților de drept comun. Comisarul se evaporase, iar deținuții jucau fotbal cu o minge de cârpă. Puțin după aceea au fost chemați la apel. Era ora prânzului și tovarășii săi de recluziune băteau cu lingurile în

farfuriile de aluminiu. Aştepta să-şi audă numele ca să răspundă «prezent» şi strigătul i s-a oprit în gât.

În primele luni de detenţie visele evocau invariabil viaţa de cetăţean liber — hoinăreli, locuri luminoase, spaţii deschise —, ca şi cum refuzând în bloc realitatea închisorii, subconştientul se crampona orbeşte de o existenţă anterioară care o tăgăduia şi o distrugea. Dar, după o vreme, închisoarea se strecurase în nopţile lui până pusese stăpânire pe ele cu totul şi redusese varietatea peisajelor lui la un decor monoton şi obsedant: curtea interioară, celula, carcerele de lângă biroul directorului. Dacă se visa în satul său, îi apărea un sat înconjurat cu sârmă ghimpată; dacă o vedea pe maică-sa, se făcea că e şi ea deţinută. Hotărârea judecătorului nu pătrunsese încă în subconştientul lui. În virtutea unui proces invers celui al detenţiei, surghiunul pe meleagurile lui natale era o perdea de fum care ascundea înşelător o realitate mai profundă: cu sau fără voia lui, universul lui firesc continua să fie închisoarea.

Fermín îl aştepta în barul lui Constancio, cu coatele sprijinite de tejghea. Fostul lui coleg de echipă de fotbal de juniori se îngrăşase puţintel de la ultima vizită a lui Antonio şi i-a zâmbit prietenește.

— Noroc bun, Lenin. De cum am aflat că eşti în libertate, am dat fuga aici să te văd... Cum te simţi?

— La pământ, dar mulţumit, a spus Antonio.

— Bine, atunci ascultă-mă. De azi înainte dai uitării ce-ai făcut şi rămâi aici, cu noi. Aşa n-o să mai dai de belea. În sat avem noi grijă de tine.

— Cum merge lucrul?

— Am lăsat slujba dinainte, nu știu dacă ai aflat. De anul trecut lucrez pe cont propriu.... Am un atelier de reparat motociclete și automobile. O să ți-l arăt.

— Te felicit.

— Am doi ucenici și ne descurcăm bine. Vara închid la miezul nopții și tot nu fac față. Acum nu mai e ca înainte Pe zi ce trece vin tot mai multe mașini, și fiecare terchea-berchea vrea să aibă motocicletă. Dacă n-ai bani gheață poți s-o cumperi în rate.

S-au așezat împreună la fereastră, cu fața la cheiuri, și Constancio le-a adus trei ceșcuțe de cafea. Fermín era un băiat dezghețat, cu preocupări politice și, câtva timp, ideea lui fixă a fost să plece în Franța. Când a făcut documentarul despre emigrație, Alvaro îi dăduse adresa de la Paris și, ca de obicei, îi făgăduise să caute ceva de lucru pentru el.

— Ce mai fac prietenii tăi? a întrebat brusc, ghicindu-i gândul. Au terminat filmul?

— Nu știu, a răspuns Antonio. Alaltăieri l-am văzut pe Ricardo la Barcelona și nu mi-a spus nimic. Dolores e la Paris și cred că Alvaro s-a dus în Cuba.

Contrar presupunerilor lui, Fermín n-a făcut nici un comentariu. Ochii îi străluceau ca jarul.

— Îți amintești, pe când jucam fotbal, de ziua când am bătut echipa lui Vera și a trebuit să ieșim de pe teren croindu-ne drum cu pumnii?... Golul victoriei a fost marcat de Angel din penalti cu un minut înainte de sfârșitul meciului...

— Ce timpuri frumoase erau, a spus Antonio. Ce s-a ales de ceilalți?

— Angel a aterizat în Germania și, în cinci ani, a strâns o jumătate de milion de pesete... un potentat, închipuie-ți.

Primăvara asta a venit cu un Volkswagen și numai cu pregătirile de la vila de la țară a familiei a cheltuit douăzeci de mii de duros. Dacă vrei, mergem într-o zi la Pulpí cu motocicleta. E un tip pe cinste. Sunt sigur c-o să se bucure.

— Eu l-am trimis la Barcelona și de acolo a plecat în străinătate, a explicat Constancio. Acum se ocupă cu exportul de roșii.

— Dacă dă Dumnezeu ploaie, se umple de bani, a spus Fermín.

— Și Lucio?

— Ăsta nu prea mai dă prin sat, a spus nevasta lui Constancio, cu un glas melodios. E mereu îndrăgostit și prietenii îl văd din an în Paște. Când dă pe-aici câteodată duminica, vine doar în treacăt.

Locotenentul îl pusese în gardă cu privire la foștii deținuți, și Antonio a întrebat de Rojas.

— E bine, a spus Fermín. Chiar ieri l-am întâlnit la o discotecă.

Constancio s-a ridicat ca să servească un client. Cum Fermín tăcea, a insistat:

— Nu l-au mai hărțuit?

— Satul e mic și fiecare-și știe buba. Se află imediat orice mișcare.

— Mai iese la pescuit de ton?

— Nu, acum iese pe «Tânărul Carlos», la năvod. Dar cu ce câștigă abia de-și ține familia.

— Cu pescuitul n-o mai scoți la capăt, a spus femeia.

— Ăsta mereu se dă la fund și pune-i cruce. Cumnată-sa mi-a spus că a băgat actele ca să plece în străinătate.

Un automobil de tip american străbătea lent esplanada cheiului. La volan era un bărbat cu uniformă albastră şi. înghesuiţi pe bancheta din spate, Antonio a băgat de seamă două fete şi o droaie de copii cu pălării texane. După ce a descris un semicerc silenţios, maşina s-a oprit în faţa intrării la cinematograf. Fără să-l ia în seamă pe şofer, care, cu cascheta în mână, se repezise să le deschidă portiera, fetele au consultat programul uitându-se pe fereastră. Pe feţele lor decolorate şi insipide s-a citit îndată o vie nemulţumire. După câteva clipe, cu aceeaşi uşurinţă cu care frânase mai înainte — ascultător ca un frumos animal domestic — vehiculul s-a pus din nou în mişcare şi a dispărut din câmpul său vizual învăluit într-un nor de praf.

— E Cadillacul lui don Carlos Aguilera, a spus soţia lui Constancio. S-a întors ieri din Egipt cu toată familia.

S-a făcut o pauză. Jandarmii s-au apropiat să bea un pahar cu pilotul portului, şi Fermín i-a făcut cu ochiul lui Antonio şi s-a ridicat să plece.

— Hai, a spus.

După o scurtă scăpărare, soarele s-a ascuns după nori, şi spre Isla del Fraile întunericul era mai complet ca niciodată.

— Unde merge? La stabilimentul de băi?

Fermín îl ţinea de braţ şi s-a oprit să-şi aprindă o ţigară.

— Dimineaţa e ca şi mort, a răspuns. De altfel, personalul nu mai e ca înainte. Pe noul barman şi pe chelneri i-a adus don Gonzalo de la Madrid.

Antonio şi-a adus aminte de Lolita, în anul când o invitase la procesiunile din Lorca şi, la întoarcerea în sat, a oprit maşina lui Alvaro lângă o livadă de măslini şi s-a culcat cu ea sub cerul liber. A întrebat ce s-a ales de ea.

— Fiica lui Dámaso?

— Da.

— A rămas grea și a trebuit să se mărite peste noapte ca să aibă copilul un tată.

— Cine-i bărbatul?

— Un mutulică ce trăiește pe seama ei și-i toacă banii. Cățeaua se vede cu celălalt, iar el face pe niznaiul... Ai vrea s-o vezi?

— Nu, a spus. A fost o simplă curiozitate.

— Îmi aduc aminte că într-o vreme îți făcea ochi dulci. Atunci era trăsnet. Acum nu mai e. S-a îngrășat, nu se mai fardează și nu se gătește. Pe drumul pe care-a luat-o o s-ajungă la Barcelona și-o să facă trotuarul.

— Da' fata lui Arturo?

— S-a certat cu logodnicul ei și-a plecat din sat: — Fermín mergea dus pe gânduri —. Ca să vezi. Nici una din fetele de vârsta mea nu merită atenție... Aproape toate s-au măritat, au copii și încep să semene cu mamele lor. Iar fetișcanele care-mi plac mă găsesc plicticos și preferă să iasă cu tipii de douăzeci de ani care se droghează și știu dansuri moderne.

— Ne-am demodat.

— Da, iar partea cea mai rea e că lucrurile se desfășoară de la sine, de parcă tu și cu mine n-am exista. Stăteam la umbră și-mi spuneam de multe ori: când o veni Antonio o să găsească totul schimbat. Țara s-a schimbat fără să aibă nevoie de noi, îți dai seama?

— La închisoare am avut timp să mă gândesc, a răspuns.

— Oamenii cei mai buni se duc în Germania, iar cei care rămânem, nu spunem nici pâs. Fiecare cum poate, ne

descurcăm ca s-o scoatem la capăt... Oamenii cred că respiră, dar în realitate tot ei trag toate sforile.

Ca să-l mângâie i-a vorbit despre cei care, după ce făcuseră revoluția și pierduseră războiul, trăiau de atunci osândiți să-și amintească fără nici un folos de tinerețea lor, dar Fermín n-a depus armele:

— Cazul nostru e și mai rău decât al lor. Ei cel puțin au avut o tinerețe, cum spui. Noi n-am avut nici atât. Ne-am pregătit pentru ceva și nu s-a întâmplat nimic. Îmbătrânim fără să știm ce-i răspunderea, înțelegi?

Ajunseseră în piață și Fermín s-a oprit, și atunci am arătat cu mâna spre grupurile de pierde-vară care stăteau de vorbă lângă terasa barului.

— Cei mai mulți erau republicani și au schimbat macazul după război. Pe urmă s-au făcut falangiști și, când lucrurile au luat o întorsătură urâtă, și-au rupt carnetul. Acum vând nemților plajele. Orice s-ar întâmpla, ei rămân deasupra ca uleiul.

— Vrei să bei o cafea?

— Aici? — Fermín a zâmbit cu amărăciune —. Se vede că vii de departe... Oamenii importanți nu mai calcă pe coclaurile astea, nu știai?

— Unde se duc?

— Vara asta au deschis două cafenele cu muzică și chelnerițe în uniformă care știu să mulțumească pe franțuzește. Se spune că banii i-a pus don Gonzalo... Vino, cea mai elegantă e foarte aproape.

— Arată-mi mai întâi atelierul, a spus Antonio.

Am luat-o cu el spre piață, în timp ce Fermín își descărca mânia tunând și fulgerând împotriva grangurilor

din sat. La prima răspântie era un afiș cu numele și prenumele prietenului său, și, când a dat colțul, Antonio a zărit un băiat cu părul roșcat care, proțăpit în mijlocul trotuarului, examina cu grijă janta unui automobil. În local alt puști umbla de colo-colo cu o șurubelniță și un clește.

— Ceva nou? a întrebat Fermín.

— A venit Manolo după șuruburi, a răspuns cel cu părul roșcat. Mi-a spus că se întoarce după-amiază.

Antonio s-a apropiat să arunce o privire la piesele de schimb, iar Fermín l-a pus la curent cu diferitele aspecte ale afacerii. Banii pentru cesionare i-a plătit în acont Casa de Economii în urma unei scrisori de recomandare de la primar și, timp de câteva minute, a vorbit cu un expert în credite, dobânzi și polițe.

— Când nici nu te-aștepți, a încheiat în zeflemea izbucnind într-un hohot de râs, o să mă vezi tolănit într-un salon de cazinou împreună cu feciorii barosanilor.

— Pentru asta e nevoie să pui pe tine câteva kilograme, a răspuns Antonio.

Fermín voia să-i arate noua cafenea, dar a invocat o întâlnire și s-a despărțit de el. Norii s-au grămădit deasupra muntelui, întunecați și grei, și din când în când sclipirea bruscă a unui fulger lumina teatral peisajul luând-o înainte cu câteva clipe bubuitului depărtat și interminabil al tunetelor. Singurătatea îl cuprindea din nou ca în cele mai grele momente ale detenției, iar limitele imprecise ale libertății îi apăreau dintr-odată mai crude decât gratiile pușcăriei. Smulgându-l din comodul maniheism al închisorii, surghiunul îl introducea într-un univers maleabil și ambiguu. De acum înainte putea să hoinărească prin sat,

să se îmbete în bodegi, să se scalde în mare ca oricare altul și să se simtă totuși captiv în adâncul sufletului său, insensibil la mirajul acelui azur gratuit și neașteptat.

Ambarcațiunile de agrement se balansau ușor și a recunoscut îndată iahtul lui don Gonzalo. Negura învăluia Isla del Fraile și estompa colibele sărăcăcioase din La Punta. Pescărușii zburau foarte jos, cădeau în picaj în căutarea prăzii, se înălțau iarăși în aer, cădeau din nou în picaj. În capătul digului un bărbat privea marea cu un aer absent și, înainte de a izbuti să-și dea seama de ce, a simțit cum îi zvâcnește inima.

Cu mulți ani în urmă — cincisprezece? douăzeci? — Antonio se dusese la spargeval să prindă arici de mare și a zărit în depărtare, cu spatele, silueta unui individ cocârjat și zdrențăros care, ca o sperietoare de ciori, scruta linia orizontului cu haina și pantalonii umflați de bătaia furioasă a vântului. O senzație de singurătate și lipsă de ocrotire îl impresionase atât de tare, încât, apropiindu-se de el, și-a spus cu candoare: «Dacă omul acesta ar fi tata, mi-aș pune capăt zilelor».

A fost prima lui experiență de durere morală, veriga inițială a unui lanț lung. În seara aceea, trecând în revistă umilințele paterne de la ieșirea din lagăr — ranchiuna tăcută a maică-sii, căutarea zadarnică a unei slujbe, voința premonitorie de a se feri de privirea aproapelui —, a plâns cu fața înfundată în pernă, și rana deschisă atunci nu s-a cicatrizat niciodată. Rușinea reciprocă la întâlnirea lor începuse în anul în care unchiul Gabriel a plătit taxa de bacalaureat la un internat din Murcia.

Antonio nu-și pusese capăt zilelor cum spusese, dar la câteva săptămâni după plimbarea pe dig, taică-su dispăruse pentru totdeauna. Într-o seară maică-sa și el îl așteptaseră în

zadar la masă. Antonio l-a descoperit a doua zi, cu haina și pantalonii lui lustruiți, legănându-se imperceptibil în aer, atârnat de o grindă.

Marți, 5 — Gorilă iese la paisprezece și treizeci de minute împreună cu Țiganul și iau autobuzul până la piața Palacio. Intră într-un bar; Gorilă se duce la stația de metrou, cumpără un bilet, se întoarce la bar și, negăsindu-l pe Țigan, se întoarce înapoi. La ora șaisprezece ia trenul de la peronul numărul unu. Ajunge la Mataró la șaisprezece patruzeci, se îndreaptă spre centrul localității, se oprește în fața unui chioșc de pe Bulevardul Clavé și ia legătura cu un bărbat care se afla acolo; stă de vorbă cu el, și după câteva minute apare un alt individ, care-l salută călduros pe Gorilă. Stau de vorbă câtva timp toți trei. Pe cel de la chioșc îl vom numi C_1, *iar pe celălalt,* C_2. *Gorilă și* C_2 *beau o cafea la barul La Maresma, ies și se opresc în fața altui chioșc.* C_2 *intră ca la el acasă, vorbește cu patroana și i-o prezintă lui Gorilă. Pe la optsprezece patruzeci și cinci, Gorilă se desparte de* C_2, *dă colțul pe o străduță laterală, și la vreo cincisprezece metri îl urmează* C_2 *cu un sac ce pare de pânză de cort și ajung amândoi pe bulevardul General Aranda la numărul 12, la parter. La nouăsprezece douăzeci femeia de la al doilea chioșc trage oblonul, se duce să cumpere carne, după care pleacă și ea în direcția menționată. Cum locul nu oferă condiții pentru oamenii din serviciul de observație, supravegherea ia sfârșit.*

Miercuri, 6 — La șaisprezece și cincisprezece Gorilă ajunge la stația de metrou venind din Mataró. Ia tramvaiul, se apropie de atelierul lui Azur, își face apariția din nou împreună cu el și se îndreaptă amândoi spre barul Pichi. Azur face drumul dus-întors între bar și atelier în cinci rânduri. La optsprezece cincizeci Gorilă pleacă și se duce în strada Viladomat. Ia legătura cu Nikita la nouăsprezece și cinci, merg o vreme împreună, stau de vorbă, intră

n două baruri de pe Bulevardul Mistral. La intersecția Borrell cu Floridablanca, Nichita scoate niște hârtii din servietă și, după ce le itesc amândoi, acestea rămân la Gorilă. Se despart la colțul Urgel u José Antonio, iar Gorilă ia un taxi până acasă la Țiganul, unde ntră la douăzeci treizeci.

După ce C_1 e identificat drept Jorge Todó Salichs, condamnat a șase ani de pușcărie pentru activități ilegale, eliberat în 1949 și u domiciliul în Mataró, strada Cabrera 36. C_2 este Damián Roig Pujol, fișat ca simpatizant comunist de la greva din aprilie 1951; în timpul anului în curs a făcut două călătorii în Franța. Domiciliază pe General Aranda, 12, la parter.

Joi, 7 — Gorilă iese la ora cincisprezece de la Țiganul, ia trenul până la Masnou, intră la Cioara și îndată își face din nou apariția; e văzut din nou pe șosea și o găsește pe Cioara în ușa unei brutării din apropiere; merg o vreme împreună și stau de vorbă, apoi se despart și Gorilă o ia pe strada Manila până la o vilă în dreptul căreia e parcat un Peugeot 403, cu numărul 9089 MG75, de culoare gri. După zece minute de când a pătruns în casă, iese, ia metroul și se întoarce la Barcelona. Se întâlnește cu Țiganul la Paralelo și se duc să-l caute pe Azur. La ora nouăsprezece Azur se desparte de ei; ceilalți doi merg acasă la Țiganul și rămân acolo.

Proprietarul mașinii e Theo Batet Juanico, strada Manila 31, Masnou, e un individ venit din Franța, lucrează la Întreprinderea Hidrocarburos del Norte, S.A. Vorbește perfect spaniolește. În timpul Cruciadei noastre a fost pilot cu grad de locotenent în Aviația roșie. Pe 4.02.58 a declarat la consulatul Spaniei din Paris că înainte de război locuia la Barcelona și dorea să se întoarcă pentru a-și vizita rudele, și a primit autorizația pe 24.05.58.

Vineri, 8 — Țiganul și Gorilă ies la paisprezece treizeci și poliția îi pierde urma celui de al doilea la șaisprezece treizeci pe strada Pelayo.

Sâmbătă, 9 — La optsprezece și cincisprezece e reperat Gorilă cu o valiză în apropierea atelierului lui Azur. Ia un taxi și puțin după aceea i se pierde urma din pricina traficului, nemaiputând fi localizat toată ziua, în ciuda echipelor de supraveghere postate în stații pentru eventualitatea în care ar fi vrut să iasă din Barcelona. Dat fiind că nu se întoarce, e suspendată supravegherea din strada Almansa la ora două treizeci din zorii zilei de duminică.

Duminică, 10 — La ora nouă și cincisprezece e zărit Țiganul, iar la ora zece intră în barul Pichi. Gorilă îți face apariția puțin mai târziu, stă de vorbă cu el câteva clipe și iese singur. La intrarea în barul Mariola îl așteaptă un individ pe care-l vom boteza Ciubotă, de vreo cincizeci de ani, un metru șaptezeci și cinci, păr șaten-deschis, ochelari prismatici cum purta Truman, haină de antilopă, pantaloni gri, pantofi negri de bună calitate; când merge, calcă puțin strâmb. Se duc la barul scoțian, pe strada Rocafort. Stau de vorbă timp de douăzeci de minute și se despart la intersecția Entenza colț cu Bulevardul José Antonio, unde Gorilă îi dă câteva indicații de parcă Ciubotă n-ar cunoaște bine orașul. După ce trece de câteva străzi, Ciubotă ia un taxi până la peronul de la stația Aragón și ia un bilet spre Zaragoza cu trenul de douăsprezece treizeci.

Gorilă intră în barul de pe José Antonio colț cu Rocafort, și câteva minute mai târziu sosește Țiganul cu un pachet micuț. Așteaptă amândoi puțin, dau colțul și se întorc la bar. Merg mai departe pe Rocafort în jos și la colțul cu Sepúlveda se opresc să stea de vorbă cu un tânăr pe care-l vom numi Cârlionțatul, de vreo douăzeci și opt-treizeci de ani, un metru șaizeci și opt, oaches, cu părul negru, ondulat și bogat. Puțin mai târziu apare Azur, și merg

împreună la barul Mariola. Ies după zece minute, se îndreaptă spre barul Pichi. Cârlionțatul se desparte de ei și o ia spre Bulevardul José Antonio, trebuind să se renunțe la urmărire pentru că e mai important să se stabilească noul domiciliu al lui Gorilă, care, împreună cu Azur și Țiganul, intră în barul La Habana din strada Diputación. Azur dispare la intersecția de la Villamarí; Țiganul ia autobuzul cu pachetul despre care am vorbit, iar Gorilă ia tramvaiul până la stația de metrou. E ora treisprezece. Zece minute mai târziu ia trenul de Masnou și la paisprezece treizeci ajunge acasă la Cioară și intră înăuntru.

La fel ca pe tatăl lui Antonio, fără să fie însă o hotărâre bruscă, gândul de a-ți pune capăt zilelor ți-a dat și ție târcoale.

Perspectiva evocă inevitabil planșele educative ale anacronicei enciclopedii școlare care fusese cartea ta preferată în anemica și prelungita etapă searbădă a adolescenței tale burgheze. De după grilajul protector de pe rue de l'Aqueduc se deschide la picioarele tale, în prim-plan, peisajul industrial al Gării de Nord cu elementele sale componente întrunite înadins ca într-o minuțioasă și amănunțită gară de jucărie: chei, macara, container, timonă, cale ferată, semne luminoase, gheretă de acar, turn de apă, pilon, cablu transportor, placă turnantă, platforme; la nivelul tău, la o distanță de două sute de metri, podul de pe boulevard de la Chapelle cu traficul său intens de camioane, automobile, motociclete, triciclete; și, pe peronul principal de pe bulevardul amintit mai înainte, în planul îndepărtat al tabloului, metroul aerian, cu vagoanele lui fantastice și ireale profilate pe un cer înghețat și învârtejit, decolorat de un soare de o albeață limpede. Ansamblul pare deosebit de bine rânduit pentru elevul silitor care erai tu și, nu o dată, în timpul

hoinărelilor tale prin cartier, imaginea searbădă a sălilor de clasă cu corolarul lor tainic de umilințe, teamă și pedepse se ivește în amintirea ta și reînvie, împotriva acelui univers, ura eliberatoare și catharctică a irositei tale tinereți.

Cu cinci luni în urmă, într-o duminică aspră și neguroasă din luna martie, rătăciseși ceasuri întregi, cu mâinile înfundate în buzunarele pardesiului și privirea ațintită la vârfurile pantofilor, desprins de viața care palpită în jurul tău, cu conștiința clară că realitatea ți se strecura printre degete și că, încet dar ireversibil, începeai procesul de lichidare și ruină ce avea să te conducă, la fel ca pe toți, la groaznicul sfârșit. Aveai la tine ciorna corectată de nenumărate ori a scrisorii pe care nu i-ai mai trimis-o niciodată lui Dolores și o scurtă însemnare de-a ei scrisă în epoca în care, îndrăgostiți unul de altul, vă îndeletniceați cu dulcea și zăbavnica explorare a trupurilor voastre, tineri și sănătoși amândoi, ca doi necunoscuți care se cercetează și se caută, înainte de a fi pătrunsă de dorința ta nestăpânită. O reciteai și-ți urmai drumul cu certitudinea nezdruncinată că n-aveai să mai ai parte niciodată de fericire, și ajungând, după un drum lung, în place de la Bastille, cam amețit de paharele pe care le băuseși, te-ai holbat ca un năuc la silueta zveltă a coloanei estompate de ceață și la chioșcurile de bâlci instalate pe trotuar, între gura metroului și canal. Violentă, imperioasă, ideea destructivă te-a trăsnit ca o revelație.

Ai străbătut piața strecurându-te printre automobilele care circulau cu mare viteză. Tarabe de tras la țintă, roata norocului, căruțe cu coviltir unde te așteaptă o ghicitoare, tonete cu dulciuri, tobogane, călușei, bărci atrăgeau un public nepretențios și zgomotos care se grămădea în jurul celor care-și încercau puterea, norocul, îndemânarea, precizia în

trasul la țintă. Grupuri vesele de beatles își așteptau rândul ca să se repeadă asupra micilor automobile electrice ori să ocupe un loc în amețitorul tobogan. O greață imprecisă te învăluia, mieroasă și pufoasă.

Madame NADIA
Horoscopes d'après votre
influence planétaire
Boule de Cristal
Cartes — Tarots

IGOR
Regaine d'affection
Réponse à la pensée
Toutes les sciences occultes
Lignes de la main 3 F

Madame LÉONE — *Voyante*
Vouse parlera sur les 3 temps
Passé
Présent
Avenir
Vous conseillera, vous guidera
quelles que soient vos difficultés[1]

---

[1] Doamna NADIA / Horoscop potrivit / cu influențele planetare / Glob de cristal / Cărți — Tarot // IGOR / Vă face să recâștigați afecțiunea celor dragi / Răspunde întrebărilor voastre / Toate științele oculte / Liniile din palmă 3 Franci // Doamna LÉONE — Ghicitoare / Vă spune totul despre cele trei dimensiuni ale timpului / Trecutul / Prezentul / Viitorul / Vă sfătuiește, vă călăuzește / în toate problemele voastre (lb. fr.).

O scenă bucolică cu cerbi, sănii, brazi, dealuri înzăpezite, păstori slujea drept fundal pentru o tombolă cu vase de bucătărie. O copilă, singură și fericită, se rotea pe aripile unei lebede resemnate și lunatice. Muzica de la megafoane îneca și amesteca sporovăiala inepuizabilă a oamenilor veniți la bâlci. Umblai în neștire prin mulțime, când un afiș scris cu litere roșii ți-a atras dintr-odată atenția:

1 Franc la Voyage
Fragiles du Coeur s'abstenir[1]

Un șarlatan — un individ cu fața oacheșă și mustăți răsucite — dădea fișe de carton copiilor și băiețandrilor care stăteau la coadă la intrare: «Avancez, messieurs-dames... Profiter d'un prix exceptionnel pour faire un voyage surprise que vous n'oublierez jamais... Un voyage qui fera battre votre coeur trois fois plus vite que d'ordinaire... Si vous avez le coeur fragile surtout ne monter pas, messieurs-dames... Vous risqueriez inutilement un accident et le Tobogan Fou de Malatesta ne serait tenu pour responsable devant aucun tribunal... Avancez, messieurs-dames avancez... Le tout pour le prix incroyable d'un seul Franc»[2].

---

[1] 1 Franc Turul / Bolnavii de inimă sunt rugați să renunțe (lb. fr.).

[2] Apropiați-vă, doamnelor și domnilor... Pe un preț de nimic puteți face o călătorie minunată pe care n-o s-o uitați cât veți trăi... O călătorie în care inima o să vă bată de trei ori mai repede ca de obicei... Dacă suferiți de inimă nu vă suiți, doamnelor și domnilor... Riscați fără rost un accident, și nimeni n-o să poată da vina la tribunal pe Toboganul Nebun al lui Malatesta... Apropiați-vă, doamnelor și domnilor, apropiați-vă... Totul la prețul incredibil de numai un franc (lb. fr.).

Tâmplele îți zvâcneau, capul te durea, inima îți bătea cu putere. Chipul bulbos al bărbatului te atrăgea și te înfricoșa în același timp. În vârful coloanei comemorative, geniul Bastiliei sălta cu o elasticitate zadarnică, chezaș al iernii și al negurii. Îți venise rândul și ai scos o monedă din buzunar.

— Une place, s'il vous plaît[1], ai spus.

Luni, 11 — Trebuie schimbat întreg dispozitivul de supraveghere. Gorilă iese din domiciliul Ciorii la ora șaisprezece și zece, ia trenul spre Barcelona, se deplasează cu taxiul până la Calabria colț cu Bulevardul José Antonio și merge la atelierul lui Azur. Puțin mai târziu apare împreună cu el și la barul Pichi li se alătură Nikita. Stau de vorbă toți trei, chiar dacă Azur se duce din când în când să vadă cum merge treaba la atelier. La optsprezece și cincisprezece Gorilă și Nikita dau un ocol complet cvartalului de locuințe de peste drum de barul Pichi. Se despart, și Nikita se depărtează mergând pe jos.

Gorilă se întoarce la barul Pichi, unde-l așteaptă Țiganul. E optsprezece patruzeci și cinci. Se duc la barul Mariola, li se alătură Azur și rămân împreună până la nouăsprezece și douăzeci. Țiganul și Azur ies și se depărtează. Gorilă rămâne singur, se îndreaptă spre centrul orașului și la nouăsprezece și patruzeci se pierde în mulțime din pricina înghesuielii.

Marți, 12 — La nouă și cincizeci Gorilă ia trenul spre Barcelona. Se urcă în tramvai, se dă jos în piața Spaniei, se îndreaptă spre atelierul lui Azur. Intră pe urmă în barul Scoțian, rămân acolo timp de o oră și jumătate. Se întorc la atelier și se despart la ora treisprezece și patru minute.

---

[1] Un bilet, vă rog (lb. fr.).

Gorilă se duce în centru, oprindu-se să mănânce la o berărie. La șaisprezece și treizeci și cinci ajunge la birourile întreprinderii de transporturi din Diputación colț cu Paseo de Gracia și ia un bilet de autobuz spre Gerona. La șaisprezece și cincizeci și cinci urcă pe Vía Layetana. La colțul de la pasajul Permanyer ia legătura cu un individ pe care-l vom numi Labă, de vreo cincizeci de ani, un metru șaptezeci înălțime, slab, cu sprâncene stufoase, mâini mari, fața roșcată. Se duc la barul Las Antillas, colț cu Aragón. Consumă și stau de vorbă vreo cincisprezece minute. La șaptesprezece și zece se despart. Gorilă merge agale până la barul Pichi și intră în vorbă cu un individ pe care-l vom numi Gri, de vreo cincizeci și cinci de ani, un metru șaptezeci și cinci înălțime, nasul mare, părul cărunt, o șuviță albă în mijlocul capului; înfățișarea lui e de salahor sau de țăran. Stă de vorbă cu el vreo douăzeci de minute, apoi se îndreaptă amândoi spre barul Mariola. La optsprezece și douăzeci se întâlnesc cu Țiganul la Pichi și rămân acolo mai mult de trei sferturi de oră. Mai trec prin câteva baruri și pe urmă se despart, luând-o fiecare într-ale lui: Gorilă se duce la Cioara, unde ajunge la douăzeci și unu și treizeci, Țiganul se duce acasă, iar Gri la grupul de locuințe Barón de Viver, lângă podul Santa Colomba.

Labă e identificat drept Felipe Moreno Vázquez, domiciliat în Llagostera 9, Barcelona, angajat la atelierele Orión din Lauria 131. Moreno a trecut din zona națională în zona roșie și s-a înrolat în armata republicană. Condamnat pentru dezertare la sfârșitul războiului, și-a stabilit domiciliul la Tarragona în 1945 și a luat legătura cu elemente din P.S.U.C., fiind arestat în luna decembrie a aceluiași an; pus în libertate condiționată pe 6.05.54, s-a stabilit la Barcelona.

Miercuri, 13 — Gorilă se urcă în trenul de la zece și patruzeci și cinci purtând o valijoară tip mapă de culoare neagră. Coboară

la stația de metrou și, după un scurt ocol prin piața Borne, se îndreaptă spre strada Princesa, numărul patruzeci și intră la Nikita. La cincisprezece și patruzeci și cinci iese cu valijoara. Merge cu autobuzul până la compania de transporturi unde fusese în ajun, rezervă un loc în autobuzul de Gerona și, înainte de plecare, cumpără câteva ziare. Autocarul pleacă la șaptesprezece și treizeci. E urmărit de trei agenți din brigada noastră.

Vineri, 15 — La optsprezece și treizeci e reperat din nou Gorilă în atelierul lui Azur în compania lui și a altor trei indivizi care par a fi funcționari. Gorilă și unul dintre ei se duc la barul Pichi și apoi se întorc la atelier. Gorilă se plimbă înainte și înapoi pe trotuar. Când iese Azur, se îndreaptă amândoi spre Artes Gráficas Roig, pe strada Villamari 96. După ce stau de vorbă douăzeci de minute, o iau spre cafeneaua Puerto Rico, dar, când o mașină-patrulă a Comisariatului nostru oprește la intrare și doi agenți intră în bar, Gorilă și Azur dau bir cu fugiții.

Au urmat câteva zile de acalmie: băi în mare la Hornillo, mese la barul lui Constancio, tihnite traduceri de cărți, seri liniștite petrecute cu maică-ta. La sfârșitul lunii august bâlciul s-a încheiat și orchestrele au plecat în altă parte. Zilele s-au scurtat vădit și, după ce a trecut zăduful caniculei, nopțile erau blânde și răcoroase. Sâmbătă, Antonio se prezenta să semneze în registrul din casa devenită cazarmă și stătea de vorbă câteva minute cu locotenentul. Caporalul îi înmâna corespondența cenzurată: cărți poștale de la Ricardo și Artigas, reviste franțuzești, ediția spaniolă din *Life*. Răspunsul unchiului Gabriel cuprindea o profundă dezamăgire față de purtarea lui; ținând seama de eșecul educației sale, trăgea el încheierea, soția lui și el hotărâseră să-și

închine toate strădaniile pentru sprijinirea chemărilor religioase și misionare. Într-o zi poștașul i-a înmânat o telegramă. Era de la Dolores și spunea doar atât: «SALUTĂRI CĂLDUROASE SOSESC VINERI».

Noaptea aceea, în toropeala neputincioasă a nesomnului amintirea vieții lui de student l-a chinuit până în zori. O mulțime de episoade răzlețe se amestecau la întâmplare în mintea lui: escapada la Paris cu Enrique, pregătirea documentarului cu Alvaro, drumul plin de hârtoape până la Yeste. Încercarea de a se desprinde de rădăcinile care-l țineau locului și de a uita trecutul se năruise ca un castel de cărți de joc și, căutând un hotel pentru a o găzdui pe Dolores și tot făurind planuri despre cum aveau să-și petreacă timpul, și-a dat seama dintr-odată că așteptarea era mult prea lungă.

A așteptat-o toată dimineața postat la cafeneaua de pe marginea șoselei și când a zărit-o la volanul Dauphinului său roșu, a dat fuga în mijlocul drumului silind-o să frâneze brusc. Dolores părea mai tânără cu părul scurt și bluza fără mâneci și s-a uitat la el cu luare-aminte câteva clipe, surprinsă și bucuroasă, înainte de a-l strânge în brațe.

— Cu barba asta nu te recunoșteam, pot să jur. Vai, ce spaimă am tras...

— Dacă vrei să mă rad...

— Nu, a spus ea. Mi-e totuna. Important e că ești în libertate.

Se simțeau emoționați, și, ca să-și ascundă emoția, se fereau să se privească în față. Antonio s-a așezat lângă ea și a întrebat-o de Alvaro.

— E tot în Cuba, a spus Dolores. Nu știu când se întoarce.

— Îți scrie?

— Foarte rar. Știi cum e el. Uneori trec luni întregi și nu dă nici un semn de viață.

— Stai mult?

— Nu, sunt în trecere. Părinții mei s-au întors în Spania, știai?

— Ți-am rezervat o cameră la hotel.

— E cu neputință, Antonio. Mama mă așteaptă de zece zile... Am venit doar ca să te îmbrățișez și să schimbăm câteva cuvinte.

Dezamăgirea lui era atât de vădită, fără îndoială, încât ea a tăcut, și dintr-odată ochii i s-au umplut de lacrimi.

— Îmi pare rău. Pesemne că ți se pare că sunt egoistă.

— De luni de zile n-am cui să mă destăinui.

— Iartă-mă. — Dolores i-a luat mâna într-ale ei și i-a strâns-o cu putere câteva clipe. — O să rămân să dorm în sat. Avem atâtea lucruri să vorbim că nu știu de unde să-ncep.

— Nici eu nu știu, a spus Antonio.

— Lumea se uită la noi de parcă am fi niște criminali primejdioși... Unde putem merge?

— Oriunde vrei, cu condiția să nu ne depărtăm de sat.

— Îți aduci aminte de data trecută când am fost aici? a întrebat ea. De ce nu mergem la digul dinspre plasele pentru ton?

Și-au urmat drumul pe calle Mayor până în port și, trecând prin pasaj, au luat-o pe șoseaua spre Cope.

— Dumnezeule, a spus Dolores. Cât timp a trecut...

Lăsaseră în urmă ultimele colibe cenușii, și motorul zumzăia fără vlagă în mijlocul tăcerii opace. Soarele strălucea cu neînduplecare obsedantă pe crupele înguste ale

colinelor, revărsând valuri de lumină aurie peste grumazul încremenit al munților. Viața parcă se retrăsese dintr-odată din peisaj și, estompate de ceață, trunchiurile noduroase ale măslinilor, smochinii răsuciți și supli, îngrăditurile de agave, smochinii produceau o impresie vagă de înțepeneală și falsitate. Era o dezolare luminoasă și mută care aducea aminte de moarte, agonia animalului însetat ce a căzut în viroagă, picajul vulturului asupra prăzii, duhoarea grea a hoitului ce se descompune la soare. Numai vânt, nori de praf gălbui, sclipiri de pământ uscat și brăzdat de crăpături, protestul surd al greierilor.

Erau într-o stepă aridă și răscoaptă, avară și ermetică, de bazine albe și case dărăpănate, măgărușii ce trag la puțuri cu roată, iarbă uscată, prisăci, palmieri jerpeliți. Era de ajuns să-ți ridici ochii o clipă ca să te simți subjugat între cer și pământul pietros, oaspete netrebnic al unui univers mineral și gol care ți se păruse pedeapsa lui Dumnezeu și era lucrarea omului — cine presărase culturi în terase pe pământul acela ingrat, cine deschisese guri de mină care căscau la soare de ostenite ce erau? —, muncă anonimă a multor generații părăsită într-o zi dintr-un motiv necunoscut, uitat de mult de locuitorii resemnați: o lume părăginită și pustie, fără nori și păsări, parcă izolată sub un clopot de sticlă. Drumul era de pământ bătătorit, și vârtejul de praf stârnit de automobil a învăluit câțiva civili pe biciclete. Casa-cazarmă era pe culmea unei coline, pătrată și masivă în mijlocul acelei decrepitudini tulburi. Drumul se apropia din când în când de mare, și uneori terenul șistos făcea să reverbereze orbitor lumina.

Dolores contempla uluită peisajul și, la răspântia de la El Cantal, au luat-o la dreapta. Lumina tremura pe luciul apei,

iar plaja se întindea leneș între două promontorii stâncoase. Când au frânat, au văzut niște femei mergând în șir indian pe mirișteș, apărându-se de arșiță cu umbrele decolorate și jerpelite. Pesemne că erau nevestele jandarmilor — unele-și țineau copiii în brațe — și, când au ajuns la țărm, au intrat în mare așa îmbrăcate cum erau, continuând să țină umbrelele deschise, țipând și ținându-și cu grijă fustele ce fluturau în bătaia vântului, temându-se să nu le ridice cumva o rafală mai puternică. Dolores se dezbrăca în interiorul automobilului, iar Antonio s-a trântit pe burtă în nisip și a închis ochii.

Soarele pârjolea pământul captiv, oglindindu-se în marea albastră și liniștită. Dolores înota voinicește spre stânci. Când s-a întors pe plajă, i-a spus că era îngrijorată din pricina lui Alvaro și a dificultăților prin care trecea.

— Când și-a dat demisia de la France Presse, m-am bucurat. Credeam că o experiență cum este aceea de a trăi în Cuba o să-l trezească puțin... Acum nu știu ce să cred.

— De ce nu vă întoarceți în Spania? a întrebat Antonio.

Cum ea tăcea, a întors capul și a privit cu un aer absent colinele povârnite și golașe, munții depărtați și calcinați, strălucirea incoloră a piscurilor.

— Da' tu ce mai faci?

— Vezi și tu, a răspuns Antonio. Las zilele să treacă unele după altele. Întorc filele calendarului, dar nu simt că trăiesc. Aștept. Aștept mereu.

Locul era un adevărat cuptor. S-au cufundat de mai multe ori în apă și s-au tolănit osteniți pe plaja scăldată în lumină, continuând să stea de vorbă. Când soarele s-a mai domolit, s-au întors la automobil și, așezându-se pe canapeaua lipicioasă și încinsă, și-au urmat drumul spre dig.

Panorama stepei se întindea din nou în fața lor, arsă și însetată: copaci, stânci, dealuri gălbui, viroage pline de bolovani, munți ghemuiți ca niște fiare pregătite să atace. Capul stâncos ce se înălța ca un uriaș acoperea cu totul zarea spre stânga, iar căsuțele pescarilor se grămădeau la poale, între mirișteși mare. Un ponton de lemn cu scândurile putrezite înainta cutezător spre larg, unde apa era transparentă și albastră. Ultima dată când fuseseră împreună, Antonio și Alvaro stătuseră o săptămână la pescarii de ton, și de Crăciun în celula de la închisoarea Modelo din Madrid sosise o ilustrată scrisă la Calabardina.

Automobilul înainta ocolind dârele de roți care brăzdau drumul și, la trecerea lor, găinile se împrăștiau înspăimântate. Bătrâni și copii stăteau pe marginea drumului să se răcorească, și câțiva curioși s-au apropiat să-i vadă mai de aproape. Vechea mizerie din Sud nu dispăruse câtuși de puțin, ci se înfățișa din plin cu o droaie de copii dezbrăcați, scârnă și muște, și când se gândea că o să-și întâlnească prietenii venind la ei cu mâinile goale — oare vor muri cu toții fără să știe când le-o veni ceasul, de ce se născuseră, posibilitatea cucerită într-o zi și călcată apoi în picioare, de a fi, de a trăi, de a se proclama în sfârșit, pur și simplu, oameni? — l-a dezarmat. Dar copilandrii îl recunoscuseră din prima clipă și, când ei s-au dat jos din mașină, i-au înconjurat cu grăbire.

— Domnul Antonio. — Îi vorbea un băiat subțirel, cu trăsături maure. — Vă mai aduceți aminte de mine?

— Da, a spus cu un glas nesigur.

— Sunt fiul lui Taranto. Ați fost la noi acasă când ați făcut filmul...

— Acum îmi amintesc. Tu aveai un câine negru și voiai să te faci amiral.

— Da, domnule. Cățelușul a murit. Anul trecut a turbat și sergentul l-a împușcat ca să-l scape de chinuri.

Au luat-o spre ponton, însoțiți de spuza de copii. Băiatul mergea cu capul în pământ și cu mâinile înfundate în buzunare. A spus că în ajun, după o singură ieșire în larg, oamenii pescuiseră mai mult de trei sute de puduri de ton.

— Ce mai fac prietenii noștri? a întrebat Antonio.

— Tinerii au plecat în Germania sau trăiesc din munca câmpului ca mine... Pe mare nu mai ies decât bătrânii.

— Dar taică-tu mai iese la pescuit de ton?

— Da, domnule. Dacă află că sunteți aici, e în stare să vină degrabă înot. Chiar săptămâna trecută a pomenit de dumneavoastră.

— Dar maică-ta?

— Ca de obicei. Vreți să trecem pe la ea?

Dolores a răspuns în locul lui și au luat-o spre primul rând de case. Veșnicii șomeri sprijineau porțile, vorbeau cu glasuri stinse în umbra copacilor. La cârciumă un jandarm cu mânecile suflecate și sandale juca domino cu un bătrânel. Copiii se țineau încă scai pe urma lor, pândindu-le fiecare gest cu admirație, și Antonio l-a auzit șoptind pe unul dintre ei: «Sunt franțujii cu filmul».

Nevasta lui Taranto parcă ar fi știut de venirea noastră: ca să-și acopere bluza pătată și cârpită își pusese pe umeri un șal cu franjuri în chip de broboadă. Copiii — patru? cinci? — se agățaseră de fustele ei și, când au intrat ei, au alergat să se ascundă după perdeaua din dormitor.

— Doamne, ce zăpăceală, a spus femeia. Nu puteți sta locului o clipă?

I-a silit să se așeze pe două scaune de nuiele, iar ea și băiatul luau loc pe laviță. Pe pereți litografii și calendare propagandistice aduceau o notă neobișnuită de culoare. Un copil cu pielea oacheșă îți scotea din când în când capul de după draperie și se uita la ei râzând cu gura până la urechi, isteț și vesel ca o păpușă de bâlci care s-a țicnit.

— Vino aici imediat, i-a poruncit maică-sa. Dacă mai faci mult pe deșteptul, îți ard una de nu te vezi.

Amenințarea n-a avut efect și, cât timp am stat de vorbă, căpșorul tuciuriu și zeflemist apărea și dispărea mereu parcă acționat de un resort. Fără voia lui, Antonio retrăia pregătirile febrile ale documentarului, discuțiile cu oamenii, toate zilele acelea pline dinaintea catastrofalei expediții la Yeste. Nevasta lui Taranto le-a adus un pahar cu apă îndulcită și i-a întrebat dacă au mâncat sau nu.

— Nu mi-e foame, mulțumesc.

— Dar domnișoara?

— Nici mie.

— Dacă vreți să mergeți la talianul de prins ton, putem închiria o barcă, a spus băiatul. Tata o să vă pregătească pește la proțap.

— Cum e marea?

— N-ați văzut-o?

— Prietena mea are rău de mare.

— Nu vă faceți griji, a spus băiatul. E ca oglinda.

Și-au luat rămas-bun de la maică-sa — nu fără a-i făgădui mai înainte c-o să treacă din nou la întoarcere — și Antonio s-a învoit la preț cu stăpânul bărcii. Sub copertina

de la cherhana femeile despicau peştii ca să scoată măruntaiele şi, după ce-i spălau în cadă, îi puneau în lăzile cu gheaţă. Altele întindeau pe jos în straturi, icrele şi laptii. Muştele bâzâiau lacom deasupra sângelui închegat al tonului, şi în aerul stătut şi parcă impregnat de lumină plutea o aromă de vid şi de moarte amestecată cu efluvii de saramură, mirosuri de smoală, subtile emanaţii de catran.

Feciorul lui Taranto pusese ramele în furcheţi, iar Dolores şi Antonio s-au aşezat pe banchetă. Când s-au depărtat de pontil, satul s-a făcut tot mai mic şi copiii le făceau cu mâna de pe ţărm. Soarele era încă sus, reflectându-se la infinit în marea liniştită, în tremurul şi vibraţiile abia perceptibile ale valurilor. În timp ce băiatul trăgea la rame îndreptându-se spre cap, l-au văzut într-o geamandură făcând jocuri de lumini, dănţuind ca un spiriduş pe nisipul umed: în acelaşi timp clipea într-o cască de sticlă, prindea în zbor o pasăre zburătăcită, aduna marea într-o reverberaţie difuză, îşi pierdea echilibrul şi se scufunda în apă. Cu o mişcare uşoară a bărbiei băiatul lui Taranto a arătat spre plajele pustii şi a spus că la toamnă avea să înceapă construirea unui hotel pentru nemţi.

— Ei vin aici, iar noi ne ducem să lucrăm în ţara lor. A spus şi sergentul: nimeni nu se mulţumeşte cu ce are.

— Soarele nu are preţ în bani, dar cu bani poţi cumpăra soare, a spus Antonio.

— Numai din Calabardina au plecat mai mult de zece oameni. Tinerii nu-şi mai găsesc rostul pe mare. Când o să am toate actele, iau primul tren şi n-o să mă mai prindă nimeni pe-aici.

— Ce zice taică-tu?

— El e bătrân şi s-a resemnat. Eu încă nu vreau să putrezesc ca el. Dacă nu găsesc de lucru la Barcelona, o să-mi încerc norocul în străinătate.

— Ai făcut armata?

— Nu, domnule, o să mă ia în martie. — Băiatul a tăcut câteva clipe —. Dacă ştiţi vreun patron în străinătate, scrieţi-i că puteţi să-i recomandaţi pe cineva. De-o avea nevoie de oameni peste doi ani, poate să mă angajeze pe mine pentru orice are nevoie.

Când au trecut dincolo de cap, au zărit — turtite şi negre pe marea albastră — ambarcaţiunile de serviciu de la talian. Feciorul lui Taranto trăgea la rame voinicește şi, la fiecare opintire, barca despica din nou valurile. Cu glas răguşit, le-a spus că nişte mineri de la El Cantal închiriaseră un Seat ca să meargă la Hamburg şi, la graniţa germană, autorităţile Republicii Federale nu le îngăduiseră să intre din pricină că n-aveau actele în regulă. Proprietarul automobilului era în cârdăşie, după cât se pare, cu vameşii şi se topise fără a lăsa nici o urmă.

— Patru mii de pesete de căciulă ca să te întorci cu mâinile goale, a spus indignat. Unui tip ca ăsta eu îi spun lipitoare.

— De ce nu fac o reclamaţie?

— Indivizii de teapa asta au proptele şi scapă mereu basma curată... Dacă mi-ar face mie una ca asta, îl înşfac pe loc şi-l strâng de gât cu mâna mea.

Flotorii de plută indicau poziţia verticală a năvoadelor şi, când s-au apropiat de ambarcaţiuni, oamenii şi-au ridicat privirea şi i-au salutat cu mâna. Erau sărmanii pescari de pe coasta andaluză, cu faţa umedă şi brăzdată de riduri ca o

piele tăbăcită, fără glugi de ploaie și cizme de cauciuc, îmbrăcați cu aceleași zdrențe cu care umblaseră părinții lor, zâmbind mereu cu o blândețe dulce, cu capul acoperit cu băști și pălării de pai.

— Avem noroc, a zis băiatul. Cred c-o să ridice năvoadele.

În barca din frunte, căpitanul — cu capul și umerii acoperiți cu un sac — scruta marea aplecat peste paharul de sticlă. Pescarii de ton rămâneau în așteptare și, la un semn al șefului, oamenii de rând la mahonă au deschis portița. Căutând drumul de întoarcere care trebuia să-i ducă iarăși în Atlantic — drum tăiat de limba de pământ —, tonii se înfundaseră în compartimentele înșirate strâns până ce au rămas închiși în ultima cușcă și, pe măsură ce marinarii au început să tragă de parâmele și frânghiile care țineau năvoadele de la fund, băiatul a tras la rame invers de-a lungul peretelui și a ajutat-o pe Dolores să urce în ambarcațiunea căpitanului.

Taranto, Joseles și ceilalți pescari din film repetau scena filmată în urmă cu patru ani, puțin mai bătrâni și munciți decât înainte, asediați de o moarte ce le tulbura chipurile cu o suflare imprecisă, furișată și anonimă ca propria lor existență. Dolores și Antonio erau în capătul năvodului, alături de marinarii de pe mahonă care, cu mișcări iuți și scurte, apucau plasele ce ieșeau din apă și le treceau în partea cealaltă, înaintând puțin câte puțin în direcția căpitanului. Apropiindu-se de ei, câțiva au sărit în ambarcațiunile auxiliare și au început să tragă și ei din răsputeri alăturându-se strigătelor asurzitoare ale celorlalți.

Antonio privea cu luare-aminte tabloul morții: împinși de ridicarea năvodului, tonii se învârteau amețitor și scuturau suprafața mării cu bruște lovituri de coadă. Vârtejul acela producea un zgomot ca de fierbere și, cu sfială, apa a început să se înroșească. Pescarii ridicau neostenit peștii cu minciogul, și, ieșind din adâncul năvodului, zvârcolirea peștilor muribunzi a acoperit glasurile guturale ale bărbaților și ordinele căpitanului. În timpul filmărilor pentru documentar Alvaro făcuse câteva prim-planuri cu Joseles, gol de la brâu în sus, cu fața mânjită de sângele peștilor. Chiar Joseles și-a adus aminte de asta râzând, pe când Dolores și cu el stăteau pe un colac de frânghie fumând o țigară. Seara se lăsase leneșă și ostenită, și pe neașteptate totul a căpătat culoarea roșie: fuioare de nori roșiatici, dealuri roșcate, melancolicul lanț de munți pleșuvi și îngălbeniți. În văzduh tremura o lumină nedecisă, iar cerul, spre asfințit, dobândea scăpărări de incendiu. Înroșit de sângele peștilor, soarele strălucea pe oglinda mării rotund ca un talger de aramă.

— La început nu v-am recunoscut, a spus Taranto. V-ați lăsat barbă...

— Precum vezi.

— Dacă nu erați cu domnița, vă luam drept neamț. — Taranto zâmbea cu o expresie descumpănită —. Acasă vorbeam adesea de dumneavoastră și nevastă-mea zicea: pesemne că a uitat de noi.

— Prietenii nu se uită niciodată, a răspuns el.

— Am auzit că umblați prin sat, dar n-am crezut... Dacă Antonio e aici, îmi ziceam, o să vină sigur să ne vadă...

— Cum îți merge?

— Pentru săraci, soarta e mereu aceeași. Muncă și sărăcie, sărăcie și muncă. Într-o bună zi ne sună ceasul fără să ne dăm seama.

Când s-a încheiat pescuitul, oamenii i-au înconjurat și i-au întrebat ce face Alvaro și dacă filmul a avut succes. După câte și-a putut da seama Antonio, erau la curent cu exilul lui: Șchiopul îl bătuse prietenește pe umăr și, după ce-l cercetase cu luare-aminte, a tras încheierea că se purtaseră frumos cu el.

— Cine?

— Prietenii de suflet.

— Așa și-așa.

— Vacanță pe socoteala statului, nu vă puteți plânge. Sigur că mulți vă pizmuiesc pentru norocul ăsta.

— Prefer marea, a spus Antonio.

— Marea? a exclamat Șchiopul. Noi nu știm nici măcar ce culoare are. Ca s-o vezi, trebuie să trăiești ca turiștii.

Conversația urma făgașul dintotdeauna: erau aceleași glasuri, aceleași cuvinte, aceeași expresie amară a unei existențe frustrate și inutile. Presupunând că le-ar veni și lor vremea într-o bună zi, cine i-ar scula pe morți din mormânt? Pe urmă, când se întorceau la Calabardina, pescarii au glumit pe seama Grăsanului — singurul burlac dintre ei — și-l luau peste picior pe mereu bosumflatul Andaluz, care stătea la prova bărcii cu motor a Consorțiului, înfuleca un coltuc de pâine, departe de ceilalți.

— Nevastă-sa stă cu almanahu-n brațe și nu vrea să știe de el.

— Așa e. Cumnată-mea i-a auzit aseară.

— Când nu-l vede consoarta, umblă după catrințe.

— Iar ție-ți miroase a ițari.

— Luați seama cum vorbiți, că nu suntem singuri, spuse Joseles făcând un semn către Dolores.

— Atunci, ține-ți clanța și nu-mi mai căuta pricină.

Când au ajuns la Calabardina, penumbra înghițea culorile. Oamenii din sat le ieșiseră înainte ca să-i întâmpine, cu copii, cu bătrâni și cu neveste, iar curioșii grămădiți pe debarcader priveau cu luare-aminte pregătirile pentru deșertarea năvoadelor cu o vădită dezamăgire. «Nu-i mare scofală, a spus căpitanul. Patruzeci de puduri, punând la socoteală și *melbas* și *bonite*».

Antonio ar fi dorit să se întoarcă îndată în sat, dar Taranto a stăruit și a trebuit să-l însoțească până acasă. Lipsită de deghizarea soarelui, groaznica mizerie a Sudului cu toată cruzimea ei; pe când stăteau la taclale în colibă, neliniștea a pus stăpânire pe el; era o senzație vagă dar foarte vie că uitase ceva deosebit de important, că săvârșise o faptă ireparabilă și obscură. Când s-a întunecat complet, au licărit primele opaițe, și pescarii umblau pe plajă ca niște umbre. Doi jandarmi își făceau rondul pe țărm cu lanternele aprinse. Dolores părea la fel de copleșită ca și el, și când au izbutit să se desprindă de familia lui Taranto, Antonio a scos stângaci o bancnotă din buzunar și, conștient poate că pentru el n-avea să se ivească niciodată clipa cu prilej, Taranto a primit-o. Când și-au strâns mâinile, în scurtul interval în care au îndrăznit să se privească în ochi, Antonio a înțeles că amândoi se îmbujoraseră de rușine.

Drumul de întoarcere a fost trist. Nici Dolores, nici el n-au reușit să-și exprime sentimentele și, prăbușită pe volan,

ea conducea crispată, tresărind la fiecare groapă, hârtop sau denivelare. Jandarmii le-au cerut de două ori actele automobilului şi, când i-au luminat cu lanternele, caporalul l-a identificat pe Antonio şi l-a întrebat cum fusese pescuitul.

— Hai, daţi-i drumul, a adăugat. Nu-i bine să vă plimbaţi la ora asta.

— Am aprobare de la domnul locotenent.

— Dacă se produce un accident, vina e a noastră. N-avem nevoie de probleme.

Pe terasa staţiunii balneare, pe când luau cina pe marginea apei, Antonio a pus-o la curent cu zvonurile care circulau despre el la Barcelona: unul dintre deţinuţi — condamnat mai târziu la şapte ani din pricina propriilor sale dezvăluiri — pretindea că Antonio îşi denunţase şi el tovarăşii de convingeri şi — în pofida lipsei totale de probe — câţiva prieteni din grup socoteau potrivită, împotriva oricărei logici, o politică a vidului. «Închisoarea e o boală primejdioasă, a spus. Când ai ajuns la puşcărie, toată lumea se teme că eşti purtător de molimă».

— Aş vrea să te pot ajuta.

— Singurul ajutor pe care mi-l poţi da e să te culci cu mine.

— Dac-ai vorbi serios, aş face-o.

— Eşti grozavă, a spus Antonio.

I-a luat mâna caldă într-ale lui şi a atins-o o clipă cu buzele.

— Nu mă lua în serios, a adăugat. Am spus-o în glumă.

Sâmbătă, 16 — La paisprezece şi treizeci coboară la Barcelona, intră în atelierele Orión şi reapare câteva clipe mai târziu în

compania lui Gheară. Se duc la barul Las Antillas, stau zece minute și se întorc în ateliere. Un sfert de oră mai târziu Gorilă iese cu un bărbat pe care-l vom numi Lambretto și un băiat foarte necopt. Se duc din nou la Las Antillas. La șaisprezece și patruzeci tânărul se desparte de ei, iar Gorilă și Lambretto se opresc câtva timp să stea de vorbă la intrarea în pasajul Permanyer. În sfârșit, iau un taxi și se duc la barul Pichi, unde îi așteaptă Azur. La ora douăzeci se despart. Gorilă ia tramvaiul până la gară și la douăzeci și două și zece e văzut pentru ultima dată intrând în casa lui Cioara.

Lambretto e Julio Marrodán López, strada Miquel y Badía 90, Barcelona. Originar din Alicante, a fost judecat în orașul suspomenit pentru activități ilegale pe 4.09.56, fiind eliberat în decembrie. De atunci locuiește la Barcelona.

Duminică, 17 — La cincisprezece și cincizeci Gorilă coboară din tren și merge cu taxiul la barul Las Antillas, unde se întâlnește cu Gheară. Bea o cafea cu el și, după douăzeci de minute, cu un bloc de hârtie și o mapă, se duce la atelierul lui Azur. Văzând că e închis, intră în barul Pichi. Țiganul apare după douăzeci de minute și, când ies din bar, Gorilă nu mai are blocul și nici mapa pe care i le-a dat Gheară. După ce se plimbă câteva minute, se întorc fiecare la domiciliul său.

Luni, 18 — Automobilul Peugeot 9089 MG75, proprietatea lui Theo Batet Juanico, se oprește la ora cincisprezece la intersecția șoselei cu strada General Goded. E condus de proprietarul său, pe care-l vom numi Skimo. Gorilă coboară, intră în casa lui Cioara, se întoarce la Peugeot și se deplasează cu el până la Barcelona, Lauria colț cu Bulevardul José Antonio. Gorilă se plimbă câtva timp uitându-se la vitrine, intră într-un magazin cu articole de piele, cumpără un fleac. La intrarea în atelierele Orión îl așteaptă Gheară cu un băiat de vreo doisprezece ani. Lambretto,

Gheară și băiatul merg cu el până la barul Las Antillas. Rămân toți patru timp de o oră. Când Lambretto pleacă, Gheară și băiatul se întorc la atelierele Orión, și Gorilă, cu autobuzul, se duce la gară. La trenul spre Masnou și la ora douăzeci și treizeci ajunge acasă la Cioara.

Iubiseși ținutul acela cu spasmul lent și arzător al vulcanului — tu, demon; ea, supusă, prinosul bogat al mizeriei sale ca prețioasă zestre pentru tine, uniți, credeai, într-o luptă comună împotriva soartei amare.

Au trecut mai mulți ani de atunci și dacă zdrențărosul Ieri, plin de speranță, a trecut, Mâine n-a venit încă. Țara nu s-a schimbat, a rămas supusă acelorași legi, inexorabile; tu, departe de ea, ai început să uiți, fără să te mai doară și fără să-ți pese, de iubirea acaparatoare dinainte. Soarta și-a bătut joc de amândoi. Nordul obez a pus ochii pe ea și o infamă gloată de speculanți de soare (după ce au secătuit, rând pe rând, aurul, argintul și bogatele filoane din măruntaiele sale; pădurile, terenurile irigate, pășunile; revolta, mândria, dragostea de libertate a oamenilor din pricina lăcomiei nesățioase a veacurilor) s-a năpustit asupra ta (o nouă și pârjolită Alaskă) ca să adune și să se îmbogățească pe seama ultimului dar gratuit (cerescul țap înfocat și violent), să întemeieze colonii, vile, snackuri, luxoase hoteluri pentru turiști, taverne andaluze, pensiuni, urâțind țara fără a le aduce vreun folos locuitorilor: experți germani, specialiști în plaje, solitari vânători de chilipiruri, laureați și încărunțiți combatanți în Cruciadă, ba chiar o damă guralivă împopoțonată cu un turban hindus care citește cu gravitate *Cântarea Cidului* chinuindu-se să-și țină

echilibrul pe cocoaşa unei cămile (o slujnică, pe cealaltă cocoaşă, o fereşte de fluxul solar cu o umbrelă decolorată).

Ţară săracă încă, şi pângărită; secătuită şi ciopârţită; bătrână de veacuri şi încă orfană. Uită-te la ea, priveşte-o cu luare-aminte. Scrijeleşte-ţi chipul ei pe retină. Iubirea care v-a unit s-a risipit pur şi simplu. E vina ei ori a ta? Pozele îţi sunt de ajuns, şi amintirea. Soare, munţi, mare, şopârle, pietre. Nimic altceva? Nimic. Durere sfâşietoare. Adio pentru totdeauna, adio. Viaţa te poartă pe alte drumuri. Ştii prea bine. Niciodată n-o să-ţi mai calce piciorul pe pământul ei.

Marţi, 19 — Gorilă se duce la Barcelona şi se îndreaptă spre atelierele Orión. Îl primeşte Lambretto, beau o cafea la barul Las Antillas şi stau de vorbă o jumătate de oră. Gorilă rătăceşte pe străzi mergând agale şi pe Rocafort colţ cu Aragón ia legătura cu o femeie de vreo patruzeci de ani care duce două genţi de culoare maro-deschis, una de plimbare, alta de voiaj, transportând ceva greu. E ora douăsprezece fix. Merg alături ca doi vechi prieteni şi Gorilă o ia pe după umăr de cinci ori. Intră într-un bar de pe Aragón colţ cu Calabria. Gorilă se pierde în mulţime. Femeia, pe care o vom boteza Gogo, ajunge pe strada Viladomat, îşi aranjează părul la coafor şi ia un taxi până la hotelul Falcón.

La paisprezece şi patruzeci şi cinci de minute sunt reperaţi Gorilă şi Ţiganul pe strada Entenza. Gogo iese de la hotel la şaisprezece şi douăzeci, se plimbă, ia multe măsuri de precauţie, se pierde şi e din nou reperată. E urmărită până la Viladomat, lângă salonul de coafură unde a fost de dimineaţă. La ora optsprezece ia legătura cu Gorilă la barul Mariola. Îşi fac din nou apariţia după douăzeci de minute şi pe trotuarul cu zahanale de pe strada Villamarí schimbă câteva obiecte ce par a fi plicuri ori pachete mici,

lucru ce nu poate fi precizat din pricina lipsei de lumină. Ea scoate din geantă câteva fleacuri pe care le-a cumpărat și-i dă geanta lui Gorilă. Se despart. Gogo scapă din vizor, e reperată din nou, hoinărește pe străzi mai mult de două ore. La douăzeci și patruzeci și cinci de minute e văzută intrând în hotelul Falcón și nu mai apare după aceea.

Miercuri, 20 — Gogo iese din hotel și merge cu multă precauție, întorcând mereu capul de parcă ar vrea să se asigure că nu e urmărită. Ia un taxi până la muzeul de Artă Romanică de la Montjuich și se vântură prin sălile lui o oră și ceva. S-au făcut mai multe fotografii. După-amiază se plimbă cu aceeași precauție; e pierdută din vedere și reperată din nou în două rânduri. La optsprezece apare cu o geantă și o mică valiză, ia un taxi până la gară și cumpără un bilet de clasa întâi până la Cerbère. La douăzeci și treizeci de minute ia trenul, urmărită de doi agenți.

După verificarea efectuată la hotelul Falcón, se dovedește că Gogo a fost trecută în registru la 17 noiembrie sub numele de Colette Audiard, născută la Amiens, cu pașaportul 671.380, eliberat la Paris pe data de 10.09.58. Consultând fișa de la comisariatul de poliție, Colette Audiard apare înregistrată la Barcelona, unde a sosit pe 4.05.59 la hotelul Comercio și cu aceleași date este trecută în registrul hotelului Zurbano pe 7.01.60. Semnează Colette Audiard Lévy. Cu siguranță, Lévy trebuie să fie numele de fată. Există posibilitatea ca Gogo să fi făcut deplasările pomenite mai sus pentru a lua legătura cu Gorilă sau alt delegat al C.C.

Trebuie să consemnăm faptul că pe 18 s-a interceptat o scrisoare adresată Luciei Soler Villafranca, alias Cioara. Înăuntru era o hârtiuță care spunea, Charles Aurel, 20 rue Vitrac, Perpignan, P.O. Franța. Expeditorul scrisorii era domnișoara

María López, Bailén 35, Barcelona. În urma cercetărilor efectuate, se constată că locuiesc în această casă Javier López Torres și soția sa Gloria Banús Aurel cu fiica lor María Dulce. Cum vă amintiți, a fost vizitată de Gorilă și Cioara pe ziua de 4 a lunii în curs.

Scurta apariție a lui Dolores și plecarea sa imediată i-au dezvăluit brusc cât era de singur și neajutorat. Timp de câteva zile Antonio a rămas fără vlagă și parcă adormit, străduindu-se să retrăiască minuțios toate detaliile întâlnirii lor, pentru a spori amintirea unor ceasuri fericite și acum dispărute. Programul strict pe care și-l impusese nu reușea să umple cu riturile sale o dezolantă impresie de vid și părăsire. Imaginea tonică și luminoasă a lui Dolores era încă o dovadă împotriva lui însuși; cufundându-l brutal în lumea reală, accentua și mai mult, prin contrast, zădărnicia exilului său.

În fiecare dimineață stătea la soare pe plaja Hornillo, iar la amiază mergea pe bicicletă până la barul lui Constancio. După ce mânca, se întorcea acasă și traducea fără nici un chef câteva pagini dintr-o carte de filosofie spiritualistă cu multă vorbărie. Seara cina cu maică-sa și se întorcea pe esplanada cheiului ca să stea de vorbă cu Fermín ori să joace domino cu pescarii. Băile în mare îi tăbăciseră pielea și, cu barba încâlcită și neagră, avea înfățișarea mândră și cam disprețuitoare a unui figurant deghizat în regișor arab.

Sâmbătă, înainte de a se duce la plajă, se prezenta să semneze în registrul din casa-cazarmă. Caporalul îi înmâna corespondența și uneori venea și locotenentul ca să-l vadă și să stea de vorbă cu el câteva minute. Odată îi ceruse sfatul — voia să facă un dar unui superior al său — și, cu o

indiferență prefăcută, l-a întrebat dacă există o bună biografie a amiralului Méndez Núñez. Cum Antonio stătea pe gânduri, l-a luat de braț până în camera lui și i-a arătat biblioteca...

— Vreau să vă arăt o carte minunată despre Maria Stuart, o cunoașteți?

— Nu.

— Sunteți un om cu carte și n-ar fi rău deloc să luați parte la întâlnirile noastre de la club. Medicul și învățătorul vă prețuiesc mult, domnule Ramírez. Sunt oameni deschiși. Ați putea sta de vorbă în voie.

— Sunteți foarte amabil, domnule locotenent.

— La club sunt un simplu participant, ca oricare altul, înțelegeți? Una e uniforma pe care trebuie s-o port și cu totul alta sunt convingerile personale. Când ajung acasă și-mi scot vestonul, îmi place să gândesc cu capul meu — mângâia distrat tomurile cartonate dintr-o colecție de Vieți alese și a tăcut brusc —: În sfârșit, nu vreau să stărui. Știți la fel de bine ca mine că în fericita noastră țară nu se poate vorbi slobod.

Locotenentul zâmbea ironic; Antonio zâmbea și el și și-au strâns mâinile. Pe când străbătea curtea micii cazarme a mototolit scrisorile și, ieșind în șosea, a luat-o spre sat și le-a aruncat într-o gură de canal.

Cu băgare de seamă, toamna începea să-și facă simțită prezența. Numărul străinilor se micșora văzând cu ochii, iar întârziații treceau rareori dincolo de limitele stațiunii balneare ori se întâlneau direct în cafenelele de pe Calle Mayor. Cadillacul consulului la Alexandria putea fi văzut încă pe esplanada pustie, și într-o seară, încercând să învăluie totul în taină, Constancio i-a dezvăluit lui Antonio

că familia lui don Gonzalo și clanul Aguilera aveau de gând să rămână în sat până de Crăciun.

— Fata cea mare a consulului și Gonzalito sunt nedespărțiți, a spus. La club se vorbește că o să se lase cu nuntă.

— Îndrăgostiți ca doi porumbei ce-o să-și găsească lesne un cuibușor, a comentat Fermín.

— Cine știe, a spus cel de la stația meteorologică. S-ar putea ca fiecare dintre ei să nu fie socotit destul de bun pentru celălalt.

Într-una dintre hoinărelile lui nocturne Antonio s-a trezit față în față cu medicul falangist. Stătea la taclale în piață cu câțiva prieteni și, când l-a văzut, s-a apropiat de el și l-a îmbrățișat teatral.

— În sfârșit dau de dumneata, domnule Ramírez, a exclamat. Cum reușești să te ascunzi într-un loc atât de mic?

— Lumea nu-i chiar așa de mică, domnule doctor.

— Te dai la fund de parcă s-ar fi pus preț pe capul dumitale... Ai ceva cu noi?

Antonio l-a informat pe scurt care era programul lui zilnic și a făgăduit să treacă într-o zi pe la club, dar medicul nici n-a vrut să audă de așa ceva și i-a pus pe umăr o mână plină de ghiuluri.

— Nici să nu te gândești. N-o să-mi scapi așa ușor printre degete, auzi? Chiar acum vii să cinezi la mine acasă.

— Vă mulțumesc foarte mult, dar...

— Nici un dar. Soția mea abia așteaptă să te cunoască. La noi o să te simți ca în familie.

— Nu pot să mă prezint în halul ăsta în fața doamnei, a spus arătându-i geaca mototolită, pantalonii decolorați și murdari. Cu plăcere, trec altă dată.

— Nici eu nu-s mai ferches. Treci chiar acum, şi cu asta basta.

N-a avut încotro şi a trebuit să accepte. Medicul îl ţinea de braţ şi, cu mâna liberă, îşi saluta ceremonios prietenii, punându-l la curent în treacă cu ultimele întâmplări din sat şi încercând să-l descoasă cu privire la viaţa lui.

— Odată m-am întâlnit cu dumneata, dar n-am vrut să te deranjez, că nu erai singur...

— Nu-mi aduc aminte...

— Erai cu o fată brunetă, o godană pe cinste. Vă dădeaţi jos dintr-un automobil, dacă nu mă-nşel. Un Dauphin cu număr de Franţa.

— E soţia unui bun prieten, a explicat Antonio. Părinţii ei trăiesc la Málaga şi, în trecere, a venit să mă vadă.

— N-aţi fost la pescuitul de ton?

— Cum naiba ai aflat?

— Am fost ieri la Calabardina cu don Gonzalo şi mi-au spus oamenii.

— Cu don Gonzalo?

— A obţinut majoritatea în Consiliul de administraţie a Consorţiului. O lovitură de maestru, de afacerist înnăscut... O să-ţi povestesc mai târziu.

Mergeau pe Calle Mayor croindu-şi drum prin mulţimea de pierde-vară şi, puţin înainte de staţia de benzină, medicul s-a oprit în dreptul unei case cu două caturi, cu foişor şi un şir de balcoane zugrăvite în negru.

— Simte-te ca la dumneata acasă, domnule Ramírez. Nădăjduiesc că de acum înainte ai să treci pe la noi fără să mai fie nevoie să te rugăm.

Antonio a încuviințat dând din cap. Medicul îl poftise într-un mic salon care se deschidea din vestibul și s-a dus să-și anunțe nevasta. Pe când examina portretele de familie, spionat de niște mobile ursuze și parcă fantomatice, a auzit niște șoapte nedeslușite urmate de un zgomot de pași grăbiți. Cineva trăsese perdeaua dinspre coridor și căpșorul unei copile s-a ivit câteva clipe, țintuindu-l cu privirea. După câteva minute, medicul s-a întors cu o tavă de argint și două pahare. Pe chipul său se citea o umbră de nemulțumire.

— N-avem decât o sticlă de Malvasía, a spus. Vrei să trimit servitoarea la băcănie?

— Nu te deranja, domnule doctor.

— De obicei nu bem la masă... Ori vrei să ne aducă un aperitiv?

Soția lui a apărut curând, albă și plinuță. După ce a dat mâna cu Antonio s-a așezat într-un balansoar și l-a examinat în tăcere, cu o curiozitate de femeie bine-crescută, ca pe o insectă dintr-o specie necunoscută și incalificabilă.

— Ți-l prezint pe faimosul domn Ramírez. Unul dintre puținii nonconformiști pe care-i mai avem în Spania...

— Iertați-mă că nu m-am aranjat. Soțul meu m-a silit să vin așa.

— Acasă suntem cam boemi, a spus medicul. Învățătorul spune deseori: voi sunteți ca niște artiști. Nu-i așa, draga mea?

— Să vă torn puțin vin? a întrebat femeia.

Antonio a zâmbit amabil și a dat pe gât dintr-o înghițitură lichidul roșu și grețos de dulce. De când intrase în casă se simțea de parcă ar fi fost prins într-o cușcă și-i era

ciudă că n-avea destul curaj ca să se ridice și să plece invocând o scuză. Medicul îndreptase conversația pe făgașul politicii și, pe când femeia turna din nou vin în paharul lui Antonio, a spus, pe un ton indiferent, că experiența și vârsta făcuseră din el un sceptic.

— Oamenii din generația mea nu suntem fricoși, domnule Ramírez. Suntem prevăzători pentru că avem motive să fim. Viața ne-a rezervat multe lovituri și acum ne-am învățat minte, înțelegi?

— Da.

— Să faci pe izbăvitorul nu rezolvă lucrurile. Ei sunt mai tari decât dumneata și decât mine și vor câștiga întotdeauna. În afară de cazul în care ești chemat să fii mucenic, trebuie să iei lucrurile așa cum sunt. Iartă-mă dacă te jignesc, dar dumneata nu te-ai purtat cu chibzuință. Poți să te supui în aparență, cum fac eu, și pe dinăuntru să fii liber, a spus cu glas șovăitor. Nu știu dacă m-am făcut înțeles.

— Chiar foarte bine.

— Și eu, în tinerețe, am vrut să îndrept strâmbătățile lumii: dreptatea socială și toate poveștile astea. Să-ți salvezi aproapele... Până când mi-am dat seama într-o bună zi că aproapele era foarte mulțumit de soarta lui și că puțin îi păsa de salvare... Mai vrei puțin vin?

— Doar un deget, mulțumesc.

— Țara are nevoie de niște oameni de afaceri capabili și întreprinzători, oameni care să știe să facă bani, să-i investească bine și să-i sporească... Ei sunt promotorii dezvoltării unei națiuni și nu romanticii ca dumneata și ca mine... Acum câteva minute îți vorbeam despre don Gonzalo, îți aduci aminte?

— Da.

— El e un exemplu pentru ce ți-am spus. Știu că invidioșii ți-or fi povestit o mulțime de bârfe: că averea lui are origini tulburi, că s-a îmbogățit la piața neagră... Ei bine, chiar presupunând că poveștile astea ar fi adevărate, faptul n-ar avea nici o importanță, absolut nici una. N-are importanță decât faptul că întruchipează cel mai extraordinar om de afaceri de azi: el, și nimeni altcineva decât el a știut să creeze o industrie în sat, a valorificat pământul, a atras turiști. Dacă lumea trăiește mai bine ca înainte, asta i se datorează lui don Gonzalo. Cu vorbe goale nu poți să trăiești..., vrei să mai bei un pahar?

— Mulțumesc.

— La un om de condiția lui cel mai mult îmi atrage atenția facultatea de invenție foarte puternică... Te surprinde ceea ce-ți spun?... Don Gonzalo este, înainte de toate, un creator de idei, un om deschis față de toate inovațiile și preocupările; un pragmatic care știe să tragă folos din orice situație ori împrejurare. Nu de mult vorbea chiar de dumneata și-mi spunea: pe mine nu mă interesează dacă cineva e comunist, anarhist sau mai știu eu ce. Treaba lui, numai să nu piardă. Dacă l-aș fi cunoscut pe Stalin, sunt sigur că ne-am fi înțeles de minune. Dar Stalin e una, și cei care au trebuit să-l suporte sunt alta. Lumea a aparținut și va aparține mereu descurcăreților.

— Văd că-ți place vinul, a spus femeia turnându-i încă un pahar.

— Și pe deasupra mi se pare un tip profund uman. Lumea, privind lucrurile din exterior, îl judecă aspru, dar se înșală. Cei care avem plăcerea să fim în preajma lui

cunoaștem un aspect din viața lui pe care ceilalți nici nu-l bănuiesc: tatăl de familie consacrat soției și copiilor, atent și îndatoritor cu oaspeții lui... În câteva împrejurări am descoperit la el manifestări excepționale de bunătate, cu adevărat mișcătoare. Nu știu dacă ai aflat că, în fiecare lună, trimite un cec la școala de copii orfani din Murcia. Generozitatea lui n-are limite, crede-mă.

— Da' știu că nu te-ncurci la băutură!

Când s-a terminat cina, Antonio și-a dat seama că se îmbătase, iar discursul medicului ajungea până la el învăluit într-un nimb vătuit și cețos care-l estompa și-l decolora. Femeia continua să-l scruteze cu o privire iscoditoare și rece, iar când s-au ridicat toți trei de la masă ca să bea o cafea, a pretextat o întâlnire urgentă și a plecat.

Aerul i-a umplut plămânii cu răcoarea lui reconfortantă, ca o mângâiere. Lumea se dusese acasă devreme, și terasele bodegilor erau pustii. Satul i se părea un cimitir uriaș în care fiecare fereastră era un mormânt, fiecare casă era mausoleul unui vis ori unei speranțe. Pentru țară timpul parcă se oprise în loc, iar ei, copiii săi, treceau cumplit de repede. Drojdia dulceagă a vinului îi învălmășea gândurile: încotro s-o ia? ce să facă? cum să se răzbune? Loc sălbatic și sterp, câte generații ale stirpei sale va fi nevoie să mai cunoască frustrarea? câte zile, săptămâni, luni, ani va mai fi de nelocuit? Străbătea piața trecând prin fața acelei Mater Dolorosa cioplită de Salzillo. Dumnezeul trist al strămoșilor săi veghea spațiul gol cu brațele sale larg deschise și moarte. Insensibil și închis în fața durerii oamenilor, se hrănea nesățios, ca o lipitoare, din rugăciunea sa zadarnică. Antonio a luat-o pe o ulicioară

povârnită și, după câtva timp, s-a oprit și l-a întrebat pe un tânăr unde stătea prostituata.

— A doua răspântie la dreapta, domnule. O casă cu felinar la poartă.

A izbit cu pumnul în poartă, și peste puțin timp a ieșit să-i deschidă o fată trupeșă, cu bujori în obraji, părul castaniu și cu buzele date cu ruj. Când l-a văzut, a pufnit în râs și și-a dus mâna la gură; în timp ce punea din nou ivărul la ușă, și-a plecat fruntea și s-a uitat în jos, sfioasă și parcă rușinată.

— Ce-i cu tine? a întrebat Antonio.

— Nimic, a bâiguit ea. În prima clipă m-am speriat.

— Din pricina bărbii?

— Știu cine ești dumneata și pentru ce te afli în sat..., Zilele trecute te-am văzut de departe, cu alt domn... N-aș fi crezut că...

— Ce credeai?

— Nu știu... Când mi s-a vorbit de dumneata, nu mi-am închipuit că într-o bună zi o să intri în casa mea... — fata zâmbea tulburată. Ptiu! Mă simt stânjenită numai când mă uit la dumneata...

— N-am venit aici ca să te uiți la mine.

— Nu, domnule.

— Hai, fă-ți meseria și taci.

S-a așezat pe marginea patului și s-a descheiat la pantaloni în timp ce o trăgea brutal spre el și o silea să îngenuncheze la picioarele lui. Era un chip de a muri, de a se pierde o clipă în noapte. Capul femeii cobora și suia între picioarele lui într-un ritm în același timp intens și amorțit, iar Antonio s-a culcat pe spate cu mâinile la ceafă și privirea

ațintită la hârtia de muște care — ca un păianjen urias ce amenință să înghită tot — se legăna în tavan ușor, foarte ușor.

Joi, 21 — Gorilă e zărit la ora nouă și jumătate. La douăsprezece și jumătate intră în barul Pichi, unde se află Țiganul și Azur. Ies toți trei la douăsprezece și trei sferturi și, când ajung pe strada Villadomat, Țiganul se oprește să stea de vorbă cu un individ pe care-l vom numi Himalaya. Se despart după cinci minute și Himalaya se urcă într-un Seat 600 B-147201. Țiganul și Azur se pierd în mulțime. Gorilă se duce la stația de metrou și pune o scrisoare la cutia de poștă. Se iau măsuri de protecție pentru a o recupera și în scrisoarea sus-pomenită se găsesc niște formulare publicitare pe numele lui Carlos Aurel, 20 rue Vitrac, Perpignan, domiciliat înainte în Almogávares 8, Premiá de Mar. Agenții care au urmărit-o pe Gogo spun că a trecut granița fără vreun incident deosebit și i s-au făcut fotografii după pașaport.

Vineri, 22 — Gorilă pleacă la ora nouă și un sfert și se duce la atelierul lui Azur. Merg împreună la barul Pichi. Se despart, și Gorilă urcă pe jos pe Entenza luând-o spre Infanta Carlota și șoseaua spre Sarriá. La unsprezece și trei sferturi se întâlnește cu Țiganul în barul Ruedo. Se plimbă amândoi pe strada Londra și, la intersecția cu Urgel se întâlnesc cu un individ pe care-l vom numi Oacheșul: 35 de ani, 1,66 înălțime, slab, cu părul negru. Merg la barul Columbia. Oacheșul scoate o hârtie din servietă și i-o arată lui Gorilă. Se aude glasul Oacheșului care spune: «Unul sau mai mulți e același lucru». Se despart la două și jumătate, și Oacheșul se duce la Travesera de la Corts 390. Țiganul și Gorilă rămân împreună. Se duc să mănânce la un restaurant. Gorilă îi dă Țiganului o servietă de mână de culoare neagră. Coboară agale pe strada Urgel și se duc la Pichi: când intră, Azur își bea cafeaua împreună cu

Cârlionțatul. La ora șaptesprezece ies din bar Gorilă și Țiganul, iar la șaptesprezece și cincisprezece minute ies și Cârlionțatul cu Azur. Ultimul se duce la atelier, iar Cârlionțatul o ia spre Bulevardul José Antonio. Câteva minute după aceea se pierde în mulțime.

Marți, 26 — la opt și jumătate, Gorilă și Cioara iau un taxi și coboară cu câteva geamantane la Almogávares 8, în Premiá de Mar, vechiul domiciliu al lui Carlos Aurel. Gorilă se urcă în tren două ore mai târziu cu o servietă de mână de culoare deschisă și când ajunge în piața Palacio ia un taxi până la atelierul lui Azur. Se duce la barul Pichi cu Azur, pleacă după cinci minute, și Gorilă se îndreaptă spre răspântia Rocafort cu Aragón. Imediat după ce ajung, se oprește lângă el un Peugeot cu numărul 4703 RL 75. E ora douăzeci și unu și un minut. Din automobil coboară o femeie și un bărbat, el are o înfățișare de străin, și pe care-i vom boteza Escuchi și respectiv Cocteau. Escuchi îl îmbrățișează și îl sărută pe Gorilă. Cocteau îi strânge mâna, urcă în mașină și ia un geamantan. Servieta de culoare deschisă trebuie să fi rămas înăuntru, căci nu mai apare. Escuchi și Gorilă opresc un taxi și duc geamantanul la domiciliul lui Țiganu. Cocteau se plimbă singur prin centru de parcă ar cunoaște bine orașul și ia o gustare în barul Estudiantil, după ce a parcat mașina lângă magazinul «Vulturul». La cincisprezece și treizeci de minute Gorilă se duce la atelierul lui Azur. Apare Cocteau, și Azur introduce Peugeotul în atelier și coboară ușa metalică dinspre stradă. Gorilă și Cocteau rămân înăuntru o jumătate de oră, în timp ce Azur supraveghează împrejurimile. Cocteau și Gorilă ies până la urmă cu mașina și se îndreaptă spre piața España colț cu Paralelo, și li se pierde urma puțin mai târziu din cauza traficului.

Miercuri, 27 — Escuchi a fost identificată drept Eulalia Miralles Badía, arestată în 1947 și încredințată Tribunalului special

pentru reprimarea masoneriei și comunismului pentru că îndeplinește funcția de legătură în serviciul P.S.U.C; eliberată în 1951, pleacă în Franța doi ani mai târziu. Cocteau este Roger Daniel Halévy, născut în 1916 la Orán, de naționalitate franceză, pașaportul nr. 847.321 eliberat la Paris pe 15.07.56: s-a constatat că a tras la hotelul Regina din Barcelona pe 14.04.60, ceea ce ne face să presupunem că prezența lui în orașul nostru s-a datorat încă de pe atunci unei misiuni clandestine pe care a îndeplinit-o.

Pe când prietenii tăi luau drumul politicii, tu ce făceai?

Scrisoarea de recomandare a unui cunoscut mecena sud-american îți deschisese ușa intelectualității pariziene de stânga și primirea călduroasă de care te-ai bucurat din partea acelui grup de bărbați și femei cu inima deschisă îți satisfăcuse pe deplin vanitatea. Îți aduceai aminte de prima întâlnire cu Maurice Tessier (chip ascetic, privire deschisă, gesturi cumpătate de prelat roman) în biroul unei prestigioase edituri de pe Rive Gauche (pardoseua tapisată cu mochetă, etajerele pline de cărți legate luxos, o atrăgătoare secretară blondă aplecată peste Remington) și emoția care te copleșise atunci în fața interesului pătimaș al interlocutorului tău pentru cuvintele pe care le pronunțaseși o retrăiești acum (profitând de o scurtă pauză în relatarea minuțioasă a lui Antonio) cu un zâmbet indulgent. («Cauza spaniolă nu mai e la modă ca înainte, iar Tessier și prietenii săi militează fără îndoială — îți spui — pentru luptătorii rebeli din Angola ori din Vietnam».)

La capătul unei lungi conversații îi dădusem secretarei un număr de telefon și am așteptat un semn de la fată înainte de a ridica receptorul: «Alo..., Josette?». Tu examinai concentrat chivotul acelui templu al culturii sanctificat de prezența

mută a unor scriitori pe care-i admiraseşi cu pasiune în tinereţe şi care, întronaţi acum în gloriosul panteon al nemuritorilor, vegheau încă ordinea şi buna funcţionare a Casei, scrutându-i pe intruşi şi invitaţi din poza austeră a fotografiilor atârnate pe pereţi. «Oui. C'est un jeune intellectuel de Barcelone... Un garçon tout à fait révolté contre la Régime... Son expérience est des plus intéressante... Oui, il parle français... Nous pouvons lui organiser une rencontre avec les Cazalis...»[1]. Tessier se exprima cu un glas armonios şi chipurile grave ale maeştrilor fotografiaţi de pe pereţi parcă-i încuviinţau vag cuvintele, înviorându-şi expresia îngheţată şi inertă cu nimbul fugar al unui zâmbet ori al unui rapid şi satisfăcut clipit din ochi ca semn de înţelegere.

Ai ieşit în stradă ameţit de fericire, năucit încă de influenţa hipnotică a acelui univers autonom şi râvnit, cu radioasa impresie că posezi cheia de la intrare şi un loc pe viaţă la banchet. (Instinctul tău de actor înfrumuseţase puţin relatarea experienţei tale şi, ascultând peripeţiile autobiografiei tale incipiente, căzuseşi în cursa propriei tale amăgiri sentimentale.)

Câteva zile mai târziu (era pe la mijlocul lui septembrie, începeau să îngălbenească frunzele copacilor) ai suit pe scara acoperită cu covoare ce conducea la apartamentul familiei Tessier şi ai sunat la uşă cu un zâmbet complice, şi el ţi i-a prezentat, rând pe rând, pe toţi invitaţii adunaţi în jurul mesei din sufragerie: Bernard Cazalis şi soţia sa Léone, criticul Robert Nouveau, Marie Pierre Dreyfus, Gérard Bondy şi alţii, ale căror nume le uitaseşi, înrudiţi cu toţii

---

[1] Da. Un tânăr intelectual din Barcelona... Un băiat supărat foc pe Regim... Experienţa lui e dintre cele mai interesante... Da, vorbeşte franţuzeşte... Putem să-i aranjăm o întâlnire cu Cazalis... (lb. fr.).

printr-un vag și subtil aer de familie, bronzați cei mai mulți dintre ei, cum ai aflat mai târziu, de soarele plajelor spaniole unde-și petrecuseră ultima vacanță.

— J'ai parlé de vous à Cazalis, ți-a șoptit Tessier luându-te discret de braț. C'est un ancien surréaliste, il l'est toujour d'ailleurs bien que depuis la guerre il a rompu avec le groupe de Breton. Il a milité aussi deux ans au Parti et il a écrit un très beau récit sur cette expérience... Maintenant, il s'intérese surtout aux philosophies de l'Orient... Connaissez vous son essai sur Michaux et l'univers de la drogue?

— Non.

— C'est un livre tout à fait remarquable... Le mois dernier, mon ami est allé en Espagne avec sa femme et il est revenu bouleversé. Il voudrait fair quelque chose, comme nous tous, mais il nous faut évidemment l'accord des Espagnols... Quelles possibilités voyez vous d'une aide extérieure à votre mouvement de Résistance?[1]

Opt ani trecuseră de atunci, dar amintirea cinei în severul edificiu de pe rue Solferino stăruia încă, precisă și limpede, în memoria ta capricioasă: masa dreptunghiulară,

---

[1] — Am vorbit cu Cazalis. E un fost suprarealist și așa a rămas până azi, de altfel, chiar dacă după război s-a despărțit de grupul lui Breton. Timp de doi ani a fost membru activ al Partidului și a scris o povestire foarte bună despre această experiență.... Acum se ocupă îndeosebi de filosofiile orientale... Cunoașteți eseul lui despre Michaux și universul drogului?

— Nu.

— E o carte cu totul remarcabilă... Luna trecută prietenul meu s-a dus în Spania cu soția lui și s-a întors profund impresionat. Vrea să facă ceva, ca noi toți, dar avem nevoie evident de acordul spaniolilor... Vedeți vreo posibilitate de ajutor din străinătate pentru mișcarea dumneavoastră de Rezistență? (lb. fr.)

salata de Nisa, le *canard aux olives*, analiza pe care o făcuseşi despre evoluţia intelectuală a tineretului spaniol şi consumul ameţitor de Beaujolais.

— Alors, d'après vous, le communisme a une grande prise sur les nouvelles générations universitaires...

— ...

— C'est normal. J'irais plus loin et je dirai même que c'est absolument nécessaire... L'expérience ne s'hérite pas. Les jeunes doivent apprendre par eux mêmes, vous comprenez?

— ...

— Rassurez-vous, cher ami. Nous avons tous passés par là. C'est une exigence à laquelle aucun de nous a pu se soustraire...[1]

Cazalis vorbea potolit, ţintuindu-te cu ochii lui de îmblânzitor de şerpi, astronom ori mandarin, în timp ce mâinile lui fine ridicau paharul de vin, iar ochii săi albaştri te fixau cu o precizie clinică şi implacabilă.

— Qu'est-ce que nous pouvous faire pour vous?... Vous connaissez, j'imagine, le rôle du Front Populaire dans la guerre civile espagnole... Une trahison que nous avons payé cher, hélas!... Nous nous sentons tous un peu

---

[1] — Prin urmare, după părerea dumneavoastră, comunismul are mare influenţă asupra noilor generaţii universitare...

— ...

— Firește. Aș merge mai departe și aș spune chiar că e absolut necesar... Experienţa nu se moşteneşte. Tinerii trebuie să înveţe singuri, înţelegeţi ?

— ...

— Fiţi fără grijă, dragă prietene. Am trecut şi noi prin asta. Este o cerinţă de care nimeni n-a putut să nu ţină seama (lb. fr.).

coupables... La survie d'un tel Regime en 1955 est vraiment impensable. C'est un scandale au sens propre du mot et il faut bien que ce scandale cesse... Nous avons vu Franco aux arènes de San Sebastián. Nous étions à une trentaine de mètres de lui et personne nous a fouillé... L'attentat nous a paru parfaitement possible. Il faudrait seulement se mettre d'accord avec un groupe d'Espagnols. Peut-être pourriez vous nous donner des renseignements utiles...[1]

Mesenii te examinau cu atenție, și ai încercat să explici obiectivele și proiectele prietenilor tăi: ai vorbit despre eforturile de propagandă, seminariile de studii, cineclubburile informative. Când ți-ai încheiat expunerea, sticlele de Beaujolais erau goale și Josette Tessier s-a dus să mai ia câteva din pivniță. A urmat o scurtă tăcere.

— Si je vous comprends bien, vous êtes encore dans une phase préparatoire, a spus Cazalis cu un glas dulce.

— Qui, c'est ça.

— Vous n'êtes pas en contact avec des groupes plus radicalisés?

— Non, pas encore.

— Mais je pense bien qu'ils existent, n'est-ce pas?

— Sans doute.

---

[1] — Ce-am putea face noi pentru dumneavoastră ?... Îmi închipui că știți ce rol a jucat Frontul Popular în războiul civil spaniol... O trădare pe care, noi, am plătit-o scump... Ne simțim cu toții puțin vinovați... Supraviețuirea unui asemenea Regim în 1955 e de neconceput. E un scandal în deplinul înțeles al cuvântului și trebuie să-l eliminăm... Noi l-am văzut pe Franco la arena din San Sebastián. Ne aflam la vreo treizeci de metri de el și nimeni nu ne-a întrebat nimic... Atentatul ni s-a părut perfect posibil. N-ar trebui decât să ne punem de acord cu un grup de spanioli. Dumneavoastră ați putea să ne dați informații utile... (lb. fr.).

— Voilà le problème. Comment les contacter? Connaissez-vous une filière quelconque pour arriver jusqu'à eux?[1]

Privirile te ţintuiau din nou, şi ai explicat că probabilităţile de succes ale unei acţiuni violente ţi se păreau scăzute. Ţara resimţea încă efectul pierderii războiului civil, şi majoritatea grupurilor politice îşi adaptau strategia la atingerea unor obiective paşnice pe termen lung. Te-au întrerupt.

— Et les anarchistes?

— Eux aussi.

— Au cours de mon voyage en Espagne j'ai pu constater que la classe ouvrière n'avait pas dépassé le stade des revendications purement économiques, a spus Marie Pierre Dreyfus. Comment comptez vous à ses protestations un contenu révolutionnaire?

— Ça c'est le problème de notre époque, a spus Tessier. Une fois émoussée l'urgence née de la misère le prolétariat tend à s'endormir. Vous voyez bien les résultats du paternalisme syndical en France. Nous n'avons plus de classe ouvrière.

— La classe ouvrière existe, mais elle est mystifiée, a spus Cazalis. Les cadres politiques se sont avérés incapables de lui offrir une stratégie révolutionnaire globale. C'est dans

---

[1] — Dacă înţeleg bine, sunteţi încă într-o fază pregătitoare.
— Da, aşa-i.
— Nu sunteţi, în legătură cu grupuri mai radicale?
— Nu, nu încă.
— Dar cred că ele există, nu-i aşa?
— Fără îndoială.
— Păi, asta-i problema. Cum am putea să luăm legătura cu ele? Cunoaşteţi vreo cale pe care să ajungem la ele? (lb. fr.)

ce sens là que la lutte du peuple Espagnol nous intéresse. Le réveil ne peut nous venir que de vous.

— Des centaines de milliers de Français vont chaque année en Espagne. Mettons, dans le pire des cas, que dix pour cent soit antifranquistes... Je suis sûr qu'ils seraient heureux de fournir une aide quelconque aux gars de la résistence espagnole.

— Quel genre d'aide? a întrebat Nouveau. Des armes? De la propagande?

— Ça c'est aux Espagnols de nous le dire.

— Dans le coffre de ma voiture, j'aurais pu passer tout un arsenal, a spus Gérard Bondy. Les flics ne l'ont même pas ouvert.

— Est-ce qu'on peut acheter facilement des armes en Espagne?

— Il faudrait que vous nous demandiez tout ce dont vous avez besoin et nous pouvons nous charger de vous l'amener. L'été surtout. L'unique problème serait alors d'échelonner nos vacances[1].

---

[1] — Şi anarhiştii?

— Şi ei.

— Când am fost în Spania am putut constata că la dumneavoastră clasa muncitoare n-a depăşit stadiul revendicărilor pur economice. Cum aţi putea face ca protestul lor să capete un conţinut revoluţionar?

— Asta-i problema epocii noastre. Când nu mai e încolţit de mizerie, proletariatul e cuprins de toropeală. Vedeţi care sunt urmările paternalismului sindical în Franţa. Nu mai avem clasă muncitoare.

— Clasa muncitoare există, dar a fost mistificată. Cadrele politice s-au dovedit incapabile să-i ofere o strategie revoluţionară globală. În sensul ăsta ne interesează lupta poporului spaniol. Deşteptarea nu poate veni decât de la voi.

— Sute de mii de francezi merg în fiecare an în Spania. Să presupunem

Vinul dispăruse din nou. Josette Tessier s-a dus din nou în pivniță, în timp ce mesenii își slăbeau prevăzător nodul de la cravată și își suflecau mânecile de la cămașă.

— Avez-vous des contacts suivis avec les patriots portugais?

— Mon frère a été à Estoril le printemps dernier. La condition des masses paysannes est encore pire, paraît-il, qu'en Espagne. D'après lui, un sursaut révolutionnaire pourrait se produire dans les mois qui viennent.

— Marc nous a parlé aussi d'un Comité de soutien aux communistes grecs. Est-ce que vous êtes au courant de son existence? Il serait peut-être utile d'élaborer un programme commun d'action pour l'Espagne, le Portugal et la Grèce...

— Tu as l'adresse du Comité?

— Je l'ai notée dans mon carnet. Il y a Favre, Colette Marchand et les Perrault. Cazalis a ridicat lent paharul de vin și te-a învrednicit cu o privire gravă și pătrunzătoare. Ce sont des amis d'une grande exigence intellectualle, consacrés surtout à l'étude des problèmes du Tiers Monde. Il y a d'anciens catholiques, d'anciens communistes, des surréalistes, des disciples de Naville... Ils sont passés par toutes les

---

în cel mai rău caz, că zece la sută sunt antifranchiști. Sunt sigur că ar fi fericiți să le dea o mână de ajutor spaniolilor din mișcarea de Rezistență.

— Ce fel de ajutor? Arme? Materiale de propagandă?

— Asta trebuie să ne-o spună spaniolii.

— Aș fi putut trece granița cu un arsenal întreg în portbagajul mașinii. Polițiștii nici măcar nu l-au deschis.

— În Spania se pot cumpăra ușor arme?

— Ar trebui să ne spuneți de ce aveți nevoie, iar noi am putea să vă aducem. Mai ales vara. Singura problemă ar fi să ne programăm vacanța pe rând (lb. fr.).

Églises et ils ont gardé de ce passage une lucidité extrême, une mise en question permanente de toutes les valeurs...

— Avant tout il faut une confrontation générale d'idées avec les autres Comités, a spus Robert Nouveau. Si nous voulons être efficaces, nous devons mettre au jour une tactique valable pour chacun des mouvements de Résistance sans perdre de vue, bien entendu, leur unité profonde.

— Je me charge de Marc et de ses Grecs... Alvaro peut prévenir les Espagnols... Qui va s'occuper des contacts avec les Portugais?...[1]

Josette Tessier şi-a făcut din nou apariţia cu o nouă provizie de vin. În celălalt capăt al mesei Gérard Bondy făcea elogiul lui Chamaco, iar Marie Pierre Dreyfus se

---

[1] — Aveţi legături permanente cu patrioţii portughezi?

— Fratele meu a fost la Estoril în primăvară. Condiţiile de trai ale ţăranilor sunt şi mai proaste decât în Spania, după cât se pare. El crede că în lunile următoare ar putea izbucni o mişcare revoluţionară.

— Marc ne-a mai vorbit despre un Comitet de sprijin pentru comuniştii greci. Aţi aflat de existenţa lui? Poate că v-ar prinde bine să faceţi un program comun de acţiune pentru Spania, Portugalia şi Grecia...

— Ai adresa Comitetului?

— O am notată în carnet. Din Comitet fac parte Favre, Colette Marchand şi Perrault, soţ şi soţie. Au o bună pregătire intelectuală şi au studiat îndeosebi problemele Lumii a Treia. Printre ei sunt foşti catolici, foşti comunişti, suprarealişti, adepţi ai lui Naville... Sunt oameni încercaţi, trecuţi prin ciur şi prin dârmon, au dobândit o mare luciditate şi sunt în stare să pună permanent în discuţie toate valorile...

— Înainte de toate, e nevoie de un schimb larg de idei cu celelate Comitete. Dacă vrem ca lucrurile să iasă bine, trebuie să găsim tactica potrivită pentru fiecare dintre mişcările de Rezistenţă, fără să pierdem din vedere, desigur, unitatea lor profundă.

— Eu pot să mă ocup de Marc şi de grecii lui... Alvaro poate lua legătura cu spaniolii... Cine se ocupă de contactele cu portughezii?... (lb. fr.)

plângea de folosirea exagerată a uleiului de măsline de către bucătarii spanioli. Cazalis a intervenit cu blândețe.

— Depuis l'échec de la Libération l'esprit révolutionnaire ne peut nous venir que de l'extérieur. Ici, c'est le règne de gauche, mais de quelle gauche! Une gauche douteuse, instable, composite, inconséquente, en proie à toutes les contradictions... Une gauche respecteuse. Une gauche qui n'ose plus dire son nom.

— Les dernières vacances en Espagne nous ont aporté un peu d'espoir, un peu d'air frais. Chez vous, au moins, le mot liberté signifie quelque chose de très précis. Ici, il a perdu son sens. Tout le monde est censé être libre et nous vivons la pire des aliénations.

— Vous ne vous rendez peut-être pas compte, mais le fait est incontestable. Vous autres, Espagnols, vous êtes plus hereux que nous, contre quoi pourrions nous nous révolter? C'est la France entière qui nous degoûte.

— Hereusement, nous avons encore nos colonies et la possibilité de militer pour les divers mouvements de Libération... Mais, après, que pouvous nous faire? Nous lancer dans la vie politique? Quelle différence y a-t-il au juste entre Pinay et Mendès?

— J'ai passé quelques jours à Malaga, a spus Gérard Bondy cu glas domol. J'ai eu l'impression qu'il suffirait de très peu de gens et de très peu de temps pour organiser une insurrection armée contre le Régime.

— Ma femme et moi nous avons tiré la même conclusion en Catalogne... D'une situation révolutionnaire qui pourrit, d'un élan populaire gaspillé faute d'une ligne de combat plus ferme...

— Si la Résistance espagnole a besoin de nous, dites à vos amis que nous sommes prêts à reprendre les armes.

— Nous avons gardé des liens avec d'anciens maquis. Est-ce qu'il vous intéresserait de faire leur connaissances?[1]

Uimit încă de primirea lor atât de cordială, căzuseşi pe gânduri, izolat pe un tărâm deosebit, convins că ţii în mână iarba fiarelor sau cheia adevărului, posibilitatea însufleţitoare de a sprijini dinafară lupta nobilă a prietenilor tăi, de a contribui eficient la rezolvarea definitivă a tuturor relelor de care

---

[1] — După eşecul mişcării de Eliberare spiritul revoluţionar nu ne poate veni din exterior. Aici stânga e la ea acasă, dar trebuie să vedem ce fel de stângă. E o stângă şovăielnică, instabilă, amestecată, inconsecventă, pradă tuturor contradicţiilor... O stângă sfioasă. O stângă ce n-are curajul să-şi declare identitatea.

— Ultima vacanţă în Spania ne-a mai dat puţină speranţă, a adus puţin aer proaspăt. La voi, cel puţin, cuvântul libertate înseamnă ceva foarte precis. Aici şi-a pierdut înţelesul. Toată lumea e considerată liberă, dar noi trăim în cea mai cumplită alienare.

— Pesemne că nu vă daţi seama, dar faptul e incontestabil. Voi, spaniolii, sunteţi mai fericiţi decât noi. Ce motive am avea aici ca să ne revoltăm? Atmosfera din Franţa ne face silă.

— Din fericire, mai avem colonii şi prin urmare posibilitatea de a lupta pentru mişcările de Eliberare... Dar, pe urmă, ce-am putea face? Să intrăm în viaţa politică? Ce deosebire e în fond între Pinay şi Méndès?

— Am petrecut câteva zile la Málaga. Am avut impresia că ar fi de ajuns o mână de oameni ca să organizăm în scurt timp o insurecţie armată împotriva Regimului.

— Soţia mea şi cu mine am ajuns la aceeaşi concluzie în Catalonia... O situaţie revoluţionară ce lâncezeşte, un avânt popular irosit din lipsa unui plan de luptă mai hotărât...

— Dacă Rezistenţa spaniolă are nevoie de noi, spuneţi-le prietenilor dumneavoastră că noi suntem gata să punem din nou mâna pe arme.

— Noi am luat legătura cu foştii luptători din maquis. Vreţi să-i cunoaşteţi? (lb. fr.).

suferea Spania: ajutorul neprecupeţit al intelectualilor francezi, strategia comună cu celelalte mişcări europene de Rezistenţă, eventualitatea insurecţiei populare armate se învălmăşeau încă în capul tău când, o săptămână mai târziu, ai urcat iarăşi scara aşternută cu covoare a imobilului din rue Solferino şi ai sunat la uşă. Robert Nouveau îşi asumase răspunderea întâlnirii de explorare a terenului cu grecii şi portughezii şi-i trimiseseşi lui Antonio o scrisoare cu cheie, punându-l la curent cu evoluţia demersurilor tale şi anunţându-l că a luat fiinţă un Comitet de Ajutor, însărcinat cu procurarea şi transportul de arme şi materiale propagandistice.

Tessier ţi-a strâns mâna politicos şi te-a poftit în salon. O pisică neagră dormea încolăcită pe sofa. Pickup-ul transmitea discret *La leçon des Ténèbres* de Couperin.

— Robert Nouveau m'a prié de l'excuser auprès de vous, a spus. Êtes vous au courant de la nouvelle?

— Quelle nouvelle?

— Le Front de Libération National Algérien a déclanché une nouvelle offensive terroriste contre les forces françaises[1].

S-a aşezat într-un fotoliu în faţa ta şi a turnat whisky în două pahare.

— Nous avons été prévenus avant-hier par un des dirigeants... Îl faut orchestrer tout de suite une campagne de presse pour soutenir son action. Nouveau et moi nous

---

[1] — Robert Nouveau m-a rugat să vă cer scuze din partea lui. Sunteţi la curent cu ultima ştire?

— Ce ştire ?

— Frontul de Eliberare Naţională din Algeria a declanşat o nouă ofensivă teroristă împotriva forţelor franceze (lb. fr.).

avons rédigé le brouillon d'un appel à l'opinion qui est actuellement entre les mains de Cazalis[1].

Sunetul aspru al telefonului l-a întrerupt. Te-ai ridicat din fotoliu şi ai examinat volumele aliniate pe rafturile bibliotecii. Glasul de tenor vibra în surdină în capătul celălalt al încăperii. Tessier se aşezase pe un braţ al sofalei şi-şi aţintise privirile pe fereastră.

— Un Algérien?... Dis-lui de venir chez moi... Non, je ne bouge pas... La rédaction?... C'est surtout Nouveau qui l'a faite... Qu'est-ce que tu en penses? Trop d'adjectifs, n'est-ce pas?... Bon, tu peux m'envoier une copie à la maison... D'accord... Oui, je te préviendrai dés qu'il arrivera[2].

Când a pus receptorul în furcă, te-ai aşezat din nou în fotoliu, iar el şi-a aprins o ţigară şi şi-a întors faţa spre tine cu un surâs amabil.

— Nous ne dormons pratiquement pas depuis quarantehuit heures. Je viens de le dire à l'instant à ma femme: je me sens un peu comme à l'époque ou je suis entré dans la Résistence...[3]

S-a auzit soneria şi Tessier s-a scuzat cu un gest. După câteva minute s-a întors întovărăşit de două femei şi un

---

[1] — Pe noi ne-a anunţat alaltăieri unul dintre conducătorii lor... Trebuie să organizăm imediat o campanie de presă pentru sprijinirea acţiunii. Nouveau şi cu mine am schiţat textul unui apel către opinia publică aflat acum la Cazalis (lb.fr.).

[2] Un Algerian?... Spune-i să vină la mine... Nu, nu mă mişc de aici... Redactarea?... Nouveau a dat ultima formă... Cum ţi se pare? Prea multe adjective, nu-i aşa?... Bine, poţi să-mi trimiţi o copie acasă... De acord... Da, te anunţ îndată ce vine (lb.fr.).

[3] Noi n-am dormit de douăzeci şi opt de ore. I-am spus din prima clipă soţiei mele : mă simt parcă la fel ca atunci când am intrat în mişcarea de Rezistenţă... (lb. fr.).

bărbat pe care tu nu-i cunoşteai. După ce-a făcut prezentările, s-a instalat o tăcere prelungită.

— Vous voudrez bien mais pardonner, me je dois traiter d'un problème urgent avec mes amis. Si vous pouvez m'attendre un peu.

— Peut-être serait-il mieux que je vienne un autre jour, ai sugerat tu.

— Comme vous préférez, mon cher ami. Vous n'avez qu'à me téléphoner et je vous fixerez un rendez-vous avec Nouveau.

— Quelle date vous conviendrait le mieux?

— La semaine prochaine, par exemple. Choisissez vous même le jour, n'importe lequel. Je suis tous les matins chez moi[1].

Se despărţise de tine cu o expresie în acelaşi timp absentă şi aferată, iar tu, decepţionat de eşecul întâlnirii, ai aşteptat înadins câteva zile până să te hotărăşti să-l suni. Ţi-a răspuns chiar el, cu un glas surprins şi amabil şi, când i-ai amintit de proiectata masă rotundă cu grecii şi portughezii, ţi-a explicat cu gravitate că Nouveau era plecat în Algeria şi nu se va întoarce la Paris decât peste câteva săptămâni. Ţi-a spus că întrunirea Comitetului de Intelectuali prieteni ai poporului algerian trebuia să aibă loc acasă la Cazalis şi a

---

[1] — Vă rog să mă scuzaţi, dar trebuie să mă ocup de o problemă urgentă cu prietenii mei. Vă rog să aşteptaţi puţin.

— Poate ar fi mai bine să trec altă dată.

— Cum doriţi, prietene. Trebuie doar să-mi daţi un telefon ca să stabilesc o întâlnire cu Nouveau.

— Când aş putea să vă sun?

— Săptămâna viitoare, de pildă. Alegeţi singur ziua, oricare. Dimineaţa sunt întotdeauna acasă (lb. fr.).

făgăduit să-ţi comunice din timp ziua şi ora ca să poţi asista şi tu. Dacă-ţi aminteai bine, n-a pomenit nimic de Spania.

L-ai mai sunat de două ori înainte de a-ţi da seama că problema ţării tale ieşise definitiv din sfera preocupărilor lui. Vicisitudinile războiului din Algeria, evenimentele dramatice din Suez, Ungaria şi Polonia absorbeau complet energiile grupului, în timp ce donquijotesca luptă a lui Antonio şi a prietenilor lui împotriva obtuzei şi închistatei societăţi spaniole şi gardienilor săi atotputernici se asfixia în fumul, noroiul şi minciuna dezolanţilor şi inutililor voştri Ani de Pace. Cât despre Gérard Bondy — separat de ceilalţi din pricina unor divergenţe politice şi personale —, acesta plecase la Málaga pentru câteva luni, fără a organiza, cum avusese de gând atunci, insurecţia armată cu un grup de prieteni. Cât stătuse în oraş, s-a mulţumit să scrie un roman comercial cu pretenţii metafizice şi, când s-a întors la Paris, a fost primit cu ovaţii de triumf de critica burgheză şi a obţinut premiul Goncourt.

Joi, 27 — Gorilă iese la nouă şi douăzeci. La barul Pichi se întâlneşte cu Ţiganul şi un alt individ pe care-l vom numi Asdrúbal. Se plimbă toţi trei pe Entenza şi, când trec prin dreptul unui agent de supraveghere, acesta îl aude pe Gorilă spunându-le celorlalţi: «Ştiţi doar că am încredere în voi». Se întorc la Pichi, Gorilă se desparte de ei, se duce la barul Scoţian şi ia legătura cu un alt individ cu un pachet învelit în hârtie de ziar şi pe care-l vom numi Viti. Merg până la intersecţia Viladomat cu Consejo de Ciento, şi Viti se pierde în mulţime. Gorilă se întoarce la Pichi cu pachetul, stă de vorbă cu Ţiganul şi Asdrúbal. Cinci minute mai târziu, pleacă împreună cu cel dintâi şi, înainte de a se despărţi, îi

dă pachetul. Gorilă se duce la Bailén 35 și după o oră apare însoțit de Cioara și Escuchi. În piața Tetuán Cioara se desparte de ei. Gorilă și Escuchi se apropie de barul Paquito. Țiganul e la tejghea cu un disc microsurco *cu 33 de turații cumpărat de la casa Belter. I-l dă lui Gorilă, plătește consumația și se retrage. Ceilalți doi merg mai departe pe promenada San Juan în jos și la colțul din Ronda San Pedro se întâlnesc cu Viti, care are acum o valiză mare de culoare verde, probabil foarte grea. Gorilă o ia și-i dă discul lui Viti. Acesta ia un taxi și i se pierde urma.*

Asdrúbal e identificat drept Francisco Peiró Colomer, domiciliat pe strada Oficios 37, Barcelona, fără antecedente.

Luni, 1 decembrie — Gorilă iese la ora nouă și trei sferturi și se îndreaptă spre domiciliul lui Țiganu. Reapare după zece minute și se deplasează cu autobuzul până la atelierele Orión. Lambretto și Zarpas îl însoțesc la barul Las Antillas. Rămân acolo o jumătate de oră și se despart. Gorilă ia tramvaiul până la Entenza, intră în barul Mariola de parcă ar căuta pe cineva, trece pe la atelierul lui Azur. Se întoarce acasă la Țiganu și la ora șaisprezece și zece merge cu el până la gura de metrou din Vergara a Căilor Ferate. Catalane. *Puțin mai târziu ia legătura cu Aníbal și un alt individ pe care-l vom numit Codeso. Urcă toți patru pe Balmes, mergând câte doi: Gorilă cu Aníbal și Țiganu cu Codeso. În dreptul seminarului Gorilă deschide un pachet pe care-l duce Țiganu și-i dă explicații lui Aníbal despre conținutul lui. Se întorc la Vergara și se despart. La optsprezce și patruzeci Gorilă și Țiganu se prezintă la atelierul lui Azur și intră toți trei în barul Pichi. Stau de vorbă timp de douăzeci de minute și se despart, Gorilă întorcându-se la Cioara acasă.*

Aníbal e identificat drept Justo Marín Gubern, domiciliat în strada Madrigal 7, Sabadell. E o legătură sindicală și are pașaportul nr. 78.562, eliberat în februarie 1960.

Marți, 2 — Gorilă iese din casa lui fără a fi văzut. Localizat la ora douăsprezce pe Rocafort, merge spre locul unde ultimele zile de marți a stabilit contacte cu Gogo, Cocteau și Escuchi. Nevăzând pe nimeni, se îndreaptă spre barul Pichi, unde îl așteaptă Țiganu și Azur. Se întoarce singur la intersecția Rocafort cu Aragón și nu contenește să țină sub observație locul contactelor anterioare. După-amiază își face din nou apariția cu Escuchi și, cu rândul, dau de mai multe ori colțul fără a reuși să se întâlnească cu omul de legătură. Vom adăuga că atunci când Escuchi a sosit vorbea cu glas tare și a fost auzită zicând: «Da, asta e strada... Aici trebuie să fie» și, în acea clipă, pentru mai multă siguranță, l-a întrebat, absolut din întâmplare, pe unul dintre agenții însărcinați cu supravegherea: «Spuneți-mi, vă rog, asta-i strada Rocafort?». La ora șaptesprezece iau un taxi și se duc la stația de metrou. Ajung acasă la Cioara și intră la ora douăzeci și douăzeci de minute, iar la douăzeci și unu se încheie supravegherea.

De acum înainte putea să se lase în voia închipuirilor lui, să se scalde în apa rece a mării de la Hornillo, să-și facă poftele cu târfa satului, să traducă pagini întregi dintr-un grav tratat de metafizică, să stea la taclale neobosit cu pescarii în cârciuma lui Constancio. Se mișca într-un univers ambiguu în care cuvintele își pierdeau semnificația dintâi și asumau intenții fugare și schimbătoare precum norii uriași purtați de vânt. Libertate și închisoare se amestecau într-o realitate imprecisă, și uneori avea impresia că era cu neputință să scape din acel angrenaj. Timpul se întindea în chip

nedefinit, şi Antonio se prelungea împreună cu el, cu devastatoarea certitudine a unei treceri inutile — nejustificat şi pustiu ca oricare dintre concetăţenii săi.

Târfa îl iertase pentru nerăbdarea din prima zi şi noapte de noapte trupul ei masiv şi puternic îl primea cu îmbrăţişări suave şi conştiincioase. La sfârşitul unei zile ca oricare alta, la fel de monotonă şi lipsită de noutate ca celelalte, era reconfortant să se cufunde între coapsele ei să să-i muşte sânii supuşi şi generoşi, uitând timp de câteva minute tic-tacul ceasornicului. Obiceiul se preschimbase în rit şi, aşezat pe un promotoriu, în faţa insulei Fraile, contempla ceasuri nesfârşite zborul temător al păsărilor, plajele leneşe şi pustii, cerul şi marea contopite într-o îmbrăţişare cenuşie.

De ziua morţilor stătuse toată după-amiaza la cârciuma lui Constancio jucând domino cu pescarii şi, după ce-i dăduse dreptate maică-sii, l-a invitat la cină pe Fermín.

— Cum ţi se pare stabilimentul balnear? l-a întrebat Antonio.

— Nu-mi spune nimic, a răspuns Fermín. Mă lasă rece.

Au străbătut strada principală îndreptându-se spre promenadă. Ultimii vilegiaturişti dispăruseră de câteva săptămâni cu doicile şi copiii, şi luminile de neon străluceau palide şi triste. Restaurantul clubului nu se schimbase de pe vremea aventurii sale cu Lolita. Pe când se aşeza într-un colţ al salonului — clienţii încă nu sosiseră, iar chelnerii rătăceau ca nişte umbre — Antonio a descoperit o masă cu douăsprezece tacâmuri, în mijlocul căreia putea fi admirat un superb buchet de flori. Când a luat comanda, chelnerul i-a informat că fusese rezervată de don Gonzalo.

— Pun pariu că-i cere mâna, a spus Fermín. Azi de dimineață porumbeii au fost la biserică și maică-mea zice că se țineau de mână ca doi îndrăgostiți.

— E cu cântec, ascultați-mă pe mine, a spus chelnerul. Don Gonzalo a venit personal să comande cina și a pus la gheață douăsprezece sticle de șampanie.

— Și pe urmă gurile rele o să spună că e o bișniță a părinților, a spus cu năduf Fermín. Doamne, ce rea e lumea.

Vinul era un roze de Valdepeñas care putea fi băut ușor, însă era un vin înșelător. Fermín glumea pe seama averii celor două familii, și Antonio îl asculta în tăcere, gata să izbucnească. Frumusețea insolentă a florilor îl făcea să-și iasă din fire. Când au sosit invitații, sticla era goală, și a mai cerut una.

— Mergem? a spus Fermín.

— Să mai stăm câteva minute.

Don Gonzalo se așezase la masă cu soția lui și cu fiul lor, iar consulul Spaniei la Alexandria venise cu soția lui și cele două fete. Invitații erau îmbrăcați la patru ace, și Antonio a putut să deosebească printre ei pe medicul falangist, circumspect și plin de el ca o carafă pântecoasă. Chelnerii forfoteau în jurul mesei și, la un semn al lui don Gonzalo, bucătarul a venit cu un platou de aperitive.

— Ăștia știu să se bucure de viață, nu glumă, a șoptit printre dinți Fermín.

Antonio bea pahar după pahar vinul din cea de a doua sticlă și a hotărât să rămână. Unul dintre comeseni povestea o întâmplare nostimă, care a stârnit exclamații unanime: «O, e minunat», a răsunat un glas de femeie. Medicul se instalase cu spatele la ei, nu departe de don Gonzalo, și s-a aplecat

pe neașteptate spre doamna ce se afla între ei pentru a-i încredința un secret șoptit la ureche.

— Bagă de seamă, vorbesc despre tine.

Don Gonzalo și-a întâlnit pentru o clipă privirea cu a lui — un chip ca atâtea altele la noi, cu nasul mare și sprâncene stufoase — în timp ce medicul zâmbea și-l saluta cu mâna. Antonio continua să soarbă din vinul de Valdepeñas și a examinat surprins fața amabilă a chelnerului care, după ce a avut un scurt schimb de cuvinte cu don Gonzalo, se proțăpise în fața lor.

— Dumneavoastră sunteți domnul Ramírez?

— Da, eu.

— Don Gonzalo m-a rugat să vă transmit invitația de a veni la masa lui.

Medicul se întorsese să-l privească cu o expresie de complicitate. Chelnerul aștepta răspunsul lui țeapăn ca un bariton. Antonio a dat paharul de dușcă.

— Spune-i acestui domn că-i mulțumesc mult pentru invitație, dar că știu să-mi aleg singur compania, iar a lui nu-mi face nici o plăcere.

— Cum?

— Așa cum ai auzit.

Chelnerul se uită la el ca și cum ar fi avut de-a face dintr-odată cu un nebun. Ca să-l liniștească, Antonio l-a bătut ușor cu palma pe umăr și a mai cerut o sticlă de roze.

— Bine, cum doriți.

L-a urmărit cum se îndreaptă spre don Gonzalo și repetă cuvintele lui, stârnind uimirea și mânia celor de față. N-a întârziat mult medicul să se ridice și să vină țintă la el.

— Ce-ai de gând, Ramírez? Să-ți ridici în cap tot satul?

— N-am de gând nimic, domnule doctor.

— Purtarea dumitale e grosolană și prostească.

— Tot ce se poate.

— Ești un neisprăvit, auzi ce-ți spun? Un prostănac prost-crescut și iresponsabil.

— Nu te înfuria, a spus el pe un ton liniștit. O să-ți cadă greu langusta.

— O să regreți ce-ai făcut, Ramírez. Îți jur c-o să te căiești.

Medicul i-a întors spatele, și Antonio s-a simțit nespus de fericit. Mesenii se uitau la el cu o dezaprobare disprețuitoare și, după ce a discutat în șoaptă cu chelnerul, don Gonzalo i-a pus la curent pe cei de față, care-l urmăreau cu atenție recunoscătoare.

— Domnule Ramírez.

Barmanul se apropiase de masa lui cu pas hotărât și se uita la el cu o privire neprietenoasă.

— Ce doriți?

— Direcțiunea acestui local vă roagă să plecați imediat de aici.

— Puteți să-mi spuneți cât vă datorez?

Barmanul i-a făcut semn chelnerului să se apropie.

— Nota domnilor.

— O sută șaizeci și trei și cincizeci de centime.

— Poftiți. Antonio a lăsat bancnotele pe masă. Restul e pentru dumneavoastră.

A ieșit în stradă, urmat de Fermín. Un roi des de nori încingea cornul lunii și, după câteva minute, a acoperit-o cu totul. Bătea un vânt puternic dinspre mare. Pe promenadă

era o bancă liberă și s-a așezat trăgând în piept cu nesaț mirosul sărat și pătrunzător al mării.

— Ai stârnit un tărăboi de pomină, a spus Fermín. Te simți bine?

— Mai mult decât atât, i-a răspuns Antonio. Mă simt ca-n tinerețe.

Felinarele bărcilor pescărești tremurau ca niște licurici în zare, cineva cânta în depărtare o romanță melancolică. Antonio a ascultat-o îndelung, cuprins de o încântare de nespus, înainte de a-l îmbrățișa pe Fermín și de a-i spune noapte bună. Regăsindu-se pentru prima oară după multe luni de zile de neliniște, a dormit ca un prunc, fără să mai aibă nevoie de somnifere.

Miercuri, 3 — Gorilă se duce la barul Pichi la ora zece și patruzeci de minute și de acolo la barul Mariola, unde îl așteaptă Azur cu unul dintre mecanicii de la atelier. Se întrerupe urmărirea când intră doi vânzători ambulanți de bilete de loterie, prieteni cu Azur, și care ar fi putut să-i cunoască din vedere pe agenții noștri.

Gorilă e reperat din nou la paisprezece și treizeci seara la Tiganu. Se deplasează cu taxiul până la atelierul Orión și se îndreaptă spre pasajul Permanyer ca și cum ar căuta pe cineva. În după-amiaza de astăzi se presupune că își ia măsuri de precauție: întoarce capul des și de câteva ori dă ocol unui cvartal și ajunge din nou în locul de unde a plecat.

Joi, 4 — Gorilă iese la douăsprezece și treizeci. În piața Correos ia metroul până la Urquinaona și ia legătura cu Nikita în fața autogării La Catalana. Spre deosebire de ziua de ieri, nu se observă la ei nici un semn de neliniște. Se plimbă pe Ronda San

Pedro și la paisprezece și douăzeci se despart. Câteva minute mai târziu Gorilă se pierde în mulțime la Urquinaona.

Vineri, 5 — Gorilă pleacă de acasă la ora cincisprezece și, după ce rătăcește prin centrul orașului, merge la atelierul lui Azur. Se apropie de barul Pichi, se întorc la atelier; sporovăiesc vreo douăzeci de minute la intrare, se plimbă uitându-se la vitrine și dispar. Nu sunt de găsit nici la Mariola, nici la El Escocés. La optsprezece și cincisprezece sunt zăriți pe Calabria, în dreptul unui magazin de articole optice. Merg împreună câtva timp, apoi se despart. Azur se duce la atelier, iar Gorilă o ia spre Bulevardul José Antonio cu o valijoară de mână, pe care o poartă pentru prima dată și pe care probabil că a luat-o în dreptul magazinului de articole optice ori dintr-o clădire din apropiere. Ia tramvaiul, apoi trenul și la ora douăzeci și trei de minute ajunge acasă la Cioara. Valijoara are vreo cincizeci de centimetri lungime, patruzeci în lățime și o înălțime de doisprezece centimetri; e de culoare maro-închis și e prevăzută cu un mâner; dă impresia că nu e prea grea. Se cercetează fără succes filiația patronilor magazinului de articole optice și a localurilor din imobilul alăturat în care există o pensiune numită Pensión Zamora.

Sâmbătă, 6 — La ora paisprezece Gorilă ia trenul din stația Premiá. Se pierde în mulțime în piața Palacio și e reperat din nou la ora șaptesprezece în barul Pichi împreună cu Țiganu și Azur. Acesta din urmă se duce la atelier și apoi acasă. Țiganu și Gorilă rămân la bar până la ora nouăsprezece uitându-se la un program de televiziune despre Cruciada noastră de Eliberare. Pleacă și merg agale; Gorilă scoate un blocnotes și un pix și parcă desenează un plan; se aprinde o discuție între ei, și Țiganu face alt desen: ajung așa la barul Florida, unde îi așteaptă nevasta lui Țiganu. Merg împreună agale și intră în câteva baruri. Pe urmă Gorilă ia trenul

și se duce acasă la Cioara. La ora douăzeci și două apare din nou împreună cu ea, cu Escuchi și cu o fată pe care-o vom numi Cosițe. Intră toți patru într-o sală de cinematograf. La ora douăzeci și patru și treizeci de minute se întorc toți în Almogávares numărul opt și urmărirea ia sfârșit.

Marți, 9 — Gorilă pleacă la ora zece și treizeci și cinci de minute. Ia un taxi din piața Palacio până la Entenza colț cu Bulevardul José Antonio. Intră o clipă în barul Escocés fără să stea de vorbă cu nimeni, urcă agale spre Rocafort colț cu Aragón și, lângă locul contactelor, își încrucișează drumul cu o femeie care merge agale și schimbă o privire cu ea. Femeia se oprește în colțul străzii. Gorilă o privește cu atenție, se îndreptă spre ea ca pentru a o întreba ceva și se salută cu efuziune. Femeia, pe care o vom numi Piaf, e scundă, subțire și are o poșetă de mână de culoare neagră. Se duc la barul Escocés și ies după cincisprezece minute. Intră în alt bar. Când își fac din nou apariția după zece minute, Gorilă duce un pachet de mărime mijlocie învelit în hârtie albastră. Îi dă explicații lui Piaf și se despart. Ea se deplasează în taxi până la hotelul Internațional. Gorilă se pierde în mulțime și la șaisprezece și patruzeci se înfățișează la Pichi. După un sfert de oră face un ocol în jurul cvartalului și se îndreaptă spre Escocés. La cincisprezece și treizeci și cinci sosește Piaf. Stau de vorbă cu însuflețire o jumătate de oră și se despart; Gorilă duce acum un sul de hârtie de vreo patruzeci de centimetri și un pachet asemănător cu cel de dimineață, dar ceva mai mare. Merge la barul Pichi și ia legătura cu Țiganu. Rămân împreună până la șaptesprezece și, când se ridică să plece, Țiganu ia pachetul și sulul de hârtie. Piaf se plimbă pe străzile din centru, străbate Las Ramblas și la ora douăzeci și treizeci de minute se întoarce la hotel.

Miercuri, 10 — Piaf iese din hotel la zece și cincisprezece minute și se întâlnește cu Gorilă în fața palatului la Virreina. Se duc în piața Real, iau loc pe terasa unui bar și se despart după o jumătate de oră. Piaf coboară în port și se duce pe digul bifurcat în coadă de rândunică. Gorilă se întâlnește la Pichi cu Țiganu și Azur. Piaf e identificată drept Josette Lefevre, rue Fayard, 42 bis, Argenteuil, Seine.

După amiază Piaf se întoarce la hotel, își face bagajele, plătește nota și se deplasează cu taxiul până la intersecția Rocafort cu Aragón. Coboară, își ia bagajul și plătește taxiul. După cinci minute își fac apariția Gorilă și Țiganu, tocmai când ea dădea semne de nerăbdare și se uita la ceas. Gorilă și Țiganu schimbă câteva cuvinte înainte de a se apropia de Piaf. Gorilă o salută și i-l prezintă pe Țiganu. Acesta ia geamantanul și valijoara, oprește un taxi și le lasă la domiciliul său din strada Almansa. Gorilă și Piaf se îndreaptă spre piața España, intră în incinta Expoziției, se întorc pe Bulevardul José Antonio. Țiganu și soția lui îi așteaptă la Mariola cu o valiză care nu e cea descrisă mai înainte și o servietă de voiaj de format mare de culoare maro-închis; valiza e bej și are marginile întărite cu vergele de lemn. Stau de vorbă toți patru; opresc un taxi și Piaf se suie cu noul său bagaj și se îndreaptă spre stația MZA. Ia trenul spre Cerbère urmată de doi agenți. În port i s-au făcut câteva fotografii și s-a reușit să i se fotografieze și pașaportul când a trecut granița.

Joi, 11 — Cârlionțatu a fost identificat drept Antonio Ramírez Trueba, originar din Aguilar, Murcia, domiciliat la Pensiunea Zamora, Calabria 116. Doctor în Drept și absolvent al școlii diplomatice. Cunoscut la Universitate pentru simpatiile sale marxiste, în dosarul lui figurează ca prieten apropiat al lui Alvaro

Mendiola, autorul filmului antispaniol despre emigrația muncitorilor, reținut de jandarmeria din Yeste, Albacete, pe 2.08.58.

Despre asta nu încăpea nici o îndoială: poliția funcționa perfect. Cinci veacuri de supraveghere, inchiziție și cenzură își puseseră amprenta încetul cu încetul pe structura morală a acestui organism unic, socotit până și de dușmani și detractori drept far și model al nenumăratelor instituții sanitare care, după exemplul lui, se răspândesc apoi în toată lumea.

Regatul celor Douăzeci și cinci de Ani de Pace era doar rodul neprihănit și vizibil al unei subterane lucrări de generații consacrate nobilei și fericitei misiuni de a menține cu orice preț rigida imobilitate a principiilor, respectul necesar pentru lege, obediența promptă și oarbă față de normele misterioase ce guvernează societatea omenească ierarhizată în categorii și clase sociale (fiecare dintre ele reprezentând perfect rolul său în iluzoriul teatru al vieții). La capătul unei atât de vaste și profitabile experiențe, poporul învăța să aplice el însuși măsurile cathartice, și în acea nelegitimă vară a anului 1963 patria ta se transformase într-o țară îngrozitoare și somnolentă de treizeci și ceva de milioane de polițiști fără uniformă (incluzându-i pe nemulțumiți și pe rebeli). Cu optimismul tău firesc, socoteai că peste puțin timp nu va mai fi nevoie de agenți, dat fiind că, într-o măsură mai mică sau mai mare, supraveghetorul, cenzorul, spionul se vor infiltra pe ascuns în sufletul concetățenilor tăi. În orice grup, sub presiunea naturală a comunității, inchiziția își va face din nou apariția sub înfățișări nebănuite: interogatorii, acuzații, anchete, confruntări. Polițiii paralele

și opuse acopereau dintr-un capăt la altul sterpul și sleitul pământ (bogată recoltă de vocații pe un tărâm atât de ars și însetat). Bărbatul polițist al nevestei, și femeia polițist al bărbatului, tatăl polițist al feciorului, și feciorul polițist al tatălui său, fratele polițist al fratelui, și cetățeanul polițist al vecinului său. Burghezie (monopolistă ori națională, rurală ori urbană), proletariat, țărani, pături mijlocii: cu toții preschimbați în polițiști. Și tot polițist a devenit și mândrul intelectual izolat și chiar cumsecadele romancier cu preocupări sociale (cel puțin față de cei apropiați). Prietenul de-o viață, prietenul la care apelezi în clipele grele era și el polițist. (Și de câte ori tu, Alvaro, n-ai cedat în fața conformismului din jurul tău, criticându-te în public și în intimitate, ascunzând față de ceilalți adevărul tău ireductibil: și tu erai polițist, oricât ai regreta acum).

O să plătim scump (îți spuneai) pierderea războiului civil, cei douăzeci de ani de frică ursuză, ușurința rău prevestitoare care ne cuprinde. Bolnavi cu toții de un rău incurabil, frustrați cu toții, mutilați cu toții. Cum să restabilești pacea, împlinirea, liniștea din lăuntrul inimilor? Sărman popor, sărmană patrie, ce psihanalist te-ar putea vindeca? Pentru tine timpul parcă s-a oprit în loc, iar copiii tăi se perindă căutându-și adăpost în poala ta, neputincioși în fața inerției, îndărătniciei și nebuniei tale. Te vei schimba într-o bună zi? Poate că da (îți spuneai), atunci când osemintele tale (da, ale tale) vor face mai rodnică țarina ta (o, patrie), și alți oameni, mai buni decât tine (azi încă niște copii) vor ostoi cu prinosul lor năzuința imposibilă ce-ți stăpânește soarta. După moartea ta (îți spuneai), cine va mai apuca s-o povestească?

Raport de percheziție: ora opt și treizeci, 18 decembrie 1960. Din ordinul Inspectorului șef al Brigăzii de Investigație Socială a acestui Comisariat, inspectorii de poliție don Eloy Romero Sánchez, don Mamerto Cuixart López și don Eduardo García Barrios, având mandatul judiciar cerut de lege, s-au prezentat la Pensiunea Zamora, aflată în strada Calabria 116, în camera ocupată de Antonio Ramírez Trueba, pentru a efectua o percheziție. Locatarul fiind de față, în fața martorilor José María Calvo Martínez, proprietarul pensiunii, și José María Cortés Berruezo, angajat în cadrul pensiunii, s-a efectuat percheziția cu următorul rezultat: s-au găsit o carte intitulată Capitalul *de Karl Marx,* Principii de filosofie *de George Politzer,* Opere alese *de Rosa Luxemburg,* Scrisori din închisoare *de Antonio Gramsci,* Stalin *de Isaac Deutscher,* Intelectualii și războiul din Spania *de Aldo Garosci,* Dezghețul *de Ilya Ehrenburg,* Poezii alese *de Rafael Alberti,* Complementarii *de Antonio Machado,* Teatru *de Bertolt Brecht, câteva exemplare din revistele* Caiete *și* Ibérica *închinate Spaniei, câteva numere din* Europe *și* Il Contemporaneo, *reproducerea unui porumbel desenat de Picasso etc. Toate cărțile și revistele suspomenite se anexează la prezentul proces-verbal din cadrul instrucției efectuate de Comisariatul amintit la început, în vederea trimiterii sale ulterioare la Autoritatea Judiciară competentă.*

Ambiguitatea a dispărut. Din nou se putea plimba prin sat ca un proscris, ghicind în condamnarea mută a celorlalți semnul de naștere care-l marca. Iluzia libertății se risipise în sfârșit, iar închisoarea atenuată era închisoare pur și simplu: închidere în limite vagi sau reale, mecanism bine chibzuit pentru a împiedica deopotrivă fuga trupească și cea

sufletească. Orizontul marin, tot ce înconjura ca un zid acel peisaj uitat de Dumnezeu şi prefăcut în ruină de lipsa de grijă a omului era mai puţin deprimant decât golul produs de neîncredere şi teamă, privirile neîncrezătoare aruncate pe furiş, salutul abia schiţat, conversaţiile scurte şi nesemnificative. Un singuratic închis într-un spaţiu captiv, cu atât mai singuratic cu cât prezenţa străină sporea cu fiecare clipă izolarea precum ecoul sălbatic al unui strigăt sub o cupolă uriaşă, putea să considere foarte bine exilul ca o închisoare, închisoarea ca un drum al libertăţii, libertatea ca singurul ţel al omului, singura fiinţă conştientă — ori cel puţin putea să creadă asta — în mijlocul compatrioţilor care-şi închipuiau că sunt liberi pentru că-şi vindeau pe nimic — şi era un progres — biata lor forţă de muncă, sărbătoreau prin decret o zi pe săptămână, procreau cu regularitate copii absurzi, discutau cu o ciudată pasiune despre genunchiul unui fotbalist ori despre coapsa rănită a unui toreador care înfruntă taurii, tauri ei înşişi, ba nici măcar atât, mai curând dobitoace fericite ce vorbeau cu aroganţă despre subiectele îngăduite şi îşi îngăduiau să osândească lucrurile dinainte osândite, jalnică turmă de vite fără talangă, victime sigure ale profitorilor şi cinicilor, neam de eroi cândva — drapele roşii desfăşurate în bătaia vântului, chipul mândru al bărbaţilor cu pumnul ridicat, aria aceea «qu'on ne pouvait pas entendre sans que le coeur battit et le sang fut en feu»[1], vă mai aduceţi aminte? — ajuns acum o umbră zadarnică a trecutului, o ironie moartă, un trup adormit, care într-o bună zi s-ar putea să se trezească.

---

[1] Pe care n-o putea asculta fără să-i bată inima şi să-i ia foc sângele (lb. fr.).

Reacțiile provocate de incidentul de la stabilimentul balnear n-au întârziat să se arate: a doua zi, pe când Antonio traducea un pasaj deosebit de obscur din cartea de filosofie, și-au făcut apariția la el acasă doi jandarmi și l-au somat să vină cu ei la cazarmă. La fel ca în după-amiaza în care venise în sat, lumea se oprea pe stradă să-i privească și, de pe terasa unei cafenele, cineva l-a apostrofat: «Bine ți-au făcut. La zid cu tine».

Chipul încruntat cu care l-a întâmpinat locotenentul nu se deosebea prea mult de căutătura neprietenoasă a polițiștilor care, cu un an în urmă, îl bătuseră la Comisariat, și Antonio a încercat o senzație de ușurare la gândul că acea comedie pe care o reprezentau unii pentru alții se încheiase în sfârșit.

— Domnule Ramírez, a spus. Până acum ne-am purtat cu tine cu multe menajamente; însă răbdarea noastră are o limită. Purtarea ta de aseară a fost picătura care a făcut să se verse paharul: e un act de huliganism ce stârnește dezaprobarea tuturor oamenilor de bine. Dacă ești dispus să-i ceri scuze lui don Gonzalo...

— Pentru nimic în lume, domnule locotenent.

— În cazul acesta, situația ta se schimbă complet. Începând de azi o să te prezinți să semnezi de două ori pe zi și n-o să mai poți pune piciorul în nici un local ori instituție publică. Dacă nu faci ce-ți spun, o să regreți, m-ai auzit?

— Da, domnule locotenent.

— Deocamdată, ori îți razi singur barba ori ți-o rad eu cum știu mai bine. Spania nu e Cuba, și dacă vrei să faci pe cocoșul, o să ajungi cu ciocul spart și penele jumulite.

— Da, domnule locotenent.

— Oamenii mei o să fie mereu pe urmele tale şi n-o să te slăbească din ochi, aşa că, dacă faci pe craidonul, ştii ce te-aşteaptă. Te luăm la poceală, că n-o să te mai cunoască nici maică-ta.

Îl concediase cu un gest brusc, dar, pe când el străbătea curtea micii cazarme, a trimis caporalul să-l cheme înapoi.

— Şi asta nu e tot, domnule Ramírez. Trebuie să ştii că incidentul a făcut ocolul satului şi oamenii te judecă aspru. Dacă vreunul îţi caută pricină, noi nu putem să facem nimic.

— E o ameninţare?

— Ia-o cum vrei.

Pe drumul spre sat a intrat în prima frizerie. Barba nu mai avea nici o importanţă, din moment ce închisoarea îi impunea iarăşi limitele sale şi-i restituia condiţia de om liber în mijlocul acelei vaste închisori atenuate. Fermín primise ordin să nu-l salute şi, când se întâlneau întâmplător pe stradă, se limita să-i zâmbească. Dimineaţa şi seara Antonio se prezenta să semneze în casa transformată în cazarmă şi, în clipele de răgaz pe care i le lăsa munca de traducere, lua bicicleta şi se ducea să viseze pe câte o plajă, fericit să se piardă timp de câteva ceasuri în vuietul ursuz al valurilor care, cu rafinate arabescuri de dantelărie, se izbeau de ţărm.

Într-una din aceste plimbări fără ţintă precisă, puţin înainte de Crăciun, a luat-o pe poteci şi cărărui înspre Calabardina. Aşteptând bancurile de ton ce treceau pe lângă ţărm primăvara, năvoadele fuseseră strânse, iar flotoarele, lanţurile, ancorele, grapinele zăceau în uscătoria de peşte şi depozitele Consorţiului, decorative şi inutile, la fel ca bărbaţii fără lucru, femeile îndoliate şi grave, copiii abătuţi şi trişti. Palidul soare de iarnă lumina colibele pescarilor şi, aşezat pe

faleză, în celălalt capăt al golfului, Antonio a contemplat cu temătoare nostalgie brazda trasă de vasele pescărești pe suprafața mării, și cufundat într-o melancolie liniștită, emoționat și absent totodată, a rămas cu ochii ațintiți la ambarcațiunile eșuate pe plajă, ca niște delfini epuizați și lipsiți de viață. Dintr-o pricină pe care n-o putea deslușI, inima îi bătea cu putere, și când s-a ridicat avea lacrimi în ochi.

Pe drumul de întoarcere — pe aceleași cărări și scurtături, pentru a evita să dea ochi cu civilii — i-a ieșit înainte un bărbat mărunțel ce părea că-l așteptase la un colț al drumului, pe jumătate ascuns printre tufele de limba-soacrei.

— Salut, tovarășe, i-a spus. Mă recunoști?

Părul cărunt și zbârlit, ochii de tăciune, bărbia proeminentă i se păreau întru câtva familiare. Antonio a șovăit înainte de a răspunde:

— Nu știu. Nu-mi dau bine seama.

— Sunt Maurul, tovarășul de arme al tatălui tău.

O condamnare la moarte comutată în ultima clipă, cincisprezece ani de închisoare, amărăciuni și umilințe făcuseră din fostul responsabil al Comitetului poporului un bărbat bătrân și muncit, preschimbat, ca atâția alții în ampla geografie spaniolă, într-o stearsă umbră a lui însuși.

— De mult timp voiam să stau de vorbă cu tine, tovarășe. Ți-am trimis câteva scrisori prin care-ți dădeam întâlnire la miezul nopții la ruinele castelului, dar tu n-ai venit.

— N-am primit nici una, a spus Antonio.

— A sosit momentul să trecem la acțiune. Întreaga țară e gata să se ridice și nu așteaptă decât inițiativa noastră... Când o să primim ordin, noi, patrioții, trebuie să suim la munte în marș forțat, auzi ce-ți spun?

— Da.

— În fiecare cartier a luat ființă un Comitet pentru achiziționarea de puști și mitraliere. Azi-noapte a trecut un submarin de-al nostru cu un mesaj cifrat... Când o să sune ceasul, te anunț. Până atunci, ține-ți gura și, mai ales, fii cu ochii în patru.

L-a lăsat în stăpânirea delirului său sumbru și s-a întors în sat. Nu mai era mult până când își ispășea pedeapsa, și Antonio se gândea cu îngrijorare la lumea ambiguă care-l pândea când avea să fie pus în libertate, la solicitările ispititoare ale unui univers aparent fericit și liniștit. Ar fi vrut să se retragă din joc, dar, deși schimbat, jocul se desfășura mai departe și, la fel ca în stabilimentul balnear, în fața unor viitori don Gonzalo pe care avea să-i întâlnească în drumul său, știa, și era o certitudine profundă ce i se cuibărise în suflet ca o pasăre de pradă care, puțin mai tare decât el, îl silea și-l va sili mereu să intre iar în joc.

Pe neașteptate un automobil a intrat în grădină. Stăteați toți trei pe verandă, și copiile dactilografiate ale jurnalului de supraveghere acopereau covorul de alfă pe care cu câteva ceasuri mai înainte fata vă servise cafeaua. Dolores s-a ridicat cu un oftat.

Înserarea împodobea muntele cu un strălucitor chenar roșcat, și frunzele argintii ale eucaliptilor rămâneau într-o imobilitate amețitoare. Rândunele iuți brăzdau văzduhul nemișcat atingând streașina acoperișului cu ciocurile lor ascuțite. Albastrul mării împrăștia pe cer veștejita și împuținata lui vitalitate.

Maşina se oprise lângă belvedere după ce sortase cu iscusinţă jucăriile risipite pe prund, şi Ricardo, Paco şi Artigas coborâseră cu o expresie de oboseală unanimă şi infinită. Au anunţat prin strigăte hotărârea lor de a face o baie. Urmările unei nopţi de veghe îi marcau vizibil trăsăturile feţei şi, pe când suiau pe cărarea ce ducea la baraj, Paco a executat un strălucit număr de striptease. Câinii îl escortau lătrând supli şi flexibili.

Aţi hotărât să vă scăldaţi şi voi. Dolores s-a dus să-şi caute de lucru în altă parte, iar Antonio şi cu tine v-aţi dezbrăcat pe verandă, tăcuţi în sfârşit, după atâtea ceasuri de discuţii. Imaginea celor petrecute ce se preciza încetul cu încetul în faţa ochilor tăi avea numeroase lacune greu de umplut şi te-a cuprins o agitaţie neplăcută, semănând cu apăsarea unui lucru săvârşit numai pe jumătate. Ceva important, poate, ţi se scurgea printre degete, şi strădaniile tale de a-l reţine se pierdeau în gol. Înainte de a ieşi din grădină, ai dat pe gât o gură de Fefiñanes de la gheaţă.

Prietenii tăi te azvârliseră în apa verzuie, şi capetele lor se iveau zâmbitoare pe pietrele tăioase de pe mal. Ai aşteptat-o pe Dolores tolănit la soare, fermecat de liniştea profundă a asfinţitului. Soarele dispăruse puţin mai înainte dincolo de munte, şi o ultimă rază roşiatică agoniza printre crengile stejarilor de plută.

— La Barcelona a fost o căldură cumplită, spunea Artigas.

— Treizeci şi opt de grade la umbră.

— În piaţa España au arestat o englezoaică în sutien şi chiloţi.

— Nu era englezoaică, a precizat Paco. Era un englez.

— Pe zi ce trece eşti mai pederast.

— Nu sunt pederast, a protestat el. Sunt un hiposexual.

— Pentru mine e acelaşi lucru, a spus Artigas. *To be or not to be.*

— Apropo, i-a retezat-o Antonio. Ce-aţi făcut cu danezele?

— Ricardo le-a invitat la cină aseară. Întreabă-l pe el.

— Nu-i adevărat. Platnicul ai fost tu.

— Amândoi. În orice caz, mănâncă cât şapte, a spus Dolores. Aţi văzut cum au lins farfuriile?

— Danemarca e o ţară subdezvoltată, nu ştiaţi? a spus Paco, arătând cu degetul spre Antonio. Hei, tu, economistule... Ce spui de miracolul spaniol?

Contactul cu apa călduţă în care se cufunda era ca un balsam pentru el; îşi întindea leneş braţele şi făcea pluta cu privirea îndreptată spre cerul spălăcit şi fără nori. Ricardo, Artigas şi Paco veniseră să-şi petreacă sfârşitul de săptămână cu tine şi, mulţumită ajutorului lor, erai încredinţat că vei mai face un pas înainte în cunoaşterea şi înţelegerea faptelor. Viaţa ta se reducea acum la o luptă solitară cu fantomele trecutului şi de rezultatul luptei depindea — ştiai — lichidarea ipotecii care apăsa viitorul tău îngust şi lăsat la voia întâmplării.

Conştient de primejdie, mergeai cu pas hotărât spre aleatoriul dezastru.

CINCI

Când citea titlurile articolelor din *France Soir* la cafeneaua doamnei Berger, Alvaro se minuna mereu de insistența cu care se tot pomenea de pericolul galben și-i făcea plăcere să-și închipuie ingenioasa stratagemă de infiltrare în candidul și nepregătitul Occident — trimiterea de agitatori în miniatură prin colet poștal, exportul de vicleni și zâmbitori valeți pentru familiile înstărite din Seizième Arrondissement sau cu un Cal Troian al unui pașnic pelerinaj la Lourdes de un milion și jumătate de chinezi, catastrofale preziceri pe care le condimenta cu citate bine potrivite din Spengler, Ortega, Keyserling și Denis de Rougemont. În urma unei călătorii de câteva săptămâni prin Olanda, Belgia, Elveția și Germania occidentală, cu trenuri ce opreau în gări înțesate de emigranți din Galicia, Extremadura, Castilla și Andaluzia, ajunsese la concluzia definitivă că primejdia reală n-o alcătuiau depărtații și nevăzuții asiatici, ci apropiații și tot mai numeroșii, văzuții și ușor identificabilii spanioli.

Moștenitori iluștri ai descoperitorilor Pacificului și cuceritorilor bazinului Orinocului, ai războinicilor nebiruiți

din Mexic şi eroilor din podişul peruvian, porneau să cucerească şi să învingă păgâna, virgina şi neexplorata Europă, cutreierând cu îndrăzneală vasta şi misterioasa ei geografie fără a da înapoi în faţa graniţelor şi a obstacolelor, putându-se măsura cu Francisco Pizarro la traversarea temerară a Alpilor şi cu Orellana în riscanta explorare a Rinului, speologi ce pătrund în puţurile negre foarte adânci ale bazinelor miniere din Nord, ocupanţi ai unor imense complexe industriale renane ce păreau construcţii ale unui reînviat Moctezuma, aventurieri proveniţi din toate colţurile Spaniei, purtători ai bagajului spiritual şi istoric al unei patrii care este o unitate de destin într-un cadru universal şi mamă mândră a nouăsprezece naţii tinere care se roagă, cântă şi se exprimă în limba ei.

La fel ca pe vremurile ce au precedat căderea Imperiului Roman, noii şi fătarnicii invadatori se infiltrau în ţările dezvoltate ale Pieţei Comune escortaţi cu viclenie de o încercată oaste de femei, care, în chip treptat şi sistematic, puneau stăpânire pe bucătăriile, şifonierele şi cămările diverselor burghezii naţionale nemonopoliste şi impuneau pretutindeni *paella* şi uleiul de măsline, supa de usturoi şi *sangría*, extinzând pentru prima oară, după o eclipsă de câteva veacuri, folosirea cotidiană a limbii lui Cervantes în nenumărate cămine străine, prodigios efort de iradiere culturală pentru o ţară cu un venit anual pe cap de locuitor ce nu atinge încă modesta cifră de douăzeci de mii de pesete.

Alvaro îi văzuse mâncând uriaşe franzele cu cârnaţi pe peronul staţiei Haupt-Bahnhof din Frankfurt, mergând cu o valiză de proporţii îngrijorătoare pe rue du Mont-Blanc din Geneva, discutând lista de preţuri de la un bufet de la Zeedijk din Amsterdam — spanioli mărunţi, oacheşi,

dolicocefali, cu frumosul păr cârlionțat care le atrage atât de tare pe anglo-saxone lipit de sprâncene și niște blugi strâmți și decolorați, parcă înadins croiți ca să le scoată în relief fesele de toreadori și dansatori. Membru al sălbaticei turme din stepă, emigrantul îi zâmbea gravului cavaler olandez care încerca să-i povestească pe scurt impresiile din vacanța petrecută pe Costa Brava, spunându-i că, desigur, în Spania se trăiește mai bine decât oriunde, că el a plecat din țară, cum s-ar spune, ca să se plimbe și să vadă lumea largă, și că nimic nu se compară cu soarele, gagicile și vinul din Andaluzia, nu încape nicio discuție, și că dacă el, distinsul olandez, vine din nou pe la noi, atunci el, Francisco López Fernández, din Doctor Pastor 29, Utrera, îl poftește să vină la el acasă cu doamna și cu copiii, și atunci o să vadă ce înseamnă *gazpacho* andaluz, supa cu bucăți de pâine prăjită dată prin ulei și un păhărel de Moriles, iar dacă voiajul se nimerește să coincidă cu bâlciul din Sevilia, ei doi, distinsul domn din Olanda și Francisco López Fernández, o să-și lase nevestele și copiii acasă, pe strada Doctor Pastor 29, și-o s-o facă lată cutreierând cârciumile ca niște bărbați adevărați, fiindcă nu există nimic mai vesel pe lume decât cartierul Triana, nici fetișcane cu mers mai unduios și niște ochi, i-o spune el, Francisco López Fernández, care te bagă-n boală, nu alta.

Ori vorbind tare și agățând fetele pe peronul metroului parizian, cu nelipsitele valize de carton legate cu o sfoară pentru orice eventualitate, arătând călătorilor o hârtie cu adresa unui prieten ori silabisind cu greutate numele stațiilor, compatrioți râioși și fanfaroni care vorbesc ca niște fanți de obor fiindcă s-au încuiat cu o târfă bătrână în closetul unei cârciumi din Halles ori s-au culcat pe zece franci cu o curvișțină știrbă din Boulevard de la Chapelle; spanioli de un

metru şaizeci şi cinci de centimetri înălţime, cu douăzeci şi cinci, treizeci sau treizeci şi cinci de ani de foame şi privaţiuni în spate, care au rătăcit prin toată Spania în căutare de lucru şi s-au adăpostit în cocioabe ori peşteri cu chirie garantată sub trei sute de pesete pe lună, care, din ţara de emigraţie, ţineau legătura spirituală şi umană cu patria-mamă prin intermediul lecturii atente a rezultatelor din campionatul naţional de fotbal publicate în *Marca* sau *Vida deportiva*, intrau pe neaşteptate în grevă pentru a protesta împotriva detestatei bucătării europene fără năut şi se întorceau cu un aer triumfător în comunitatea lor povestindu-şi extraordinarele performanţe sexuale compatrioţilor care-i ascultau cu gura căscată, conştienţi de romantica şi aventuroasa lor condiţie de emigranţi, cu un aparat de fotografiat german sau un superb ceas placat cu aur, simbol al proaspetei lor bogăţii.

În cei zece ani de exil parizian Alvaro cunoscuse toate vicisitudinile unei pasiuni efemere şi devoratoare. Rând pe rând, îi admirase, iubise, idealizase, respinsese, dispreţuise, evitase; intrase în vorbă cu ei în localuri sordide ori în compartimente de tren de clasa a doua, filmase barăcile neprimitoare în care locuiau şi dormitoarele colective, îi invitase acasă la el cu gândul să pătrundă mai intim în viaţa lor şi să le cunoască mai bine problemele, dificultăţile şi speranţele înainte de a începe turnarea frustratului film documentar — invitaţie la care au răspuns masiv, mai întâi individual, apoi familii întregi cu bătrâni şi cu copii cu tot, până au umplut camera de parcă ar fi fost încăperea fraţilor Marx în *O seară la operă* şi au făcut-o pe Dolores să-şi iasă din fire, obosită pe bună dreptate de acele întâlniri folclorice şi absurde care se încheiau de obicei cu o lecţie generală şi cu

nelipsitele chiştoace aruncate pe jos, pahare sparte, spectacole de flamenco şi reclamaţiile mânioase ale vecinilor.

Timp de mai mult de un an Alvaro se străduise să le rezolve problemele, conducându-i pe culoarele de la Préfecture de Police, Bureau de la Main d'Oeuvre ori Caisse de la Sécurité Sociale. Dintr-o pricină obscură, mansarda lui era locul de întâlnire al servitoarelor din regiunea Valencia — femei în haine de doliu care-şi făceau apariţia într-o bună zi cu nelipsitul lor geamantan, coborâte din autocarul de Gandía, şi cărora trebuia să le găsească de lucru în cercul prietenilor săi ori să caute la rubrica de anunţuri din *France-Soir* sau *Le Figaro*. Aşezat pe banca din foişor, cu privirea aţintită la focurile ciobanilor ce fumegau în zare, Alvaro îşi amintea de dimineţile petrecute lângă telefon, propunându-le serviciile vreunei Vicenta unor distinse doamne din Auteuil şi Neuilly care ţineau să se asigure dacă «cette fille a un bon rendement» ori dacă «elle est propre»[1] şi care, când aflau că venea împreună cu soţul ei care n-avea unde să doarmă, îşi schimbau îndată glasul şi întrebau dacă «lui a l'air d'un musulman» ori «quel métier fait-il» cu atâta aprehensiune frigidă şi spaimă delicată, încât Alvaro a răspuns până la urmă că «il ressemble à un prince anglais et il est attaché d'ambassade»[2] şi pusese telefonul în furcă.

Lista de Vicenta şi Vicente parcă nu se mai termina. Puţin câte puţin, Alvaro rărise întâlnirile simulând obligaţii ce nu sufereau amânare, refuzând călduroasa invitaţie de a bea o

---

[1] «Fata asta lucrează cu spor ... ea e curată» (lb. fr.).

[2] «El pare a fi musulman»... «cu ce se ocupă»... «aduce cu un prinţ englez şi e ataşat de ambasadă» (lb. fr.).

sticlă de coniac spaniol cu un zâmbet politicos, dar hotărât. Exaltata lui fraternitate ţinuse exact cât timpul filmărilor neterminate pentru documentar. Începând de atunci, se prefăcea că e absorbit de ocupaţii urgente când era chemat la telefon, nu răspundea la ţârâitul soneriei pe care-l prevesteau paşii lor inconfundabili, dispărea de îndată ce-i vedea dând târcoale în jurul casei. Treaba n-a fost deloc uşoară, dar solicitanţii au înţeles până la urmă. Şi cu aceeaşi asiduitate cu care le căutase înainte tovărăşia, Alvaro se ferise să-i mai întâlnească ori să se afle în apropierea lor, dorind să uite pentru totdeauna de existenţa lor dar nereuşind întru totul — ca în seara când, după o ceartă cu Dolores, se vârâse în pat îndopat cu somnifere fără alt gând decât acela de a obţine câteva ceasuri de odihnă şi, în toropeala dintre somn şi veghe, se trezise brusc la auzul unui glas provenind din rue Vieille du Temple cu un solemn şi foarte spaniol «şi atunci am dat de dracu'» ce avusese darul de a-i alunga definitiv somnul, lăsându-l până în zori într-o stare febrilă încărcată de resentiment, mânie oarbă şi o nesfârşită şi devastatoare angoasă.

Chiar dacă momentul prevăzut pentru manifestaţie era amiaza, nerăbdarea a fost mai puternică decât ei, aşa că şi-au dat întâlnire în staţia de metrou din piaţa Cataluña la unsprezece fără zece minute. Ricardo şi Paco îi aşteptau la o cafenea de pe Avenida de la Luz. La ora aceea galeria era aproape pustie, iar oamenii care se plimbau printre coloane puteau fi număraţi pe degetele de la o singură mână. În local nu era decât o doamnă în vârstă ce înfuleca prăjituri şi doi funcţionari de la căile ferate, îmbrăcaţi în haine de lucru.

Timp de două zile, împreună cu prietenii lui, umpluse oraşul de manifeste. Automobile cu numere schimbate

străbătuseră cartierele muncitorești împrăștiind foi volante, iar la meciul de fotbal și la luptele cu tauri din ajun plouase cu manifeste pe capul spectatorilor. Pe cât se pare, cineva azvârlise un pachet din vârful monumentului închinat lui Columb.

Planul elaborat de Comitetul de Coordonare Universitară era următorul: pe când publicul se concentra în fața chioșcului de ziare din Canaletas, studenții se adunau în mici grupuri pe Santa Ana, Canuda, Buen Suceso și Tallers. Convoiul principal trebuia să înainteze pe Pelayo și să dea semnalul de plecare. După ce s-ar fi strâns laolaltă, manifestanții ar fi trebuit să defileze pe Ramblas în jos până la strada Fernando, îndreptându-se apoi, dacă poliția nu i-ar fi împiedicat, spre Primărie și Camera Deputaților.

Ricardo, Paco, Artigas și sora lui au ieșit din stația de metrou Vergara. Câțiva tineri hippy se postaseră la intersecția Pelayo cu Balmes și, lângă cinematograf, doi polițiști fumau în tăcere, cu automatele pe umăr. Mulțimea fierbea pe trotuarul de vizavi, în fața vitrinelor magazinelor de îmbrăcăminte și încălțăminte. Masa trecătorilor ce se îndrepta spre Rambla de Los Estudios era vădit mai mare decât aceea a oamenilor ce înaintau spre Piața Universității. Ricardo a spus că, fără îndoială, multă lume aștepta o indicație pentru a se aduna în locul stabilit.

S-au amestecat în mulțime și au rătăcit printre oameni, încercând să-i deosebească pe adevărații manifestanți de cei care treceau pe-acolo din întâmplare, străini de extraordinara semnificație a prezenței lor în locul acela. Deocamdată calculul era imposibil și erau nevoiți să se mulțumească cu presupuneri, supoziții, ipoteze, conjecturi. Paco a arătat cu

degetul spre un grup de muncitori și a zis că, după părerea lui, aveau să protesteze negreșit.

În dreptul stației de metrou Pelayo erau postate patrule de polițiști. În colțul străzii un tip cu pălărie și ochelari fumurii observa, nemișcat, necontenitul du-te-vino al oamenilor. Când l-au lăsat în urmă, Ricardo a spus că, nu de mult, cu doar câteva luni înainte, fusese să-i ia un interogatoriu la el acasă.

— E un specialist în problemele de la Universitate. Dacă mergem înainte, o să vedeți cum detectăm noi polițiști în civil postați la colț de stradă.

Mici grupuri de oameni stăteau de vorbă lângă fântâna arteziană. Artigas și sora lui s-au apropiat să asculte ce spun, în timp ce Ricardo și Paco se postau la intrarea în barul Canaletas. Pe peronul central câțiva tovarăși țineau sub observație zona, la fel ca și ei. Cei adunați în grup discutau cu aprindere și, după cât au putut trage ei concluzia, comentau rezultatele de la ultima etapă, eliminatorie, a Cupei Excelenței Sale Generalisimul. Artigas a spus că, probabil, făceau asta ca să înlăture bănuielile.

Au luat-o pe Ramblas în jos amestecați în mulțimea tăcută a trecătorilor. Din când în când câțiva colegi de la Facultate se încrucișau cu ei și-i întrebau nerăbdători din priviri ce aveau de făcut. În colțul Santa Ana cu Canuda erau alte grupuri de polițiști. Ceasul arăta acum ora douăsprezece fără douăzeci.

Au hotărât să se apropie din nou prin strada Tallers. După câteva clipe Artigas s-a întâlnit cu un student prieten de-al lui Antonio care venea cu pas întins din direcția opusă. Foarte agitat — îi tremurau buzele când vorbea —

i-a comunicat că poliția opera numeroase arestări și vreo douăzeci de hippy interceptau tranzitul în Piața Castilla.

— Pe unde vine convoiul?

— Nu știu. Când am șters-o încă nu se formase.

S-au întors pe Ramblas. Acolo tovarășii lor umblau de colo-colo ca și ei, prefăcându-se că se uită la vitrinele magazinelor. Doi studenți de la Facultatea de Farmacie examinau cu luare-aminte bine jucată cărțile poștale ilustrate pentru turiști. Ricardo și Paco plecaseră din barul Canaletas și i-au căutat în zadar printre grupurile care discutau despre fotbal. Traficul era aparent normal. Inspectorul îmbrăcat civil stătea nemișcat la postul lui de observație din colțul străzii.

Numărul fețelor cunoscute creștea văzând cu ochii. Rând pe rând i-a recunoscut pe romancierul R.B., o pereche de pictori abstracți, soț și soție, câțiva angajați de la editura J.M. Grosul manifestanților era greu de identificat în mijlocul mulțimii de chipuri anonime: domnul cu mănuși gri, de pildă, venise acolo ca să protesteze? Tânărul cu geacă de piele care-i făcea ochi dulci vânzătoarei de țigări era cu adevărat un microbist ori un agent camuflat al brigăzii de supraveghere? Soră-sa, care stătea alături de el, suscita și ea presupuneri versatile și contradictorii.

Timp de câteva minute au rătăcit dintr-o parte în alta ca să câștige timp. Mici grupuri de intelectuali și studenți se formau și se destrămau spontan la adăpostul chioșcurilor de ziare și cercurilor de suporteri. În nici unul dintre locurile cunoscute nu existau semne de agitație. Oamenii treceau agale prin fața magazinelor de pe strada Pelayo și, la intersecția Canuda cu Santa Ana, polițiștii rămâneau mai departe în așteptare. Câteva clipe mai târziu a bătut ora douăsprezece în turnul bisericii Belén.

L-au întâlnit pe Antonio în față la Capitol împreună cu Paco și Ricardo. Veneau toți trei din Piața Universității și le-au spus că polițiștii împrăștiaseră convoiul de manifestanți. Studenții răzlețiți se îndreptau spre Canaletas, iar polițiștii le confiscau carnetele multora dintre ei. După părerea lor, nu se făcuseră arestări.

Circulau din nou printre oameni, băgând de seamă descumpănirea și incertitudinea zugrăvite pe fețele lor. Erau vreo sută de studenți și prieteni care mergeau în sus și în jos pe Ramblas, așa cum umblă tinerii și băieții de la țară veniți duminica să se plimbe prin oraș. În cafenelele și prăvăliile din apropiere nehotărâții așteptau zadarnic un semn ca să li se alăture. Suporterii vorbeau încă despre fotbal, iar pe străzile învecinate nu era țipenie de om.

La douăsprezece și douăzeci Enrique a ieșit din stația de metrou cu doi colegi de la Economie, membri ai Comitetului de coordonare: cu gesturi largi și glas tare au încercat să adune lumea în jurul lor. A urmat o scurtă pauză în care universitarii parcă șovăiau. Până la urmă un pumn de oameni s-a strâns în jurul șefilor, iar ceilalți se împrăștiau pe străzile laterale. Îndată unul dintre ei a ridicat o pancartă.

Totul s-a petrecut în câteva clipe: câțiva polițiști în civil s-au repezit la grupul din mijloc și a avut loc un rapid schimb de insulte, ghionturi și pumni. Mulțimea asista la scena aceea fără să reacționeze și, furișându-se printre curioșii de pe margine, Artigas l-a zărit pe Enrique, cu buza însângerată, între doi polițiști. S-au urcat toți trei într-un jeep staționat la colțul din piața Cataluña și au dispărut în mulțime în mare viteză.

S-a simțit, dintr-odată, cu totul pierdut, cufundat în vacarmul glasurilor, în murmurul surd al traficului. Ceasul

arăta ora douăsprezece şi douăzeci şi şase de minute. Abia când s-a întâlnit cu Antonio şi prietenii lui — numai când a surprins stupoarea din privirile lor — a înţeles adevăratele proporţii ale celor întâmplate. Nu-şi putea reveni din uimire şi totuşi nu încăpea nici o îndoială:

Manifestaţia eşuase.

Muşteriii din cafeneaua unde-şi făcea veacul Alvaro aparţineau la prima vedere unui soi deosebit. Situată la jumătatea drumului dintre Pont-Neuf şi Carrefour de l'Odéon, zidurile sale murdare şi rezistente împodobite cu etichete şi afişe pentru Ricard, Suze, Bhyrr, Dubonnet şi Cinzano, opreau şi zăgăzuiau valuri succesive de emigranţi iberici care, azvârliţi într-o bună zi de vicisitudinile vieţii politice, sortaseră, ca într-o diabolică şi ingenioasă cursă cu obstacole, şoselele înţesate şi vasele arhipline ale înfrângerii din 1939, gardurile de sârmă ghimpată, foamea şi păduchii de la Saint-Cyprien şi Argelés-sur-Mer, lagărele de exterminare naziste şi bombele cu fosfor ale americanilor, înainte de a se sfărâma definitiv la izbirea de pereţii aceia şi de a eşua precum vechile corăbii împotmolite al căror drum de ape nu se mai deschide printre mesele acoperite de scrumiere şi pahare goale, tejgheaua de zinc a doamnei Berger cu legendarii săi croasanţi uscaţi, cafetiera astmatică în care pregăteşte searbede café-crèmes şi îngălbenitul şi încreţitul afiş cu textul de la Ivresse Publique.

După cât putuse observa Alvaro, elementele componente ale fiecărui strat istoric menţineau doar un contact superficial cu indivizii din straturile anterioare şi ulterioare, ascultând de o lege de prioritate implicită, însă respectată cu stricteţe. Membrii primului strat, căruia îi aparţinea Alvaro,

erau emigranți politici ori intelectuali care, de obicei, trecuseră Pirineii, cu sau fără pașaport, după o ședere mai lungă ori mai scurtă în închisorile Carabanchel sau Modelo, după anii cincizeci, ca urmare a participării lor la mișcările studențești sau la vreo episodică mișcare de protest, încununate cu un nimb seducător de juvenil și recent exil, de care nu se bucurau cei care — precum însuși Alvaro — se expatriaseră în urma unei dispute de familie, pierderii unei slujbe ori pur și simplu în căutarea unor noi și mult mai primitoare orizonturi. Cel de al doilea strat îi cuprindea pe emigranții acum încărunțiți ai anilor 1944—1950, oaspeți ai lagărelor de la Albatera sau Miranda del Ebro, care traversaseră ilegal granița pentru a se uni cu luptătorii francezi din maquis înainte de eșuata tentativă de invazie a văii Arán ori fugiseră în goana mare când au văzut că se pune preț pe capul lor ca urmare a împrăștierii și lichidării manifestațiilor studențești de către agenții Brigăzii Politico-Sociale în timpul acelor jalnici ani de teamă, secetă, foame și lipsuri. În cel de al treilea strat se amestecau fugarii din Perthus și cei scăpați de la Alicante, îngropați luni în șir pe plajele nisipoase din Languedoc, constructori cu de-a sila ai Zidului Atlanticului, scăpați ca prin minune de camerele de gazare de la Auschwitz, luptători veterani în pierdutul război civil care-i priveau pe ceilalți de sus, așa cum se uită moștenitorul unei averi vechi la afaceristul îmbogățit după război ori aristocratul de viță veche la negustorul înnobilat printr-un titlu pontifical ori ca plată pentru misterioase servicii aduse Regimului. Și, sudând aceste trei și cele mai importante straturi, geologul ar fi putut descoperi resturi de sedimente mai vechi ce se depuseseră în adâncurile neexplorate ale cafenelei după sălbatica represiune care a urmat evenimentelor din Asturias

din anul 1934 ori lupta împotriva dictaturii lui Primo de Rivera, ba chiar, așa cum Alvaro a putut verifica într-o zi, vestigii încă și mai prețioase și depărtate ale agitațiilor sociale din 1919, precum și un exemplar focalizat, unic în felul său, râvnit de colecționari, experți și cercetători, supraviețuitor al memorabilei Săptămâni Tragice care a însângerat în 1919 străzile Barcelonei, un zbârcit bătrânel ce fusese prieten și discipol al lui Francisco Ferrer Guardia, care apărea din când în când în cafeneaua doamnei Berger, sever și disprețuitor ca o divinitate pentru o clipă rătăcită în mijlocul unei bande de ariviști, plebei și ticăloși muritori. Emigrant prin excelență care luase cu sine și pentru totdeauna cheia Adevărului, abandonându-i soartei lor mizerabile pe milioanele de spanioli care, cu deplorabilă obstinație, trăiau, creșteau și se înmulțeau pe aridul, întinsul și sterpul pământ strămoșesc de nenumărate ori blestemat.

Asemenea straturi armonios suprapuse aveau totuși, în pofida firești neînțelegeri ce decurgeau din poziția sa deosebită pe eșichierul vieții istorice și foarte marea varietate de opinii politice, o temă unică și inepuizabilă de conversație comună, Spania, ale cărei boli și eventuale leacuri comesenii credeau că le cunosc în proporție directă cu numărul anilor de exil.

Prima oară când puneau piciorul în cafeneaua doamnei Berger, cei din stratul superior și mai recent se credeau obligați să le explice celorlalți ce se întâmplase în țară până în clipa plecării lor, înainte de a-și da seama că relatarea lor, nu numai că nu interesa pe nimeni, ci constituia pe deasupra o foarte gravă lipsă de tact, scuzabilă, ce-i drept, pentru un exilat ageamiu, neștiutor încă al subtilelor regulamente și legi ce guvernau rigurosul sistem din vechime.

Încetul cu încetul, pe măsură ce entuziasmul lor se răcea, învățau să tacă și să devină atenți și să dea răspunsuri scurte la întrebările bătrânilor, cu modestia firească discipolilor necultivați în fața înțelepciunii și cunoașterii unui profesor ilustru, așteptând clipa potrivită — săptămâni, luni ori ani mai târziu — pentru a-și arcui sprâncenele la rândul lor ori pentru a se scobi în dinți cu o scobitoare ori pentru a răsfoi cu ostentație ziarul în fața năvalnicului și febrilului discurs al expatriatului mai tânăr, dovada incontestabilă a vechimii și pe deplin meritata inserție în noua ordine, emigrați, la urma urmei, cu privire disprețuitoare și glas răgușit, în deplină și solemnă posesie a adevărului istoric pentru rezolvarea rațională a tuturor relelor Spaniei în așteptarea zilei apropiate în care lucrurile se vor schimba și vor putea să se întoarcă triumfal în țară cu comorile experienței acumulate în timpul lungului și profitabilului lor exil.

Evoluția favorabilă a sentimentelor și opiniilor cu privire la Spania își găsea pe de altă parte corespondența exactă în treptata și nemiloasa critică a Franței și a francezilor, ca și cum uitarea tot mai accentuată a defectelor unei patrii depărtate și idealizate s-ar compensa cu descoperirea unor noi și nebănuite vicii în universul real și tangibil în care trăiau, admirație și dispreț perfect paralele și simetrice, într-o fecundă și strânsă legătură cu statutul personal al individului și numărul anilor săi de ședere. Recent sosiții din primul strat erau orbiți de mitul fabricat în întregime la Paris și de lustrul bătător la ochi al anemicei culturi franceze, avizi de iubiri, experiențe și lecturi și, precum însuși Alvaro în perioada întâlnirii cu Dolores, își petreceau orele libere fie la retrospectivele de la Cinémathèque, fie la reprezentațiile pentru

studenți ale T.N.P., fie la conferințele despre artă și literatură de la Sorbona, îndrăgostindu-se de toate fetele blonde din Cartierul Latin și Orașul Universitar, fericiți să trăiască într-un loc unde iubirea era un lucru posibil, uluiți de profunda libertate și independență a femeii franceze (ori germană, ori scandinavă), străduindu-se să articuleze corect sunetele unei limbi ai căror scriitori clasici erau devorați în serie din dorința de a umple repede lacunele unei rigide formații ultracatolice până în ziua fatală în care aveau să descopere pe seama lor virilul orgoliu rasial al bărbatului spaniol, îngroziți dintr-odată de scandaloasa infidelitate a femeii franceze (ori germane, ori scandinave) care uita peste noapte înflăcăratele făgăduieli de iubire și jurămintele eterne pentru a cădea — lucru de neconceput — în brațele unui student italian cu moacă de pederast ori ale unui vlăjgan tuciuriu, bursier din Togo sau Camerun, lăsându-i prăbușiți într-un abis de gelozie, amor-propriu rănit și amărăciune amestecată cu ciudă și deschizându-le brusc ochii asupra adevăratei firi a femeii franceze (ori germane, ori scandinave), atât de deosebite de seriozitatea și tăria caracteristice femeii hispanice, descoperire care atrăgea după sine demitificarea celorlalte valori și punea societatea franceză în bloc pe banca acuzaților.

Din acea clipă naivii fermecați de Franța din primul strat geologic începeau să vorbească disprețuitor despre venalitatea, grosolănia și spiritul mic-burghez al francezilor, renunțau la accentul anevoie dobândit pentru a pronunța sunetul *r* ca spaniolii și cultivau cu fervoare o înfățișare ultranațională alcătuită din favoriți lungi, mustață pleoștită și un nu știu ce dulceag în privire ce le îngăduia să fie identificați la prima vedere în mulțimea lipsită de personalitate, anonimă și

cenușie în mijlocul căreia trăiau. În loc să-și piardă prețiosul lor timp la Cinémathèque, la T.N.P. sau la Sorbona, preferau să se adune, între spanioli, la vetustul local al doamnei Berger și să evoce, în fața unei ceșcuțe de infectă cafea franțuzească, evenimentele istorice care au provocat expatrierea ori să asculte relatările emigranților din a doua ori a treia sedimentare despre ruperea frontului de pe Ebru, luarea localității Belchite sau înfrângerea italienilor la Guadalajara, comparând, într-o conversație substanțială și fluentă, îmburghezirea muncitorului francez, preocupat numai de Citroënul său și următorul concediu de vară cu noblețea și demnitatea neîntinate ale sărmanului muncitor spaniol ori opulența monotonă a rodnicului câmp normand cu slaba perspectivă — albii secate, plopi subțiratici, miriști arse — a tăcutului și asceticului peisaj din Castilia. Nici unul nu mai pomenea cu juvenilă euforie numele lui Baudelaire sau Rimband, și nu vorbea despre femeia franceză (ori germană, ori scandinavă) decât pentru a o ponegri și a-și etala în fața celorlalți mușterii o colecție pitorească de aventuri donjuanești care să dovedească în mod categoric binemeritata reputație de virilitate a bărbatului hispanic, căsătorindu-se până la urmă cu o cinstită și sănătoasă emigrantă spaniolă mamă a viitorilor lor fii, explicând cu bunăvoință exilaților mai tineri rușinoasa debandadă colectivă din iunie 1940 și rolul hotărâtor al spaniolilor în maquis, un prim pas obligatoriu care trebuia să-i facă, mai târziu, să dezvăluie naivilor originile clar teutonice ale filosofiei franceze moderne ori influența decisivă a muzicii lui Wagner asupra operei lui Claude Debussy, să critice lipsa de savoare și concentrarea slabă a unor vinuri renumite numai și numai datorită importului unor mari cantități din podgoriile Priorato și

Rioja, precum și gustul îngrozitor și artificiozitatea dezagreabilă a mult lăudatei cu totul pe nedrept bucătării franțuzești și, după ce își aminteau cu nostalgie de cârnații din Cantimpalos, să decreteze, cu o unanimitate neobișnuită la spanioli, că apă curată și proaspătă și reconfortantă ca apa din Guadarrama nu există, nici pomeneală, nu găsești alta mai bună în toată lumea.

Apa i se scurgea pe tot trupul. Simțea o înțepătură intermitentă în coaste, iar tâmplele îi zvâcneau.

Când a deschis ochii, cei doi bărbați erau tot acolo, așezați lângă arhivă, cufundați în lectura ziarului. Cel cu mustață își pusese haina pe spătarul scaunului și, din când în când, își scutura cenușa țigării de marginea mesei. Lunganul își netezea cu un gest mașinal cutele de la pantaloni. Podeaua era acoperită de mucuri de țigară și aerul înecăcios mirosea îngrozitor a fum.

— Vrei să faci cinste? a întrebat lunganul după câteva clipe. E un jerez a-ntâia. L-a adus Rodríguez ieri de la Economat.

Cel cu mustață a îndoit ziarul și l-a apropiat de lampă. Pe măsură ce citea, buzele lui reproduceau vădit firul frazelor.

— Bine, pune-mi și mie un deget, dar nu mai mult.

Lunganul a turnat vin în cele două pahare, l-a agitat ușor pe al său și a aspirat aroma înainte de a bea.

— E de ajuns mirosul ca să te hrănească.

— Ai văzut? a întrebat mustăciosul, oprindu-se din citit și ducându-și paharul la gură.

— Ce să văd?

— Luis Miguel a obținut cele două urechi.

— Unde?

— La Alicante.

— Mie mi-ar plăcea să-l văd la Madrid sau la Maestranza, a spus lunganul agitând din nou vinul din pahar la un centimetru de nasul său. Cu coarnele pilite și un public de străini, orice novice poate străluci.

— Ascult-o pe asta: «Când a înfruntat al doilea taur, Luis Miguel a izbutit să încheie lupta în mod magistral, ca un artist desăvârșit...

— L-o fi cumpărat pe tipul ăsta.

— ...S-a apropiat de taur de câteva ori și l-a fentat cu figuri de muletă de cea mai bună calitate și a reușit câteva serii de eschive pe mâna dreaptă fenomenale...

— Pe criticii ăștia de lupte cu tauri îi cumperi cu douăzeci de duros și-i faci să scrie orice vrei tu.

— ...la urmă a dat lovitura de grație repezindu-se ca un leu și făcând dovada că e un maestru fără pereche...».

— Află de la mine că un toreador de clasă, ca bunăoară Ordóñez, face dovada măiestriei în arene ca Maestranza ori Ventas.

— Ascultă ce mai spune: «Publicul, ridicat în picioare, răgușit de atâtea aclamații și cu mâinile obosite de atâtea aplauze, a consfințit minunata artă a toreadorului nostru numărul unu. Parfumul figurilor sale va rămâne impregnat pentru totdeauna în nisipul arenei».

— Asta nu dovedește nimic, a spus lunganul, în afară de faptul că tipul a știut să-i ungă mâna. Când l-am văzut la Sevilia, lumea l-a huiduit, iar a doua zi ziarele dădeau vina pe tauri.

Mustăciosul a azvârlit ziarul şi a desenat o spirală din fum de ţigară.

— E grozav jerezul ăsta..., zici că-i de la Economat?

— Rodríguez l-a cumpărat ieri şi, dacă nu suntem pe faţă, ni-l suflă el pe tot.

Lunganul savura încântat conţinutul paharului.

— Află că Luis Miguel al tău e mai curând un actor. Toreadorii de rasă sunt altceva.

— De câte ori l-ai văzut?

— O singură dată. Dar te asigur că mi-a fost de-ajuns.

— Pentru a judeca un artist de clasă trebuie să-l prinzi într-o zi bună.

— Pe toreadorul adevărat îl vezi de cum intră în arenă. Luis Miguel nu e şi nu va fi niciodată un toreador.

— Eu l-am văzut pe Ordóñez la serbările Sfintei Fecioare a Milosteniei şi află că nu m-a impresionat.

— Toreadorul adevărat iese din nimic şi se înalţă prin propriile sale merite, a spus lunganul ridicând glasul. Să ne gândim la Manolete. A început, cum se zice, cu pantalonii rupţi în fund, iar când a murit era milionar.

— Aşteaptă prima coridă şi-o să vezi cine are dreptate.

Mustăciosul a scuturat pe jos scrumul ţigării şi pe neaşteptate s-a întors spre el cu scaun cu tot.

— Hei, tu, isteţule, i-a zis. Îţi plac luptele cu tauri?

— Mie?

— Da, ţie... Cu tine vorbesc.

— Nu ştiu.

Enrique articula cuvintele anevoie. Pe măsură ce-şi venea în fire, durerea din coaste era din ce în ce mai ascuţită.

— Hai, isteţule. Să nu-mi spui că n-ai pus piciorul într-o arenă de tauri... Ai tăi nu te-au dus niciodată la Arena Monumentală?

— Nu.

— Atunci unde naiba se distrează lumea? a întrebat uitându-se lung la el. Îmi închipui însă că i-ai văzut la cinematograf pe Ordóñez şi pe Luis Miguel... În vreun film sau la actualităţi...

— Da, la cinematograf i-am văzut.

— Aha, la cinematograf... Ştiam eu că ascunzi ceva. Aşadar, ai văzut câteva coride la jurnalul de actualităţi, nu-i aşa?

— Da.

— Bine. Aici voiam s-ajung. Ţie care-ţi place mai mult, Ordóñez sau Luis Miguel?

— Nu ştiu... De fapt...

— Hai, nu face pe modestul. Tu plăteai intrarea la cinema, nu-i aşa?

— Da.

— Te aşezai comod şi te uitai la jurnalul de actualităţi, nu-i aşa?

— Da.

— Vezi ce uşor e? N-ai de ce te ruşina. O coridă nu-i nici o crimă. Mie şi prietenului meu ne place mult, nu-i aşa?

— La nebunie, a spus lunganul.

— Amândoi suntem mari iubitori de coride, şi ne interesează părerea ta, i-a spus ţintuindu-l cu ochii lui negri. El e un fan al lui Ordóñez, iar eu îl admir pe Luis Miguel. De ani de zile ne certăm şi nu ne putem pune de acord.

Lunganul s-a ridicat şi s-a întins zgomotos. La lumina lămpii, umbra i se proiecta pe zid, uriaşă.

— Da, a spus. Care-ţi place mai mult?

— Nu ştiu, a spus Enrique. Nu-mi amintesc.

— Nu ne spune că nu-ţi aminteşti fiindcă nu-i adevărat, a spus cel cu mustaţă cu glas convingător. Tu stăteai frumuşel pe scaun şi i-ai văzut, ai putut compara stilurile lor... Hai, isteţule, fă o mică sforţare.

— Nu ştiu.

— Ba ştii. Adevărul e că eşti un băiat sfios şi ţi-e ruşine să vorbeşti... hai, fii băiat de ispravă. Încearcă să-ţi aduci aminte.

— Ordóñez ori Luis Miguel, a spus lunganul.

— Nu te ţine ţanţoş, isteţule. E de ajuns să alegi pe unul dintre ei.

— Ordóñez ori Luis Miguel.

Lunganul făcuse câţiva paşi spre el şi vârfurile bocancilor îi atingeau coastele.

— Hai, gândeşte-te, i-a spus mustăciosul, care se ghemuise pe vine lângă el, binevoitor. Poţi să-mi spui în şoaptă, la ureche.

S-a făcut o scurtă pauză. Dintr-odată parcă s-a prăbuşit într-un puţ şi ochii i s-au umplut de stele verzi.

— Ordóñez, a icnit.

— Aha, vezi? a spus mustăciosul bătându-l uşor pe umăr. Ştiam eu că vrei să ne tragi pe sfoară.

S-a întors spre lungan şi a arătat cu degetul spre Enrique.

— Zice că-i place Ordóñez.

— Adevărat? a întrebat lunganul.

— Da, a bâiguit el.

— Bine, isteţule. O să-ţi facem cunoştinţă cu el.

Picioarele s-au depărtat din nou spre uşa dinspre coridor, şi Enrique a auzit zgomotul cheii în broască. Lunganul a dispărut din cameră şi s-a întors după câteva clipe cu alţi câţiva vlăjgani. Făcând un efort, Enrique şi-a întors capul. Cătuşele i se incrustaseră în încheietura mâinii, iar mâinile îi sângerau, umflate şi livide.

Lunganul aştepta nemişcat în faţa lui, însoţit de doi zdrahoni îmbrăcaţi în echipament de gimnastică. Cel din stânga ţinea un prosop ud pe antebraţ, ca şervetul unui chelner.

— N-ai spus că îl admiri? a întrebat mustăciosul arătând cu degetul spre el. Uite-l aici în carne şi oase şi chiar acum o să te ia în primire... Între prieteni îi spunem Ordóñez... Ăla de lângă el ziceai că nu-ţi place... Noi îi spunem Luis Miguel.

Primul gând, aproape obligatoriu, al spaniolilor care ajung la cafeneaua doamnei Berger, cu capul plin de iluzii şi proiecte şi cu praful Peninsulei Iberice lipit de talpa pantofilor, era înfiinţarea unei Grupări Naţionale de Intelectuali în Exil, obiectiv ambiţios şi depărtat a cărei primă etapă trebuia să constea în publicarea şi difuzarea unei reviste de confruntare şi dialog, deschisă spre curentele politice, intelectuale şi artistice ale lumii moderne. De la sosirea lui la Paris Alvaro asistase la mai mult de zece sesiuni prealabile, discutând ceasuri interminabile titlul, formatul, consiliul de redacţie, bugetul şi colaborările, rupsese vechi prietenii, luase parte la excluderi brutale, redactase ciorne şi prezentări ce se grămădiseră încet-încet în sertarele biroului său, amestecate cu maldăre de scrisori familiale, tăieturi din ziare şi scanări inutile ale unor filme niciodată realizate. Pictori pentru care singura

ispravă era că sunt veri cu Tàpies, profesori prăfuiți și condeieri în solda unor publicații zaharisite, muzicieni ce-și proclamau hotărârea eroică de a nu scrie o singură notă până la căderea Regimului, o întreagă faună ciudată de crustacee închistate în dogmele lor ca niște războinici medievali în armuri grele și strălucitoare, se întâlneau la cafeneaua doamnei Berger ca să discute, să critice, să toace, să dezbată, să pronunțe anateme nemiloase și să redacteze scrisori de injurii, suferind de o megalomanie incurabilă și de o violentă indigestie de lecturi care se traduceau, de obicei, în folosirea unor formule marxiste devalorizate de nenumăratele și contradictoriile lor utilizări ori a unor fraze care începeau invariabil cu prima persoană a singularului.

Orice candidat la postul de viitor președinte al viitorului parlament al viitoarei Spanii desfășura cu aceste ocazii o elocvență găunoasă, repetând la nesfârșit aceleași cuvinte — «acțiuni», «lupte», «mase», «dezvoltare», «oligarhie», «monopoluri», «recrudenscență», «progres» — și, purtat de valul propriei sale oratorii — învățate de la alții ca un Tatăl Nostru și repetate cu înverșunare de el —, enunța dogme răsunătoare și definitive, fraze solemne și teatrale ce creșteau miraculos ca niște flori japoneze, se încolăceau brusc precum un șarpe boa, se cățărau apoi ca niște liane și, gata să-și dea duhul de epuizare, se întindeau încă și mai mult precum plantele agățătoare flexibile și agile, de parcă niciodată, își spunea Alvaro, niciodată însă n-ar fi putut avea un sfârșit.

— Lucrurile sunt gata să explodeze, băieți, anunța ultimul sosit de la Madrid. Atmosfera din stradă e minunată.

Cuprinsul primului număr al defunctei și reînviatei reviste includea de obicei o analiză rău prevestitoare a catastrofalei situații din Spania, un eseu îmbâcsit (cu citate din Engels) în

apărarea realismului, o masă rotundă (şi de plumb) despre angajarea scriitorilor, o antologie de poeme bolovănoase semnate de un nume mai mult sau mai puţin cunoscut, pe care (din întâmplare) Alvaro le păstrase într-un dosar:

Priveşte uşa spartă
a casei,
priveşte spărtura neagră
a patriei.

Ca unui frate îţi vorbesc
despre suferinţele mele,
despre sărmana mamă,
teribila Spanie.

Vai, Miguel, de-ai vedea
lumina întinată
şi stejarul despicat,
te-ar cuprinde jalea.

Sunt desculţ.
Se crapă de ziuă.
Absenţa ta mă doare,
Miguel, îmi sfâşie sufletul.

Paşii încă răsună
în piaţa pustie.
Se aude un tren. Cineva strigă
dinspre mlaştini.

Când va veni Santiago
să mântuie Spania,
moartea ta și năzuințele mele
își vor găsi Patria.

Proiectele acelea — examinate după trecerea atâtor ani — aveau de obicei o viață intensă, dar efemeră. Cel care lansase ideea revistei și echipa viitorilor colaboratori lucrau febril nopți întregi, rupându-și din timpul liber pentru a merge fără folos la tipografii ori pentru a cere zadarnic ajutoare, până în clipa inevitabilă în care, în chip misterios, lucrurile se împotmoleau, întâlnirile se răreau, fără ca cineva să știe precis de ce, și atunci plictiseala, indolența și osteneala se instalau peste tot, motiv pentru care, unul după altul, uitau de făgăduieli și întâlniri, întrerupeau corespondența, amânau la nesfârșit întâlniri importante și decisive. Urma atunci o perioadă intermediară în care, în mod implicit, foștii viitori redactori se fereau să se întâlnească pe cât posibil, oarecum rușinați de propria lor delăsare și temându-se ca nu cumva reproșurile celorlalți să-i silească să se justifice, iar după ce trecea această perioadă, și după ce trecuse o bună bucată de vreme, se salutau din nou cu naturalețe, fără a pomeni nici o vorbă despre revistă și fără să se arate deloc surprinși de faptul că ceilalți nu suflau o vorbă — de parcă proiectul n-ar fi existat în realitate, fericiți că se vedeau și discutau despre câte-n lună și în stele, complici în taină ai unei aventuri frustrate și nemărturisite.

În felul acesta — și într-un interval de timp relativ scurt — Alvaro făcuse parte, în calitate de critic de film, din consiliul de redacție al revistelor intitulate *Cuadernos de Cultura, Hojas Libres, Futuro de España, Cuadernos Españoles, La Piel*

de Toro şi altele cu nume acum uitate, a căror caracteristică esenţială consta în a nu fi fost publicate niciodată — în pofida risipei iniţiale de energie şi de talente — din pricina acestor imponderabile numite lene, descurajare, scepticism şi abulie pe care le produce umeda şi nesănătoasă iarnă pariziană — faleza de care se spărgeau pentru a dispărea valurile succesive de juvenil entuziasm iberic. Încetul cu încetul, pe măsură ce se rupeau rădăcinile care-l ţinuseră legat de copilărie şi de pământ, Alvaro simţise cum se formează pe pielea lui o crustă tare de solzi: conştiinţa inutilităţii exilului şi, în acelaşi timp, imposibilitatea de a se întoarce. Cei patru pereţi ai cafenelei doamnei Berger îl primiseră, ca pe atâţia alţi proscrişi, pentru a-l devora şi a face din el un element în plus din primul strat geologic ce vorbea cu nostalgie despre Spania, pronunţa îngrozitor franceza şi discuta pentru a nu ştiu câta oară cu prietenii lui despre istorica necesitate a unei reviste. După câţiva ani, impermeabilizat acum ca şi membrii straturilor al doilea şi al treilea, învăţase să judece cu detaşare ironică încercările emigranţilor mai tineri şi într-o zi a cărei amintire îi rămăsese întipărită dureros în memorie — în care un grup de recent sosiţi elabora cu conştiinciozitate un nou proiect, s-a dus să caute în birou dosarul în care ţinea sumarele numerelor anterioare şi i l-a încredinţat cu un zâmbet.

În seara aceea, aşteptând-o pe Dolores în vestibulul Şcolii de Arte Frumoase, Alvaro a intuit cu perfectă limpezime că-şi pierduse pentru totdeauna tinereţea.

Ne adunasem trei: Tonet, mărunţelul Cordobez care era nelipsit la plajă, şi cel care vă vorbeşte, Francisco Olmos Carrasco, la ordinele dumneavoastră. În port, domnule judecător, toţi lucrăm curat, fiecare-şi face treaba lui, fără tertipuri şi ascunzişuri, şi

alaltăieri, adică luni, Tonet Cordobezul și mandea am făcut un chiolhan cu Manolo, un barosan din Tarragona care are vreo zece bărci și are un vin din locul lui de baștină vârtos ca sângele de taur; acasă la Manolo, cum vă spun, când ai chef să bei poți să bei cât dorești și nimeni nu rămâne flămând și însetat, de-aia ipochimenul numit Gómez Molina, gălbejitul, adulmecă toate petrecerile și se înființează peste tot unde poate să bea pe degeaba, băgând zâzanie între oameni și defăimând fetele pe motiv că nu-i desfac prohabul așa cum vrea el, domnule judecător, vă jur că-i așa, și, cum vă spuneam, alaltăseară, adică luni, Tonet, Cordobezul și mandea ne plimbam pe strada unde stă Manolo tocmai când el se întorcea acasă, și așa ne-am trezit toți patru mâncând și bând vin, iar Cordobezul avea chef de giugiuleli cu niște fetișcane, și eu voiam să dansez un tangou, și între noi era cea mai bună înțelegere, ca între oamenii mării, când se ivește ipochimenul numit Gómez Molina, cu fața aia a lui tuciurie care te bagă-n sperieți, și nici nu știu cum s-a aprins scânteia și ne-am luat la harță, domnule judecător, din pricina nenorocitului ăstuia, care n-avea ce căuta acolo și venise nepoftit, și care a început să facă glume proaste pe seama nevestei lui Manolo și să spună snoave deșucheate, cum s-a obișnuit să-i spună soției lui, sărmana, cu care se poartă foarte urât, și cum Manolo e prea cumsecade și-i înghite mojiciile, eu, care-mi făceam sânge rău din pricina lui și nu suport să-și bată joc de el, mai ales când e cu nevastă-sa; cum vă spuneam, mă proțăpesc înaintea lui și-i trântesc în față nenorocitului ăstuia, mai ușor, balaoacheșule, că mă calci pe bătătură, și el, chiar dacă o dă înainte cu snoavele lui, se uită urât la mine și-mi zice: tu așteaptă-mă afară, ca să încheiem socotelile, dar Tonet și Manolo ne despart și ne continuăm petrecerea ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, până când Manolo se duce la culcare cu nevastă-sa, iar Tonet, Cordobezul și cu mine ieșim în stradă, cu

ipochimenul ăla care se ține scai de noi, pe numele lui Gómez Molina, și ne trezim că ne poftește să mergem cu el să mai bem ceva și cum i-am zis că nu, face pe surdul și stăruie să facă el cinste un rând într-o bombă din Barrio Chino, și cu toate că-l știam că face urât la băutură și nu vreau să am de-a face cu bădărani de teapa lui, ipochimenul o ținea pe-a lui și-i zice lui Tonet, voi, catalanii sunteți niște neisprăviți, n-aveți boașe, nici mândrie, nici nimic, și ca să nu se îngroașe gluma și mai tare, Cordobezul oprește un taxi și ne pomenim toți trei înghesuiți în mașină cu ipochimenul ăsta, Gómez Molina, care e un vierme, în drum spre cartierul chinezesc, și ce bine-am fi petrecut dacă n-am fi ajuns într-o cârciumă ordinară plină de pungași, prieteni, după câte se pare, cu Gómez Molina, oameni certați cu legea și care se ascund de autorități știind că au fost luați la ochi, iar acolo, chiar lângă Puerto de Santa Madrona, am băut câteva pahare în liniște și pace, când ipochimenului, adică lui Gómez Molina, îi vine chef să cânte: chelnerița, care ține la slujba ei și nu se teme să-i spună verde-n față, îi arată un afiș pe care scrie că e interzis clienților să cânte și să danseze, dar pe tipul nostru îl apucă iarăși pofta de cântat, și atunci femeia îl ocărăște, și Gómez Molina îi înjură de mamă pe catalani, iar patronul, care pesemne e catalan, ne spune: vă scot în șuturi chiar acum pe toți, pui de câțea ce sunteți, chiar așa a zis, să-mi fie cu iertare, domnule judecător, lucrurile au luat o întorsătură urâtă, ce mai, și, ca să nu dăm de bucluc, am ieșit în stradă cu Tonet, când, ce să vezi, Gómez Molina vine și el după noi și iar începe să se ia de ei, că-i așa și pe dincolo, niște cacăfrică, nu știu dacă mă-nțelegeți, și atunci mă uit la el și-mi spun: ia-o mai ușor, că dacă-mi pun mintea cu tine îți piere piuitul și te pupă mă-ta rece, și atunci ipochimenul scoate un șiș așa de lung, și eu, care luasem cu mine pentru orice eventualitate o sticlă de bere, i-o trântesc în cap ca să mă apăr, și fără să fi avut timp să-i clintesc un fir de păr, jur pe ce am mai sfânt, am

țignalul gardianului și pe loc mă înhață doi polițiști și pun bulanele pe spinarea mea și mă lasă lat, domnule judecător, mai mult mort decât viu, cu toate că eu, cu tot respectul datorat autorităților, le spun că nu, nu eu, că sunt nevinovat, că el a început, el, Gómez Molina, care i-a înjurat de mamă pe catalani... Și când mă trezesc, nu-l văd pe Gómez Molina, nici pe Cordobez, acela de v-am spus că stă mai tot timpul pe plajă, nici pe Tonet, ci dau cu ochii de trei nenorociți ca mine, închiși și ei în chichineața în care ne aflam, ce-i, te doare, cumplit, zic, ai răbdare, că ăsta-i doar începutul, mie mi-au dat una în moalele capului și nu m-am putut mișca opt zile, sunt nevinovat, zic, vinovat e un ticălos care-i înjura de mamă pe catalani, dar nimeni nu voia să mă asculte și, cum toți trei tac, îl întreb pe unul dintre ei: tu de ce ești aici, iar el îmi zice: m-au prins cu un pachet de marijuană pe strada San Rafael, și tu, eu, îmi răspunde blondul, eram cu niște franțuzoaice și cu doi prăpădiți care făceau pe ei de frică și un tip din poliția secretă m-a prins fără acte și m-a adus aici, al treilea, cu înfățișare de fătălău, nu-mi răspunde, eu îl mai întreb o dată și zice că n-a făcut nimic, trebuie să fie o greșeală, greșit ești tu, zice ăla cu marijuana, că te văd la coadă la cinema mai fandosit și sclifosit ca mă-ta, și tocmai când începeam să-mi plâng iarăși de milă văd că cineva deschide ușa și apare un ins mai nenorocit ca mine, futu-i mama mă-sii de viață, zice, că n-am parte decât de necazuri și toți mă țin în șuturi, ți-au legat boașele de gât în chip de cravată, asta ți-au făcut, eu dormeam pe Ramblas pe o bancă, nu făceam nimic, și nemernicii m-au luat în primire cu bulanele, asta o să te-nvețe să dormi în patul tău ca toți oamenii, zice ăla cu marijuana, nu vezi că golanii care dorm pe stradă fac impresie proastă în ochii turiștilor, că doar acum ce mai, când nici nu te-aștepți ne primesc ăștia în Piața Comună, în Cloaca Comună, unde te-aș băga pe tine, zice ăla cu rana, și ușa se deschide din nou și intră un

țigan beat mort cu hainele încleiate de vărsături, vreau să vorbesc cu domnul comisar, zice fantele, mi-a spus să-l caut ca să stăm de vorbă, zi-i că am ceva foarte important să-i spun, nu-ți face griji, îngerașule, zice ăla cu marijuana, stai liniștit și aranjează-ți frumos buclele și dă-ți cu coldcremă pe față că vin reporterii să te tragă-n poză din față și din profil pentru jurnalul de actualități dacă nu ți-au făcut fișă data trecută, filfizonule, și pe țigan îl podidește plânsul, și atunci ăla cu marijuana se apropie binișor de el pe la spate și face niște mișcări înainte și înapoi dând în același timp din coate ca și cum ar vrea să-l încalece, lasă-mă-n pace, zice tinerelul, vreau să-l văd pe domnul comisar, cât timp o să ne mai țină aici, zice ăla cu franțuzoaicele, nimeni nu-i răspunde, și tinerelul începe să izbească în ușă cu pumnii, iar ăla cu marijuana zice că la nouă vin să ne ia cu camionul ca să ne ducă la comisariat, de ce la comisariat, ca să ne facă fișe, zice ăla cu marijuana, întâi te trag în poză și pe urmă te pun să cânți la pian... Când mă trezesc e trecut de nouă și mă doare tot corpul, și gardianul deschide ușa și coborâm în stradă doi câte doi cu cătușe la mâini, camionul e plin, și când intrăm noi cei dinăuntru vociferează și ne înjură de mamă, și un tip sulemenit și cu floare la butonieră arată cu degetul spre tinerel, ia te uită cine-i aici, zice, ăsta-i Fabiola în carne și oase, și când pornește camionul ne hurducă pe toți, deși suntem înghesuiți ca sardelele, și cătușele îmi intră în carne, și la fiecare oprire mai ridică alții ca noi, și-i îndeasă, și n-avem aer, nu mai împingeți, nenorociților, zice ăla cu marijuana, iar la comisariat ne pun pe trei rânduri, alinieee-rea, și ne iau pixurile, șireturile de la pantofi, ceasurile și curelele, unde-i domnul comisar, zice tinerelul, și când coborâm în subsol, dăm de un băiețandru care merge de-a bușilea, sprijinit de subsuori de doi polițiști, cum l-au pocit, măiculiță, e tot o rană, ne spune ăla cu marijuana, ăsta-i student, alaltăieri au pescuit câțiva în fața barului Canaletas, și gardianul ne îmbrâncește în temniță, și mă agăț de

gratii, sunt nevinovat, zic, vinovat e ticălosul de Gómez Molina, care era beat şi i-a înjurat de mamă pe catalani...

Într-una din primele dăţi când se ducea la cafeneaua doamnei Berger, Alvaro a fost invitat la un miting organizat de vechile partide republicane, al cărui scop era, după cum a citit într-o broşură tipărită în condiţii modeste la un aparat de copiat, «elaborarea unei politici de bună înţelegere şi acţiune comună care să pună capăt imediat şi pentru totdeauna funestelor disensiuni interne create de exil». Convocarea era sprijinită de douăzeci de personalităţi cândva foarte cunoscute, reprezentând, la rândul lor, grupări precum Stânga Republicană, Partidul Republican Federal, Uniunea Republicană, Stânga Catalană, Partidul Republican din Galicia şi chiar o Alianţă Democratică Valenciană Secţia Externă (ceea ce îngăduia să se presupună existenţa nebănuită a unor complexe, subtile şi misterioase ramificaţii ale sus-numitei organizaţii în interiorul acelei provincii).

Timp de câteva ore Alvaro rătăcise dintr-un capăt într-altul al Cartierului Latin în compania unei onirice şi nebuloase făpturi olandeze îndrăgostită de alcoolul normand, arta africană şi ştiinţele oculte pe care o cunoscuse întâmplător la o coadă în Foyer de Sainte-Geneviève şi care, între două pahare de *p'tits calva* şi într-o limbă cu totul de neînţeles, îl târâse, rând pe rând, la Cinemateca de pe rue d'Ulm (chiar în momentul în care se închidea casa), la o conferinţă de la Club de 4 Vents despre «La cybernétique et l'homme moderne»[1] (în timpul căreia fata a tras un pui de somn, şi pe

[1] Cibernetica şi omul modern (lb. fr.).

urmă a aplaudat intempestiv când s-a trezit, întrerupându-l pe vorbitor în mijlocul discursului) şi o întrunire organizată de U.N.E.F. pentru a protesta împotriva mesei insuficiente de la cantinele studenţeşti (manifestaţie dispersată de Prefectura Poliţiei cu lovituri, pietre şi bâte, care a avut darul de a o scoate din toropeală) înainte de a-l duce într-un ciudat cenaclu literar plin de palizi tinerei cu ochi de gazelă şi a dispărea în sfârşit, în mod brusc şi definitiv, lăsându-l faţă în faţă cu o redutabilă doamnă de vreo şaizeci de ani, cu gene false şi părul oxigenat, care, după un forţat schimb de zâmbete şi după ce încercase zadarnic să-l abordeze cu un «et vous écrivez aussi, sans doute»[1], când a aflat naţionalitatea lui Alvaro a exclamat surprinsă şi încântată «Ah, c'est bien d'être Espagnol»[2] cufundându-l, dintr-odată şi în chip iremediabil, într-un dezolant abis de angoasă, confuzie şi perplexitate.

Restul — trecerea obligatorie pe la cafeneaua doamnei Berger şi după aceea participarea la mitingul partidelor republicane — fusese consecinţa logică a unei după-amieze ce începuse sub auspicii atât de nefericite. Fără să ştie prea bine cum — cu trupul încă înfierbântat în urma paharelor de *p'tits calva* — Alvaro s-a trezit, când şi-a mai venit în simţiri, în uşa unui local aparţinând Academiei de Ştiinţe din Paris, în vestibulul căruia trona bustul prăfuit al unui bărbat distins cu jachetă şi perucă, sub care se afla inscripţia: «Georges Louis Leclerc de Buffon, Montbard 1707 — Paris 1788». Alţi spanioli, înfofoliţi cu paltoane şi impermeabile puţintel roase, aşteptau parcă sosirea unor întăriri fără a se

---

[1] Şi dumneavoastră scrieţi, fără îndoială (lb. fr.).

[2] Ah, e bine să fii spaniol (lb. fr.).

hotărî să intre încă în neprimitoarea și recea sală de conferințe, împodobită, pentru acea împrejurare, cu drapelul roșu, galben și violet al Republicii din 1931.

Alvaro a luat loc într-unul din locurile libere din primele rânduri și și-a plimbat privirea de jur împrejur. Persoanele din asistență — vreo sută, poate mai mult — depășiseră limita vârstei mature, și Alvaro a situat media lor de vârstă la limita de șaizeci de ani. Îi cunoștea din vedere pe câțiva fiindcă îi întâlnise la cafeneaua doamnei Berger: bătrânul colonel Carrasco, care ținea socoteala minuțioasă a salariului său din aprilie 1939, recalculat potrivit creșterii progresive a costului vieții, rod al devalorizării pesetei și avansării lui la gradul de general de corp de armată, în conformitate cu promovarea normală a categoriei sale, pentru ziua în care avea să se restabilească în sfârșit legalitatea republicană; un fost ministru al Marinei Comerciale al Guvernului în exil despre care bârfitorii din cafenea susțineau că are acasă o superbă flotilă de nave de jucărie pe care o lansa la apă solemn în baie, doi anarhiști aragonezi prieteni din copilărie de-ai lui Durruti. Când l-au recunoscut, l-au salutat cu o înclinare a capului. Originea socială și profesia celorlalți erau greu de stabilit. Cei doi domni din primul rând erau îmbrăcați cu grija dichisită a unor comis-voiajori. Lângă Alvaro stătea un bătrân care-și scotea un muc din nas cu o batistă roșie. Mai erau acolo câteva femei și un tânăr încotoșmănat într-o scurtă de catifea reiată.

În clipa în care s-au aprins luminile de la tribună cineva a aruncat din spate un pachet cu manifeste care au căzut ca ploaia peste restrânsa asistență, în timp ce, profitând de zăpăceala care s-a stârnit, făptașul se strecura spre ieșire. Alvaro înșfăcase o foaie din zbor și a citit: «SĂ NU

ACCEPTĂM MANEVRA DE DEZBINARE». În același timp s-a auzit un zgomot de pași grăbiți și câțiva dintre cei de față s-au ridicat și au alergat după fugar, iar un individ cu glas puternic se cățăra pe estradă cu o vioiciune neobișnuită pentru anii lui și îndemna publicul să-și păstreze sângele-rece: «Doamnelor și domnilor, tovarășii, vă rugăm din suflet să scuzați acest regretabil incident care, din nefericire, nu e fapta unui individ izolat, ci a unui grup de politicieni venali ce-și văd amenințată situația comodă de expectativă și inactivitate de inițiativa noastră de a restaura spiritul inițial de bună înțelegere și prietenie între forțele cele mai autentice ale exilului». Au răsunat câteva aplauze — foarte puternice, ca pentru a compensa faptul că erau puține — iar vecinul lui Alvaro s-a urcat cu picioarele pe scaun și a repetat de câteva ori: «E o provocare inadmisibilă». Colonelul Carrasco perora cu însuflețire în mijlocul unui grup de doamne și-l amenința cu bastonul pe făptașul acelei mișelii. Fostul ministru și anarhiștii aragonezi se alăturaseră nucleului de urmăritori și vociferau. «Liniștiți-vă, domnilor, liniștiți-vă, nu contenea cu sfaturile bărbatul de pe estradă. Actul de vandalism la care am asistat nu trebuie să tulbure seninătatea spiritului nostru și nici să ne facă să răspundem la violență cu violență. Motivul prezenței noastre în această sală constă în dorința de a rupe cercul vicios de vrajbă și gâlceavă care paralizează forțele politice din exil, pentru a oferi eroicului popor spaniol ceea ce de douăzeci de ani așteaptă de la noi, adică o platformă unitară care să excludă elementele separatiste ce trag foloase din sângele și suferințele maselor pentru...»

Aplauzele zgomotoase ale publicului l-au împiedicat să continue. Pe estradă apăruse un omuleț mărunt, chel, cu

ochelari, escortat de alți doi bătrâni îmbrăcați în haine negre ca și el și, în timp ce ultimii sosiți din vestibul se strecurau pe furiș în sală, bărbatul cu glas tunător s-a întors zâmbitor spre cei trei și a anunțat: «Avem printre noi pe unul dintre marii făuritori ai Constituției din 1931, luptător neînfricat pentru invincibila cauză republicană, faimosul polemist cunoscut în întreaga lume, distinsul domn Carnero». Aplauzele au răsunat și mai puternic, iar domnul Carnero a salutat în dreapta și în stânga înainte de a se instala la pupitru și a scoate un maldăr de hârtii din buzunarul de sus al sacoului. Bărbatul cu glas tunător a așteptat să se facă din nou liniște și a trecut la prezentarea oratorului. Și-a început discursul spunând că oratorul n-avea nevoie de nici o prezentare, fiindcă era vorba despre un om iubit și admirat de toți pentru noblețea lui sufletească și claritatea de cristal a ideilor sale. Domnul Carnero, născut în sânul unei familii foarte sărace din provincia Orense, cunoscuse din copilărie suferințele și nedreptățile impuse diferitelor naționalități spaniole de puterea feudală a unei monarhii obscurantiste și retrograde. Domnul Carnero a lucrat pământul de la opt la cincisprezece ani pentru a ușura situația dramatică a părinților săi și învățase să citească și să scrie mulțumită bunăvoinței și sprijinului de care s-a bucurat din partea lui Eliseo Sánchez, învățător de țară adept al ideilor de libertate care, pe când tânărul Rafael nu împlinise încă doisprezece ani, i-a pus în mână o carte a neuitatului Bakunin, a cărei lectură a însemnat o adevărată revelație pentru băiat, episod magistral povestit chiar de domnul Carnero în cartea sa de amintiri *Cum s-a călit un luptător*, tipărită în Mexic și difuzată într-o mulțime de țări. Începând de la acea dată domnul

Carnero pătrunsese cu mare stăruință și profunzime în opera celor mai importanți autori și publiciști revoluționari intelectual pentru lupta pe care avea să-i călăuzească viața. La optsprezece ani, abia sosit la Madrid, fără alt bagaj în afară de mâinile lui bătătorite de muncitor cu sapa și inima lui înflăcărată de patriot, face cunoștință pentru prima dată cu umezeala temnițelor de sub regimul monarhic. Domnul Carnero visează o Spanie fără lanțuri și la amenințările brutale ale zbirilor lui Maura răspunde cu neînfricarea lui de luptător hotărât și integru, într-o luminoasă scenă reprodusă în primul volum al Memoriilor sale pe care toți cei de față și-o aduc aminte fără îndoială. La douăzeci și trei de ani, domnul Carnero publică în ziarul *La Batalla* un articol violent în care denunță fără cruțare crimele săvârșite de biserică împotriva cauzei poporului spaniol și, de atunci, biografia lui și rodnica lui activitate de publicist se contopesc într-o singură existență închinată triumfului idealurilor republicane și libertății. Tot restul, lupta lui împotriva dictaturii lui Primo de Rivera, rolul strălucit jucat în momentul proclamării Republicii din 1931, neobosita lui opoziție față de rebeliunea pretoriană din 1936, mai întâi în tranșee și apoi în exil, sunt acum de domeniu public, căci gloria domnului Carnero nu cunoaște limite și granițe, și chiar autorul a descris toate acestea, ca să dea un exemplu și o îndrumare pentru noile generații, în scrierea sa multlăudată de critica cea mai exigentă din întreaga lume *Noaptea întunecoasă a Spaniei*. De aceea prezența domnului Carnero în sală constituie prin ea însăși un simbol. Un simbol al Spaniei înflăcărate și fraterne care va fi neîndoielnic Spania de mâine în ziua în care forțele din exil vor hotărî să se unească pentru

a elibera naţionalităţile spaniole de despotica şi sângeroasa dictatură ce le subjugă.

A răsunat o nouă şi prelungă salvă de aplauze, iar domnul Carnero a salutat publicul cu o uşoară plecare a capului, şi-a potrivit cu grijă ochelarii pe nas şi a căutat ceva în vraful de hârtii pe care-l pusese pe pupitru.

«Doamnelor şi domnilor, a spus cu un glas atât de puternic, încât, timp de câteva clipe, Alvaro a avut impresia că vorbea în faţa unui microfon. Cronicarii povestesc că, la o vârstă înaintată, Michelangelo a fost văzut într-o zi de ianuarie mergând pe străzile Romei ţinându-se de ziduri. A fost întrebat unde se duce înţepenit de ani şi de frig; a răspuns pe un ton cât se poate de firesc: merg la şcoală, ca să văd dacă pot învăţa ceva. Joaquín Costa, divinul Maestru, sexagenar acum şi schilodit de mielită, a fost invitat la Madrid ca să facă un raport în Camera Deputaţilor împotriva uneia dintre legile infame pregătite de spiritul îngust al adepţilor lui Maura. Chiar de la gară şi înainte de a merge să se spele pe faţă la restaurant, sublimul invalid a fost dus la Ateneu, unde prietenii l-au găsit cufundat într-un vraf de cărţi...» După ce a trecut primul moment de surpriză, Alvaro a tras cu coada ochiului la reacţia celor de faţă, toropit încă de pe urma oboselii şi mahmurelii provocate de paharele de *p'tits calva*. Autorul prezentării şi cei doi însoţitorii ai domnului Carnero se aşezaseră în dreapta estradei şi ascultau curgerea lentă a discursului cu o expresie de linişte extaziată. Alături de Alvaro, bătrânelul cu eşarfă roşie zâmbea şi el cu aceeaşi încântare. Colonelul Carrasco asculta împietrit de atenţie, cu mâinile sprijinite de măciulia bastonului său cu şis. Cele două vecine ale sale dădeau din cap a încuviinţare şi, din

când în când, schimbau priviri duioase de complicitate. Simțindu-se exclus de la acea comuniune frățească, Alvaro a spionat din nou cu coada ochiului chipul transfigurat al fostului ministru al Marinei Comerciale, privirea respectuoasă a anarhiștilor aragonezi, rictusul de beatitudine al tânărului cu jachetă lungă de catifea reiată. În sala răvășită tăcerea era serafică, aproape euharistică, și glasul răgușit al domnului Carnero tremura în aer rând pe rând melodios, incisiv, grav, dramatic, zeflemitor: «Inteligența dumitale e lipsită de delicatețe», i-a spus cândva lui Luis Bonafoux un cititor fandosit, cu grimase de elev al unui colegiu iezuit. La care uriașul portorican al insulei antiliene și al cafenelei cu același nume din Puerta del Sol: «Important pentru mine e să am o minte luminată cu viziune amplă și capacitate de pătrundere, iar restul mă lasă rece». Restul, într-adevăr, se străduiește omul să-l dobândească ori îl primește de pomană. Julio Ferry zicea că atunci când ai geniu întotdeauna ajungi rău. «Inerția și apatia nu sunt dovezi de bunătate, ci de renunțare și demisie: adică, de negare de sine și evitare a celorlalți; de a face eschive de toreador în fața moralei și a da dovadă de lipsă de respect față de împrejurări. Cronicarul politic trebuie să posede temperamentul goticului flamboaiant și al unei păduri tropicale. Trebuie să poată contopi permanent într-o îmbrățișare strânsă gândirea și sentimentul. Și să pornească de la premisa că politica e o activitate militară și militantă. Simetriile delicate, dichiselile afectate sunt potrivite la un salon de coafură ori la o sindrofie de maimuțe sulemenite. Sunt de prisos însă în arenă sau pe un ring, unde se discută problemele de care depinde uneori soarta unui secol sau a unei țări și acum chiar a unui întreg eșantion zoologic din

arca lui Noe...» Publicul asculta în extaz, iar Alvaro i-a examinat din nou pe cei trei bărbaţi de pe podium, colonelul Carrasco, bătrânelul cu eşarfă roşie, fostul ministru al Marinei Comerciale, anarhiştii aragonezi şi tânărul cu jachetă lungă de catifea reiată, înainte de-a întoarce la rândul său ochii şi a se lăsa în voia efluviului magnetic al discursului, nespus de fericit de acel neaşteptat prilej de a se integra într-un univers de neînţeles, dar real, după eşuatele sale incursiuni la coada de la un cinematograf, la o conferinţă despre cibernetică, la mitingul studenţesc al U.N.E.F. şi la extravagantul salon literar, cu stomacul, fruntea şi ochii impregnaţi de *p'tits calva*, aflându-se pe aceeaşi lungime de undă cu acele femei şi acei bărbaţi cuprinşi de admiraţie, respect şi atenţie care zâmbeau tainic, dădeau aprobator din cap şi se observau reciproc cu complicitate, legănat de glasul bine timbrat şi modulat al oratorului: «Drumul drept şi sigur pentru a ajunge unde voia Claret nu e acesta. Brahmanul contemplativ ce aspiră să mântuiască miriade de fiinţe ce atârnă de ombilicul său şi-a greşit drumul. Calea pentru a forţa mersul Istoriei ne-o dau reacţiile viscerale, nu vorbele. În urmă cu un pătrar de veac o mână de oameni inimoşi au vrut să repete în Spania minunea săvârşită de Moise, când a lovit stânca vrăjmaşă cu bagheta magică a tuturor vracilor şi a făcut să ţâşnească din ea un izvor de apă vie. Mai mult decât proroci şi ghicitori în palmă, spaniolii aceia erau personaje ale lui Meunier. Porneau de la ideea că vorbele sunt ca nişte seminţe; că a vorbi e un act semnificativ şi a scrie înseamnă a acţiona. Cu bagajul acestui decalog inovatorii la care ne referim s-au înhămat la treaba anevoioasă de a schimba cursul istoriei din ţara noastră. Panorama care se

întindea în jurul lor nu era dătătoare de optimism, totuși solul era un gheţar; cerul, o negură împietrită; aerul pe care-l trăgeai în piept, un mesager al pneumoniei. Ţăranii din generaţiile anterioare, sătui să se tot lupte cu un pământ nerodnic, azvârliseră cazmalele şi stăteau cu mâinile-n sân... Miracolul se petrecuse până la urmă, şi Alvaro, cu ochii deschişi spre fericirea lui interioară de nedescris, se simţea legănat şi răsfăţat, pătruns şi posedat, pur şi simplu învăluit de glasul persuasiv al domnului Carnero, cu intima şi ameţitoarea certitudine de a se şti membru al unei colectivităţi umane bazată pe un pact solid, chiar dacă era necunoscut, deplângând doar faptul că neguroasa fată olandeză nu era acolo pentru a încununa acel banchet al păcii, prieteniei şi camaraderiei cu chezăşia prezenţei sale salutare şi diafane, vegetale şi reparatoare. «O Monarhie doldora de făgăduinţe măgulitoare — continua să peroreze glasul —, restaurată în orice nou oraş Sagunto, înainte de orice liber, clar şi chibzuit răspuns al corpului electoral, adică al oricărei populaţii majore şi de ambe sexe e pur şi simplu inadmisibilă. Ar fi o bătaie de joc pe care, după tot ce a suferit spaniolul de rând, nevoit să accepte ştirbirea demnităţii lui de om şi de cetăţean, n-o va putea suporta niciodată. De aceea e mai bine să rămânem în impasul de azi, care, oricâte dezavantaje ar prezenta, poate suscita nelinişti interne şi ajutor din afară, în stare să accelereze remedierea situaţiei. Altminteri, menţinând o situaţie politică în fond identică, ar creşte înăuntru şi în afara ţării nemulţumirea paralizantă a înşelătoriei. Ar fi lovitura de graţie dată oricărei speranţe de autentică şi democratică normalitate. Şi doar facem destul şi aşa, republicanii care, de dragul păcii şi dând frâu liber voinţei

Națiunii, dintr-un respect strict pentru jocul democratic și eliberator, am renunțat la prioritatea absolută care în principiu ne revine și am acceptat să ne înfățișăm, în condiții de paritate cu alt regim, în fața tribunalului constituant al Națiunii pentru a obține din partea lui, așa cum sperăm, confirmarea dreptului nostru...». În momentul acela nu mai avea nevoie să deschidă ochii și să-și plimbe privirea pe deasupra auditoriului, fiind sigur că ar fi citit pe chipul celor trei bărbați de pe estradă, al bătrânelului cu eșarfă roșie și al fostului ministru al Marinei Comerciale, fermecat și el cu totul de melodioasa psalmodiere ce se desprindea de pe buzele oratorului, precum spectatorul neofit al unei inițieri rituale ori al unei reprezentații într-o limbă necunoscută, mulțumit că a putut să-și încheie ziua printr-un act de fraternitate de neuitat, în pofida gustului neplăcut lăsat de *p'tits calva* și regretabila absență a tinerei olandeze, pe care ar fi dorit s-o strângă în brațe cu pasiune, pe când domnul Carnero, cu gesturi largi și hotărâte, își urma neobosit discursul său elevat și paradisiac: «Trebuie să ne stabilim imediat în curata și preaiubita noastră Republică. Dacă asta e imposibil, din pricina unor presiuni politice, atunci, înainte ca țara să poată hotărî în liniște, trebuie să ieșim din impas cât mai repede. Încotro ne îndreptăm? o să mă întrebați... Spre o situație care, neputând fi deocamdată nici Monarhie, nici Republică, neputând să aibă o formă instituțională precisă, trebuie să fie obligatoriu interimară, tranzitorie, consacrată exclusiv restabilirii unei esențiale și generice ordini democratice în perioada la sfârșitul căreia poporul, în mod pașnic, conștient și liber, va putea să-și aleagă, odată cu forma instituțională pe care o va socoti mai potrivită, reprezentanții care să-i dea

contur, s-o articuleze şi s-o instaureze trainic, la lumina zilei şi în acord cu voinţa ţării...».

Transportul la înălţimi dumnezeieşti — Serafim, Heruvim, Tron, Stăpânire, Principe, Putere şi Virtute împreună — Alvaro nu băgase de seamă când se deschisese larg uşa — cu ochii din fericire închişi şi gustul amar în gură din pricina acelor *p'tits calva* — până când paşii pe care a început să-i audă au dobândit o intensitate alarmantă şi, la fel ca ceilalţi oameni din sală, şi-a întors capul pentru a descoperi cu revoltătoare uimire un grup de indivizi care, strigând din toate puterile «Jos sectariştii» şi «Mumii de muzeu», încercau să-şi croiască drum spre podiumul unde domnul Carnero vorbea fără să fie auzit, dărâmând scaune şi împrăştiind prospecte pe foi volante ce cădeau peste asistenţă, în mijlocul unui asurzitor vacarm de ţipete, insulte, îmbrânceli şi pumni.

— La pensie!

— Asta-i o nelegiuire!

— Separatiştilor!

— Afară, neruşinaţilor!

— La Muzeu cu voi!

Vacarmul de glasuri sporea, şi Alvaro, luat de valul combatanţilor, a întrezărit figura maiestoasă a colonelului Carrasco, care, cu prestanţa unui ofiţer abia ieşit de pe băncile Academiei Militare, învârtea vitejeşte în faţa duşmanului impunătorul său baston cu şiş. Publicul forma o baricadă pe coridor şi, renunţând să ocupe tribuna, invadatorii s-au repliat încet-încet îndreptându-se spre ieşire. Bătrânul cu eşarfă roşie îl prinsese pe unul de grumaz şi-l zgâria îngrozitor cu unghiile mâinilor lui zbârcite şi

slăbănoage. În ușă a avut loc un ultim schimb de pumni și înjurături, urmat de o nouă și bogată ploaie de prospecte. Înainte de a dispărea cu totul, cineva a azvârlit cu un ou clocit care s-a spart cu o precizie uimitoare și, după ce a descris o parabolă perfectă, s-a izbit de vraful de hârtii ce acopereau severul și aproape liturgicul pupitru al conferențiarului.

Domnul Carnero și-a plecat capul covârșit parcă de acel dezastru liniștit. După expulzarea agresorilor, oamenii strigau și discutau fără să țină seamă de cuvintele liniștitoare ale autorului prezentării, care, cu gesturi și invocări patetice, îi îndemna să-și păstreze calmul.

— Tovarăși... Spiritul de concordie ce însuflețește această zi măreață...

— Constituția din 1931 e literă moartă, striga fostul ministru al Marinei Comerciale, cocoțat pe un scaun. Dacă vrem să renaștem din cenușa trecutului...

— Poporul spaniol are cuvântul.

— Erorile noastre ne obligă să...

— Numai unitatea națională ne va permite să răsturnăm...

Larma creștea necontenit și câțiva oratori se interpelau cu strigăte, gesticulau plini de importanță și expuneau de la tribune improvizate programe politice diferite și contradictorii. Autorul prezentării bătea din palme într-o ultimă și disperată încercare de a se face auzit și a profitat de o clipă de liniște pentru a proclama cu glas dramatic:

— Să fim sinceri... Emigrația n-a avut lideri de anvergură care să poată aduna în jurul lor forțele dezorientate și risipite care...

— Cum să nu aibă lideri!

Cuvintele acestei întreruperi au răsunat ca un tunet, şi Alvaro a văzut un bărbat de vreo şaizeci de ani care, cocoţat şi el pe un scaun, îşi arăta indignarea cu o serie rapidă de gesturi şi atitudini caracteristice pentru un om obişnuit să se exprime corect în public.

— Dar eu ce sunt?

Toţi tăceau, ascultându-i glasul poruncitor şi, cu privirea tulbure, Alvaro s-a uitat cu băgare de seamă la pumnul lui strâns şi venele umflate şi albastre de la tâmple.

— Eu, care în alegerile parlamentare din 1933 am obţinut în circumscripţia mea din Manzanares o majoritate de şase mii cinci sute de voturi faţă de candidatul reacţiunii sprijinit de...

O râgâială provocată de *p'tits calva* mai puternică decât celelalte îl silise să dea fuga în vestibul şi, fără a mai avea timp să ajungă la toaletă, Alvaro a vomitat timp de câteva minute bune cu fruntea sprijinită de soclul ce susţinea bustul lui *Georges Louis Leclerc de Buffon, Montbard, 1707 — Paris, 1788* sub privirile compătimitoare ale unei femei bătrâne îmbrăcate în negru, ce arăta de parcă ar fi făcut parte din *l'Armée du Salut,* care — nimerită din întâmplare în sala Academiei de Ştiinţe, şi căutând ieşirea cât mai repede, speriată cum era de neînţelesul şi zgomotosul spectacol — îl bătea prietenește pe umăr repetând cu un inconfundabil accent rusesc: «Alors, jeune homme, ça ne va pas?»[1].

Îşi dăduseră întâlnire la cafeneaua din colţ, la câţiva metri de casa avocatului. Când au sosit Artigas şi Paco, Antonio se

[1] Ce-i tinere, te simţi rău? (lb. fr.)

plimba în sus și jos pe trotuarul de vizavi fumând nerăbdător o țigară. Când i-a zărit le-a făcut semn cu mâna în chip de salut și a traversat strada. Impermeabilul său de culoare închisă și servieta îi dădeau un aer caricatural de conspirator.

— Dac-aș fi polițai, te-aș aresta pe loc ca suspect, i-a spus Paco. Nu puteai să te îmbraci altfel?

— Cum naiba vrei să mă-mbrac?

— Ai fi putu cel puțin să te tunzi... Cu mutra ta de pește, o să pui copoii pe urmele noastre.

— Am o înfățișare complet nevinovată, a spus Antonio. În autobuz erau doi polițiști chiar lângă mine, și eu m-am distrat scoțând din servietă foaia cu semnături. Chiar sub nasul lor.

— Mai distrează-te tu așa și-o să vezi ce pățești. Dacă te înhață, te rad în cap, poți fi sigur.

— Ce se mai știe de Enrique? a întrebat Artigas.

— Nimic.

— Sora mea s-a dus s-o vadă pe maică-sa și știi ce i-a spus? l-a întrebat Artigas privindu-l țintă în ochi. I-a intrat în cap că numai tu ești vinovat și nimeni n-o poate clinti din convingerea ei.

— Eu, vinovat?

— Da, tu. I-a împuiat capul timp de trei ore cu merele rele ce strică merele bune și cărțile care smintesc mintea omului... Soră-mea spune că-i venea să se urce pe pereți, nu altceva.

S-au așezat la tejgheaua barului și Paco a comandat trei cafele.

— Ai recuperat mașina de scris?

— Da.

— Trebuie să facem imediat câteva copii. Dacă mai semnează cineva, o să-l adăugăm pe urmă.

— La unu am întâlnire cu Gasparini.

— Eu o să-i trimit textul lui Alvaro, pentru ziarele franţuzeşti.

— Alvarito..., a spus Antonio. Tare-aş vrea să ştiu pe unde naiba umblă... Când pleacă, numai cu ogari îi poţi lua urma.

— Ăsta nu-l mai cunoaşte nici pe taică-su, a spus Artigas. Un tip de la Facultate zicea c-a fost la el acasă şi că l-a văzut cum se trezeşte beat-mort.

— Nu mai ştie pe ce lume se află, a spus Paco. Parisul l-a zăpăcit de tot.

— Destul. Nu-l mai forfecaţi atâta... Ce ştiţi voi?

— Nu crezi? a întrebat Artigas. Avem dovezi. Paco era de faţă când a povestit chiar el. Nu-i aşa?

— Bine, bine.. De ce-am venit aici? Să ne întâlnim cu tipul ăsta ori să-l criticăm pe Alvaro?

— Ai dreptate, a spus Artigas. Grăbiţi-vă, dacă nu vreţi s-ajungem prea târziu.

Paco a plătit cafelele şi, când au ieşit în stradă, a arătat cu degetul o bancă de lemn.

— Eu o să v-aştept aici, a spus.

— De ce?

— Parcă suntem o delegaţie. E destul să meargă doi.

— Tu mereu speli putina, a spus Artigas.

— Dacă vrei să rămâi tu, n-ai decât. Merg eu cu Antonio.

— Nu. O să ne ducem Artigas şi cu mine. Aşteaptă-ne tu aici.

I-a urmărit cu privirea până când au dispărut în intrândul porticului. Publicul trecea liniştit pe promenadă şi, la intersecţie, un poliţist postat în refugiu dirija circulaţia redusă cu gesturi solemne şi teatrale. Paco a examinat, rând pe rând, o doică ce purta un coşuleţ de prunc, două doamne cu broboade şi cărţi de rugăciuni ce-şi şopteau la ureche cine ştie ce taine, întorcându-se de la biserică, un bătrânel îmbrăcat foarte îngrijit cu baston cu mâner de argint. Oamenii păreau încântaţi că se pot bucura de viaţă, cu liniştita siguranţă pe care ţi-o dă faptul de a te şti la adăpost de orice surpriză, locuitori ai unei lumi fără început şi fără sfârşit, necontenit repetată la infinit. După câteva clipe de şovăială, s-a aşezat pe bancă şi şi-a aprins o ţigară Rumbo. Alături de el, un omuleţ cu o gabardină roasă se uita atent la titlurile articolelor din ziar: «Manolo Cuevas şi Carlos Ribero au fost răsplătiţi cu urechile taurilor la San Sebástian de los Reyes». Îşi închipuia chipul în acelaşi timp preocupat şi mâhnit al lui Tusquets când avea să afle scopul vizitei sale: «Noi, spaniolii, suntem incorigibili, crede-mă». Pe trotuarul de vizavi o femeie de moravuri uşoare, după toate aparenţele, ducea de mână un copilaş blond, îmbrăcat după ultima modă. La un semnal al poliţistului automobilele ce coborau spre piaţa Cataluña au lăsat să treacă două taxiuri ce veneau din stânga intersecţiei. Omuleţul continua să stea cu nasul afundat în ziar: «Manolo Orejas (urechi) şi Carlos Reyes au primit borduri (riberos) la San Sebástian de las Cuevas». O pereche de îndrăgostiţi, un băieţandru cu o ladă de sticle, o altă doică în uniformă împingând un cărucior. Prostituata cu copilul dispăruse într-o mercerie. În refugiul de la răscruce poliţistul de la circulaţie gesticula cu mişcări ţepene de marionetă. «Sebastián Cuevas

și Manolo Ribero au primit regi (reyes) la San Carlos de las Orejas (urechi)». Tolănit în fotoliu, cu un pahar de coniac Carlos I în mână, avocatul medita la destinul jalnic al compatrioților săi: «Totul e inutil, prieteni... Sărmana Spanie!». Cei doi polițiști cu pistol mitralieră ce păzeau intrarea băncii — «Capital de 2.000.000.000 de pesete, în întregime rambursabil» s-au apropiat să intre în vorbă cu vânzătoarea de ziare. «Sebastián Ribero și Reyes Orejas au primit pește (cuevas) la San Manolo de los Carlos». Țigara i s-a părut amară, a aruncat-o și și-a aprins alta. Barcelonezii circulau satisfăcuți pe promenadă, conștienți că se bucură de o zi la fel ca celelalte, fără perturbări ostile ori schimbări dezagreabile. Ce se întâmpla în temnițele comisariatului de poliție nu era decât un accident stupid, interferența supărătoare a unui parazit într-un program perfect sincronizat, cu o audiție melodioasă și desăvârșită. «Sebastián Orejas și Ribero Reyes au primit carlos la San Cuevas de los Manolos». Cele două doici stăteau de vorbă cu însuflețire lângă cărucioarele lor. Prostituata a apărut din nou cu copilul și s-a oprit lângă chioșcul de ziare. Sus, fostul șef al Statului Catalan vorbea întruna: «Fiecare țară are guvernul pe care-l merită...». Viața nu s-ar schimba niciodată, mâna fermă a unui pilot destoinic salva corabia în orice împrejurare, oricât de neprevăzută. Doicile, copiii, îndrăgostiții, târfele puteau să doarmă în liniște, să meargă dormind, să viseze mergând, să trăiască în vis, angrenaje fericite ale unei mașinării fără greș, nemuritoare precum ordinea care le guverna simetria exactă și repetată a gesturilor lor. «Manolo Cuevas și Sebastián Reyes au primit manolos la San Orejas de los Ribero». Omulețul i-a simțit privirea furișată spre el și a împăturit ziarul cu acreală.

Aproape în același timp Antonio și Artigas au ieșit în stradă. Amândoi păreau foarte agitați și, văzându-l, Antonio s-a oprit și a lovit cu palma în pumnul celeilalte mâini.

— Ce ticălos, ce ticălos.

— Ce s-a-ntâmplat? a întrebat Paco. Ai adus semnătura?

— Dă-l în mă-sa, a spus Antonio, privind cu ranchiună spre șirul de balcoane de la apartamentul avocatului și a scuipat mânios pe trotuar. Dobitocul n-a vrut să semneze.

Cafeneaua doamnei Berger avea o formă dreptunghiulară și ocupa o suprafață brută de optzeci și șase de metri pătrați. Mobilierul se compunea din nouă mese, două bănci laterale și un număr variabil de scaune, care oscila între treizeci și treizeci și cinci. Luminile erau de neon, iar pereții erau împodobiți cu oglinzi, etichete, calendare, sticluțe și textul indispensabil cu Loi de Repression de l'Ivresse Publique.

Deși compoziția clientelei se modifica destul de regulat, individul care lipsea din Paris câțiva ani se putea întoarce totuși cu liniștita certitudine de a găsi la întoarcere o apreciabilă majoritate de chipuri cunoscute. Elementele componente ale diferitelor straturi geologice își continuau neobositul monolog despre Spania și spanioli, fără a asculta niciodată ce spuneau ceilalți, ca niște posturi de emisie cu glasuri ostenite și aspre ce ar transmite la intervale alternative diferite programe radiofonice. Repertoriul de snoave și povești era același dintotdeauna, iar călătorul încerca o ciudată senzație de timp oprit.

Fără a avea nevoie să pună piciorul în cafeneaua doamnei Berger — în după-amiezele în care abulia punea stăpânire pe el și rămânea în pat așteptând să se întoarcă Dolores cu privirea ațintită la blocurile de locuințe coșcovite și

dărăpănate ale vechiului faubourg du Temple — Alvar putea reconstitui conversațiile prietenilor de cafenea cu siguranța firească a unui martor.

— Pe mine proclamația lui Besteiro m-a prins pe frontul de la Albacete și, în ziua când maurii au asediat satul, m-am ascuns în casa unui prieten care avea o soră ce făcuse parte din Falangă...

— Asta-mi aduce aminte de o întâmplare de care am avut parte în ajunul rebeliunii lui Fígols, în timpul celui de al doilea guvern Azaña...

— Eu mă gândeam să scap de acolo luând-o spre Alicante, când aflu de la radio că a căzut Madridul și fasciștii au biruit...

— ...Pe mine mă trimisese Sindicatul de la Barcelona ca să discut cu reprezentanții patronilor...

— ...Casa era lipită de sala de mese de la Ajutorul Social și, cum eu nu voiam să-i provoc necazuri prietenului meu, am șters-o sărind pe fereastră într-o seară, fără să-i anunț...

— ...Și când ajuns la gară văd un detașament de polițiști pe peron, sub comanda unui locotenent căruia-i spuneam Față Arsă...

— ...și am străbătut mergând pe jos toată provincia cu încă doi soldați din divizia mea, amândoi comuniști...

— ...mai hapsân decât un căpcăun și cu o cicatrice uite-așa de mare în frunte pe care i-au făcut-o răsculații din Abd-el-Krin...

— ...când, într-un sat care se cheamă Madrigueras, am auzit un glas care ne-a strigat «stai»...

— ...pe care pe urmă l-am împușcat, când a început războiul...

— ...și atunci tovarășii mei și cu mine am luat-o la fugă ca niște ogari, crezând că erau falangiștii...

— ...Abia cobor din tren că civilii mă ochesc cu armele lor...

— ...până ce dintr-odată recunosc glasul unui comisar din brigada mea, care făcuse rost nu știu cum de o uniformă a armatei vrăjmașe...

— ...Și Față Arsă îmi zice: tu vii chiar acum cu mine, lepădătură...

— ...Mie mi s-a întâmplat ceva asemănător La Argelés...

— ...un tip pe nume Pedro Oliveira care a fost închis cu mine la Albatera și pe urmă s-a dus în Mexic...

— ...Cum eu știam ce fel de glume făcea tipul cu cei din UGT...

— ...cei doi senegalezi ce voiau să-mi șterpelească ceasul de aur...

— ...Da, crede-mă, comisarul. Un tip din Extremadura foarte oacheș, cu înfățișare de țigan...

— ...Mi-am zis, tipul acesta vrea să mă facă fugit de sub escortă...

— ...care era o amintire a lui Sánchez Pascual, deputatul Stângii Republicane...

— ...Ei bine, cum îți spuneam, Oliveira făcuse rost de o uniformă de-a dușmanului...

— ...și să dea vina pe cei din UGT, cum au făcut cu bietul Pepito Blanco...

— ...pe care mi-l dăduse când se zbătea între viață și moarte la spitalul militar din Tarragona, cu o lună înainte de a intra fasciștii....

— ...Asta seamănă cu ce mi s-a întâmplat mie la Miranda del Ebro cu un francez care era gaullist fanatic...

— ...şi Oliveira vine şi-mi spune...

— ...Când în stradă dau peste o patrulă din trupele de asalt...

— ...Cei doi senegalezi mă aşteptau la ieşirea de la duşuri...

— ...trecuseră Pirineii ca să ajungă în Africa de Nord...

— ...La Mazarrón am un prieten cu o barcă cu motor în care ne putem îmbarca toţi patru...

— ...sub comanda unui sergent republican, pe care-l chema González Miret...

— ...Eh, tua, espaniol, fe vuar ta montre...

— ...care s-a-mprietenit cu mandea fiindcă eram singurul din barcă ce o rupea pe limba lui...

— ...Află că mie, odată, la Brunete...

...Zile, săptămâni, luni, ani întregi în care nu făcuseră altceva decât să povestească, să discute, să dea lecţii, să nu asculte, să vorbească de rău Franţa, să dezgroape amintiri din război şi să anunţe iminenta cădere a Regimului pe care, întorcându-se în ţara sa natală, Alvaro îi retrăia ca în epoca în care stătea întins în pat, lângă fereastra biroului, în ceasul asfinţitului când se estompa încetul cu încetul privelişte cu acoperişuri cenuşii şi coşuri de Carpaccio, zicându-şi pentru a nu ştiu câta oară, cu nesfârşită amărăciune, că noi, spaniolii, avem în sânge egocentrismul, invidia şi afurisenia; dacă societatea spaniolă e intolerantă, asta se datorează înainte de toate faptului că în inima oricărui spaniol se ascunde un maniheist, şi — rămas singur în puterea nopţii, netrebnic, lipsit de temei

și de rădăcini — trăgeai concluzia, cu un amestec de gravă stupoare și îngrozită bucurie, că în țara voastră aerul e irespirabil pentru că voi înșivă sunteți irespirabili.

Depășiseră măsura de data asta toată lumea era de acord că depășiseră măsura nu-ți venea să crezi că era cu putință așa ceva fiind vorba ca în cazul acela de băieți de familie bună, copii de martiri ori de victime ale nedreptăților suferite în anii de teroare roșie educați potrivit preceptelor creștine în colegii particulare câțiva dintre ei la Imaculata Inimă a Maicii Domnului și beneficiari ai divinei făgăduințe cu privire la practica Primelor Vineri ale Lunii băieți care luaseră loc mai târziu în impecabile smochinguri în lojele teatrului Liceo și fuseseră membri activi ai Asociațiilor muzicale de tineret frecventând tot ce era mai select floarea societății barceloneze eventuali oaspeți ai saloanelor Cercului Ecvestru ori ai terenurilor de la Clubul Regal de Polo unde frumoasele și bine-crescutele fete din familiile înstărite fiicele noastre se distrează cuviincios în compania unor tineri ce s-au bucurat de o educație desăvârșită viitori medici de renume avocați faimoși diplomați de carieră vrednici moștenitori ai fabricii de broderii a lui tăticu ori ai atelierelor de mătase înfloritoare și prospere în pofida fluctuațiilor și spaimelor pe care le-a provocat Planul de Stabilizare și funesta restricție a Creditului Bancar izvor al atâtor neplăceri lacrimi și necazuri nelipsiți la spectacolele de la Palau și de la teatrele selecte și cinecluburi tânjind poate după pudicele castele și naivele foste eleve ale colegiilor Asunción ori Jesús María fiicele noastre nevinovate expuse influenței nocive prin contactul cu acei amorali viermi crescuți la miezul

zemos al fructului şerpi crescuţi de noi la sân corbi în stare să ne scoată ochii mână-spartă şi cheltuitori ai capitalului cu bună reputaţie capital-capital al unor rafinate familii de viţă veche şi cu nume ilustre îmbogăţite în Cuba şi Filipine ori cu ocazia Expoziţiei Universale din 1888 ori la cea din 1929 a căror existenţă şi averi au fost ameninţate de pistolarii din FAI şi agenţii ruşi cu liota lor de trădători şi ascunşi sub piei de miel sub Generalitat şi nefericita Republică din 1931 neaoşişti dansatori de sardana duminica în piaţă şi rugăciuni pentru Maica Domnului din Montserrat înainte de mult-doritul voiaj în Franţa regimului Front Populaire primul pas obligatoriu în drumul spre cartierul general din Burgos pentru întoarcerea triumfală cu mauri şi creştini ridicându-şi pumnul cum se impunea atunci adepţi înflăcăraţi ai victoriei germanilor şi ai muzicii lui Wagner susţinători ai eroicilor soldaţi ai trupelor expediţionare din Divizia Albastră în nobila lor hotărâre de a extirpa pentru totdeauna cancerul comunismului din îndurerata Rusie cititori ai revistei *Signal* şi ai buletinelor de ştiri Ufa înainte de a se abona în 1945 la buletinul ambasadei americane şi la frumoasa ediţie spaniolă în culori a revistei *Life* dezamăgiţi de exagerările bine intenţionate dar funeste ale lui Adolf Hitler îngroziţi de asasinarea brutală a lui Mussolini şi fericiţi că grijulia gestiune a unui şef nebiruit suprem artizan al păcii şi garanţie trainică a faptului că în mâinile lui ordinea nu numai că nu se va risipi ci cu siguranţă nu va suferi nici cea mai mică ştirbire i-ar fi pus la adăpost de imprevizibilele vicisitudini ale soartei revoltaţi că au spart geamurile de la Institutul Britanic atunci când retragerea ambasadorilor mândri de puternicul spirit specific iberic ce ne deosebeşte de celelalte popoare

corupte şi decadente spectatori entuziaşti ai grandioaselor manifestări de adeziune şi ai salutarelor manifestaţii de avertisment satisfăcuţi de fericita încheiere a acordurilor hispano-americane şi a concordatului cu Pius al XII-lea Pastor Angelicus asupra dogmei mariane iubitor al mieilor şi al copiilor viitor sfânt venerat în altare preludiu al triumfalei admiteri în NATO şi cu tarife protecţioniste necesare în Europa Pieţei Comune în sfârşit cu autorizaţia definitivă de a purta bikini pe plaje şi de a vedea filme franţuzeşti deocheate ba chiar şi sesiuni clandestine de striptease şi ne înfioram cu toţii de groază în faţa profunzimii nebănuite a răului ştiind că însă ne-a ferit Dumnezeu putea să atace pe oricare dintre copiii noştri rătăciţi de lecturi nepotrivite şi filme neorealiste şi contactul cu agenţi deghizaţi cum explicau părinţii ruşinaţi în încercarea lor zadarnică deşi uşor de înţeles de a purifica acele suflete rătăcite dând asigurări în dreapta şi în stânga cu lacrimi în ochi că ei nu ştiau nimic că-i amestecaseră fără ca ei să-şi dea seama că ignorau adevărata amploare a manevrei şi a ramificaţiilor sale în exterior şi lozincile lansate zgomotos de societatea Pirenaica şi de discreditatele partide politice şleahtă de pungaşi care uneltesc din străinătate împotriva ordinii sociale din Spania cu colaborarea restrânsă dar infamantă a unor zăpăciţi şi trădători şi ranchiunoşi dinăuntru că ei părinţii acoperiţi de ruşine făcuseră parte în tinereţe din organizaţia Somatén şi susţinuseră lovitura de stat a lui Primo de Rivera şi fuseseră victimele unor odioase persecuţii în anii Republicii înainte de a se înrola în Mişcarea salvatoare la Burgos San Sebastián ori Salamanca germanofili până la moartea lui Hitler şi americanofili începând de la preşedinţia lui Roosevelt membri ai unor

respectabile organizaţii cetăţeneşti şi suport pentru numeroase vocaţii sacerdotale şi misionare ordine religioase şi acte de milostenie şi cu toţii făceau faţă împrejurărilor prefăcându-se în fond de milă la gândul că ne-ar fi putut atinge răul ca o pedeapsă a lui Dumnezeu intrând mintal în pielea lor şi jucând rolul de părinţi umiliţi ale căror vlăstare au mânjit definitiv sacrosanctul nume al familiei şi meditam înfiorați la întinderea virusului şi în perversele stratageme ale duşmanului căci despre duşman este vorba şi dovezile adunate de o poliţie închinată îndeosebi Arhanghelului Gabriel nu lasă nici un fel de îndoială de vreme ce este o organizaţie model şi sfântul mesager al Domnului exercită asupra ei influenţa şi ocrotirea sa în acţiunea menită să ferească poporul de primejdiile care-l pândesc astfel încât societatea să poată respira liniştită mulţumită ostenelilor sale necontenite spiritului său plin de abnegaţie şi vegherii permanente şi chiar dacă într-adevăr niciodată n-au fost în întregime feriţi de risc şi de scandal mânjise nu o dată vreo familie onorabilă şi înstărită sub formă de coarne puse cu cel mai bun prieten dintr-o familie şi mai bună ori de moştenitor poponar iremediabil ori pas greşit făcut de o fată inexpertă urmat de grăbita plecare în Elveţia erau la urma urmei păcate mărunte asupra cărora se cuvenea să laşi vălul uitării expuşi cum suntem cu toţii prin firea noastră slabă la chemările trupului şi neputând spune dinainte că n-o să călcăm strâmb uitare ce cuprindea şi poveştile încă şi mai picante care erau gustate din plin în societate şi le făceau să se înfioare de o plăcere aproape înspăimântătoare pe candidele şi smeritele noastre soţii ca în filmul incredibil făcut de bărbatul impotent despre soţia lui fată de familie bună

împreună cu doi negru superdotați în ce privește virilitatea doi senegalezi cu o zestre supradezvoltată după cum spuneau fericiții privilegiații spectatori ai filmului cum se întâmplă des în țările subdezvoltate economic insolent paradox ce sfidează cea mai mișto doctrină sau explicație științifică a lumii de la Aristotel la Karl Marx însă jignirea aceea nu putea fi ștearsă vreodată de nici o încercare de penitență ori recuperare fiind vorba cum era și cazul acela de tineri de foarte bună familie ce se bucurau de o pace fericită și unanimă de care nu avusesem parte noi nici părinți noștri nici bunicii noștri o pace atât de completă încât noilor generații li se poate părea firesc când de fapt nu e ceva firesc ci o prețioasă operă de cultură mulțumită vigilenței unui om întotdeauna la locul lui neobosit cu ochii în patru și santinelă de pază în apărarea postulatelor esențiale ale ordinii publice sigur că spiritul nostru critic rasial ne lasă adesea nesatisfăcuți și ne place să cerem plopului pere ori să umblăm după cai verzi pe pereți dar la fel de adevărat e că ultimul lucru pe care-l pierdem e speranța iar speranța când e însoțită de credință și de iubire e o valoare de mare preț la bursa spiritului și tineretul oricât ar fi de pretențios continuă să aibă în vârful unghiului acest nume magic ce răsună în întreaga țară ca un omagiu de fervoare stând neclintit cu spada nebiruită în mână e farul ce veghează zi și noapte și ne călăuzește pașii pe noi și înțelepte drumuri departe de negrele și furtunoasele ape ale parlamentarismului și libertatea presei așteptând fără grabă ca fructul crud al unei dinastii centenare să se coacă și puiul să iasă din găoace pentru a asigura într-o zi depărtată foarte depărtată continuitatea și dăinuirea păcii noi știm că tinerețea înseamnă generozitate și că entuziasmul chiar dacă e greșit

canalizat caracterizează un soi de oameni ce a dat glorioase exemple de spirit de inițiativă în domeniul comerțului transatlantic și industria textilă băncile și societățile de asigurări însă uneori tinerețea buna creștere și norocul nu sunt o scuză ci mai degrabă un factor agravant și acești tinerei agitatori ieșiți în stradă ce răspândeau neobosit gogoși zvonuri absurdități și scorneli care ar fi putut fi copiii noștri ori viitorii soți ai curatelor și virtuoaselor noastre fiice și care nu sunt și nu vor fi slavă Domnului în pofida marii simpatii pe care o avem pentru părinții lor atât de onorabili a căror durere o împărtășim sincer merită o învățătură de minte definitivă și exemplară pentru încercarea lor nesăbuită de a deschide din nou granițele țării acelei nesfârșite bande de fanatici nelegiuiți care vor să ne târască în cea mai sângeroasă și josnică sclavie pedeapsă pentru cei care uitând de elementarele datorii de recunoștință și gratitudine încercau să ne arunce din nou în prăpastia democrației deșănțate într-un univers îngrozitor de plebeu punând cruce valorilor spirituale ale unei civilizații milenare care este cinstea și torța Istoriei noastre o civilizație ecumenică în stare să descopere și să colonizeze pământurile unde a adus crucifixul și clopotele bisericilor și cartea și plugul și spicele de grâu și baladele și în pieptul fiecărui spaniol un sentiment curat de mândrie și independență tulburând pacea nu numai în sterpul său înțeles negativ de lipsă de combativitate ci de pace nouă și sporită de viziunea revoluționară a omului ca făptură a Domnului de aceea e nevoie să întărim vigilența și necesara igienă profilactică a virusului noi care ne-am născut cum se spune în acea dată sublimă ce ne apare acum ca o culme ce desparte două versante istorice și tot ce se află de partea asta se desprinde din măruntaiele acestei culmi precum un torent

alimentat de izvoare miraculoase de eroism şi nu pregetăm să vorbim despre miracol când din aceeaşi groapă a morţii te întorci pe tărâmul vieţii şi spiritul ce atârnă de supranatural printr-o minune unică a voinţei se înalţă şi învie glorios şi asta s-a întâmplat atunci prin harul lui Dumnezeu şi al Sfintei Fecioare zi binecuvântată şi de neuitat în veac de veac».

Dacă mergeai zilnic la cafeneaua doamnei Berger aveai parte uneori de câte o surpriză. De obicei, după monotona dezgropare a evenimentelor din anii războiului venea inevitabilul diagnostic al relelor Spaniei: clienţii comentau ultimele evenimente din Peninsula Iberică — avortata manifestaţie a universitarilor, scrisoarea falangiştilor nemulţumiţi, scăderea spectaculoasă a preţului măslinelor ori o declaraţie a Consiliului Privat al lui Don Juan — cu formele scurte şi lapidare de tipul «Regimul a intrat în ultima fază de descompunere şi putreziciune», «Disperatele încercări ale Dictaturii arată incapacitatea tot mai pronunţată în faţa acţiunii unitare a maselor populare», «Economia spaniolă este o corabie fără timonă» sau «Contradicţiile interne se ascut» — lozinci ce vibrau în atmosfera cu fum des ca un descântec repetat în chip magic, în timp ce pisica neagră a doamnei Berger dormea încolăcită pe tăblia tejghelei, iar perechea de clocharzi ce se încălzeau lângă răsuflătoarea de la metroul din rue de l'Ancienne Comédie mima o dată mai mult vechea dispută cu ameninţări de separare, acuzaţii reciproce şi reconcilieri tandre şi nesperate. Din când în când, totuşi, elementele din straturile cele mai tinere abandonau, fără ca nimeni să ştie de ce, drumurile bătute ale politicii pentru a ţine socoteala — şi a informa în treacăt publicul de cafenea — pestriţei colecţii de aventuri ce acreditau, în mod

deslușit, înnăscuta posesie, din partea interesatului, a unui temperament sexual deosebit de înfocat și vrednic de invidie. Într-una dintre aceste zile excepționale — fără a face vreo referire la racilele Spaniei ori evocări penibile și răsuflate — Alvaro a fost invitat să ia parte la o petrecere.

Faptul se petrecuse puțin timp după sosirea lui Enrique, și autorii invitației fuseseră madrilenii de la Cité Universitaire pe care Enrique îi cunoscuse în curtea închisorii Carabanchel câteva săptămâni înainte de a fi pus în libertate. Cel mai înalt dintre ei a vorbit despre atelierul unei pictorițe norvegiene nimfomană și consumatoare de marijuana, a cărui cheie, a afirmat, îi fusese dată de proprietară în urma unui incident tulbure cu un traficant de droguri. Era de ajuns să dea telefon câtorva fetișcane, a spus, și să organizeze o petrecere în pijamale pentru ca lucrurile să se încingă și să se încheie cum trebuia să se încheie. După cât se pare, exista un pick-up cu un teanc de discuri și vin cât să facă turtă un regiment.

În timp ce lunganul s-a dus să caute cheia, Alvaro și prietenii săi s-au îndreptat spre Rhumerie Martiniquaise cu capul plin de tulburi proiecte erotice, veseli și puși pe chef ca niște liceeni care au tras chiulul. Cerul Parisului era neguros și spălăcit și vânzătorii din piața de pe rue Buci strigau cât îi ținea gura numele mărfurilor.

— Unde te duci? l-a întrebat Enrique.

— Să cumpăr țigări și s-o chema pe Michèle. Petrecerile astea îi plac foarte mult.

— Bine. Te aștept pe terasă.

Alvaro a luat-o pe Boulevard Saint Germain până la Old Navy și, ajungând la cabina de telefon, a făcut numărul de pe rue de Belleville.

— Allô.

Glasul lui Michèle i-a răsunat în ureche melancolic, dulce, ca un balsam şi parcă uşor adormit.

— C'est moi.

— Je suis fatiguée. Ça fait plus de quatre heure que je regarde la lampe au plafond sans fermer les yeux. C'est tellement crevant... Je ne sais pas si je tiendrai jusqu'au bout.

— Pourquoi la regarde-tu?

— Je ne sais pas.

— Dis-moi. Qu'est-ce que tu fais cette après-midi?

— Je te l'ai déjà dit. Regarder la lampe.

— Non, sans blague. Tu as ta soirée libre?

— Pourquoi me le demendes tu?

— Je suis avec des amis. Je voulais t'emmener à l'atelier d'un copain pour boire et écouter des disques.

— J'ai chaud. Je me sens incapable de bouger.

— J'emprunterais un ventilateur pour toi.

— C'est vrai?

— Je te jure.

Merde, j'ai arrêté de regarder la lampe. C'est de ta faute, tu m'entends?

— Je t'attends à la Rhumerie Martiniquaise.

— Mais, qui sont tes amis?

— Des copains que j'ai connus au café.

— Des Espagnols?

— Oui.

— J'aime pas les Espagnols. Je n'aime les gens d'aucun pays sous-développé. Ils sons tous petits et horriblement sales.

— Mes amis sont très grands et très propres.

— Tu crois qu'il y aura des disques de Miles Davis?

— Certainement.

— Et je pourrai me foutre à poil?

— Tu pourras faire ce que tu veux.

— Bon. Alors je viens[1].

Alvaro a ieşit în canicula lipicioasă de pe Boulevard Saint Germain. Începuse exodul vacanţelor şi traficul stradal

---

[1] — Eu sunt.

— Sunt obosită. De mai mult de patru ore privesc lampa din tavan fără să închid ochii. Sunt frântă de oboseală... Nu ştiu cât o să mai rezist

— De ce o priveşti?

— Nu ştiu.

— Spune-mi, ce faci după amiază?

— Ţi-am mai spus. Mă uit la lampă.

— Lasă gluma deoparte. Eşti liberă diseară?

— De ce mă-ntrebi?

— Sunt cu nişte prieteni. Aş vrea să te duc la atelierul unuia dintre ei, unde putem să bem şi să ascultăm muzică.

— Mi-e cald. Nu sunt în stare să mă mişc.

— Fac rost de un ventilator pentru tine.

— Adevărat?

— Ţi-o jur.

— Drace, am încetat să mă uit la lampă. Pe răspunderea ta, mă auzi

— Te aştept la Rhumerie Martiniquaise.

— Dar cine sunt prietenii tăi?

— Sunt nişte prieteni pe care i-am cunoscut la cafenea.

— Spanioli?

— Da.

— Nu-mi plac spaniolii. Nu-mi plac oamenii din ţările subdezvoltate. Toţi sunt mărunţi şi îngrozitor de murdari.

— Prietenii mei sunt foarte înalţi şi foarte curaţi.

— Crezi că au plăci cu Miles Davis?

— Sigur că da.

— Dar eu pot să mă dezbrac?

— Poţi să faci ce vrei tu.

— Bine. Atunci vin (lb. fr.).

scădea văzând cu ochii. Peste drum de La Pérgola câțiva studenți bărboși parcaseră un automobil vechi vopsit în carouri ca o tablă de șah. Enrique, Soler, Baró și ceilalți spanioli ocupau două mese într-un colț al terasei Rhumerie.

— Ai găsit-o?

— Vine acum.

— Eu cunosc o fată pe cinste, spunea celălalt madrilen. S-a căutat prin buzunare căutându-și portmoneul, l-a găsit și a scos o fotografie. Ce părere aveți?

— E franțuzoaică?

— Nu, nemțoaică. E din alea focoase, ce să vă mai spun...

— Ascultă, a zis Baró. De ce n-o inviți?

— Nu-i la Paris. S-a dus ieri la Frankfurt să-și vadă familia.

— Fir-ar să fie. Nu-i rea deloc.

— Mă culc și cu o daneză... E blonda asta cu impermeabil.... Poza am făcut-o chiar eu, în Parc Monceau. Să vedem dacă-i acasă.

Madrilenul s-a ridicat să dea telefon, și poza cu daneza trecea dintr-o mână într-alta. Când s-a săturat de privit, Soler a examinat la rândul lui conținutul propriei sale serviete.

— Nici a mea nu-i de lepădat... Ați văzut-o?

— E aia pe care-ai agățat-o la coadă la Cinematecă?

— Nu. Pe aia am lăsat-o de vreo două luni... Asta-mi place mai mult.

— De unde e?

— Din Argentina, dar părinții ei sunt englezi. Familia a trimis-o la Paris ca să studieze ceramica.

— Hai, zi-i să vină. La atelier îi dăm lecții gratis.

— Nu poate.

— De ce?

— A mâncat ieri ceva care i-a căzut greu și stă în pat. A trebuit să chem un doctor.

— Uită-te la asta! a exclamat Soler. Ce bucățică bună!

Pe trotuar trecea o mulatră legănându-se lenes din șolduri. N-avea mai mult de șaisprezece ani, dar trupul ei era de femeie în toată puterea cuvântului. Purta o fustă de mătase roșie foarte strâmtă și o bluză care-i descoperea umerii.

— Voulez-vous boire quelque chose, mademoiselle?

— On vous offre une verre.

— Arrêtez-vous. Soyez gentille...[1]

— Mare parșivă... Ai văzut cum își mișcă fundul?... Eh, mademoiselle!

— Ce faci?

— Mă duc după ea...

— Dacă o convingi, ai un premiu de la mine.

— Încercarea moarte n-are.

Soler a alegat spre biserica Saint Germain-des-Prés și a ajuns-o pe mulatră în dreptul grădinii. De la postul său de observație de pe terasă, Alvaro l-a văzut cum îi șoptește la ureche tainice vorbe dulci, cu siguranța cuceritorilor încercați. Fata nu și-a întors capul și a grăbit pasul.

— Nu-i acasă, a explicat madrilenul, când s-a întors de la cabina de telefon. Proprietăreasa mi-a spus că e plecată.

— De ce nu încerci la Cluny?

— N-are rost. Pe cât se pare, s-a dus la cinema cu sora-sa.

---

[1] — Nu vrei să bei ceva, domnișoară?
— Îți ofer un pahar.
— Stați puțin. Fii drăguță... (lb. fr.)

Soler și mulatra se pierduseră în mulțime. Pe trotuar a trecut o fată cu bluză și pantaloni de blugi.

— Mademoiselle, s'il vous plaît...

— Voulez-vous vous asseoir avec nous?[1]

— Dar Luis? a întrebat madrilenul.

— Nu știu. Încă n-a venit...

Blonda s-a depărtat luând-o spre Odéon. Unul din gașcă, cu accent andaluz, a pomenit de o franțuzoaică măritată, funcționară la o agenție de voiaj, cu care se culca destul de des. Înăbușindu-și un căscat, Enrique i-a spus s-o invite la atelier. Andaluzul a zis că nu e liberă.

— Bărbatu-său a început să miroasă ceva și o așteaptă când iese de la lucru.

— Atunci cum vă descurcați?

— Trec s-o iau la pauza de prânz și ne ducem la un hotel.

— De asta ai slăbit în halul acesta? l-a întrebat Baró.

— Și dacă vrei să știi, nu-i singura cu care mă culc.

— Nu?

— M-am combinat și cu o italiancă.

— Ia ardei iute. Am auzit că-i afrodiziac.

— Pentru mine totul e afrodiziac, a spus andaluzul. Până și apa minerală.

O șatenă de toată frumusețea a trecut pe trotuar la brațul unui negru. La trecerea de pietoni un automobil decapotabil aștepta lumina verde cu o încărcătură de fete blonde. Madrilenul a scos un șuierat.

---

[1] — Te rog, domnișoară.
— Nu vrei să stai cu noi la masă? (lb. fr.)

— Cinci femei ca astea şi nu ne mai trebuie nimic. Nu înţeleg însă de ce întârzie Luis... Unde-a zis că ţine cheia?

— Hei, cred că te cheamă, l-a întrerupt Baró.

— Pe mine?

— Da, chelnerul.

— Monsieur Alonso!

— Ai dreptate... Cine-o fi?

— O fi daneza.

— C'est vous monsieur Alonso?

— Oui.

— On vous demande au téléphone[1].

Madrilenul a dispărut în interiorul barului. Câteva clipe mai târziu Soler s-a ivit dintre trecători cu un zâmbet de triumfător. Mulatra nu era cu el.

— Ce-i, băieţi?

— Da' cu tine ce-i? Te-a trimis la plimbare?

— La plimbare? a răspuns Soler scoţând un bileţel din buzunar. Ce spuneţi de asta?

L-a fluturat câteva clipe şi l-a băgat din nou în buzunar, după ce l-a împăturit cu grijă.

— Ce scrie în el?

— Adresa ei. Mâine îi dau telefon la unsprezece.

— Hai, arată-ni-l.

— Ca să-ţi notezi telefonul şi s-o suni tu? Nu, isteţule, pune-ţi pofta-n cui...

---

[1] — Sunteţi domnul Alonso?
— Da.
— Sunteţi chemat la telefon (lb. fr.).

— Să i-o spui lui mutu', că la mine nu ține figura... Fac pariu că ți-a dat plasă.

— N-ai decât să pui pariu, fraiere, că pe asta n-o mai scap din mână... Am aici numele și adresa...

— Dacă ai dat-o gata, a spus Baró, de ce n-ai adus-o cu tine?

— Avea întâlnire cu o prietenă și n-am mai insistat..., dar mâine sigur ne vedem ori, dacă nu, poți să-mi spui mie fraier.

— Unde-o să mergeți?

— Asta ne privește numai pe ea și pe mine.

Madrilenul s-a întors deschizându-și drum printre mese. Pe chipul lui se citea o mare dezamăgire.

— Era daneza?

— Nu, Luis.

— Ce s-a întâmplat?

— Zice că nu găsește cheia... După cât se pare, i-a lăsat-o portăresei ca să facă curat în atelier și odăița ei de la poartă e închisă.

— La naiba, a spus Enrique. Ce facem atunci?

— Mi-a zis că o s-o caute pe portăreasă la un bar unde merge ea de obicei și c-o să ne sune din nou.

— Ce nasol, a spus Baró. Și ce poftă aveam să ne facem de cap... Tu crezi că-i adevărat?

— Ce?

— Povestea cu cheia. Mie-mi miroase a scorneală.

— Nu, a spus madrilenul. O cunosc pe norvegiancă, o cheamă Inge... Și de altfel am fost odată cu Luis acolo, la atelier...

— Cum e?

— Pentru petreceri e grozav... Sunt cel puțin patru sofale și o lavită uite-așa de mare, plină cu sticle de vin...

— Uite; vine una... Mademoiselle!

— Voulez-vous boire un verre?[1]

Fata a trecut prin dreptul lor, a urcat treptele de la terasă și s-a oprit în fața grupului cu o adorabilă expresie de oboseală și plictiseală fără margini.

— Salut, a spus adresându-se lui Alvaro.

— O cunoști?

— Les copains dont je t'avais parlé[2]. Prietena mea Michèle.

S-a auzit un cor de răspunsuri politicoase, urmat de o scurtă tăcere admirativă. Michèle purta pantaloni de vară uzați și o bluză scurtă până în dreptul coastelor. Buricul i se desena delicat pe pielea bronzată a pântecului.

— Assieds-toi.

— Je suis morte, a spus. Qu'est-ce que je pourrais bien boire?

— Je ne sais pas. Un rhum?

— J'ai déjà vidé une demi bouteille à la maison.

— Alors, prends un café.

— Un rhum double avec beaucoup de glace, a comandat. Oh, ne m'approche pas, je t'en supplie... Il fait si chaud... Je voudrai être toute nue...

— Attends qu'on soit à l'atelier.

---

[1] — Nu vrei să bei un pahar? (lb. fr.)

[2] — Prietenii despre care ți-am vorbit (lb. fr.).

— Pendant le trajet en taxi j'ai décidé d'epouser un Esquimau. Ça doit être marrant de faire l'amour sur la glace, tu ne crois pas?

— J'ai jamais essayé.

— Tu devrais. Je sois sûre qu'à Paris il y a des endroits où on peut baisser dans des chambre frigorifiées. Sûre et certaine.

— Je ne suis pas convaincu que le froid este bon pour l'homme, tout a moins sur ce plan là.

— Mais, au contraire, c'est excitant, voyons... C'est un truc connu... Le froid endurcit la sexe... C'est la chaleur qui le ramollit[1].

Două fete elegant îmbrăcate treceau prin dreptul terasei legănându-se uşor din şolduri. Urmărind privirile bărbaţilor, Michèle s-a uitat şi ea cu indiferenţă.

---

[1] — Stai jos.

— Sunt moartă. Ce-aş putea să beau?

— Nu ştiu. Un rom?

— Am golit o sticlă de jumătate acasă.

— Atunci, bea o cafea.

— Un rom dublu cu multă gheaţă. Oh, nu te apropia de mine, te rog... E atât de cald... Aş vrea să fiu în pielea goală...

— Aşteaptă să ajungem la atelier.

— Pe drum, în taxi, m-am hotărât să mă căsătoresc cu un eschimos. Trebuie să fie nostim să faci dragoste pe gheaţă, nu crezi?

— N-am încercat niciodată.

— Ar trebui să încerci. Sunt sigură că la Paris sunt locuri unde poţi să cobori în camere frigorifice. Cum nu se poate mai sigură.

— Eu unul nu sunt convins că frigul face bine bărbatului, cel puţin în privinţa asta.

— Dimpotrivă, e excitant.. E un şiretlic cunoscut... Frigul întăreşte mădularul... Căldura îl înmoaie (lb. fr.).

— Drace!... De gagici ca astea avem nevoie în atelier...

— Numai că n-avem cheia...

— A zis c-o să mai dea un telefon.

— Dacă e om de cuvânt... Zilele trecute mi-a dat întâlnire la Mabillon ca să vedem un film şi a uitat să vină.

Chelnerul a adus romul. Michèle a dat paharul de duşcă, cu o sete nepotolită, şi a mai cerut unul.

— Je voudrais encore plus de glace[1].

— Ce poamă, măiculiţă, a spus Baró. Ai văzut cum suge?

— Qu'est-ce qu'il dit?[2]

— Nimic, a spus Alvaro.

— C'est pas vrai, a spus Michèle observându-l pe Baró cu o iritare calmă. Il a parlé de moi.

— Il a été surpris de ta façon de boire.

— Je n'aime pas qu'on me regarde comme ça. Je déteste le regard sournois des gens des pays sous-développés. Dis-lui que je suis lesbienne[3].

— Zice că-i din alea.

— L'autre jour j'ai eu un Algérien toute la journée à mes trousses. Il me suivait partout, il me pelotait... Îl était tellement collant qu'il a fini par m'avoir par l'usure...

— Tu as couché avec?

---

[1] — Aş mai vrea puţină gheaţă.

[2] — Ce spune?

[3] — Nu-i adevărat. A spus ceva despre mine

— S-a mirat de felul în care bei.

— Nu-mi place să se uite aşa la mine. Detest privirea vicleană a oamenilor din ţările subdezvoltate. Spune-i că sunt lesbiană (lb. fr.).

— Jamais plus je ne militerai pour l'indépendence de l'Afrique[1].

Chelnerul a venit cu al doilea rom dublu. De data asta, Michèle l-a dat pe gât.

— Bon, a zis. Qu'est-ce qu'on fait ici ?

— On attend celui qui a les clés de l'atelier.

— Il doit venir tout de suite, a spus madrilenul.

— J'ai chaud. Je voudrais me foutre à poil[2].

— De ce nu se duce cineva să-l caute? a zis andaluzul.

— Du-te chiar tu, de pildă, a spus Enrique.

— Aici ne pierdem timpul ca niște dobitoci, a spus Soler. Unde zici că-i atelierul ?

— Pe rue Saint André des Arts.

— Monsieur Alonso au téléphone[3].

— Hai, du-te. E Luis.

Michéle a băut tot paharul și i-a făcut un semn chelnerului.

— Encore la même chose.

— Tu vas te soûler.

— Je m'en fous. J'en ai marre d'attendre.

— On part tout à l'heure, a spus Alvaro.

---

[1] — Acum câteva zile un algerian s-a ținut scai de mine. Mă urmărea peste tot, mă mângâia... Era atât de lipicios că n-am putut să mă dezlipesc de el...

— Te-ai culcat cu el?

— În ruptul capului n-o să sprijin independența Africii (lb. fr.).

[2] — Ei, bine. Ce facem aici?

— Îl așteptăm pe tipul care are cheia de la atelier.

— Trebuie să vină dintr-o clipă în alta.

— Mi-e cald. Aș vrea să stau în pielea goală (lb. fr.).

[3] — Domnul Alonso la telefon (lb. fr.).

— Tu m'avais promis un ventilateur et des disques de Miles Davis.

— Patiente encore une seconde[1].

— Hei, tu, uite ce gagică..., a zis andaluzul.

— Nu vezi că-i cu un tip?

— Ipochimenul pare poponar.

— Poponar sau nu, şnapanul a umflat-o.

Madrilenul s-a întors cu capul în pământ. Michèle îl ţintuia cu privirea.

— Ce s-a întâmplat? a întrebat Soler.

— Nimic. N-a găsit cheia.

— Nu ţi-am spus? a zis Baró. Ne-a dus de nas.

— Zice c-o să sune mai târziu.

— Eu nu mai aştept, a spus Enrique.

— Unde putem merge?

Chelnerul a adus al treilea rom dublu. Michèle a închis ochii, de parcă ar fi fost o doctorie, şi l-a dat pe gât.

— Qu'est-ce qui se passe maintenant? a întrebat cu un glas catifelat.

— La clé a disparu, a spus Alvaro.

— Ce qu'ils sont emmerdants ces Espagnols... Vous êtes tous des propres à rien.

— C'est de la faute à la concièrge, a spus Soler. Elle avait la clé de l'atelier et elle est partie.

---

[1] — Mai adu-mi unul.
— O să te-mbeţi.
— Puţin îmi pasă. Nu suport să aştept.
— O să plecăm îndată.
— Mi-ai promis un ventilator şi plăci cu Miles Davis.
— Mai ai răbdare câteva clipe (lb. fr.).

— Vous êtes tous des arriérés et des incapables[1].

Limba i se împleticea.

— Ce-ar fi să căutăm un lăcătuş? a zis andaluzul.

— Des sous-développés, repeta întruna Michèle. Maintenant je comprends pourquoi vous avez perdu la guerre civile...[2]

O oră mai târziu erau tot pe terasa Rhumerie Martiniquaise şi Michèle bea pahar după pahar de rom dublu cu gheaţă şi-i observa cu ochi sclipitori. Pe urmă Enrique a propus o raită prin barurile de pe rue de la Huchette şi banda s-a risipit încet-încet. Prietenii lui Alvaro se învârteau în jurul lui Michèle ca nişte bondari lipicioşi şi sentimentali şi au ajuns să fredoneze cântece tipice şi s-o invite, pe rând, la ei acasă, în Andaluzia, Castilia, Catalonia ori Extremadura.

— Si vous venez avec moi à Almodóvar del Campo vous conaîtrez ce qu'il y a de plus beau au monde[3].

În taxi, pe drumul de întoarcere pe rue de Belleville, Michèle a mototolit hârtiile cu adresele lor şi le-a aruncat pe fereastră.

---

[1] — Ce se mai întâmplă acum?

— A dispărut cheia.

— Spaniolii ăştia sunt insuportabili... Sunteţi nişte neisprăviţi.

— Portăreasa e de vină. Cheia de la atelier era la ea şi a plecat cu cheie cu tot.

— Sunteţi cu toţii nişte înapoiaţi şi nişte incapabili (lb. fr.).

[2] — Nişte subdezvoltaţi. Acum înţeleg de ce aţi pierdut războiul civil.

[3] — Dacă vii cu mine la Almodóvar del Campo o să cunoşti ce-i mai bun e lume (lb. fr.).

— Ah, mon cheri, a oftat. Tu te rends compte?[1]

În lumina fugarei sclipiri a unei vitrine, Alvaro i-a întrezărit frumoşi ochi scăldaţi în lacrimi alcoolice, strălucitoare şi nesecate.

— Je me demande ce qui est vrai chez vous... En tout cas, l'amour est bel et bien un mythe[2].

S-au înfiinţat în camera de hotel — etajul trei al unei clădiri masive, cu ascensor modern şi scară cu tapet roşu — la ora zece şi douăzeci şi trei de minute dimineaţa. Camerista urcase cu câteva clipe înainte aducând micul dejun pe tavă, şi ceaşca de cafea aburindă era încă pe noptieră. Câteva cămăşi curate, împăturite frumos, fuseseră aşezate cu grijă în geamantanul deschis, lângă biletul de avion — Barcelona-Milano, via Nisa — şi aparatul de fotografiat. Prin uşa întredeschisă de la baie auzea zgomotul surd al apei în cadă.

— Domnul Gasparini?

Cel care a intrat primul purta o gabardină gri strânsă pe talie şi s-a dat de-o parte ca să-i facă loc celuilalt — un bărbat de vreo patruzeci de ani îmbrăcat într-un costum bleumarin.

— Poliţia, a spus sec.

I-a arătat un carnet dreptunghiular, cu fotografia şi numărul la vedere, şi l-a băgat repede în buzunar, fără să-i lase timp să-i citească numele. Instinctiv, Gasparini şi-a încheiat nasturii la pijama.

— Cu ce vă pot...?

---

[1] — Ah, dragul meu. Îţi dai seama? (lb. fr.)

[2] — Mă întreb ce-i adevărat la voi... În orice caz, iubirea e neîndoielnic un mit (lb. fr.).

— E o vizită de politețe, a spus chelul. Serviciile noastre ne-au semnalat prezența dumneavoastră în oraș, și doream să facem un schimb de impresii — și-a dus mâna la buzunar și a scos un pachet de țigări cu filtru —: Fumați?

— Nu acum, mulțumesc.

— Gândul nostru inițial a fost să vă căutăm imediat, pentru a colabora cu dumneavoastră și a vă orienta în măsura posibilităților noastre, dar treburile urgente ne-au împiedicat s-o facem — a schițat un zâmbet —: Vă rugăm să ne scuzați.

— Sunteți foarte amabili. În realitate, mă aflu aici în concediu, cum s-ar zice...

— Vremea n-a fost prea bună în ultimul timp... Cinci zile cu nori și ploaie, ceva neobișnuit pentru luna mai...

— Ați venit cumva să vă odihniți, domnule Gasparini?

— Da, ca turist.

— Toți străinii ne spun același lucru. Viața modernă, zgomotul alterează sistemul nervos. Lumea caută puțină liniște, puțină odihnă... — chelul a examinat încăperea rotindu-și privirea de jur împrejur —: Îmi închipui că v-ați plimbat prin oraș.

— Da, domnule.

— Mă bucur, a spus. Țările care au ceva de ascuns închid ușile pentru străini, nu le dau voie să circule liber... Noi, nu. Aici vine cine vrea, umblă pe unde vrea și face ce vrea, cu condiția să respecte legile țării... V-am pus oare dumneavoastră, bunăoară, vreo piedică pentru a intra în Spania?

— Nu, a spus.

— Fiindcă mulți ziariști care ne vizitează, în loc să relateze ceea ce văd cu ochii, se închid în camera lor de hotel

și scriu tot felul de scorneli și aiureli. — Chelul își înăsprise în chip vădit glasul —: Ce părere aveți despre o astfel de purtare, domnule Gasparini? Vi se pare cinstită?

— Iertați-mă o clipă. Robinetul de la baie a rămas deschis și apa o să se reverse din cadă.

A deschis ușa de la baie și, trecând prin dreptul oglinzii, s-a privit câteva clipe. Părul răvășit și barba nerasă îl îmbătrâneau. A închis robinetul, a rupt în bucăți cartea de vizită a lui Antonio, a aruncat-o în closet și a tras apa. Din nou în fața oglinzii, și-a răcorit fața și s-a pieptănat la repezeală. În dormitor, bărbatul cu gabardină răscolea calm conținutul geamantanului.

— Firește, ca în toate țările lumii, există și la noi nemulțumiți, a spus chelul. Unii din ignoranță, alții pentru că le place să pescuiască în ape tulburi. Dar nu sunt decât o mână de oameni și, din punct de vedere social, nu reprezintă pe nimeni, înțelegeți?

— Păi, domnul acesta...

— Oh, nu vă faceți griji, a spus chelul zâmbind. Colegul meu e cam curios și-i place să-și vâre nasul peste tot, a adăugat întorcându-se spre scrin și examinând gânditor biletul de avion. Plecați astăzi?

— Da, domnule.

— La ce oră trebuie să fiți la aeroport?

— Cred că la două... Trebuie să scrie pe plic.

— Dacă mai întârziam puțin, v-ați fi întors în țară dumneavoastră lipsindu-ne de plăcerea de a vă cunoaște... Ar fi fost păcat, vă asigur... Aparatul ăsta e nemțesc?

— Da, domnule.

— Sunteți un fotograf bun?

— Doar amator.

— Eu mă dau în vânt după fotografii, a spus chelul privind cu luare-aminte aparatul Leika şi scotocind în buzunarul superior al geamantanului. Păcat că aparatele astea sunt atât de scumpe... Dacă ajung cândva în Germania, îmi cumpăr şi eu unul. Se zice că acolo le dau la jumătate de preţ. — Mâna lui a apărut dintr-odată cu plicul în care se aflau pozele şi clişeele. Îmi permiteţi?

— Aveţi ordin de percheziţie?

— Oh, vă rog, nu-mi refuzaţi plăcerea, a spus chelul scoţând fotografiile din plic şi începând să le examineze una câte una. E o simplă curiozitate, v-am mai spus. Şi eu fac fotografii în timpul liber. Săptămâna trecută cumnatul meu mi-a împrumutat un Kodak şi am făcut poze cu copiii la Grădina Zoologică... Treizeci şi şase de fotografii. O să vi le arăt.

Cel cu gabardină găsise agenda. Fără să spună un cuvânt, a examinat numerele de telefon şi s-a oprit la foile unde erau notate întâlnirile.

— În ce zi aţi sosit în oraşul nostru, domnule Gasparini?

— Vineri se împlineşte o săptămână.

— Ah, da, acum văd... *Arrivo a Barcelona*[1], scris foarte citeţ...

— Călătoria a fost plăcută?

— Cu ce drept?...

— Orice s-ar spune, avionul e mijlocul de transport cel mai comod şi eficient..., a spus cel cu gabardină zâmbind

---

[1] Ajung la Barcelona (lb. it.).

cu o deferență politicoasă. Văd aici, *nuove maggio*, o întâlnire cu un anume Antonio... Vă amintiți?

— Antonio?

— Da, luni, pe ziua de nouă. În agendă ați scris: Antonio la douăsprezece. Uitați, așa scrie aici.

— Ah, mi-am amintit. Un prieten. L-am cunoscut la cafenea și m-a însoțit prin oraș.

— N-aveți adresa lui?

— Nu. Am intrat în vorbă cu el din întâmplare și ne-am împrietenit... Nu-i știu nici măcar numele de familie.

— Și nici nu i-ați lăsat numărul de telefon, desigur.

— Nu, domnule.

A urmat o scurtă tăcere, și cel cu gabardină și-a aprins o țigară. Tovarășul lui examina fotografiile cu luare-aminte.

— Îl cunoașteți pe un anume Enrique López Rojas? a întrebat cel cu gabardină.

— Enrique López Rojas ați spus...?

— Exact.

— Nu. N-am avut de-a face niciodată cu cineva purtând acest nume.

— Nici în Italia?

— Nu.

— Sunteți sigur, domnule Gasparini?

— Foarte sigur?

— Ciudat. Când l-am înhățat, am găsit în carnetul lui adresa dumneavoastră... Nu locuiți pe strada Torchio, numărul cincisprezece, la Milano?

— Da, domnule.

— La interogatoriu ne-a mărturisit că vă cunoaşte. A spus că dumneavoastră şi un profesor de la Universitatea din Bolonia...

— Vă repet că nu ştiu despre cine vorbiţi.

— În cazul ăsta îmi permit să vă informez... Băiatul ăsta provine dintr-o familie foarte bună. Pe tatăl lui l-au asasinat roşii în timpul războiului, iar un frate al mamei lui a murit luptând cu ai noştri în regimentul Sfintei Fecioare din Montserrat... Am aici o fotografie a lui, acum îl recunoaşteţi?

— V-am mai spus că nu ştiu despre cine vorbiţi.

— Vara trecută a fost câteva săptămâni în Italia şi, la întoarcere, avea instrucţiuni să organizeze greve şi proteste studenţeşti... A luat legătura cu câţiva oameni indezirabili. Când au pus mâna pe el am putut constata cât de jos căzuse: fotografii porcoase, desene, petarde explozive... lucruri foarte urâte. Ştiţi ce ne-a spus despre dumneavoastră?

— Nu ştiu, nu mă interesează. V-am mai spus...

— Cum doriţi, domnule Gasparini. Voiam doar să vă faceţi o idee despre calitatea lui morală...

— Activităţile lui se învecinau cu delictele de drept comun, a spus chelul.

— Biata maică-sa, la început, nu putea să creadă că fiul său n-avea pic de ruşine să-şi terfelească numele în halul ăsta... Noi suntem oameni ca toţi ceilalţi, domnule Gasparini. Vă jur că, atunci când v-am dezvăluit adevărul, personal am trecut printr-un moment greu...

— Fotografiile astea sunt ale dumneavoastră? a întrebat brusc chelul.

— Da, domnule.

— Le-ați făcut chiar dumneavoastră?

— Da, domnule.

— Îmi permiteți să fac un comentariu, domnule Gasparini?... E părerea unui simplu amator spaniol.

— Desigur.

Chelul și-a aprins o altă țigară și a tras încet aroma ei în piept.

— Eu cred că n-ați surprins bine realitatea țării noastre... De ce să trageți în poză numai copii triști și colibe dărăpănate? Credeți într-adevăr că așa e Spania? Nu, ați fost îndrumat greșit.

— Nu m-a îndrumat nimeni, a protestat el.

— Ce-ați spune dacă ne-am duce în țara dumneavoastră și, în loc să fotografiem frumusețile ei, am căuta tot ce-i mai urât și respingător și ne-am întoarce în Spania zicând: Uitați-vă, domnilor, asta e Italia? V-ați simți jignit, domnule Gasparini. Ca orice bun patriot, v-ați socoti ofensat de purtarea noastră... La ce oră mi-ați spus că plecați?

— La unu.

— Ia să vedem, a spus chelul uitându-se la ceas. Acum e unsprezece fără zece. Mi-e de ajuns o oră jumătate ca să vă conving de greșeala dumneavoastră... Sunteți atât de bun să vă îmbrăcați?

— Să mă îmbrac?

— Ca să facem o plimbare cu automobilul și, în treacăt, să facem niște fotografii... Am văzut că mai aveți în geamantan două role.

— E un ordin?

— E o invitație amabilă, domnule Gasparini. Mi-ar părea tare rău să plecați din Spania fără să fi înțeles o seamă de lucruri elementare. Țara noastră e foarte frumoasă, iar lumea trăiește împăcată și fericită. O să vă arăt cafenelele din Ensanche, monumentul Victoriei, școlile de formare profesională... O să vedeți acolo o realitate pe care n-o cunoașteți: bărbați și femei cu fețe vesele, copii care râd... Fotografiile pe care le-ați făcut n-au valoare artistică. E prea mult clarobscur, sunt monotone. De aceea, dacă nu vă supărați, o să le fac să dispară..., n-aș vrea ca în țara dumneavoastră să fiți judecat greșit, domnule Gasparini... Dacă avem lumină potrivită, putem face altele mai bune.

Vechea cafenea a doamnei Berger primea uneori vizita câte unui client celebru. În timpul celor zece ani ai exilului său parizian, pe lângă liota de emigranți politici și studenți pierde-vară — pentru care simplul fapt că băteau cu piciorul Cartierul Latin slujea drept justificare pentru o existență ce ar fi fost considerată inutilă în orice alt loc din lume — Alvaro se întâlnise cu câțiva scriitori și artiști porniți pe calea dificilă a cuceririi Parisului, reprezentanți efemeri ai valorilor Spaniei în saloanele și cercurile literare de pe Rive Gauche, pe care călduroasa primire oferită de intelectualitatea franceză de stânga îi făcuse să creadă, în acel moment, că venise vremea, în sfârșit și pentru totdeauna, în care aveau să triumfe și să aibă parte de o recunoaștere strălucită.

Peste spaniolul de curând sosit, cu favoriți și ochi întunecați, ploua cu invitații la întruniri și, la mese, femeile îl priveau cu luare-aminte, iar bărbații îl ascultau cu o

atenție aproape mistică: era figura zilei, moștenitor glorios al luptătorilor din războiul civil, victima inocentă a unui Regim impus de Hitler și Mussolini, cu complicitatea josnică a democrațiilor occidentale. Qu'est-ce que nous pouvons faire pour vous?[1], spuneau devotatele și înfioratele sale admiratoare, și era de ajuns să adopți o expresie îndurerată și gravă și să te retragi în turnul unei tăceri disprețuitoare pentru ca masochismul colectiv să se dezlănțuie și amfitrionii tăi să se acuze de toate relele și suferințele care covârșesc Spania, c'est de notre faute, nous sommes tous coupables[2], pe când el savura până la capăt clipa aceea unică și rafinată, neașteptat început al unei cariere de geniu în fașă, întruchipare vie a dramei unui popor neîmblânzit, vândut și lăsat pe mâna exploatatorilor și jefuitorilor pentru vecie – respect și venerație pe care o zi nefastă, ascultând de irezistibilul magnetism al titlurilor din *France-Soir*, avea să-l transfere asupra refugiaților unguri ori a rebelilor tibetani, cu fireasca urmare a căutării și aflării de noi eroi care se preschimbau peste noapte în polul de atracție al petrecerilor și întrunirilor, răsfățați cu același entuziasm cu care, câteva săptămâni în urmă, fusese copleșit el, făcându-l să se simtă, dintr-odată, deposedat de nimbul acela efemer, ca un rege detronat și învins care e poftit la masă doar de milă și parcă lăsat să priceapă că în viitor va trebui să aibă grijă să nu abuzeze de această simplă politețe.

Alvaro îi cunoștea pe câțiva dintre acești eroi de o clipă care, fără să-și fi revenit încă din stupoarea propriei căderi,

---

[1] Ce putem face pentru voi? (lb. fr.)

[2] E vina noastră, suntem cu toții vinovați (lb. fr.).

își retrăiau trecutul strălucit la cafeneaua doamnei Berger, risipiți acum în mulțimea anonimă a studenților și emigranților politici, pândind momentul în care un nou și ambițios voluntar avea să încerce să meargă pe sârmă și avea să se prăbușească. Întins pe sofa, la lumina ce pătrundea pe ferestrele galeriei, și-a adus aminte de după-amiaza în care Soler apăruse la cafenea însoțit de câștigătorul ultimului Premiu Planeta, un individ pe care-l chema Fernández, venit la Paris după ce scrisese câteva romane devenite best-seller în Spania, pe care, după ce cumpănise bine lucrurile, hotărâse să le încredințeze editorului francez al lui Hemingway. Apariția lui săvârșise miracolul de a face să înceteze conversațiile și, încet-încet, expatriații din diferite straturi geologice s-au strâns în jurul lui gata să asculte luminosul mesaj cultural ce sosea din țară.

— De ce l-ați ales tocmai pe editorul lui Hemingway?

— Mi-ar plăcea ca *Viața fără țintă* să se publice în aceeași colecție cu *Bătrânul și marea*.

— Vă place William Faulkner?

— E un bluff. Autorii mei preferați sunt Maugham și Vicki Baum.

— Cunoașteți opera lui Sartre?

— Soția mea a răsfoit una dintre cărțile lui și zice că scrie foarte prost.

— Dar Kafka?

— Nu l-am citit.

— Ce părere aveți despre Robbe-Grillet?

— Ce-ați spus...?

— Sunteți adeptul noului roman?

— Nici soţia mea, nici eu nu vorbim franţuzeşte. Ne descurcăm destul de bine cu spaniola.

— Cât timp v-a luat să scrieţi ultimul roman?

— Opt zile.

— Corectaţi ce scrieţi?

— Niciodată... Ce câştigi ca podoabă pierzi ca spontaneitate.

— Ce tehnică narativă preferaţi?

— Tehnica e alt bluff. Cervantes nu se pricepea la teorie şi a scris *Don Quijote*.

— Pregătiţi o nouă operă?

— Da. Am în proiect un roman despre opoziţia de generaţie dintre părinţi şi copii, a cărui acţiune se va petrece în cartierul negru din New York.

— Ah, aţi vizitat Statele Unite?

— Nu. Asta e prima dată când ies din Spania.

— Vă place Parisul?

— Desigur. Mult. Chiar dacă mâncarea e infectă şi oraşul e prea monumental. La restaurantul hotelului, mult talmeş-balmeş de sosuri şi prea puţină carne. Mie nu-mi plac sosurile, de nici un fel. Îmi place să mănânc vârtos, fără antreuri şi brânzeturi... Am petrecut trei zile în Germania mâncând salamuri şi nimic altceva. Merită să-i vezi cum înfulecă şi pe urmă zic că-s civilizaţi.

Cercul se strânsese în jurul romancierului şi până şi doamna Berger parcă absorbea acea galimatie sprijinindu-şi coatele de tejghea, iar pisica se întindea la coşuleţul de croasanţi cu privirea aţintită la textul prăfuit cu Loi de Repression de l'Ivresse Publique.

—...și când te gândești că există un restaurant în Grecia unde pentru treizeci și două de pesete îți dau o friptură de miel la grătar..., iar cu zece duros obții o sticlă de Codorniu, nu ca aici, unde am cerut o sticlă de șampanie și am fost nevoiți să renunțăm... Aici totul se reduce la iaurt și marmeladă, iar când vine nota de plată, ține-te bine!... Și când te gândești că la Casa Agut îți aduc un biftec la frigare cu ciuperci care costă douăzeci și patru de pesete... crede-ți-mă, douăzeci și patru de pesete! Ce să mai spun de puiul cu cartofi de la El Abrevadero?... Sau de așa-numita terină de iepure, pe care ți-o servesc la Joanet? Sau potârnichile fripte de la El Canario?... Patru pesete porția de potârnichi, cu bere cu tot!

— Ce v-a atras atenția îndeosebi la Paris?

— Perechile. Cum se sărută și se pipăie în plină stradă, fără ca lumea să le spună nimic, până și în fața catedralei Notre Dame...

— Ați intrat în biserică?

— Da, ieri am fost la sfânta liturghie cu soția mea. Am citit, desigur, nu de mult, cartea despre viața particulară a nerușinatului de Victor Hugo... Gilbert Cesbron zice că a avut copii de la toate slujnicele!...

— În ceea ce privește romanul, ce credeți despre cenzură?

— Editorii s-au săturat să piardă bani și au o concepție mai realistă despre cărți. Cu alte cuvinte, publică numai ce știu cu siguranță că se va vinde... Eu, de pildă, tind spre cinzeci de mii de exemplare. În librăria din satul meu nu se vând decât cărțile mele.

— De ce primire au avut parte operele dumneavoastră din partea criticii?

— Nu mă pot plânge. Câțiva gazetari au început să mă numească un Balzac spaniol.

— Ăsta e adevărul gol-goluț, a spus Baró cu un glas dulce. Aici pe Balzac îl numesc un Fernández francez.

S-a lăsat o tăcere apăsătoare. Romancierul s-a făcut că nu aude această remarcă.

— În orice caz, pe mine mă interesează mai mult publicul decât critica, a adăugat.

— Cum vedeți viitorul culturii spaniole?

— Magnific. Gândiți-vă la echipa redacțională de la *Indice*... În ultimul număr polemizau cu Karl Marx.

— Rămâneți mai mult timp la Paris?

— Nu. Doar cât e nevoie ca să stabilesc condițiile pentru traducerea cărților mele... Mă simt mai bine la Barcelona sau la mica mea proprietate din Cáceres.

Conversația a ținut câteva ore și, la căderea serii, romancierul și-a luat rămas-bun de la cei de față, parcă cerându-și scuze că nu poate să dispună de timpul său după voia inimii: «Îmi pare rău, dar soția mea mă așteaptă la hotel. Vrem să mergem la un spectacol de revistă cu fete dezbrăcate... Mi-a spus că unele dintre ele sunt femei căsătorite care fac asta pentru a-și câștiga existența. Drept să vă spun, eu nu-i înțeleg pe bărbații lor...».

Când a ieșit în stradă — Alvaro zâmbea când își amintea scena, cu privirea pierdută la discul lunii ce încununa culmea munților — Baró a așteptat câteva clipe cu un surâs enigmatic pe buze și le-a arătat celor prezenți în cafenea învelitoarea de piele a unui pașaport ce zăcea pe mușamaua zgâriată a banchetei.

— Al cui e?

— Uitați. — Romancierul poza foarte serios în fotografia actului de identitate. — Ticălosul l-a uitat.

— De ce nu i-ai spus? Dacă face un atac de inimă?

— Atac?

Baró a izbucnit în râs și a hohotit până i-au dat lacrimile. Pe neașteptate a apucat pașaportul cu amândouă mâinile și l-a rupt în două.

— Ce faci?

Exclamația a izbucnit în același timp din mai multe colțuri ale cafenelei.

— Doar ați văzut. Dracu' să-l ia.

— Ce-o să facă omul acum?

Baró a răspuns cu glas liniștit, ștergându-și lacrimile:

— Ce contează. Un exilat în plus.

Câteva luni după eșuata manifestație studențească — ordinea publică și pacea socială fiind din fericire restabilite — Ricardo și Artigas s-au dus la sfârșitul săptămânii la Madrid pentru a sta de vorbă cu Enrique și cu prietenii lui din Comitetul de Coordonare transferați la închisoarea provincială din Carabanchel. Întâlnirea a avut loc într-o încăpere spațioasă în formă de colivie, împărțită de două rânduri de gratii ce străjuiau un coridor îngust prin care circula necontenit un funcționar al Închisorii. Pentru a se auzi era nevoie să vorbească strigând, și deopotrivă vizitatorii și deținuții se uitau unii la alții zăpăciți de vacarmul glasurilor ce se amestecau asurzitor, încercând să lămurească prin gesturi frazele acelea haotice, întretăiate și neterminate. Universitarilor barcelonezi le prinsese bine odihna forțată, după cât se pare,

și acum, agățându-se cu mâinile de gratii ca niște urangutani la grădina zoologică, priveau încercările repetate de a stabili un dialog cu interlocutorii lor cu un zâmbet ironic. În ochii lor nu se vedea nici o umbră de reproș. După o jumătate de oră de zadarnică strădanie de a se înțelege în vacarmul vorbitorului s-a auzit o sonerie și, fără a le lăsa destul timp pentru a reacționa, deținuții s-au retras încadrați de jandarmi. Ricardo și Artigas s-au trezit în stradă dezorientați și zăpăciți, pierduți în șirul tăcut de prieteni și rude ce se îndreptau spre stația de autobuze, în drum spre orașul ostil, întins și anonim ce se desfășura în fața ochilor ca un coșmar apăsător.

Câteva ore după aceea, înainte de a lua avionul care trebuia să-i ducă la Barcelona, un grup de prieteni i-a dus cu automobilul până în satul vecin Paracuellos del Jarama. Acolo, la poalele unor dealuri ruginii, lipsite de orice vegetație, există un cimitir în care au fost îngropați luptătorii din tabăra naționalistă împușcați în anii războiului. Mormintele militarilor, preoților și ale celorlalți bărbați căzuți pentru Dumnezeu și pentru Spania se înșiră, pe jumătate acoperite de bălării și tufișuri, cu crucile lor, coroanele mortuare și inscripțiile funebre, evocând fapte de arme din trecut și glorii depărtate, decorații și titluri obținute în timpul rebeliunii din Asturias, evenimentelor din Jaca ori războiului împotriva rebelilor din Abd-el-Krim. Privelișteа locului e încântătoare, și primăvara transformase câmpia într-un imens și înroșit câmp de maci.

Bătrânul paznic aștepta ora închiderii așezat lângă poartă și, când au ieșit, le-a zâmbit cu melancolie: «În primii ani, a spus, venea multă lume: văduvele, părinții, cunoscuții,

curioșii... Acum nu mai vine... Lumea și-a pierdut respectul pentru morți... Duminica oamenii vin aici doar ca să mănânce și să se distreze... Nu demult am fost nevoit să dau afară o pereche care dănțuia printre cruci ascultând muzică la un tranzistor. Unii bărbați aduc aici femei și se tăvălesc în iarbă... Pe vremea mea nu se întâmplau asemenea lucruri, credeți-mă...».

În avion, la patru mii de metri altitudine deasupra podișului castilian, Artigas și Ricardo își amintiseră de vorbele paznicului și le repetaseră de nenumărate ori în toropeala intermitentă a călătoriei, întrebându-se când oare, Dumnezeule, după câte zile, săptămâni, luni ori ani Regimul și oamenii lui vor dispărea, în mijlocul indiferenței și uitării, depărtați și absurzi precum acele biete nume săpate pe mormintele profanatului cimitir năpădit de buruieni.

Ceasuri întregi cheltuite pentru a reconstitui existența acelor ani, cea trăită de Alvaro și cea care se desfășurase fără el de la data acum îndepărtată a plecării sale, mulțumită conversațiilor interminabile cu Artigas, Ricardo ori vreun alt supraviețuitor al grupului în răcoarea nopții de pe terasă: timpul parcă se risipea pe măsură ce ei încercau să-l prindă, neoferindu-le decât un vălmășag de imagini izolate, scene trunchiate, amintiri estompate și șterse, rămășițe ale unei epoci împotriva căreia luptaseră fără succes, de care voiseră să fugă și care până la urmă îi devorase.

...Ca în acea după-amiază — reconstituită cu ajutorul lui Dolores — în care, plecând de la cafeneaua doamnei Berger, rătăciseră prin cartierul din jurul străzii Mouffetard,

oprindu-se să bea un păhărel de anason la micile cafenele arabe şi, la un minuscul bar din Passage des Patriarches cu un acvariu cu peşti colorați şi o icoană a Sfintei Genoveva din Paris, intraseră în vorbă cu doi cerşetori bărboşi care, sprijinindu-se de tejgheaua de zinc, tunau şi fulgerau împotriva concurenței neloiale a gunoierilor şi-i invitaseră să bea cu ei un pahar de vin.

— Noi jucam fotbal mecanic, a spus Dolores. Tu câştigai mereu şi eu eram furioasă pe tine. Îşi aduci aminte?

Rachiul de anason ne înveselise şi amândoi ne simțeam neaşteptat de fericiți, având o grozavă poftă de râs şi de sporovăială.

— Mademoiselle est Italienne?

— Non, Espagnole[1].

Cerşetorul mai bătrân îşi mângâia barba şi s-a uitat la ei cu mândrie.

— Ah, l'Espagne... Teruel, Belchite... Je connais[2].

Ochii lui erau ca două globuri luminoase, albaştri şi înroşiți. Dolores îşi golise paharul dintr-o singură înghițitură şi îl privea țintă.

— Ça fait longtemps que vous y êtes allé?

— Ça alors, a spus cerşetorul făcând un gest nedesluşit. C'était pendant la guerre... Boum, boum, boum...

— Vous habitiez l'Espagne?

— Moi? a întrebat clătinând din cap în semn de negație. Je suis parti m'engager, moi... Ah, sacré pays...

— Volontaire? a întrebat Alvaro.

— Oui, Monsieur.

---

[1] — Sunteți italiancă, domnişoară?
— Nu, spaniolă (lb. fr.).

[2] — Ah, Spania... O cunosc (lb. fr.).

— Mais, de quel côté?[1]

Întrebarea pesemne că l-a surprins. Cerşetorul se uita lung la Alvaro şi a făcut o mare sforţare ca să se concentreze.

— Du bon côte, a spus în cele din urmă.

— Qu'est-ce que vous appeler le bon côté?

— Vive la République, a strigat cerşetorul, ridicând pumnul strâns. Je suis républicain, moi.

— Ah, bon.

— Mon général etait Queipo de Llano.

— Quoi?

— Queipo de Llano, a spus luând poziţia de drepţi. Ah, c'était le bon temps...

— Alors vous étiez avec les fascistes, a spus Alvaro.

— Avec les fascistes? s-a mirat cerşetorul, uitându-se iar lung la el cu neîncredere. Je suis patriote, moi... J'était à Paname et je suis parti.

— Queipo de Llano était du côté de Franco.

— De Franco? a spus cerşetorul, pe faţa căruia se citea uimirea. Ah, non.

— Mais si, a spus Alvaro. Si vous étiez avec lui, ça veut dire que vous êtes engagé contre la République.

— Ça, jamais de ma vie. J'ai lutté pour la République, moi. Je susi blessé ici, a spus ducându-şi mâna la prohab şi vrând să-şi descheie nasturii. Mademoiselle voudra bien m'excuser.

---

[1] — E mult de când aţi fost în Spania?
— Păi, am fost în timpul războiului... Bum, bum, bum...
— Aţi trăit în Spania?
— Eu? M-am dus ca să mă angajez... Ah, afurisită ţară...
— Ca voluntar?
— Da, domnule.
— Dar, de care parte? (lb. fr.)

— Je vous dis que Queipo de Llano était fasciste, a spus Alvaro.

— Je suis républicaine et patriote.

— Et vous étiez avec Queipo?

— Oui, Monsieur.

— Vous vous trompez, voyons. Şi vous étiez républicain vous luttiez contre Queipo. Et si vous luttiez avec Queipo vous n'étiez pas républicain[1].

Cerşetorul se uita pe rând la ei cu o expresie de neîncredere. În cele din urmă s-a întors spre tovarăşul său.

— Ça alors. Quel sac de noeuds.

— Tu déconnes, a spus celălalt.

---

[1] — De partea cea bună.
— Ce înţelegi prin partea cea bună?
— Trăiască Republica. Eu sunt republican.
— Ah, bine.
— Luptam sub comanda generalului Queipo de Llano.
— Cum?
— Queipo de Llano. Ah, ce timpuri frumoase...
— Înseamnă că ai luptat de partea fasciştilor.
— De partea fasciştilor? Sunt patriot. Eram la Paname şi am plecat.
— Queipo de Llano era de partea lui Franco.
— A lui Franco? Ah, nu.
— Ba da. Dacă erai cu el, înseamnă că te-ai angajat contra Republicii.
— Asta, niciodată. Eu am luptat pentru Republică. Am fost rănit aici. Scuzaţi-mă, domnişoară.
— Ţi-am spus doar că Queipo de Llano era fascist.
— Eu sunt republican şi patriot.
— Dar ai luptat cu Queipo?
— Da, domnule.
— Te înşeli. Ia să vedem. Dacă erai republicam, ai fi luptat împotriva lui Queipo. Iar dacă ai luptat de partea lui Queipo, înseamnă că n-ai fost republican (lb.fr.).

— J'ai oublié, a spus cerşetorul. J'ai été blessé trois fois, mais j'ai oublié.

— Voyons, a spus Alvaro. Faites un petit effort[1].

Cerşetorul a dat pe gât paharul de vin şi s-a lovit cu palma peste frunte.

— Je ne me souviens plus[2], a spus în chip de scuză.

Atunci l-a întrebat ce imn cântau. Cel cu Riego sau cel cu Faţa spre soare...

Dolores intonase o strofă din fiecare şi, de fiecare dată, cerşetorul a însoţit-o cu glasul său răguşit şi a dat din mâini de parcă ar fi ţinut o baghetă de dirijor.

— Ah, oui c'est ça...

— Mais lequel des deux?

— Mois je chantais un qui disait:

Ah, mon chéri
oui joue moi z'en
de la trompette
de la trompette[3]

---

[1] — Ei drăcie. Ce încurcătură.
— La naiba, baţi câmpii.
— Am uitat. Am fost rănit de trei ori, dar am uitat.
— Haide. Fă un mic efort (lb. fr.).

[2] — Nu-mi mai aduc aminte (lb. fr.).

[3] — Ah, da, ăsta e.
— Dar care din ele?
— Eu cântam unul care zicea:

Haide, scumpete,
hai la hârjoană,
c-avem trompete,
c-avem trompete (lb. fr.).

— Tu déconnes, a spus celălalt.

— Toi boucle-la.

— Tu te trompes de guerre, a stăruit cel mai tânăr. Ça c'était contre les ratons.

— Je ne me souviens pas... Ça fait si longtemps...

— Alors..., a spus Alvaro.

— Putain de bordel de merde. Je ne me souviens plus...[1]

Dolores şi Alvaro nu şi-au putut înăbuşi un hohot de râs, pe când cerşetorul se scărpina în cap şi se uita în jur cu o expresie de zăpăceală.

— Tipul a rezolvat definitiv problema spaniolă. Toată lumea ar trebui să-i urmeze exemplul... Mereu o luăm de la capăt.

— Mi-ar plăcea să fi auzit şi tatăl meu, a spus Dolores cu obrajii îmbujoraţi. El şi ceilalţi exilaţi din Mexic, care-şi deapănă amintirile la nesfârşit...

— Şi unchii mei, care nu fac altceva decât să repete papagaliceşte minciunile din ziare... Veşnicul război civil... Ce ne pasă nouă?

Escortaţi de cerşetorii bărboşi străbătuseră rue Mouffetard cântând şi râzând ca nişte băieţandri, alors vous ne vous rappeler vraiment pas, mais non pas du tout, vezi, a reuşit, să facem ca el, tout cela est tellement vieux...[2]

---

[1] — Nu mai bate câmpii.
— Ţine-ţi gura.
— Ai încurcat războaiele. Ăsta era cu guzganii.
— Nu-mi mai aduc aminte... A trecut atâta timp...
— Atunci...
— S-o lăsăm încurcată. Nu-mi mai aduc aminte... (lb. fr.).

[2] Atunci nu vă mai amintiţi nimic, dar chiar nimic, a trecut atâta timp de atunci... (lb. fr.).

— În seara aia ne-am culcat pentru a doua oară, a spus Alvaro. Am luat un taxi la Contrescarpe și te-am dus la mine.

— Băuseși și nici măcar nu m-ai atins, a spus Dolores.

— Mi-era frică.

— Totul a început a doua zi, îți amintești?

— Nu, a spus Alvaro. Când am făcut dragoste cu tine în sfârșit, tot beat eram.

ŞASE

Nori uriaşi, pompoşi, parcă anunţând o uvertură de operă, treceau pe cer îndreptându-se spre mare, pierzându-se după coroanele verzi ale copacilor. Căldura din ajun se mai potolise şi o briză uşoară înfiora acele pinilor şi frunzele mărunte ale salcâmilor. Broaştele orăcăiau leneş în heleşteu. Servitoarea uitase să strângă cartea de geografie a copiilor, şi Dolores s-a aplecat s-o ridice şi s-a uitat la ea cu luare-aminte.

Era un atlas englezesc dinainte de cel de al Doilea Război Mondial, şi dominioanele, protectoratele şi posesiunile Comunităţii Britanice figurau cu o culoare diferită de ale celorlalte ţări: agresiunea nazistă nu se produsese încă, iar echilibrul politic instaurat de acordurile de la Locarno şi tutela Societăţii Naţiunilor părea să garanteze o ordine senină şi durabilă, la adăpost de revoluţii şi ameninţări subversive, cauţiune derizorie şi caducă, socoteşti tu acum, precum Sfânta Alianţă a monarhilor din epoca fabuloasă şi depărtată a imperiului austro-ungar.

Cu zece ani în urmă, cu câtva timp înainte de a începe povestea voastră de dragoste, v-aţi părăsit familiile cu gândul

de a călători și a cunoaște o viață diferită de aceea a nucleului spaniol în care ați fost educați (societatea barceloneză reconstituită după temerile și spasmele războiului, pentru tine; universul gregar și anacronic al republicanilor exilați în Mexic, pentru ea): să deschizi cartea de geografie și să dai paginile era, atunci o evaziune, o fugă, un vis, zborul liber și înalt al unui fachir pe jinduitul covor fermecat. În anii de război și imediat după război proiectul părea utopic, și a te muta în oricare dintre țările pe care le examinai cu nesaț pe hartă echivala cu a te izbi de dificultăți și obstacole de netrecut: solicitări respinse, vize amânate, lungi și zadarnice cozi în fața biroului unor funcționari împietriți și cu fețe de inchizitori (bilete de liberă trecere, certificate, permise, timbre, taxe fiscale cerute la nesfârșit ca într-o demențială și burlescă scenă din *Consulul* lui Menotti).

Când ai ieșit în cele din urmă (cu câțiva ani înainte de valul de pionieri și conchistadori în emulație cu Magellan, Cortés și Pizarro), descoperirea și explorarea lumii noi (Cartierul Latin și Saint-Germain, cinematograful sovietic și literatura interzisă în Spania) te-au copleșit cu o sălbatică și puternică senzație de fericire. Visul pe care-l nutreai de atâta timp lua formă concretă, și Dolores se instalase firesc în acest nou cadru de viață mult visat, îndreptându-și cursul vieții spre alte zări departe de țara ta și de fauna sa. Încetul cu încetul (fără ca tu să-ți dai seama) dorințele tale s-au împlinit cu o ușurință descumpănitoare (culpabilitatea trădătoare din pricina recompensei obținute fără nici un merit și nici o strădanie): mai întâi filmările pentru documentarul despre emigrație, apoi obligațiile tale profesionale v-au purtat pe rând în locurile pe care doreați să le cunoașteți în tinerețe.

înlocuind astfel închipuirile copilăriei și mitul adolescenței cu realitatea ambiguă, contradictorie și complexă a amintirii vii, a experienței dobândite dintr-odată. Monte Carlo, Elveția, Veneția, Hamburg, Olanda nu mai erau ca înainte simple nume aureolate cu fastul relatărilor și poveștilor pe care le citiseși despre ele pentru a se preschimba în balizele și reperele poveștii în care eroii erați Dolores și cu tine (întâlnirea în Europa, suprapunându-se pe revelația reciprocă a trupurilor voastre, eșuata inserție în lumea civilizației industriale a vicisitudinilor și incidențelor pasiunii voastre nesăbuite).

Granițele și limitele care mai înainte vă ținuseră captivi fuseseră abolite dintr-odată, și să cutreierați lumea în această ingrată vară a anului 1963 însemna să dați una câte una paginile poveștii voastre de dragoste din epoca în care vă cunoscuserăți din întâmplare în casa de oaspeți din rue Chomel până la data când, după ce se epuizaseră toate mijloacele de salvare și răscumpărare a unei legături subminate zi de zi de timpul răzbunător și avar, te-ai culcat lângă ea în întuneric și i-ai zis: «Nu mai putem face nimic unul pentru altul». (Cu proverbialul extremism hispanic, Regimul arunca din țară sute de mii de spanioli opriți mai înainte de zidul de netrecut al Pirineilor. În timpul recentei tale convalescențe pe Coasta de Azur legaseși prietenie cu unul dintre ei în portul Monaco: un bărbat de vreo treizeci de ani, simplu și necioplit, marinar pe un iaht de vilegiatură al cărui proprietar era un cunoscut bariton.

— Domnule Alvaro. Guvernul pe care-l avem în Spania e bun sau rău?

Te-ai uitat la el: chipul curat, expresia deschisă, o întrebare liniştită în ochi. Ar fi fost o cruzime pentru vârsta lui să-i răpeşti atâtea iluzii, şi l-ai bătut uşor pe umăr.

— Nu-i bun, băiete. E foarte bun...)

Norii se împrăştie mânaţi de vânt, în mare grabă. Cerul şi marea îşi contopesc tonalităţile într-o imprecisă faşie albastră. O mierlă zboară la firul ierbii şi se aşază pe acoperiş. Din cealaltă parte a văii răzbate ecoul depărtat al loviturilor ritmice de secure.

Filele atlasului geografic sunt o parte integrantă din viaţa voastră, şi aplecându-vă asupra lor retrăiţi timpul trecut.

Eliptic, încâlcit, cursul său reproduce întocmai meandrele sinuoase ale memoriei.

Vorbesc glasurile amintirii.

Ascultaţi.

Un bătrânicios cartier burghez tăcut şi sumbru. Un imobil cenuşiu pe o stradă cenuşie, operă a unui arhitect cenuşiu, cu inspiraţie funebră. O scară prăpădită, cu vechi candelabre de cristal, un covor ros, vitralii colorate, canapele de pluş. O uşă masivă cu o placă pe care scrie nedesluşit:

EDMONDE MARIE DE HEREDIA
SOLFÈGE—CHANT—DICTION

Un oraş: Paris. Şi o dată: 1954.

Prima ta întâlnire cu Dolores.

(Când, cu câteva săptămâni înainte de sincopă, ai trecut prin faţa clădirii unde stătea profesoara, faţada era acoperită de schele şi prelate. Zugravii curăţaseră şi făcuseră să

strălucească zidurile, cornişele, ancadramentele, întregolurile, şi statuia din piatră a zeiţei Venus care susţinea balconul central fusese spălată cu mare grijă de un zidar italian: după ce-i frecase la nesfârşit sânii, pântecul şi pulpele, zăbovea atingând triunghiul întunecos dintre sex şi stinghii cu o sârguinţă înfocată ce stârnea râsul celorlalţi. Venus suporta acel ultraj cu demnitate frigidă şi, pe când tu îţi urmai drumul spre rue de Varenne, ai deplâns faptul că n-ai surprins scena cu obiectivul aparatului Kodak.)

Această rudă îndepărtată a poetului, d'une ligne collatérale, a adăugat arătând cu degetul său osos o fotografie ştearsă de pe pian, il m'avait connue quand j'était toute petite, ma mère me disait toujours qu'il me prenait dans ses bras et qu'il me regardait pendant des heures et des heures[1]: autorul volumului *Trophées* apărea în acea poză, după câte-ţi aduceai aminte, cu mustaţă şi favoriţi, la ieşirea de la solemna sa primire în Academia Franceză, încins cu împodobita şi solemna uniformă a nemuritorilor. În jurul său, zeci de fotografii, la fel de şterse, reproduceau în diferite atitudini, machiaje, pieptănături şi rochii un model uni: Madame Edmonde Marie de Heredia fotografiată, pe când era încă adolescentă, lângă o coloană dorică, în ziua majoratului, câţiva ani mai târziu, cu o extravagantă pălărie cu pene, la intrarea în Conservatorul de muzică din Paris; în sala Pleyel, în compania Nadiei Boulanger, în timpul unei manifestaţii în sprijinul victimelor cutremurului de la Tokio

[1] Pe linie colaterală, mă ştia de când eram foarte mică, mama îmi spunea adesea că el mă lua în braţe şi mă privea ceasuri întregi (lb. fr.).

din 1923. La belle époque, spunea îmbrățișând cu un gest larg al mâinii amintirile îngrămădite pe pereții, în vitrinele, scrinurile și consolele întunecosului ți vetustului salon, l'Art alors était une religion qui avait ses dieux, ses prêtres, ses fidèles, ses temples, non la vulgaire entreprise commerciale qu'il este devenu aujourd'hui, où n'importe quel parvenu, qui ne connaît même les premiers rudiments de solfège, se permet de donner des récitals sans que personne, je dis bien, personne, crie à l'imposture[1]. Cu fața acoperită de pudre de orez, ocrotită și estompată de penumbră, madame de Heredia rămânea țeapănă în mijlocul sofalei, cu mintea pierdută, s-ar fi zis, într-un vis strălucit și depărtat. Draperiile grele ascundeau mohorâtul cer cenușiu și, pe înserat, candelele aprinse prin colțuri parcă vegheau ofrande sau moaște: năframe, brațele lui Iisus Hristos, capete de sfinți ce te înfioraseră de teamă și de vinovăție în anii otrăvitei tale adolescențe spaniole.

— Bon. Recommencez[2].

Și elevul de serviciu (un canadian miop și sfios ori argentinianul pedant care vă făcuse să vă tăvăliți de râs anunțând cu mare enfază: «Madame, je voudrais être pénétré jusq'au bout par la culture française»[3]), după ce încheiase poliloghia nelipsită a evocărilor personale, recita din nou.

---

[1] Arta era atunci o religie cu zeii, preoții, credincioșii și templele sale, nu vulgara întreprinderea comercială care a ajuns astăzi, când orice parvenit, lipsit de cunoștințe elementare despre solfegiu, își îngăduie să dea recitaluri fără ca nimeni, chiar nimeni, să demaște impostura (lb. fr.).

[2] Bine, s-o luăm de la capăt (lb. fr.).

[3] «Doamnă, aș vrea să dobândesc o cunoaștere profundă a culturii franceze» (lb. fr.).

Comme un vol de gerfauts hors du charnier natal[1].

sub supravegherea trufaşă a profesoarei, pe când ceilalţi oaspeţi ai infectei pensiuni se prefăceau că iau notiţe şi repetă lecţiile de solfegiu pe care madame de Heredia le amâna mereu invocând tot felul de pretexte contradictorii şi absurde.

— Non, pas comme ça. Ici vous n'êtes pas à l'école Berlitz ni à l'Alliance Française. Un peu plus d'entrain, un peu plus de fougue. Nous reverrons ça demain[2].

(Elevii se întorceau în camerele lor, iar ea rememora pentru favoritul său neuitata scenă a decorării de către generalul Pershing ori incidentele turneului său artistic în Portugalia. O pisică neagră dormea încolăcită în poala ei, şi madame de Heredia o mângâia maşinal cu privirea pierdută în desenul jupuit al covorului.)

Probabil că aţi trecut unul pe lângă altul pe coridor, fără să băgaţi de seamă nici unul prezenţa celuilalt, fără să bănuiţi legăturile ce aveau să vă unească, ignorând pe atunci dorinţa ascunsă şi faptul evident că eraţi făcuţi unul pentru celălalt. Nu-ţi aminteai decât de silueta ei fugară profilată pe canatul uşii în timp ce stingea lumina şi se cufunda în bezna de pe coridor, pierzându-se în dreptul salonului doamnei Heredia şi conclavul de oaspeţi adunaţi acolo. Ştiai că familia ei era în Mexic, că venise la Paris să studieze franceza şi desenul,

---

[1] Ca un erete-n zbor ce prăzii-i dă ocol (lb. fr.).

[2] Nu, nu aşa. Aici nu eşti la şcoala Berlitz ori la Alianţa Franceză. Mai multă vioiciune, mai mult avânt. O să reluăm mâine pasajul ăsta (lb. fr.).

că nu plătise de două luni chiria la pensiune. Chipul ei? Ar fi fost incapabil să-l descrie. Fuseseşi impresionat de el la coada din Foyer de Sainte Geneviève şi, când ţi-a zâmbit, ai avut nevoie de câteva momente pentru a-l recunoaşte, ca şi cum presimţind intensitatea viitoare a pasiunii, îţi spuneai, te-ai fi dat înapoi speriat, ai fi vrut să închizi ochii.

La petite a des ennuis, şoptea madame de Heredia într-una dintre parantezele biografice pe care le intercala în lecţiile sale, elle a trouvé le moyen de se fâcher avec sa famille et elle ne reçoit plus un sou[1]. Elevii întorceau capul spre coridorul pe care vinovata se evaporase, iar madame de Heredia ridica glasul şi impunea tăcere cu o mişcare energică a mâinii.

— Bonsoir, mademoiselle. Vous pensez à moi?

— Oui, madame.

— Vous m'avez déjà dit ça la semaine dernière, ma petite.

— J'ai envoyé un télégramme à mes parents[2].

Povestea începuse să-l intrige. O solidaritate mută te unea cu Dolores, cu silueta evazivă a lui Dolores ce dispărea ca prin farmec din faţa doamnei Heredia şi a severului său tribunal de elevi. Nu o dată, în nopţile în care nu-ţi venea somnul, o auziseşi cum se întoarce în zori, mergând pe vârful picioarelor şi vârându-se în pat fără să aprindă lumina. Un imbold surd te mâna să mergi pe urmele ei când, profitând de faptul că în acel ceas al dimineţii profesoara era

---

[1] Are greutăţi, sărmana. S-a certat cu ai ei şi nu mai primeşte o leţcaie (lb. fr.).

[2] — Bună seara, domnişoară. N-ai nimic să-mi spui?
— Ba da, doamnă. N-am primit banii.
— Mi-ai spus asta şi săptămâna trecută, drăguţă.
— Am trimis o telegramă acasă (lb. fr.).

ocupată cu toaleta, o ștergea englezește de acasă și, în hanoracul ei alb, se pierdea în sumbra și melancolica iarnă pariziană. O escortai la o oarecare distanță până la Bureau de la Main d'Oeuvre Etrangère, unde se ducea adesea cu speranța că va găsi de lucru, fără să-ți iei încă inima în dinți și să intri în vorbă cu ea, intuind poate intensitatea iubirii ce avea să se nască între voi, întârziind, cu o voluptate egoistă, clipa destăinuirii.

Ai presimțit oare atunci cât de lipsită de ocrotire era? Bineînțeles că nu, absorbit cum erai de certitudinea sentimentelor tale pentru ea, în pragul inundat de bucurie al poveștii voastre de dragoste. Dolores părea și ea furată de propriile ei gânduri, și pentru tine, obișnuit cu astfel de situații, era floare la ureche s-o spionezi fără să trezești nici o bănuială din partea ei. Odată ai văzut-o stând de vorbă cu un necunoscut pe stradă și dintr-odată te-a cuprins un sentiment de neliniște. Erai gelos? Era absurd din partea ta care nu făcuseși până atunci nici o încercare de a o cuceri, ba chiar te fereai de ea dacă din întâmplare vă întâlneați pe scară. Când s-au despărțit și ea și-a continuat drumul singură, o senzație de fericire necunoscută până atunci a pus stăpânire pe tine și, căutând o instanță superioară căreia să i te adresezi, atât de minunată ți se părea acea întâmplare, i-ai mulțumit lui Dumnezeu.

Câteva zile după aceea, împărțind scrisorile elevilor, madame de Heredia bătuse ușor la ușa camerei sale: «Rien encore pour vous, ma petite. Est-ce que vous comptez vraiment sur votre mandat?»[1].

---

[1] «Nimic pentru dumneata deocamdată, drăguță. Crezi c-o să primești cu adevărat mandatul acela?» (lb. fr.)

— Oui, Madame.

— Ça fait deux mois que vous me faites attendre. Je ne peut pas vous garder la chambre indéfiniment.

— J'attends une réponse pour aujourd'hui.

— Vous êtes sûre?

— Je l'espère.

— Bon. Nous en reparlerons demain[1].

Ai urmărit-o prin Cartierul Latin până la Centrul de ajutor studenţesc de pe rue Soufflot. Dolores cumpărase un ziar de la un chioşc de pe boulevard Saint-Michel şi citea anunţurile cu o expresie absentă şi leneşă. De câteva ori ai văzut-o cum scoate un creion din buzunarul hanoracului şi subliniază câteva adrese cu o mişcare rapidă. Când a dispărut pe uşa imobilului, ai intrat în cafeneaua de alături şi ai băut o ceaşcă de ceai. Dolores a ieşit după câteva minute, a traversat bulevardul şi a intrat în grădina Luxembourg. Decembrie dezbrăcase crengile copacilor, copii îmbrăcaţi ca nişte spiriduşi zburdau pe alei. Soarele era un disc alb, fără strălucire şi fără culoare. S-a aşezat pe o bancă în faţa unui strat de flori şi a aruncat ziarul la coş. Ochii săi priveau, rătăciţi, dezolarea parcului în acea zi de iarnă. Pe neaşteptate şi-a ascuns faţa între mâini şi a izbucnit în plâns.

---

[1] — Da, doamnă.

— De două luni aştept să-mi plăteşti. Nu pot să-ţi ţin camera la nesfârşit.

— Aştept un răspuns astăzi.

— Eşti sigură?

— Aşa sper.

— Bine. Stăm de vorbă mâine (lb. fr.).

Te-ai depărtat tulburat. O culpabilitate retrospectivă te hărțuia, și ți-ai pus în gând să-ți asumi de atunci înainte răspunderea, să accepți cu bucurie ofranda, neașteptată pentru tine, a acelei iubiri. Când ai ajuns acasă la profesoară, madame de Heredia își încheiase laborioasa toaletă matinală.

— Excusez-moi, Madame, avez-vous parlé avec Dolores?

— Oui, mon petit. Je lui ai dit ce matin que je ne peux pas lui garder la chambre. Elle est gentille sans doute, mai qu'est-ce que je peux faire d'autre? Le Centre d'Accueil m'envoie tous les jours de nouveaux élèves. Je dois respecter mes engagements.

— Combien d'argent vous doit-elle?

— Deux mois de chambre, plus les leçons.

— Quatre vingt mille?

— Exactement.

— Je viens de la rencontrer en face de PTT et elle m'a prié de vous remettre cette somme[1].

Îi întindeai teancul de bancnote, și madame de Heredia te privea neîncrezătoare.

— Vous pouvez compter.

— Elle a reçu le mandat?

---

[1] — Scuzați-mă, doamnă, ați vorbit cu Dolores?

— Da, tinere. I-am spus azi de dimineață că nu-i pot păstra camera. E drăguță, fără îndoială, dar ce pot să fac? Centrul de Primire îmi trimite zilnic elevi noi. Trebuie să respect contractul.

— Cât vă datorează?

— Chiria pe două luni, plus lecțiile.

— Optzeci de mii?

— Exact.

— Tocmai am întâlnit-o în fața poștei și m-a rugat să vă dau banii (lb. fr.).

— Il était retenu depuis lontemps à la Poste.

— Pauvre petite. Où est-elle maintenant?

Elle est partie faire des courses.

— Je vais prévenir tout de suite le Centre d'Accueil. Je leur dirai que la chambre n'est pas libre. A quelle heure doit-elle rentrer?

— Je ne sais pas.

— Je voudrais lui faire une surprise. Lui acheter un bouquet de fleurs.

— Vous êtes trop gentille, Madame[1].

Asta a fost tot: soarta pecetluită fără ştirea ei, hotărâtă iremediabil în câteva clipe prin violenţa nudă a iubirii tale. (Dolores stătea poate şi acum pe banca din grădina Luxembourg fără a bănui schimbarea de direcţie, sustrasă încă, timp de câteva ore, din viaţa pe care, în viitor, trebuia s-o împartă cu tine, şi dorinţa reciprocă ce, prin latitudine şi profunzime, avea să vă fie cu neputinţă de ostoit.)

Când s-a întors în cele din urmă, madame de Heredia terminase lecţiile şi salonul era pustiu. Tu fumai în camera ta, întins pe vechea saltea violetă şi zgomotul abia auzit al paşilor săi te-a făcut să-ţi tresară inima. Ai auzit-o trecând

---

[1] — Puteţi să-i număraţi.

— A primit mandatul?

— Era la poştă mai de mult.

— Drăguţa de ea. Unde-i acum?

— S-a dus la cumpărături.

— O să anunţ îndată Centrul de Primire. Le spun că nu mai e liberă camera. La ce oră se întoarce?

— Nu ştiu.

— Aş vrea să-i fac o surpriză. Să-i cumpăr un buchet de flori.

— Sunteţi foarte amabilă, doamnă (lb. fr.).

pe coridor prin fața odăii tale, învârtind cheia în broasca ușii la camera ei. Apoi, glasul tunător al profesoarei, tăcerea uimită a ei ți-au umplut sufletul în același timp de fericire și neliniște. Ai deschis un caiet de la IDHEC și te-ai prefăcut că ești cufundat în lectură. Timp de câteva minute bătăile inimii au marcat lent monologul. Madame de Heredia dădea asigurări că nu pusese niciodată la îndoială cuvântul ei, iar Dolores tăcea cu o complicitate enigmatică. Când s-au despărțit una de alta, ceasul arăta ora zece fix. Câteva clipe după aceea au răsunat bătăi în ușă.

— Entrez[1]. (Vorbiseși în spaniolă ori în franceză?)

Dolores și-a făcut apariția de după ușa întredeschisă și a rămas câteva clipe în prag, impasibilă și parcă resemnată dinainte cu prezența ta, cu o expresie ranchiunoasă și străină pe care n-aveai s-o uiți niciodată. Purta pantaloni negri și un jerseu gros croșetat. Părul scurt, pieptănat pe frunte, îi dădea o înfățișare ambiguă (fericită) de băiat.

— Madame de Heredia mi-a spus că dumneata... — glasul ei era foarte aspru.

— Da.

— De ce-ai făcut asta?

— Nu știu, ai bâiguit.

— Presupun că trebuie să-ți mulțumesc.

A scos o țigară din poșetă și și-a aprins-o cu o mișcare bruscă. Tu te ridicaseși din pat și stăteai în picioare lângă ea, fără a îndrăzni s-o privești.

— Știam că ești într-un impas.

— Ai fost foarte amabil.

— Nu voiam să...

[1] Intră (lb. fr.).

— Te rog. Întoarce-te ca să mă pot dezbrăca.

Te-ai întors cu spatele fără să înțelegi încă ce avea de gând să facă și te-ai uitat, îngrozit, în lumina verzuie a lămpii cu abajur cu franjuri, la perdelele grele de la fereastră. O păstoriță blondă zâmbea cu un gest îmbietor încadrată într-un oval de ghirlande și trifoi. Patul răscolit, nefăcut, invita stângaci la dragoste. Dintr-odată ochii ți s-au umezit.

— Nu, ai spus. Nu, nu și nu.

Dolores își scosese jerseul și se uita la tine cu bluza descheiată și pantalonii căzuți pe jumătate, subit interceptați (cu resortul interior rupt) de abrupta (armonioasa) mișcare provocatoare.

— Pentru Dumnezeu, nu.

V-ați privit atunci pentru prima dată. Expresia de mânie dispăruse de pe chipul său și neajutorarea ei se acordase treptat cu a ta, contopite acum într-un singur arpegiu, foarte lung, imposibil de susținut.

— Ce-i cu tine?

— Nu știu.

— Iartă-mă, a spus ea.

I s-a frânt și ei glasul. Ochii săi rătăceau, strălucitori, față în față cu ochii tăi.

— Credeam că tu...

— Nu.

— Nu voiam să te rănesc.

— Știu.

— Nu te uita așa la mine.

Ai închis ochii, și mâna ei te mângâia anesteziant, salvator.

— Iubitule, iubitul meu, a spus cu un glas transparent și magnetic ce răsuna, parcă pentru prima dată, pentru tine.

Noaptea aceea ați dormit împreună, dar n-ați făcut dragoste. Contopirea lacrimilor voastre a precedat cu câteva zile contopirea trupurilor, și nunta sărată și tandră în anacronicul dormitor al pensiunii au anulat în chip hotărât trecutul vostru, făcând din voi instrumentele oarbe ale unei aventuri morale comune, pe care nici timpul omenesc implacabil și laconic n-avea s-o poată destrăma cu totul. Eroziunea cotidiană (ori era un miraj al tău?) nu precumpănea asupra relației voastre atât de prețioase, de nemaiîntâlnite, de neînlocuit. Numai moartea (știai) și liniștita ei nepăsare. Dar după ce nu veți mai fi (îți spuneai) pe cine avea să-l mai intereseze dezastrul?

În oglinda venețiană atârnată de peretele mansardat al garsonierei din rue Vieille du Temple urmăreai mișcare sincronizată a trupurilor voastre făcând dragoste și, când erai ostenit, priveai cu luare-aminte adesea, în tăcere, trupul ei, admirându-i perfecțiunea. Anume creat pentru tine, croit pe măsura ta, Dolores îmbina în el, într-o sinteză delicată, frumusețe și grație, forță și duioșie. Plăcut și numai bun de privit cordial și poftindu-te să-l mângâi, nu era oare, cum socoteai uneori cu mândrie, o simplă și tangibilă proiecție a spiritului tău? Înțelegerea ei și ciudățenia ta se completau reciproc, și tot aurul din lume n-ar fi ajuns pentru a plăti datoria pe care o făcuseși atunci. Gura ta lacomă căutându-i buzele fierbinți, mădularul tău primit între coapsele ei, clipele de pace după atâția ani cenușii de singurătate și lehamite erau neprețuite. Zâmbetul ei când vă desprindeați din îmbrățișare și tristețea din ochii ei, acea dulce suferință

a despărțirii putea oare să fie răsplătită? După ce exorcizase preceptele și codurile pe care educatorii tăi ți le impuseseră, după ce acceptase felul tău de a fi și brusca plăcere a duhului tău zburdalnic, Dolores îți disciplinase cu iscusință impulsurile, îți satisfăcuse an după an nevoia ta de dragoste mereu sporită. Relația voastră se întemeia pe o armonie prestabilită: nimic întâmplător între ea și tine, nimic care să țină doar de împrejurări. De parcă dinainte, trăgeai tu concluzia, cineva, demon sau înger, prevăzuse totul pentru voi.

Când soarele apunea după acoperișurile cenușii și coșurile roșii, pisicile negre și porumbeii albi, modificând ușor proporția de tonuri tari și slabe care alcătuia în sine farmecul principal al tabloului, lumina asfințitului estompa liniile și contururile trupurilor reflectate în oglindă și vă restituia încetul cu încetul, ție și ei, identitățile voastre depărtate, pierdute. Dolores rămânea impasibilă, cufundată în gândurile ei tainice, iar tu te trezeai în liniștea nopții zicându-ți de fiecare dată, așa cum îți spui acum, în această calmă și leneșă vară a anului 1963, că și atunci când peste toate se va așterne uitarea și oasele noastre vor putrezi cine știe unde și vor fi departe unul de altul, iubirea noastră va sta încă neclintit și curat, spre deosebire de hazardul și netemeinicia celorlalte lucruri, întotdeauna întâmplătoare, eventuale, neprevăzute, absurde, în voia soartei, arbitrare, inutile, mereu aleatorii.

Dolores se retrăsese câteva minute la Mas, iar tu, așteptând-o să se întoarcă, ți-ai adus aminte cu zâmbetul pe buze de chipul doamnei Heredia, permanent acoperit de pudră, de pisica neagră încolăcită în poala ei, de grupul de elevi strânși în jurul sofalei în stil elisabetan. Trofee și amintiri ale

unei cariere artistice se amestecau și se pierdeau în umbră, și o imprecisă senzație de realitate stăpânea atmosfera, ca și cum, susträgându-se legilor fizicii, universul capitonat al pensiunii ar fi plutit în afara timpului și spațiului, ascultând de un sistem particular și autonom care, în chip ciudat, și-ar fi aflat îndreptățirea în el însuși, vous voyez la photo, c'est lui, Frédéric,[1] un bărbat de vreo cincizeci de ani, cărunt, elegant, care purta o cămașă din in și pantaloni deschiși pe un fundal de ruine nobile, probabil Paestum sau Pompei, un être extraordinaire, Monsieur, un vrai amateur de belle musique, nous nous fréquentons depuis quelque temps[2], și madame de Heredia ofta înainte de a-și relua lecția și a atinge cu mâna ei slabă și galbenă clapele de fildeș ale pianului. De mai multe ori, în toamna aceea deosebită și incitantă a anului 1954 te întâlnișeși cu el când, însoțit de expresia de adorație de pe chipul doamnei Heredia, se îndrepta spre salon cu înfățișarea lui severă și rigidă de agent de bursă. Profesoara întrerupea atunci lecțiile și, cu o privire tăioasă, îi făcea să înțeleagă pe elevi că nu mai era nevoie de prezența lor acolo, fiindcă ea, madame de Heredia, avea să-l asculte pe Frédéric, numai ea, interpretând o inspirată operă de Schubert, ori poate o sonată de Scarlatti pe care el avea s-o depene notă cu notă pentru ea, cu o simplitate melancolică și distinsă. Profesoara închidea cu grijă ușa, și toată după-amiaza acordurile melodioase ale pianului răsunau în penumbră, întrerupte, din când în când, de scurte pauze de tăcere ascuțită, electrică, paralizantă. Madame de

---

[1] Uitați-vă la poză, e el, Frédéric (lb. fr.).

[2] Un om extraordinar, domnule, un adevărat iubitor de muzică de calitate, ne cunoaștem de câtva timp (lb. fr.).

Heredia rămânea nemişcată pe sofa, cu o ceaşcă de cafea în mână, şi, când se încheia delicata interpretare a partiturii, Frédéric schimba poziţia taburetului şi privea cu modestie profundul oftat de recunoştinţă pe care ea, un artiste d'une sensibilité raffinée, Monsieur, et un critique musical incomparable[1], fericită că nu trebuia să împartă atâta dulceaţă cu nimeni, de a savura singură ceasurile acelea fugare de comuniune intimă şi rafinată. Nous avons tous les deux les mêmes goûts et un même amour pour les belles choses[2], Mozart, Beethoven, Schubert, Mendelssohn, şi tu ţi-iînchipuiai pe amândoi stând de vorbă fără a avea nevoie de cuvinte, răpiţi de muzica senină şi luminoasă a lui, locuitori ai unui tărâm perfect şi fără pasiuni, creaţie neprihănită şi dinamică a spiritului lor. Toamna se scurgea leneş, şi de două ori pe săptămână madame de Heredia îşi scotea de la naftalină vechile rochii de soirée pentru a merge cu Frédéric la salle Gaveau ori la teatrul des Champs Elysées, însoţită adesea de Sébastian, băiatul de şaptesprezece ani pe care l-a avut de la bărbatul ei cu câteva luni înainte de divorţul cerut de ea din pricina grosolăniei şi vulgarităţii lui, j'avais peur au début de lui imposer sa présence mais il a été tout de suite touché par sa jeunesse et maintenant il l'aime presque commes s'il était son fils[3], şi profesoara făcea atunci

---

[1] Un artist cu o sensibilitate rafinată, domnule, şi un critic muzical incomparabil (lb. fr.).

[2] Avem aceleaşi gusturi şi aceeaşi dragoste pentru lucrurile frumoase (lb. fr.).

[3] La început mi-a fost frică să-i impun prezenţa, dar el a fost impresionat de la bun început de tinereţea lui şi acum îl iubeşte ca pe fiul său (lb. fr.).

o comparație cu lux de amănunte între firea comună și plebee a tatălui lui Sébastien, interesat numai de bunurile și apetiturile materiale, și noblețea și elevația lui Frédéric, iubitor curat al plăcerilor ideale și nemateriale, vânător atent și iscusit al frumuseții. Il est trop pour être de cette époque, șoptea madame de Heredia, nous vivons lui et moi comme deux exilés[1], și în tăcerea binevenită a asfințitului, atât de potrivită și de prielnică destăinuirilor, îți dezvăluia o taină, anume că prietenia ce-i lega unul de altul se preschimbase treptat în iubire, nu iubire trupească, preciza ea îndată, cel puțin deocamdată, platonică încă și aproape îngerească, dar de o intensitate și profunzime cum ea, ma parole, nu mai cunoscuse niciodată: parfois, en jouant du Schubert, il me regarde et ses yeux se remplissent de larmes, sa mére est morte quand il avait dix ans et il ne s'en est jamais remis[2]. Tu o ascultai fără să scoți un cuvânt, și madame de Heredia punea în toate vazele și glastrele din salon trandafirii pe care Frédéric i-i trimisese cu o carte de vizită semnată cu mâna lui, uitând, din pricina acelei iubiri absorbante, de obligațiile și lecțiile ei. Bon, recommençons[3], ofta, dar închipuirea ei, se vede foarte bine, zbura, ușoară, spre saloanele unde Frédéric, reținut de obligațiile lui mondene, discuta cu vreun alt meloman despre magistralul concert al Orchestrei de Cameră din Stuttgart ori executa cu o frază

---

[1] E prea delicat ca să aparțină acestei epoci, trăim, el și cu mine, ca doi exilați (lb. fr.).

[2] Uneori, când interpretează ceva de Schubert, se uită la mine și ochii lui se umplu de lacrimi, mama lui a murit când el avea zece ani și el nu și-a putut reveni (lb. fr.).

[3] Bine, s-o luăm de la capăt (lb. fr.).

lapidară mediocrul recital al Elisabetei Schwarzkopf, înconjurat de oameni excepționali ca și el, inocenți, surâzători, poetici, imprevizibili. În cele trei luni de când se frecventau Frédéric nu-i făcuse declarații de dragoste și nu-și dezvăluise adevăratele sentimente, dar avea oare arta vreo importanță? Privirile sale erau de ajuns, iar tăcerile profunde care urmau negreșit interpretarea fascinantă a unei partituri, dovedeau că o iubește, și ea îl iubea la rândul ei, cu toate că, spre deosebire de prozaicul și brutalul bărbat de tristă amintire, pe Frédéric n-o interesa trupul ei, nici măcar n-o sărutase și se mulțumea să-i strângă călduros mâna luându-i-o într-ale sale și s-o privească mângâietor cu catifelații lui ochi de cerb. Il a vécu jusqu'à maintenant si sevré d'amour qu'il n'ose pas y croire, Monsieur, notre histoire lui parait un rêve[1] și, confirmându-i întocmai cuvintele, Frédéric se ivea în ușă dichisit englezește, auster și cu nelipsitul buchet de flori neprihănit și ireproșabil, cu distincția aceea decantată și impalpabilă care, potrivit profesoarei, alcătuia partea lui inconfundabilă de gentleman. Tu te retrăgeai în odaia ta, lăsându-i în duioasa lor oază de iubire și fericire, și așteptai curios momentul în care primul acord de pian avea să declanșeze ezotericul lor dialog și Frédéric avea s-o privească țintă în ochi și să-i strângă mâna cu atâta căldură, încât parcă ar fi vrut să-i transmită prin osmoză întreaga iubire inefabilă, intactă, care zăcea în sufletul său. Non, il n'y a rien encore, il a une sensibilité à fleur de peau et je ne veux pas brusquer les choses[1], zicea madame de Heredia după vizită, femeile îi inspirau teamă neîndoielnic, probabil

[1] El a fost până acum atât de lipsit de dragoste încât nu-i vine să creadă, domnule, poveste noastră i se pare un vis (lb. fr.).

că în tinerețe cunoscuse amare decepții sentimentale ori poate, precum vărul acela îndepărtat al ei a cărui biografie ți-o schițase cândva, rămânea sentimental legat de maică-sa și-i jurase fidelitate până la moarte, l'amour, alors, est une profanation, vous comprenez?[2] Și tu ascultai în tăcere cu înțelegere acel curs rapid despre ideile lui Steckel, Marcelle Segal și ale Monseniorului Fulton Scheen, cufundat în penumbra submarină a salonului, cu ursuza pisică neagră a profesoarei ghemuită în poala ei. Aproape zilnic Frédéric se înfățișa cu buchetul său de trandafiri și merita s-o vezi atunci pe madame de Heredia grăbindu-se să-și potrivească părul pentru a-i deschide câteva minute mai târziu, cu fața sulemenită și un puternic miros de parfum, întinerită și însuflețită, redobândindu-și siguranța mondenă de la petrecerile din tinerețe din fotografiile ei îngălbenite. Răsunau din nou acordurile pianului strunit de magia ușoară și înaripată a mâinilor lui Frédéric și-ți închipuiai chipul încordat și receptiv al profesoarei în timp ce asculta transparenta și concisa interpretare a Adagio-ului în si minor de Mozart: vous jouez mieux que Gieseking, il est trop froid pour moi, il néglige parfois la résonance tragique de l'oeuvre[3]. Frédéric primea complimentele cu umilință evlavioasă și, lăsând deoparte cărțile de texte de la IDHEC, îți lipeai urechea cu fereală de ușa falsă ce făcea legătura între dormitorul tău și salon și încercai să ghicești după intensitatea oftatului pe

---

[1] Nu, încă nu e nimic între noi, el are o sensibilitate foarte ascuțită și nu vreau să forțez lucrurile (lb. fr.).

[2] Dragostea, atunci, e o profanare, înțelegeți? (lb. fr.)

[3] Cântați mai bine decât Giesecking, pentru mine e prea rece, neglijează uneori rezonanța tragică a operei (lb. fr.).

care-l scotea madame de Heredia dacă Frédéric se așezase lângă ea și, cum era acum un lucru obișnuit între ei, îi reținea un timp mâna într-ale lui. Nimic, încă nu s-a întâmplat nimic, se destăinuise pe urmă profesoara, Frédéric era prea sfios, apropierea chiriașilor îl speria, un respect exagerat pentru sexul frumos, în urma morții crude și premature a maică-sii, îi inhiba impulsurile lui firești și-l pironea într-o adorație sublimată a femeii, imateriale și distante. Era nevoie de mult tact, de multă răbdare și blândețe pentru a nu-i răni sensibilitatea atât de fină, pentru a-i învinge puțin câte puțin pudoarea atât de delicată, pentru a transforma imperceptibil iubirea aceea până atunci diafană într-o relație fizică pe care, cu intuiția ei feminină, o presimțea nestăpânită, impetuoasă și vulcanică. Madame de Heredia se bizuia pentru asta pe o excursie la iarbă verde, un bon déjuner sur l'herbe[1], mângâierea soarelui leneș de toamnă, ajutorul discret al unor bucate bine gătite și al unei viclene sticle de vin. Sébastien urma să meargă cu ei și, la un semn al maică-sii, ar fi dispărut în pădure, lăsându-i într-o singurătate complice, tulburătoare, aproape vinovată. Là-bas il va me déclarer son amour, il a encore peur, mais, comme je le comprends[2], și profesoara dezgropa pentru tine câteva vechi povești cu bărbați faimoși a căror existență exemplară a fost distrusă într-o zi de o aventură mârșavă și fără rușine, și-i oferea lui Frédéric, prezenței ideale, perseverente și asidue a lui Frédéric, nemăsurata ei râvnă drăgăstoasă, înțelegerea ei largă, profunda și vibranta ei

[1] Un dejun la iarbă verde (lb. fr.).

[2] Acolo o să-mi spună că mă iubește, îi e încă frică, dar eu îl înțeleg (lb. fr.).

duioşie. Sébastien venea să-i vadă des în ultima vreme, iar afecţiunea părintească a lui Frédéric faţă de el era un motiv de fericire şi uluială din partea doamnei de Heredia, il se sent seul, vous comprenez? Il éprouve le besoin de s'intégrer dans une famille[1], şi, neglijându-şi pentru a nu ştiu câta oară lecţia de solfegiu, îţi vorbea cu lux de amănunte despre concertul la care, în ajun, asistaseră toţi trei, subliniind cu frumosul ei glas de soprană solicitudinea generoasă a lui Frédéric, grija deosebită de care dădea dovadă pentru educaţia auditivă a lui Sébastien, pentru formarea şi şlefuirea gusturilor lui artistice. Îl m'aime, oui, il m'aime, il va me parler bientôt, je le sens[2]: madame de Heredia divaga pentru ea însăşi în întunericul salonului, şi pisica îi încuviinţa vorbele, tăcută, cu o voluptuoasă înfiorare, ce soir, peut-être demain[3]. Trandafirii erau schimbaţi zilnic, ca şi interpretările cuceritoare ale pieselor lui Brahms şi tăcerile extaziate, rien encore aujourd'hui, patientons[4], intercalate printre seratele muzicale de la salle Pleyel şi vizitele instructive la casa natală a lui Debussy ori la palatul în care locuise Mozart, şi atunci Frédéric îşi dezvăluia în faţa copilului comoara nepreţuită a erudiţiei sale, a judecăţilor chibzuite şi grave, a variatei şi bogatei sale culturi. Nimic, nimic încă: era însă rezerva lui un motiv temeinic de îngrijorare? Frédéric ignora forma aceea josnică şi grosolană de iubire,

---

[1] Se simte singur, înţelegeţi? Are nevoie să se integreze într-o familie (lb. fr.).

[2] Mă iubeşte, da, mă iubeşte, curând o să-mi spună că mă iubeşte, simt asta (lb. fr.).

[3] Diseară, poate mâine (lb. fr.).

[4] Astăzi încă nu, răbdare (lb. fr.).

universul lui cuprindea numai domeniile superioare ale spiritului. Ea îl înțelegea, ah, cât de bine îl înțelegea: născut într-un veac simoniac și fără suflet, în care profitul, lăcomia și câștigurile ușoare corupeau însăși esența Artei, exista oare ceva mai natural și logic decât aleasa lui însingurare? Îi era de ajuns privirea lui liniștitoare, contactul minunat al mâinilor lui, atenția stăruitoare cu care, din dragoste pentru ea, îl înconjura, plin de delicatețe, pe copil. Trandafirii pe care-i aducea în fiecare după-amiază nu erau oare o dovadă suficientă de dragoste? Și bilețelele înflăcărate pe care le strecura printre ei nu dezvăluiau oare pe de-a-ntregul rezervele lui de duioșie? S'il parlai enfin, si au moins il me disait quelque chose[1]; dar nu, numai fleacuri, circumspecția lui era mai grăitoare decât discursurile, lungile pauze dintre cuvintele lor aveau același rol de a stabili armonia pe care-l îndeplinesc tăcerile în muzică. Atunci, de ce să-și facă griji? Frédéric nu dispunea pesemne de alt mijloc de comunicare, iar limbajul tonal, neted și clar, înlocuia în forul său interior limba utilitară, mercantilizată și echivocă a celorlalți oameni. Și totuși, ah, totuși, când madame de Heredia, cu iscusită șiretenie, pomenea în treacăt de necesitatea de a alcătui o familie, Frédéric se retrăgea într-un mutism prevăzător, slăbea vădit strânsoarea degetelor, se uita cu o expresie de nerăbdare spre ieșire. După câteva încercări nereușite, ea nu mai insistase. Frédéric o iubea fără îndoială cu o iubire îngerească și pură, însă cum putea să-și explice atunci repulsia lui de a normaliza situația în fața lumii? Un

[1] Dacă ar vorbi în sfârșit, dacă cel puțin mi-ar spune ceva (lb. fr.).

mariage blanc, ça m'est bien égal[1], ea nu cerea mai mult decât acea înălțare mistică și dăruirea cu care el interpreta pentru ea sonatele lui Schubert, schimbul de priviri ce tempera și învăluia magnitudinea tăcerilor, atingerea ușoară și delicată a mâinilor lui. Sébastien era cu ei: tu ascultai din odaia ta Rondo-ul în sol major opus 51 de Beethoven, desfășurarea sonoră și dinamică, fără schimbare de tempo, ce conferea temei o continuitate desăvârșită, o strălucire articulată și robustă. De câteva zile madame de Heredia dădea semne de nervozitate și, când corecta exercițiile de solfegiu ale elevilor, se întrerupea în mijlocul unei fraze și se uita, cu privirea pierdută, spre trandafirii de culoare roșu aprins din vazele și glastrele de porțelan: il faut qu'il se décide, își spunea, înainte de a pleca, cu băiatul ei, la concertul obișnuit de joi, je n'en peux plus de cette partie de cache-cache[2]. O auzeai întorcându-se abătută și, stăpânit de egoism, stingeai lumina în odaia ta ca să eviți refrenul văicărelilor sale. La fiecare dintre atacurile ei frontale, Frédéric răspundea cu noi eschive și lucrurile rămâneau la fel ca la început, adică în punctul zero, în pofida extenuantei risipe de subtilități și stratageme din partea ei. Uneori madame de Heredia își închipuia că Frédéric încetase s-o iubească, i se părea că poate surprinde în ochii lui o strălucire metalică și dură. Închipuiri, străluciri, il va me rendre folle, zicea, c'est aujourd'hui ou jamais[3]. Și din nou ritualul florilor, cărților de vizită de îndrăgostit, muzicii pline de evocări și sugestii.

---

[1] O căsătorie castă, mi-e totuna (lb. fr.).

[2] Trebuie să se hotărască. M-am săturat de această joacă de-a v-ați ascunselea (lb. fr.).

[3] Acum sau niciodată (lb. fr.).

tăcerilor profunde și interminabile. C'est la dernière fois, nous n'allons pas quand même rester dix ans comme ça parce que Monsierur est timide[1], și din nou gamele, scările cromatice, octavele, acordurile, trilurile unei interpretări baroce de virtuozitate ce cufundau întreaga casă într-o atmosferă receptivă și senzuală, într-o stare de transă amoroasă exaltată și ritmică. J'aurais dû le comprendre dès le début, c'est un lâche[2], madame de Heredia se adresa chipului șters al ei înseși pe care o vedea reflectată în oglindă și o nesfârșită milă pentru soarta ei îi inundase ochii de lacrimi. Et pourtant je l'aime, oui, je l'aime, mon Dieu, quel gâchis[3]. Taxiul o aștepta la poartă cu Frédéric și cu copilul, iar prezența ca un balsam a băiatului și duioșia însingurată a lui Frédéric o reconfortau, îi împrăștiau îndoielile ca prin farmec. Après tout, Monsieur, à mon âge, qu'est-ce qu'on peut demander à la vie?[4] Și, după toate, buchetele de flori, seratele muzicale, atingerile pe furiș, tăcerile încărcate de emoție, oftaturile, non, cette foi c'est bel et bien terminé, dorénavant je ne marche plus[5], până în seara de neuitat în care el n-a mai venit și n-a mai trimis nici un buchet de trandafiri, nici cartea de vizită cu cuvinte înflăcărate, și ea i-a dat telefon de nenumărate ori fără să-l găsească, fără să-i poată trânti în față, ca un pumn de confetti, o grămadă de

---

[1] E ultima oară, nu putem totuși să rămânem așa zece ani pentru că dumnealui e timid.

[2] Ar fi trebuit să-mi dau seama de la început, e un laș (lb. fr.).

[3] Și totuși îl iubesc, Dumnezeule, ce situație încurcată (lb. fr.).

[4] La urma urmei, domnule, la vârsta mea ce-aș putea să cer de la viață? (lb. fr.)

[5] Nu, de data asta am terminat pentru totdeauna, de acum înainte nu mai fac nici un pas (lb. fr.).

cuvinte de reproș și jigniri, amenințări și insulte, hotărâtă cum era să dea uitării totul o jumătate de oră mai târziu cu condiția să-i audă glasul și să asculte scuzele sale rezonabile, închipuindu-și, în delirul ei neobosit, că el îi șoptește cu timbrul său dulce și domol, cuvinte de dragoste vechi de când lumea, je t'aime, Edmonde, je t'aime, pardon, pardon encore, ma belle, ma tendre amie[1]. Tu adormiseși în cele din urmă, legănat de zgomotul pașilor ei și ecoul monologului său smintit, oui, c'est ça, il a une maîtresse et il en a peur de me l'avouer, mais je lui pardonne, sa présence seule me suffit[2] și, când te-ai trezit casa parcă era zguduită de un cataclism nemaipomenit și madame de Heredia umbla de colo-colo fluturând un plic dreptunghiular, răvășită și ursuză în acel decor îngust de fotografii moarte, de trandafiri ofiliți pentru totdeauna, de serate sublime ce nu vor mai exista în vecii vecilor, mon Dieu, oh, mon Dieu[3], revenită la bătrânețea ingrată și realitatea neprietenoasă, prizoniera unui timp și unui mod de viață precare, Monsieur, vous vous rendez compte?[4], oftând în timp ce îți întinde scrisoarea, le salaud il a foutu le camp avec mon fils[5].

Așezați amândoi într-un colț al grădinii, țeseai și stricai cu smerita stăruință a Penelopei pânza domoală și fină a dialogului nostru imaginar.

---

[1] Te iubesc, Edmonde, te iubesc, iartă-mă, te rog să mă ierți, draga mea, buna mea prietenă (lb. fr.).

[2] Da, are o amantă și n-are curajul să mărturisească, dar eu îl iert, îmi e de ajuns prezența lui (lb. fr.).

[3] Dumnezeule, vai, Dumnezeule (lb. fr.).

[4] Vă dați seama, domnule (lb. fr.).

[5] Ticălosul a șters-o cu fiul meu (lb. fr.).

— Mă iubești?

— Da.

— Mă cunoști de opt zile. Abia ai aflat cine sunt.

— Te cunosc dintotdeauna.

— Sărută-mă.

— Încep să mă îndrăgostesc de tine.

— Dă-mi buzele tale.

— Ești altfel decât ceilalți, și eu la fel. Suntem făcuți unul pentru altul.

— De ce nu te culci cu mine?

— Mi-e frică.

— Ți-e frică și de alte femei?

— Mi-e frică de tine.

— Lasă-mă să te mângâi.

— Tu nu exiști. Ești creația închipuirii mele.

— Sunt șase luni de când ne iubim. Mai ții la mine?

— Nespus de mult.

— Îți place trupul meu?

— Nu-l cunosc. N-o să ajung niciodată să-l cunosc întru totul.

— Și eu creez cu închipuirea trupul tău. Zi de zi. Clipă de clipă.

— Mă pierd în tine. Între coapsele tale. În ochii tăi.

— Iubirea mea.

— Ești singura femeie din viața mea.

— Ai început să te obișnuiești cu mine?

— N-o să mă obișnuiesc niciodată.

— Un an. A trecut un an de când suntem împreună.

— Dă pace timpului.

— El nu ne dă pace nouă.

— Trecutul n-are importanţă. Numai tu ai.

— Ţi-e dor de viaţa dinainte?

— Nu există viaţă dinainte. M-am născut de când te cunosc. Viaţa mea începe odată cu tine.

— Îţi aminteşti când ţi-era frică de mine?

— Încă mi-e frică.

— Trupul meu îţi aparţine.

— Nu te pot avea ca pe ceva ce-mi aparţine. Eşti aerul pe care-l respir. Apa ce mi se prelinge printre degete.

— N-ai obosit?

— Beau şi nu-mi potolesc setea.

— Am nevoie să ştiu că mă iubeşti. În fiecare clipă. Chiar acum.

— Doi ani de pace şi de uitare. M-am născut abia acum doi ani.

— Timpul nu există.

— Trecutul meu eşti tu. Datele din cartea mea de identitate sunt false.

— Mă iubeşti?

— Nu-ţi cunosc trupul. N-am ajuns la capăt.

— De ce-ai băut ieri?

— E ceva mai puternic decât mine. La început puteam să accept să te uiţi la alt bărbat. Acum mi-e cu neputinţă.

— De ce nu mi-ai spus?

— N-am vrut să mă amestec în viaţa ta. Eşti liberă.

— Nici eu nu sunt liberă, şi nici tu.

— Nu suport gelozia.

— Eşti prea ascuns. Suntem împreună de trei ani şi uneori îmi spun că nu ştiu nimic despre tine.

— Nu sunt ascuns, sunt pudic.

— Eu nu țin niciodată lucrurile în mine.
— Ești mai tare decât mine.
— De câtva timp ești schimbat.
— Îmbătrânesc.
— Te uiți la mine și parcă te-ai gândi la altceva.
— Munca pe care-o fac mă plictisește.
— Renunță la ea. Întoarce-te în Spania.
— Spania nu mai există pentru mine.
— Călătorește.
— Călătoriile nu rezolvă nimic.
— Bei prea mult.
— Spune-mi ce altceva aș putea să fac.
— Nu-ți sunt de nici un ajutor?
— N-am spus asta.
— Când simt că ești trist, mă întristez și eu.
— Nu-i vina ta.
— Mă înspăimântă gândul că ți-aș putea face rău.
— Nu-ți face griji.
— Te iubesc. Sunt îndrăgostită de tine.
— Și eu. Dar nu putem face nimic unul pentru altul.
— De ce spui asta?
— Doar știi cum sunt.
— N-are importanță. Sunt mândră de tine.
— Nu ne vom putea întâlni niciodată.
— Nu-ți place trupul meu?
— Mă înec cufundându-mă în el.
— Suntem împreună de cinci ani, îți dai seama?
— În ultima vreme și tu ești tristă.
— Din pricina ta. Când faci lucrurile fără chef. Când bei. Când văd că te frământă lucruri cu care nu pot lupta.

— Caracterul înseamnă destin.

— Sunt clipe în care nu sunt sigură că mă iubeşti.

— Te iubesc.

— Simt când eşti gelos, dar nu simt iubirea ta.

— De ce plângi?

— Aşa plâng femeile.

— De asta ieri...?

— Mă tem că da.

— Te-am ferit.

— Nu fi îngrijorat. Trece.

— Nu vreau să-ţi fac necazuri.

— Mi le fac eu.

— Nu vreau să las nimic în urma mea, înţelegi?

— N-o să laşi nimic, nici pentru mine, nici pentru alţii.

— E singura mea libertate.

— Mă faci s-o plătesc scump.

— Uită-l.

— Nu pot. Îl văd aplecat deasupra mea. Cu faţa murdară. Cu mâinile murdare.

— Ai o sclipire în ochi pe care nu ţi-o cunoşteam.

— Încă n-am digerat Geneva.

— E prea devreme. Într-o bună zi o s-o uiţi.

— Mi-a rămas în suflet. De asta am plecat cu Enrique.

— Nu-i mai pomeni numele.

— Tu m-ai murdărit. Simţeam nevoia să mă răzbun pe tine.

— Sunt lucruri despre care nu pot vorbi. Biografia mea e plină de goluri.

— Aş fi dat orice ca să mă pot purifica. Ca să îngrop pentru totdeauna amintirea aceea în care figurezi tu.

— Taci. Nu mă face să mă simt mai nefericit decât sunt.

— Aș vrea să fii fericit.

— Rezultatul îl vezi.

— M-am suit în tobogan și, când coboram, am făcut un atac de cord.

— Voiai să închei socotelile cu viața?

— Da.

— Ce n-aș da să fiu moartă.

— Nu plânge.

— Cred că în Cuba te-ai regăsi.

— Mi-am pierdut țara și oamenii care-mi erau apropiați.

— Ce ai de gând să faci?

— Nu pot să fac nimic. Nici măcar nu știu cine sunt.

— Și prietenii tăi?

— N-am prieteni.

— N-are importanță, dacă vrei s-o scoți la capăt.

— Vreau s-o scot la capăt.

— Ce cauți aici?

— Nu știu.

— Mă iubești?

— M-am născut ca să te iubesc și ca să sufăr pentru tine.

(Imagini ale timpului depărtat se estompează după perindarea plăsmuirilor cu chipul personajelor din pozele pentru albumul de familie, chiar în grădina în care te odihnești acum, la umbra acelorași eucalipți de atunci: neostenit și vioi balet de pași pierduți și de glasuri moarte, hecatombă liniștită și lipsită de cruzime de clipe intense și acum secătuite; alergare de neoprit a zilelor care macină și împrăștie totul în urma lor. Numai tu și cu ea, în echilibru

nestatornic, susträgându-vă dar rămânând în voia inevitabilului naufragiu.)

O scenă de familie revine des în memorie: eşti în Parisul învolburat de lângă canalul Saint Martin şi un soare de iarnă, întârziat, străluceşte pe oglinda apei.

Te plimbai agale. Arabul a renunţat la contemplarea panoramei cu macarale şi-şi reia drumul la rândul său, precaut şi bănuitor, cu mâinile înfundate în buzunare. La vreo douăzeci de metri de el, poţi observa în voie cizmele de cauciuc, pantalonii de nanchin albastru ordinar. Geaca de piele cu guler îmblănit, pasmontanul de lână tras peste ochi. Prezenţa lui discretă stăpâneşte strada. Ajungând la grădiniţele desfrunzite ale scuarului, o ia spre bulevard, aşteaptă semaforul verde fără a întoarce capul, traversează strada şi, aşa cum ai prevăzut, îşi continuă drumul spre La Chapelle pe sub acoperişul ruginit al metroului aerian. Îl imiţi.

Vântul i-a alungat pe obişnuiţii cerşetori ghemuiţi pe băncile de lemn şi, cu excepţia câtorva trecători zoriţi şi absorbiţi, pe peronul central nu se află decât un mic grup de curioşi şi doi inveteraţi jucători de *pétanque*. Arabul se opreşte să privească în jur cu o expresie absentă. Când ai sosit tu şi i-ai urmat exemplul te examinează câteva clipe cu ochi profunzi şi negri. A scos mâna dreaptă din buzunarul gecii şi, în chip maşinal, îşi mângâie mustaţa cu degetele arătător şi policar.

Metroul trece huruind pe deasupra capului vostru şi hurducăturile lui fac să se cutremure pământul. Sustras brusc din timp şi spaţiu, îţi aduci aminte că odată, într-un mic hotel din apropiere, ai făcut dragoste (cu cine?) în mare

grabă (se înserase, aveai o întâlnire la France Press) și ejacularea coincisese exact cu zguduiturile produse de trecerea vagoanelor. (Consecință logică a zgomotului ori pură coincidență?) De atunci, îți spui cu nostalgie, n-ai mai încercat niciodată așa ceva.

Copii îmbrăcați în siouxi aleargă prin fața ta trăgând cu pistoale de jucărie. Arabul merge agale și scrutează cu luare-aminte vitrinele prăvăliilor și magazinelor de pe trotuarul cu numere fără soț. Două femei de la L'Armée du Salut se îndreaptă spre Barbés posomorâte și mute, cu un zâmbet tâmp zugrăvit pe față. Palid, soarele parcă descărnează și mai tare fațadele coșcovite ale caselor și se oglindește în geamuri fără reflexe.

(Ca un orizont necesar pentru tine, chipul lui Jerónimo, al succesivelor reîncarnări ale lui Jerónimo pe câte un chip delicat și hotărât, visător și aspru, vegheau în filigran vicisitudinile pasiunii tale pentru Dolores cu forța magnetică și instantanee cu care te fulgerase prima oară. Când v-ați despărțit, a plecat fără să-ți lase adresa, nici să ți-o ceară pe a ta. Avea două neveste, șase copii și n-ai aflat niciodată cum îl cheamă.)

Dădeai tacticos paginile atlasului, și fiecare planșă în culori a accidentatei și schimbătoarei geografii politice a Europei îți aducea în amintire imagini care, în chip de acuzație ori ușurare, se adăugau la dosarul relației cu Dolores și, în mod subtil, o modificau. De când intraseși la agenția France Presse, erai trimis în cele patru zări ale lumii ca să fotografiezi idilele prințeselor triste (neghiobul de Rubén Dario promovat în postul de redactor-șef la *France Dimanche*) ori răsunătorul

proces al unei actriţe celebre («J'ai surpris Anette dans les bras de Sacha»[1]), şi, câtva timp, existenţa ta de paparazzo te mângâiase pentru eşecul şi ireparabila năruire a proiectatului film documentar despre emigraţie. Dolores călătorea cu tine şi dorul de Spania se risipise încetul cu încetul, de parcă rădăcinile ce te legau de străbuni s-ar fi uscat una după alta ca urmare a lungii tale expatrieri şi a indiferenţei voastre reciproce. Creangă ruptă din trunchiul natal, plantă crescută în aer, expulzat ca atâţia alţii de acum şi dintotdeauna de zeloşii gardieni ai secularului vostru patrimoniu.

Tolănit în grădina în care neştiutorul copil care ai fost tu a vegetat şi a lâncezit cu ai săi până la relaţia subită a pasiunii lui pentru Jerónimo, evocai leneş Amsterdamul şi canalele lui, vitrinele fosforescente din Zeedijk cu seducătoarele prostituate ca nişte sirene captive într-un acvariu, barul Mascotte şi orchestra de roboţi care interpreta calypso după calypso scoţând scântei feroce pe ochi, petele de grăsime ale vapoarelor ca nişte plute ori uriaşi fluturi înecaţi, coada de marinari ce se tatuau la Sint Olofs Steeg, salonul de dans unde Dolores i-a făcut ochi dulci antillanului şi, după scena pe care i-ai făcut-o tu, sărutările prelungite care v-au tăiat respiraţia.

Ea privea împreună cu tine minusculul plan al oraşului care figura lângă harta Olandei şi poze uitate cu plimbările voastre şi frânturi depărtate din conversaţiile voastre se iveau în amintirea ta, risipindu-se îndată într-o ameninţătoare succesiune de imagini proiectate, ai putea spune, într-un caleidoscop. (Ca şi în alte locuri din Flandra şi Ţările de Jos,

---

[1] «Am surprins-o pe Anette în braţele lui Sacha» (lb. fr.).

cultura spaniolă, asfixiată de neprietenoasa ariditate a stepei și proverbiala intoleranță a faunei sale, a prins rădăcini acolo, la adăpostul Reformei protestante și generoasei sale libertăți de gândire, făcând să înflorească o mulțime de opere de inspirație curată și liberă, senină și durabilă. Sămânță împrăștiată de vânt, inteligența alor tăi căzuse într-un pământ bun, iar roadele sale stăteau mărturie după veacuri pentru un impuls înnoitor și rebel ce ar fi meritat fără îndoială, socoteai tu, o soartă mai bună. Acea Spanie rătăcitoare, Spania călătoare, înlocuia în inima ta Spania oficială despre care învățaseși la școală, Spania stăpânilor și slugilor, poporul înapoiat al sărbătorilor tradiționale primitive din Valencia și Pamplona, cu alergarea taurilor pe străzi și procesiunile din Săptămâna Mare.)

La Hamburg ați cutreierat, până ați căzut jos de oboseală, barurile din Reeperbahn, și St. Paoli (Rattenkeller, Katakombe, Rote Katze, Mustapha, Venus), iar la Brugges ați asistat la o scenă neobișnuită (îți amintești, Dolores?): severi copii flamanzi, ce parcă ieșiseră dintr-un tablou baroc, organizaseră o cursă pentru bunici și asistau, impasibili, la meritoriile eforturi ale câtorva bătrânele care, ascultând de fluierul arbitrului, dădeau mereu ocol, zâmbitoare și docile, unui mic lac artificial încărcat de nuferi. Încetul cu încetul, după admirația oarbă din primele luni, urmase o atitudine ambiguă cu privire la noua și înghețata religie industrială a europenilor: decorul de macarale, schele, buldozere, coșuri de fabrici pe care-l văzuseși în valea Rhurului în călătoriile tale te făceau să înțelegi dintr-odată că luptai pentru o lume în care tu n-ai fi putut să trăiești. Sub o aparență înșelătoare de confort, condițiile de viață erau dure, sentimentele erau

pe cale de dispariție, raporturile dintre oameni se mercantilizau. Nici revolta ta nu-și găsea locul acolo, ci era o simplă prelungire, îți spuneai în sinea ta, a lumii voastre spaniole precapitaliste și feudale, azi pe cale de lichidare și dispariție, fără a fi nevoie de intervenția ta și a prietenilor tăi, fără noblețe, fără morală, fără justiție, prin simpla și fireasca desfășurare a procesului economic.

Fiecare pagină a atlasului geografic trezea amintiri, și Dolores figura în toate, rând pe rând depărtată, dușmănoasă, înflăcărată, iubitoare: un soare devorat de propria sa strălucire se reflecta în ochii ei larg deschiși în dreptul stâncilor de la Marina Piccola; plimbându-se pe străzile Romei părea că-și potrivește mișcările după regulile unei legi armonioase și imprevizibile; extaziată, contempla faimoasele Regente de Hals, minunatul joc de lumini și umbre, intensa și ritmica muzicalitate a tabloului.

A urmat o pauză în timpul căreia norii ce rătăceau spre sud-est au dobândit o tonalitate surdă, opacă. Se auzeau în depărtare claxoanele automobilelor și gâfâitul bolnav al locomotivei de cale ferată.

Dolores se dusese să caute gheață în bucătărie și a pus la rece o sticlă în frapieră. Mai erau câteva minute până să bată de rugăciune și trebuia să iei picăturile amare ale Dr. d'Asnières. Greierii țârâiau de mama focului în pădure și ai deschis atlasul la întâmplare.

Monaco, mic principat în Europa, aflat în dep. francez al Alpilor Maritimi: 1 pe ½ km^2 (monegasci); Cap. *Monaco*. Port într-un promontoriu din Mediterana. Celebru *Cazinou de jocuri de noroc*. Băi pe malul mării.

Ultima dată când ai fost acolo, la câteva săptămâni după atacul de cord care te-a fulgerat pe Boulevard Richard Lenoir, asistaseşi ocazional la un spectacol dat de ansambluri şi mici orchestre de twist, rock şi madison cu nume ciudate şi la delirul mistic care a pus stăpânire pe public, şi starea de transă religioasă în care au căzut câţiva băieţandri a izbutit minunea de a te scoate din lâncezeală.

Pe ce planetă stranie trăiai?

... În1956, novici şi încă nepăgubiţi, Dolores şi cu tine v-aţi dus să vedeţi sălile de joc în care unchiul tău Néstor îşi cheltuia averea şi, după ce-ţi încercaseşi zadarnic norocul, v-aţi apropiat de pavilionul care, în umbra hotelului Paris, domina cartierul La Condamine. Se însera: din apele cenuşii ale portului se ridica o fosforescenţă somnambulă pe care lumina roşie a balizelor şi neonul alb al felinarelor se străduiau zadarnic s-o atenueze. Viaţa vă surâdea amândurora şi în acel moment de împlinire pentru tine, când erai stăpânit de o pasiune pe care păreai sortit să n-o poţi duce niciodată până la capăt, te-a năpădit dintr-odată, cu putere, intuiţia timpului cu ascunsa lui forţă de eroziune, a morţii iremediabile a sentimentelor şi a propriei voastre caducităţi: înaintea voastră unchiul Néstor şi prietena lui irlandeză străbătuseră aceleaşi locuri, la fel de pătrunşi ca şi voi de farmecul poveştii lor de dragoste; după ce deslușiseră cauza pentru care luptau, un viitor luminos li se deschidea în faţa ochilor, şi nici o forţă din lume, şi-au spus poate cu naivitate, n-ar fi putut desface legătura lor. Veşnici, neprihăniţi, povestea lor de dragoste se prelungea lin de parcă niciodată, îţi spuneai, n-ar fi trebuit să ia sfârşit.

Treizeci de ani parcă fuseseră şterşi cu buretele într-o clipă, iar destinul le împletea existenţele. Încetul cu încetul, îţi aminteai, promontoriul stâncos al palatului se risipea în umbră. O linişte fermecată paraliza viaţa portului. Dinspre partea cealaltă a capului venea o barcă cu motor şi, ajungând la Cazinou, şi-a îndreptat din nou prova spre larg. Oare perechea ce contempla peisajul lipsit de somn eraţi voi sau erau ei?

Strigătele depărtate ale copiilor te-au făcut să tresari
mătuşa Dolores
aah
pe Luisito l-a înţepat o viespe
aaah
o viespe
aaaah
mătuşa Dolores
aaaah aaaaaah
mătuşa Dolores
cu patru ani în urmă
câteva luni după eşecul grevei naţionale paşnice şi al doilea val de arestări
cu privirea pierdută la lebedele somnambule de pe lacul Geneva păşeai pe pont du Montblanc printre membrii unei delegaţii la un congres ce avusese loc acolo cu un scop altruist, de bună seamă, generos şi în folosul umanităţii.
unul dintre aceste congrese însufleţite de idei mărinimoase împotriva războiului foametei şomajului bolilor subdezvoltării inventate de prospera industrie hotelieră elveţiană

(de ce nu s-ar organiza Congrese
îți spuneai
pentru ruina și pierzania speciei umane sub patronajul celor
mai faimoși criminali ai veacului.
Landru Petiot Giuliano Al Capone Dillinger) și copilul
mergea pe lângă parapetul podului și examina jalnica
panoramă elvețiană de carte poștală ilustrată elvețiană
cu o privire critică și dezaprobatoare
ce facem aici
Dolores trebuie să se vadă cu un domn
ce domn
un prieten
mă plictisesc
privește lacul
nu-mi place
vrei să faci o plimbare cu barca
vreau să mă întorc la Paris
aici s-a spânzurat unchiul tău Néstor înainte ca să te naști tu
în camera lui din sanatoriul Bel-Air și revolta lui
împotriva societății spaniole din acea vreme a murit odată
cu el așa cum va muri neîndoielnic și a ta dacă nu-i dai
o formă concretă și precisă dacă nu reușești s-o cana-
lizezi înainte *vrei o înghețată* contemplase frigorificul
peisaj de apă brazi munte zăpadă *nu nu vreau* nordica
albeață a aerului fanaticul soare înțepenit în timp ce-și
lega fularul de mătase de cremona ferestrei și citea pen-
tru ultima oară scrisoarea pe care i-a adresat-o bunicii
tale *ce vrei să faci atunci* scrisoare pe care a păstrat-o până
la moarte și pe care maică-ta n-a vrut să ți-o arate *să mă*
întorc acasă întreg potențialul său de energie îngropat în

neant digerat în amintirea lor un simplu nume inutil al muribundului arbore genealogic *unde-i mătușa* vrei să fii epilogul sau începutul eroarea lor trebuie să se încheie cu tine *hai să mergem s-o vedem* și ce vine de la tine trebuie să fie îngropat *unde* reparație și uitare *aici aproape* în fundul unui lac elvețian amestecat cu sperma sângele și reziduurile tuturor canalelor de scurgere.

cumpără-mi Mickey

cum ea se așezase în fața ta îi examinai genunchii cu o atenție aproape dureroasă curba rafinată și aproape perfectă ce se afunda în poalele fustei *ce putem face* picioarele admirabile pe care tu le cunoșteai centimetru cu centimetru cu încetineala și amploarea prolixe ale pasiunii *nu știu e ceva atât de neașteptat* brutal întrerupte de tivul pânzei ecosez *tu ce părere ai* era în ochii săi o scânteie de ranchiună ca în ziua în care ea a venit în camera ta din casa doamnei Heredia și a început să se dezbrace provocator *știi prea bine felul în care gândesc dar dacă vrei tu* ți-ai întors ochii spre poalele fustei cadrilate *n-am spus asta mă interesează numai părerea ta* la linia convexă a coapselor ce țintea spre floarea ascunsă și râvnită *dacă ți-e frică* strălucirea neobișnuită a ochilor săi căutând pe furiș privirea ta *nu nu mi-e frică* și cu un gest pudic și-a netezit fusta coborând-o spre genunchi *dacă ți se pare că e un risc pentru tine* și-a aprins o țigară și a răsfoit tulburată paginile unei reviste ilustrate *nu se întâmplă niciodată nimic nu-ți face griji asta-i treabă de femei o s-o rezolv eu*

aveai întâlnire la o cafenea din place Bourg-du-Four frecventată de elevii de la școala de arhitectură

copilul mergea cufundat în acel moment în lectura foiletonului cu Mickey
și noi delegații cu embleme și stindarde ieșeau din hotelurile din piața Longemalle
americani cu înfățișare de văcari pastori protestanți cu guler alb grupuri folclorice dintr-o țară africană femei virtuoase cu zâmbete înghețate de reclamă pentru pasta de dinți
unchiul Néstor a încercat rezistența fularului înainte de a-l înnoda de mânerul cremonei și de a lăsa să-i alunece privirea pe deasupra brazilor din grădina Bel-Air apele întunecate și nemișcate ale lacului Leman meditând pesemne la zădărnicia unei răscoale sortite să dispară odată cu el
unde mergem
s-o așteptăm pe Dolores
sunt obosit
e chiar aici
fotografia sa nu figura în albumul de familie iar cea de pe scrinul maică-tii s-a rătăcit după moartea sa abia dacă-ți aduci aminte de un chip insolent și romantic ce atrăgea instinctul matern al femeilor complet uitată după treizeci de ani de parcă n-ar fi existat niciodată
te-ai așezat la prima masă liberă din cafenea cu fața la ușa pe care trebuia să intre Dolores
ce vrei
cufundat în lectură
o oranjadă cu mult zahăr
nimeni n-ar fi putu face o alegere mai bună pentru a-și pune capăt zilelor decât aici pe malul lacului unde s-a spânzurat unchiul tău Néstor ca și cum o fatalitate ar fi

apăsat asupra familiei în același lac elvețian în fața aceluiași peisaj neurastenic

ai ieșit din amorțeală ai renunțat la contemplarea planșelor colorate din atlas ce reprezentau Confederația Helvetică fizică politică economică lingvistică în același timp cu goana nebună a slujnicei înspăimântate de strigătele copilului și de glasul senin al lui Dolores

te-aș ruga să-mi aduci vată și o sticlă de formol

într-un sertar din birou era o scrisoare a unchiului Néstor trimisă din sanatoriul Bel-Air și scrisă cu câteva luni înainte de sinuciderea lui

ai căutat-o în mapa păstrată cu religiozitate de maică-ta printre ciornele cu traduceri din Yeats și însemnările făcute pentru viitoarea antologie a poeziei irlandeze contemporane

si no voleu enviar més diners no m'envieu de totes maneres no tornaré a Barcelona

ni us vaig escollir a vosaltres em vau escollir a mí ningú no en té la culpa

morir per Irlanda hauria estat una exageració estic millor aquí en aquesta botiga de rellotges

em moriré de fàstic a Suïssa lluny de les vostre esglésies i dels vostres capellans tot aixo us astalviareu el preu del meu enterro; dels meus funerals[1]

te-ai întors în grădină

---

[1] Dacă nu mai vreți să-mi trimiteți bani atunci nu-mi mai trimiteți, oricum nu mă mai întorc la Barcelona nu v-am ales pe voi și nici voi pe mine nimeni nu-i de vină a muri pentru Irlanda ar fi fost o exagerare mă simt mai bine aici în acest magazin de ceaiuri o să mor dezgustat în Elveția departe de bisericile voastre și de preoții voștri vă scutesc de osteneala înmormântării mele, de cheltuiala funeraliilor mele (lb. catalană).

Dolores apăruse deodată intrând pe poarta impunătoare și
i-ai cercetat chipul încercând să-i ghicești emoțiile
pântecul neted picioarele zvelte pantofi italienești decupați
îndrăznet și elegant
un café s'il vous plait [1]
mătușa Dolores
a scos o țigară din tabacheră, și-a aprins-o
și a suflat tacticos fumul
ce a spus
astăzi pe la patru
mătușa Dolores
iubirea mea
când plecăm
își revarsă maternitatea frustrată asupra copilului fiecare gest
de duioșie încearcă să fie unic, cu neputință să fie repetat
întocmai
ți se pare serios
mi-e totuna
peste câteva ore o să fi din nou liber nimic n-o să te mai
lege de viață stăpân pe uitarea cea mai adâncă la fel ca
unchiul Néstor
dacă vrei să încerci la cealaltă adresă
taci odată
așteptați tolăniți în camera de hotel fără ca tu să știi ce fermenta înăuntru străini unul de altul ca doi necunoscuți
după o întâlnire întâmplătoare și neașteptată
copilul lansa o flotilă de bărcuțe de hârtie în cadă provoca
războaie bătălii navale bombardamente aeriene ciocniri

[1] O cafea, vă rog (lb. fr.).

submarine explozii atomice pe când Dolores își aprindea o țigară de la chiștocul alteia și se uita absentă la tapetul de hârtie cu flori de pe perete

evocând tu sumbra clădire a sanatoriului Bel-Air pe care l-ai vizitat în timpul primei tale călătorii în Elveția bântuit încă după treizeci și cinci de ani de stafia unchiului Néstor

aerul înghețat și biciuit de vând ploaia piezișă umeda și trista grădină care te făcuse să-ți aduci aminte grădina mănăstirii unde o văzuseși pentru ultima dată pe bunica

întocmai ca el ai vrut s-o rupi cu tot ce primiseși de-a gata cu tot ce îți dăduseră fără ca tu să le-o fi cerut

dumnezeu religie morală legi avere

încercând să-ți închipui plimbările lui solitare pe malul lacului Leman în acel sanatoriu de străini bogați cu gloriete poteci foișoare lacuri artificiale construit la începutul veacului pentru a găzdui delirurile de grandoare ale unor aristocrați ruși

neînsemnata moștenire pe care a lăsat-o în urma lui traducerile și poemele rătăcite în timpul războiului mort neștiut de nimeni în casa lui de vacanță din Elveția

spunându-ți

nu te afli aici din întâmplare agonia de azi e premonitorie

cât timp mai e până la extincția ta

autor ratat al unui film documentar despre turma spaniolă expulzată din țara sa de opresiune șomajul foamea injustiția

revolta ta se termină aici revolta ta o să moară odată cu tine

cu o solemnitate superstițioasă Dolores executa ceremonios mișcările toreadorului care îmbracă veșmântul strălucitor

înainte de a intra în arenă și ai admirat încă o dată trupul
ei plăpând și sfios făcut pentru dragoste și mângâieri
îmi porți pică
nu
un harbuz tăiat în două cuțitul se înfige în miezul zemos
te-ai apropiat de ea și ai cuprins-o stângaci de mijloc
jură
când a scris scrisoarea de adio era sfârșitul lui octombrie și un
soare mortăcios și temător lumina zăpada de pe munți
dă-mi drumul o să întârzii
și-a înnodat fularul în jurul gâtului și s-a lăsat să cadă
te însoțesc
prefer să merg singură
flotila de bărcuțe de hârtie zăcea pe fundul căzii și pe fața co-
pilului se citea o plictiseală implacabilă
unde mergi
am de făcut un drum
și unchiul
o să te ducă la plimbare
sunt obosit
o să mergem în parc
nu vreau
ce vrei
să mă întorc la Paris
parfumată și îmbrăcată ca pentru o ceremonie nupțială sămânța
sângeroasă veșnic diluată în apele obscene ale lacului
puteai s-o reții încă s-o îmbrățișezi s-o rogi să nu se ducă la
întâlnire
o să te aștept la barul de peste drum
cum vrei

n-o să mă clintesc de pe terasă

te-ai apropiat de fereastră ai tras jaluzelele și ai spionat-o când trecea strada amestecată în mulțimea disciplinată a pietonilor elvețieni

la ce te uiți

la nimic

mă plictisesc

hai să ieșim

ați coborât scările cu tapet roșu ai lăsat cheia la poartă ai cumpărat un exemplar din *La Tribune*

milioanele de indieni care mor de foame minoritățile rasiale oprimate victimele radiațiilor atomice slujeau drept pretext pentru defilarea necontenită de comisii subcomisii comitete delegații secretariate

o întreagă faună lunecoasă și rece metalică și modernă exclusiv consacrată

asta spunea

binelui semenilor săi și salvării umanității călugărițe în rase albe fluturându-și aripile ca niște fluturi hinduși cu fețe aspre și chircite ca un baston turiști scandinavi cu chipuri spălăcite și gălbejite amestecați cu umflatul și pașnicul neam de ceasornicari muncitorii italieni cu mâini bătătorite și trăsături grosolane grupuri de femei spaniole catapultate din satele de pe podiș cu nelipsitele lor veșminte negre și veșnicele lor geamantane de carton

Geneva e o stație terminus nimeni nu poate trăi nepedepsit în ea unchiul Néstor nu putea alege un loc mai bun ca să-și pună capăt zilelor nici Doloresc ca să distrugă germenele detestatei seminți

pardon vous désirez quelque chose

merci Madame je me promenais[1]

ai zâmbit

quelqu'un de ma famille est mort ici il y a longtemps vous comprenez[2]

nu nu înțelegea

în ochii săi era o clară bănuială și fără să se apropie de galeria în dreptul căreia două doamne în vârstă păreau să aprecieze extaziate burnița fină te-ai întors pe poteca străjuită de brazi spre gardul de fier ce dădea în stradă

CLINIQUE DU BEL-AIR

erai din nou pe terasă cu ochii ațintiți la harta Confederației Helvetice și gemetele copilului se auzeau stins din interiorul casei

vreau să merg la cinematograf

MONKEY-BUSINESS by the Marx Brothers doublé en français peste o oră pe bulevard de Tranchées pe terasa cafenelei din fața intrării

deux places s'il vous plaît[3]

Alvaro îi confundă întotdeauna pe Marx (Karl) cu Marx (Brothers) și pe Monroe (Președintele) cu Monroe (Marilyn)

Publicul râdea în hohote și ați mers după lanterna plasatoarei până la locurile libere din primul rând de scaune

nu văd bine

sstt

---

[1] Scuzați-mă, doriți ceva
mulțumesc, doamnă, mă plimbam (lb. fr.).

[2] Cineva din familia mea a murit aici mai demult, înțelegeți (lb. fr.).

[3] Două bilete vă rog (lb. fr.).

vreau să mergem mai în spate
stai aici
imaginile îți aminteau vag de un film pe care-l văzuseși cu maică-ta într-o joi seara în anii depărtați ai copilăriei
cum naiba s-o fi numind în spaniolă
tu vois ce revolver
qu'il est mignon c'est le père Noël qui vous l'a apporté moi j'ai eu une locomotive
écoute espèce d'idiot sais-tu qui je suis
oh en me dites rien animal ou végétal
uuh
animal
écoute je suis Alky Briggs
et moi je suis le type qui parle tellement drôle de rencontre as-tu une dernière question à me poser avant que je te descende
oui
vas-y
croyez-vous vraiment que les filles aient tendance à être décues par un garçon qui se laisse embrasser[1]

---

[1] Vezi revolverul ăsta
ce drăguț e, Moș Crăciun ți l-a adus eu am primit o locomotivă
ascultă dobitocule știi cine sunt eu
oh nu-mi spune nimic animal ori vegetal
uuh
animal
ascultă eu sunt Alky Briggs
iar eu sunt tipul care vorbește nostimă întâlnire ai o ultimă întrebare să-mi spui înainte de a te da jos
da
spune
crezi într-adevăr că fetele au tendința să fie deceptionate de un tip care se lasă îmbrățișat (lb. fr.).

ora patru la ceasornicul luminos de pe perete mâinile murdare ale bărbatului ce mânuiește instrumentele

de ce nu începe

Dolores a ieșit din galerie ținându-l de mână pe Luisito și chipul său era din nou inocent și fericit

l-a înțepat o viespe

te doare

da

băieții de unsprezece ani nu plâng

o s-o găsească în pat cine știe dacă o să vrea să abuzeze de ea *de ce se ascunde* pour vous élargir vous comprenez[1] *of uită-te ce fac* buzele vâscoase lipindu-se de pielea ei *sunt buni sau răi* deprimanta cameră de la policlinica Bel-Air brazii priveliștea elvețiană cu lacul *cine-i domnul ăla gras* fularul înnodat de cremonă blestemata sămânță *vrea să scape cu adevărat* totul a fost zadarnic era sortit că trebuia să se termine în Elveția într-o cloacă împuțită în fundul lacului Leman

depuis qu'il a obtenu la licence du mariage je mène une vie de chien

s'était peut-être une licence pour chien[1]

sala râdea și bătea din picioare

te-ai ridicat

să mergem

încă nu s-a terminat

ne așteaptă Dolores

---

[1] după ce a obținut aprobarea de a se căsători eu duc o viață de câine

era pesemne o aprobare pentru câine (lb. fr.).

din nou Geneva internațională și provincială nedeslușită și încărcată descurajat de inventarul dezolant al moștenirii și însușirilor tale

Dolores se așezase lângă tine turcește și examina la rândul ei cu atenție harta Confederației Helvetice.

n-am fost niciodată la Saas-Fee

ți-ai mijit ochii

îți aduceai aminte de momentul exact în care își făcuse apariția șovăitoare pe trotuarul din boulevard des Tranchées și copilul a dat fuga bucuros în întâmpinarea ei pe când tu te repezeai îngrozit spre stația de taxiuri cea mai apropiată

palidă descompusă încercănată năucită încă de morfină

ce-i cu tine

nimic iubirea mea

de ce plângi

drumul chinuitor până în piața Longemalle mâinile ei crispate pe fustă fața ei de ceară privirea ei absentă

unchiul Alvaro și cu mine ne-am prăpădit de râs la film

era bun

cel mai mult îmi place filmul mut

holul hotelului cu delegațiile de congresiști nesfârșitul culoar tapetat demodatul pat matrimonial obsedantul tapet de hârtie de pe pereți

trăsăturile feței șlefuite de durere

ticălos nenorocit

spuneai cu glas scăzut în timp ce ea sângera și tu ieșeai din nou cu copilul în căutare de calmante la farmacia de

serviciu pe străzile acestei Geneve pe care o mai urăşti
şi acum şi de care ai vrea să uiţi pentru totdeauna
ca Néstor exact la fel ca unchiul Néstor
soarele scapără printre crengile eucalipţilor şi vântul face să
tremure frunzele argintii broaştele orăcăie în iazul din
crângul de stejari se aude trilul unei mierle
s-au scurs trei ani de atunci şi amintirea sfârşitului de
săptămână se risipeşte şi dispare în certitudinea răgazului
vostru de pace limpede şi liniştitor
Dolores a destupat sticla pe care a pus-o la răcit în frapiera
cu gheaţă umple două pahare până la gură îl dă de duşcă
pe al ei şi dă pagina atlasului
prefer să uit zice
mâna ei rămâne câteva clipe într-a ta şi când îşi întoarce faţa
spre tine
(soarele îi înroşeşte uşor obrazul şi în irisul ochilor săi sunt
reflexe de cristale de mică)
trecutul parcă e abolit dintr-odată şi te priveşte ca şi cum
chiar atunci ar fi inventat privirea.

Sosise pe neaşteptate câteva săptămâni după ce se bucurase de libertate condiţionată şi s-a prezentat în garsoniera ta de pe rue Vielle du Temple fără a-ţi da explicaţii cu privire la voiaj şi făcându-te să înţelegi prin inflexiunea glasului că nici tu nu trebuia să-i ceri vreo explicaţie. Arăta la fel ca în urmă cu zece ani, puţin mai corpolent şi cu un început de chelie pe care-l ascundea cu grijă pieptănându-şi o şuviţă pe frunte. Firea nu şi-o schimbase de atunci şi, pe cât se pare, încercările grele de care avusese parte în ultima vreme nu

lăsaseră urme în sufletul său. Vorbea despre detenția lui ca despre o boală oarecare și deloc neobișnuită și relata interogatoriile la care fusese supus cu aceeași detașare ironică pe care o adoptăm când vorbim despre o extracție dentară, ca despre ceva banal și fără îndoială neplăcut, dar care, dacă într-adevăr îi afecta pe mulți, la urma urmei nu omora pe nimeni. Relatarea torturilor la care fusese supus și a protestelor pe care le treziseră în străinătate îi smulgeau un zâmbet: exagerări, părea să spună, în ziua de azi până și femeile suportă așa ceva. O aureolă romantică îl învăluia și el o respingea cu modestie și dispreț. Lupta lui și lupta tovarășilor lui era preocuparea sa permanentă și, cu toate că se expatriase la Paris, continua să trăiască în Spania. Orașul era pentru el rețeaua de stații și guri de metrou unde aveau loc întâlnirile sale; cinematograful, sesiunile în care se proiectau filme și documentare despre războiul civil, presa scurtul medalion editorial ori nota agenției de presă referitoare la politica Regimului spaniol. Un văl des și invizibil îl despărțea de restul comunității în care trăia fizic: ca atâtea alte mii de compatrioți refugiați de război pliați în carapacea lor, siliți să reziste zile, luni, ani, asediul unei realități pentru ei străine și ostile, cu toată dragostea și tristețea, duioșia și nădejdea puse într-o țară în care într-un ceas rău, îți spuneai, își ispășeau blestemul de a se fi născut.

Trecuseră câteva luni de la sosirea lui și, în clipele libere, venea să vă vadă în mansarda din rue Vieille du Temple și, cu acea răbdătoare condescendență pe care o arăta față de cei ce nu gândeau la fel cu el, vă explica situația reală a țării și deznodământul, previzibil de pe acum, pe care urmau să-l aibă evenimentele. Tu îl auzeai pomenind

numele lui Marx și Lenin cu aceeași înfocare pe care înainte o avea vorbind despre José Antonio și Ramiro de Maeztu și erai impresionat de sinceritatea lui. Dolores îl asculta și ea cu luare-aminte și, uneori, dacă se isca o discuție, îi lua partea și dezaproba agnosticismul său.

Era o seară de iarnă — îți amintești? transparentă și diafană —: aveați o întâlnire toți trei în Saint-Germain și tu erai, ca de obicei, în întârziere, când i-ai zărit de departe pe terasa acoperită a cafenelei, unul lângă altul, așteptându-te. El vorbea cu vehemența lui obișnuită, mulțumit și sigur de el însuși, iar Dolores îl privea cu o intensitate pe care, până atunci, o rezervase pentru tine, cu obrajii îmbujorați și ochii strălucitori. Ființa insondabilă și nocturnă care era ea de la călătoria voastră la Geneva zâmbea din nou radioasă, cu o totală uitare de sine. Brusc ai avut impresia că ești de prisos.

Peisajul s-a transformat. Obiectele au dobândit o existență autonomă, impenetrabilă. Neantul s-a deschis la picioarele tale. Pietoni și automobile circulau alandala, lipsiți de finalitate și de substanță. Lumea îți era străină, iar tu erai străin de lume. Contactul dintre voi era rupt. Erai iremediabil singur.

Era o Veneție neobișnuită, estompată, cețoasă, complet deosebită de aceea pe care Dolores și cu tine ați cunoscut-o când France Presse filmase starlete frumoase și stupide plimbându-se în bikini pe plaja de la Lido cu aerul ei jalnic și ținând de veacul al nouăsprezecele ori dădeau de mâncare porumbeilor zâmbind cu dinții lor foarte albi în fața coloanelor de la Palazzo Ducale și, la intervale regulate, vaporașele de pe Canal Grande depozitau pe pontoanele de

amarare ale Căpităniei și de-a lungul întregii Riva degli Schiavoni un vapor cu turiști asidui ai companiilor Wiener Schnitzel și Halles Bier, îmbrăcați, fără deosebire de sex și vârstă, cu pantaloni de antilopă ori de velur și care, înzestrați cu unul sau mai multe aparate de fotografiat, năvăleau în grupuri compacte către perspectiva disciplinată și zveltă a pieței stăpâniți de o dorință bolnăvicioasă de a lăsa urme ale trecerii lor prin acele locuri, fixând pentru albumul de amintiri al familiei imaginea stângace a copilului înconjurat de porumbei ori a nevestei grase profilate pe reliefurile vestitei Loggetta în timp ce la mesele pestrițe de la Quadri ori Florian alți turiști cu identici pantaloni de velur și pălării tiroleze scriau nenumărate cărți poștale cu salutări și exclamații de admirație, de parcă adevăratul scop al călătoriei ar fi fost cărțile poștale și albumele de familie, și nu admirabila priveliște a pieții San Marco cu palatele ei în stil bizantin și coloanele, statuile, plăcile de marmură și mozaicurile unei biserici fastuos de frumoasă, încântătoare și intactă, în pofida faptului că micile orchestre cocoțate pe estradele cafenelelor contaminau atmosfera lipicioasă și umedă cu acordurile însuflețite din *Dunărea albastră, Marșul turcesc, Dansurile polovțiene* din *Cnezul Igor, Carnavalul de la Veneția. Marșul militar* de Schubert, *O Sole Mio, Granada, Ciao, Ciao Bambino* amalgamând nesăbuita confuzie poliglotă a conversațiilor, rezumatele istorice din ghiduri, reclamele de hoteluri unde nu sunt lăsați să bântuie borfașii și haimanalele, glasurile nearticulate ale copiilor, uguitul discret al porumbeilor.

Frigul îi adunase pe turiștii cu rucsacuri, făcuse să dispară mesele multicolore ale cafenelelor, estradele muzicanților,

iar piața, cufundată în ceața dimineții, vi se înfățișa întocmai cum o pictase Bellini cu patru veacuri în urmă, cu fațadele ușor asimetrice de la Procuratie Vecchie și Procuratie Nouve, turnul cu Ceas cu Sfânta Fecioară, Cei trei Crai și semnele Zodiacului, Clopotnița, catedrala. Câțiva localnici o străbăteau cu pas grăbit, aproape ascunși sub veșmintele lor de vreme rea, și porumbeii, rămași stăpâni absoluți ai locului, se zburătăceau nerăbdători și așteptau salvele de tun ca să-și ia zborul, într-un vârtej asurzitor, spre creneluri și cupole, pândind apariția mult dorită a servitorilor însărcinați să-i hrănească. În spatele geamurilor, în fotoliile de pluș de la Florian se lăfăia o clientelă dichisită și elegantă. Dolores mergea în tăcere pe sub arcade și fiecare respirație a ei forma un mic glob înghețat ce plutea câteva secunde în aer înainte de a se împrăștia misterios de aerul rece al dimineții.

Ce plăcut era să te apropii de Piazzetta împreună cu ea și, așezați amândoi la picioarele leului ce-l simboliza pe Sfântul Marcu ori lângă statuia de marmură a Sfintei Teodora, să contemplați apa murdară și răscolită de vânt a lagunei, legănarea zgomotoasă a gondolelor între pripoane, scufundarea bruscă a pescărușilor după pradă, brazda albă a unei bărci cu motor ce se ridica și cădea la iuțeală izbită de valuri, și ceva mai departe, parii balizelor aliniați ca niște popice și clopotnițele bisericilor din San Giorgio Maggiore și la Giudecca șterse, aproape pierdute în ceața risipită într-un labirint de străduțe cu nume ciudate, bunăoară Ramo de Cá Raspi, Rio Terrá San Aponal, Sestier de Castelo, Boca de Piazza, Fondamenta delle Osmarin, Pescaria de Canaregio, Rugheta del Ravano, Sottoportego del Spiron d'Oro,

Mazzarietta Due Aprile, Corte Saracina, Barbaria della Tole, Campillo de San Quero sau Calle di Mezzo de la Vita și să vă treziți pe neașteptate față în față cu Scuola di San Rocco ori Campo di Santa Maria Formosa cu picioarele înghețate în pantofi și mâinile înțepenite în mănuși, să beți o cafea amară și fierbinte înainte de a vă continua drumul către San Giorgio degli Schiavoni și a vă opri să admirați încă o dată perfecțiunea pânzelor «San Trifone îmblânzind vasiliscul» ori «Funeraliile Sfântului Girolamo» de Carpaccio, să mâncați o *anguilla alla barcarola* cu mămăliguță într-o trattoria și să dați pe gât o sticlă de Merlot.

Vă petrecuserăți atâtea nopți albe încercând zadarnic să descurcați ițele crizei voastre sentimentale și deteriorarea relațiilor dintre voi, stăpâniți de o nevoie aprigă de bilanț și un impuls de sinceritate vecine cu exibiționismul în minuțiosul inventar al infidelităților voastre reale ori dorite, aventuri și povești, împinse până acolo unde Dolores și cu tine deveneați doi străini, uimiți fiecare de ignoranța cu privire la viața celuilalt, întru câtva neajutorați și din pricina năruirii tuturor proiectelor, himerelor și iluziilor, încât privirile voastre abia dacă se întâlneau de parcă s-ar fi temut să nu se rănească, iar conversația voastră se reducea la un minimum indispensabil de cuvinte, simplu comentariu, în general, la un peisaj, un tablou ori la gradele de alcool sau buchetul unui vin, încă nedezmeticiți după surpriza noii, vastei și tulburătoarei voastre libertăți și speriați la gândul că un incident mărunt ori o observație nelalocul ei ar putea duce definitiv la o ruptură, despre care, într-un mod nedeslușit, simțeai că ar fi ireparabilă.

Acea Veneție ursuză și rece, somptuos ireală și cufundată în ceață, vă reflecta ca o oglindă absurdă cu toată însingurarea voastră profundă când, rebegiți de frig după plimbarea zilnică fără țintă, vă tolăneați în fotoliile moi de la Harry's Bar în fața unui pahar de bloody-mary ori un cocteil pregătit cu rafinament de un fotogenic barman cu mâini îndemânatice și flexibile, învăluiți în foșnetul conversațiilor unui public de americani cu paltoane de astrahan și domni cu un lănțișor de aur la încheietura mâinii și părul ușor oxigenat, ori dacă, lăsând-o pe Dolores într-unul din nenumăratele bazare de amintiri din Salizzada San Moisé ori Calle Larga San Marco, umblai ceasuri întregi lăsându-te în voia pașilor, rătăcindu-te în *cuppos di sacco* și pe străduțe înguste, cu ideea fixă a celor șapte ani de viață în comun, incapabil să admiți, cramponat cum erai în refuzul obstinat al evidenței, că eșecul legăturii voastre era o realitate incontestabilă, încercând să recompui piesele dosarului ca și cum ar fi fost vorba de un puzzle și descompunându-le din nou, permanent nesatisfăcut de tine însuți din clipa în care retrăiai timpurile primei voastre vizite cu prilejul festivalului de film în epoca în care nu vă pierduserăți încă plăcerea călătoriilor și savurați orice descoperire, un vin, o pânză de Veronese, un șirag de mătănii, un lampion de Murano în care vedeați o proiectare a iubirii voastre și vă făureați planuri pentru ziua nu prea depărtată în care lucrurile aveau să se schimbe în Spania și aveați să puteți dispune liber de soarta voastră, cu speranța absurdă de a recupera resturile ipotetice ale naufragiului și de a reîncepe umil cu ele o nouă viață stând sprijinit de parapetul de la Fondamenta Nuove, în fața

insulei cufundate în ceață cu melancolicul său cimitir comunal, balizele și parii ce marchează drumul către Torcello și apele liniștite, nemișcate și aproape moarte ale lagunei.

Zile întregi de hoinăreli solitare prin acel strâmt și alambicat labirint, căutându-vă fără să știți unul pe altul prin împrejurimile Pescăriei ori pe lângă dughenele din cartierul evreiesc până dădeați nas în nas într-o curticică pierdută ori la tejgheaua de zinc a unei cârciumi și vă continuați drumul ca doi îndrăgostiți ce se întâlnesc din întâmplare și se opresc să admire fântâna din Campo dei Santi Giovanni e Paolo ori fațada gotică a palatului Foscari înainte de a vă contopi cu lăcomie sub cearșafurile primitoare și calde ale unui hotel de ocazie, ori, ca în seara în care o zăriseși pe Dolores de departe și ai mers pe urmele ei fără ca ea să bage de seamă, spionând-o ca și cum ar fi fost o necunoscută, joc la care renunțaseși brusc atunci când ți-ai dat seama că era într-adevăr o ființă necunoscută și te-ai simțit încetul cu încetul ca un rival înlocuit ori un detectiv însărcinat să strângă dovezi împotriva ta însuți, cutremurat de teribila posibilitate a întâlnirii sale cu un alt bărbat și pândind-o cu adevărat, în sfârșit, ca și cum ai fi văzut-o atunci pentru prima dată în viață.

Veneția glacială și imprecisă din via Garibaldi cu tarabele și grămezile de mărfuri așezate în mijlocul străzii și cârciumile frecventate de împătimiții băutori de grappa unde ai întâlnit acel trio, doi bărbați și o femeie, ce mergeau agale spre Fondamenta di Santa Anna și ceva zugrăvit pe chipul mânios al bărbatului mai înalt și pe chipul frumos și îndurerat al femeii te-a făcut să presimți apropierea dramei și să grăbești pasul și să-ți ascuți auzul, chiar în clipa în care el începea să se rățoiască la ea și pronunța neînțelese cuvinte

clocotind de ură, dar celălalt bărbat încerca să-l potolească fără a obține însă alt rezultat decât să-l atâțe și mai tare, făcându-l să ridice glasul și să ajungă la strigăte, nu, non sono frottole, ti dico e ti ripeto che ci sono testimoni, hai capito[1], și femeia zicea Piero, Piero, cu ochii înroșiți și se slujea de mâneca pardesiului pentru a-și șterge lacrimile, iar tu te prefăceai că scrutezi obiectele expuse în vitrina unui magazin de accesorii navale, iar ei își continuau drumul către pod și el o insulta iarăși luând-o furios de guler, maledetto quel giorno hai capito, maledetto quel giorno[2] și ea repeta ca un automat Piero, Piero, iar celălalt bărbat se uita înapoi cu teamă și se străduia să-i despartă și tu contemplai apa murdară din dezolantul canal San Pietro cu casele sărăcăcioase ghemuite pe mal și zidurile coșcovite ale vechiului arsenal ti giuro che non è vero, Piero, ti giuro, ti giuro[3], și se puneau toți trei din nou în mișcare, și tu după ei, printre cele două șiruri de căsuțe cenușii din Campazzo Quintavalle, și vântul aducea la urechile tale frânturi de fraze ce se desprindeau de pe buzele lor însoțite de înghețate smocuri de fum și vă trezeați dintr-odată în crepuscularul și pustiul Campo di San Pietro, și cei trei se refugiau să discute la adăpostul bisericii și, pe drumul de întoarcere la hotel, încercai să-ți închipui cât de profundă era pasiunea care-i ținea legați pe cei trei și jurămintele de dragoste și căutarea reciprocă a trupurilor înaintea finalului inevitabil și cumplit, întrebându-te cu amărăciune cum

---

[1] Îți spun și repet că există martori, ai înțeles (lb. it.).

[2] Blestemată fie ziua aia, ai înțeles, blestemată fie ziua aia (lb. it.).

[3] Îți jur că nu-i adevărat, Piero, ți-o jur (lb. it.).

fusese cu putință să ajungă la o degradare atât de insidioasă și, gândindu-te la Dolores, la senina provocare a pântecului și a sânilor și a buzelor lui Dolores, auzeai dangătul de îngropăciune al clopotelor și plângeai înăbușit de mila ta.

Trecând de cotul drumului ai zărit câteva grupuri care treceau pe coasta dealului, îndreptându-se spre locul unde avea să se țină mitingul de protest Los *enkomos* răsunau ritmic amorțite de distanță și un grup de bărbați însoțea cu cântecele lor întrecerile și evoluțiile unui *íreme* în jurul *nkrikamului* său. Drăcușorul era îmbrăcat cu pelerină de pânză groasă, cu o pălărie de pluș și un pampon de culoare roșie; din mâneci, fustanelă și cracii pantalonilor atârnau foarte frumoși ciucuri de *henequén* și, la fiecare legănare a trupului, făcea să zornăie clopoței pe care-i ținea prinși la brâu. *Iremul* își flutura *itonul*, bălăbănindu-se de parcă ar fi fost beat, în timp ce călăuza îl conducea la *fambá*. După o stăruitoare rezistență a frecat măturica de fruntea bătrânului său *Iyamba* și a suit supus poteca pe urmele *erikundé* ale *nkrikamului* său.

Ai parcat lângă stația de autobuz și, când te-ai dat jos, copiii te-au înconjurat și te-au întrebat dacă erai rus. Un camion cu ciment urca panta spre piațeta amenajată pe un platou unde se buluceau credincioșii. Capela era o clădire modestă, cu un singur cat și, pătrunzând înăuntru, *abakúa* se descopereau și închideau cu grijă ușa. O scară rudimentară urca până în vârful colinei. De-o parte și de alta căsuțele de lemn creșteau ca ciupercile cu acoperișurile colorate, porticurile lor coloniale și dizgrațioasele lor antene de televiziune. Cei doi versanți ai dealului se împreunau în piațetă

ca un decor construit anume pentru a spori fastul ceremoniei.

Când ai sosit, credincioşii cântau *enkomos*, el ekón şi la tumbadora, subliniind monotonul recitativ *moruá*: *Efori mañene fori Eforí manenecum eforí Sesé aporitán Becura Ibondá awanaribe Efor eforí*. Un mulatru cu o cămaşă strâmtă fără mâneci şi o eşarfă de mătase roşie înnodată la gât golea o sticlă de rom într-o coajă de nucă de cocos şi o făcea să circule din mână în mână pentru cei de faţă. Câteva clipe după aceea ai auzit răcnetul lui *Ekué* în interiorul del fambá. Curioşii aşteptau să apară *mpego* la intrarea în capelă şi, unul după altul, *indísimes* şi-au scos cămăşile şi şi-au suflecat pantalonii, formând un şir indian, desculţi şi cu bustul gol, în timp ce naşii se aşezau în spate şi-şi puneau mâinile pe umerii lor.

Ai contemplat fascinat acel *almagorí*. *Mpego* — un negru uriaş — se ivise cu *mokúba*, cu afumătoarea şi cu sticlele de rachiu şi de vin, iar credincioşii s-au grămădit în jurul neofiţilor. Când a început purificarea, au intonat cu glasuri răguşite *Anamabó, anamabó*, pe când *mpego* îi spăla pe *indísimes* cu iarba magică şi le desena cruci galbene pe piept, braţe, picioare şi spate însoţit de strigătele *nkomo akerebá, nkomo akerebá,* urmate de *Unarobia apanga robia* când a repetat operaţia cu ipsos alb. Muzicanţii loveau tobele într-un ritm obsedant. Un soldat cânta la *ekón* cu un arcuş subţire. Încetul cu încetul atmosfera se încingea şi *abakúas* marcau ritmul scuturându-şi trupul cu zvâcniri precise şi rapide. *Mimba, mimba, barori* psalmodiau credincioşii, iar *mpegos* îi stropeau cu rachiu pe piept, pe faţă şi pe spate pe neofiţi,

acaransé, acaransé, și vinul pe care-l scuipau din gurile lor stropea pielea oacheșă a viitorului *obonékue*, gata să se contopească, datorită *mokúbei* și răcnetelor Glasului, cu duhurile sacre Sikán și Tánze; los *enkomos* răsunau puternic, bagheta bătea cu furie el *ekón* iar *ñañigos* repetau nebunește *Umón Abasí, Umón Abasí*, în același timp cu *mpego* care, precum busuiocul muiat în apă sfințită, spăla trupul necurat al *indísimes, Camio Abasó Quesongo, Camio Abasó Quesongo*, cu cățuia îi tămâia pe toți, unul câte unul, *Tafitá nanumbre*, îi lega la ochi cu o eșarfă de mătase și, orbi, ei îngenuncheau cu palmele lipite de pământ, în fața nașilor ce rămâneau lângă ei pentru a-i îmbărbăta. *Ekonul* și tobele ciocăneau ritmic în auzul celor de față, conjurând prezența unui *eribangandó* ascuns într-un *fambá* secret, drăcușor roșu și negru ce se răsucea și dănțuia cu clinchet de zurgălăi înaintând către neofiții înmărmuriți, *Indísime Isón Paraguao Quende Yayomá*, și lăsând să-i alunece picioarele peste ei, *Indísime Isón Paraguao Quende Yayomá* și frecându-se de trupurile lor, *Indísime Isón Paraguao Quende Yayomá* pe care-l cântau toți credincioși la unison, ca o rugăciune smintită, un descântec, *Indísime Isón Paraguao Quende Yayomá*, fraternitatea și iubirea celor dintre care numai tu erai exclus.

Mult timp te-ai limitat să urmezi drumul pe care te purtau pașii. Îți simțeai capul gol de gânduri și inima-ți bătea ca un ceasornic. O potecă abruptă șerpuia printre căsuțele de lemn și se termina deodată într-un cimitir de mașini. Vechile automobile Ford, Cadillac, Chevrolet, De Soto se descompuneau lent pe esplanadă, martori ruginiți și schilozi ai unei epoci dispărute. Fără geamuri, fără roți, fără

motoare, caroseriile își arătau fălcile flămânde, deschise într-un căscat întunecat și dureros. Vulturi pleșuvi se roteau deasupra scheletelor de automobile, și tu te-ai culcat cu fața-n sus într-un luminiș și ți-ai ațintit ochii la cer. O aromă de moarte și de putreziciune impregna puternic peisajul. Soarele ardea nemilos și aerul era stătut.

Ai pierdut noțiunea timpului. Trei puncte negre zburau dinspre coastă spre obiectivele militare din golf. Indiferent, ai așteptat urletul sirenelor și zgomotul exploziilor. Încetul cu încetul, pe măsură ce te cuprindea somnul, ai avut impresia că prinzi rădăcini și te contopești definitiv cu acel pământ. Făcând un efort ai deschis ochii pentru ultima dată. O femeie cânta în depărtare și ai ascultat-o ca și cum cuvintele ei ar fi putut cuprinde un mesaj anume hărăzit ție. Cele trei puncte se cerneau încă în văzduh. Toamna începuse înainte de vreme și în jurul tău viața își urma drumul.

Martie 1963. Amintește-ți.

Monarhia a fost decapitată aici, simbolul mârșav al puterii sale luat cu asalt, iar călcătorul legilor injuste ce putrezeau în seculara fortăreață a fost eliberat de mulțimea iconoclastă ce a sfărâmat cătușele. Uită-te la ea cu luare-aminte, ocolită de soare, cufundată în ceață, udată de burniță. Coloana se înălța în mijloc, robustă și masivă, având în vârf o divinitate zveltă, subțire. Baruri, cafenele, restaurante, cinematografe o înconjoară cu un strălucitor inel de reclame luminoase. Frumoasă și scăldată în lumină, răvășită și neprimitoare, poartă amprenta câtorva veacuri de

istorie agitată și tulbure. Călușeii, mașinile electrice, tarabele de tragere la țintă grămădite pe peroanele ei îi dau o ciudată înfățișare de așezare texană. Un râu de automobile o acoperă în orele de aglomerație; în zori caldarâmul pustiu parcă duce dorul mulțimii răzvrătite care smulge pietrele și visează melancolic o soartă mai bună. În apele canalului câteva imobile moderne își oglindesc jalnic formele teșite. Străzi, bulevarde, magistrale își dau întâlnire aici, atrăgând clientela asiduă a barurilor, femeile sulemenite din Balajo și Bousca, escrocii și codoșii din rue de Lappe. Bâlciul ține zi și noapte, baroc, indiferent. Uneori ecoul depărtat al unui acordeon ține în surdină isonul discuției absurde a beți-vanilor.

În interminabilele ceasuri cenușii toate camioanele se îndreaptă spre acest loc (la tobogan și la atacul de cord) de parcă nimic (îți spui acum) absolut nimic n-ar putea potoli (oh place de la Bastille) neostoitul tău dor de moarte.

Mărinimoasă, viața te răscumpărase.

Salonul spitalului Saint Antoine se învârtea necontenit în jurul tău, și Dolores te ținea blând de mână și se învârtea și ea, luminoasă și sprintenă, cu o adultă expresie de iubire pe care n-o mai văzuseși pe chipul ei. Rugăciuni vechi îți veneau în minte, vestigii în paraginã ale unui vis depărtat, Hristos și Changó înfrățiți, Milostive Iisuse, Stăpânul meu grabnic ajutător, care-ai pătimit pe cruce pentru mântuirea noastră, și tu Indísime Isón Paraguao Quende Yayomá al încăpățânaților ñañigos și ceremoniile lacumí din Regla: de aceea Vă aduc mulțumiri și făgăduiesc să mă feresc de

primejdii și să-mi pun sălașul pentru totdeauna sub ocrotirea Divinului Vostru Mădular pentru a mă pune la adăpost și a Vă slăvi în veac, amin, cu îngăduință de trei sute de zile și iertarea păcatelor dacă și-a petrecut viața în rugăciuni și s-a spovedit și s-a împărtășit ori cel puțin, căindu-se, și-a încredințat sufletul Preasfințitului Ekué, prin viu grai ori numai în gând, și s-a pregătit să primească moartea cu răbdarea din mâna Domnului, întru ispășirea păcatelor. Te durea capul, te durea trupul, iar spectacolul fantomatic din salonul comun anticipa după socotința ta soarta pe care dreptatea însăși ți-o hărăzise: să mori, departe de țara ta și de sălbatica falangă de supuși, cufundat în apele adânci de suferință umană, curățat în numele dreptății prin ispășirea greșelilor altora și a propriilor tale greșeli.

Bătrânii ce agonizau fără familie, muncitorii amputați de propriile lor unelte de muncă, arabii și negrii, allah yaouddi, se jeluiau într-o limbă neînțeleasă pentru tine, îți arătaseră drumul pe care mai devreme ori mai târziu trebuia să apuci dacă voiai să restitui pământului, curat, luminat, ceea ce-i aparținea pe drept cuvânt. Acolo trebuia să cauți mântuirea, la ei și la universul lor obscur, lăsându-te în voia instinctului și fără a fi călăuzit de nimeni, fiindcă alături de ei, pe cărări înguste, căutaseși iubirea: desprinzându-te încetul cu încetul de tot ce primiseși de-a gata; de privilegiile și înlesnirile prin care, din copilărie, ai tăi au încercat să te câștige de partea lor. Sărăcia ți se înfățișa deodată ca o mare bogăție. Ce bucurie să poți disprețui bunurile lumești. Prăpastia deschisă între tine și ei era marginea largă a libertății tale.

În spitalul acela anonim al anonimului și întinsului oraș, în timpul lungilor nopți de nesomn și tăcere întreruptă doar de vaiete și accese de tuse, revenisești la viață, lipsit de trecut, ca și de viitor, stingher și străin de tine însuți, ductil, maleabil, fără patrie, fără cămin, fără prieteni, simplu prezent incert, născut la cei treizeci și trei de ani ai tăi, Alvaro Mendiola pur și simplu, fără carte de identitate.

Ai închis atlasul și ai examinat ultima imagine a Spaniei surprinsă de tine cu zece zile în urmă, cu obiectivul camerei Linhof

pe bulevardul deschis peste molozul rămas de la Santa Madrona și Arco del Teatro Los Gambriles și legendara Criolla

lângă zidurile zdrențuite ale caselor gata să se dărâme și coșul unei fabrici în ruină

ceva ca un involuntar turn din Pisa infirm și decrepit la vreo douăzeci de metri de jalnica stradă Conde de Asalto

o Tombolă de Binefacere atrage un public pestriț și numeros de marinari americani turiști oameni din cartier pierde-vară copilandri

un exemplar caracteristic de paragină castiliană anunță premiile cu o portavoce și privirile curioșilor se ațintesc deodată la tribuna pe care un maimuțoi cu ochi vioi și expresie neliniștită

blană jerpelită, presărată cu zdrențe de chelie

brațe abrupte și fundul scandalos de roșu

ascultă vorbăria negustorului de bâlci se frămîntă se învârteşte în jurul coloanei de care a fost legat se caţără până-n tavan distruge o cutie de carton se dă jos se aşează
brusc un cuplet de flamenco ia locul glasului leşinat al crainicului
o vertiginoasă sinteză de locuri comune despre Spania cu zurgălăi şi dairele lupte cu tauri şi ţârcovnici
cu gemete de femelă în călduri cu zăbrele la balcoane garoafe brodate şi piepteni de prins în păr
întreg vechiul arsenal al unui Merimée de duzină
te asurzeşte cu volumul dat la maximum
maimuţoiul ascultă tulburat muşcă furios resturile cutiei de carton încearcă să evadeze din coşmarul apăsător îşi scutură mânios lanţul
femela hispanică îl urmăreşte cu vaietele ei vaginale panica pune stăpânire pe animal în ochii lui se zugrăveşte o spaimă opacă
castanietele aclamaţiile uralele cad peste el
ori dezlănţuie furia fără milă
îl înnebunesc
îl împing să ţopăie, să se zbată, să încerce să scape marinarii americani sunt tot acolo, la fel şi turiştii oamenii din cartier
gură-cască
copilandrii
în cartea poştală pe care o ai în faţă lipseşte fondul sonor dar elocvenţa ei o scuteşte de înfiorătoarea exhibiţie a cântecului
fotografia a fost făcută contra luminii şi ar putea sluji de ilustraţie

socotești tu
la o jumătate de veac după ce a fost scris
în acest an bastard și simoniac 1963
la celebrul
actualul
și niciodată dezmințitul
poem de Machado.

ŞAPTE

«Asupra acestui punct există un acord unanim nivelul de trai creşte sensibil e de ajuns să străbaţi Peninsula de la un capăt la altul sonoră geografie de nume imperiale Madrigal de las Altas Torres Puente del Arzobispo Villarreal de los Infantes Egea de los Caballeros Motilla del Palancar ca un Herr Schmidt ori un Monsieur Dupont la volanul unui automobil Citroën sau Volkswagen pentru a băga de seamă an după an lentul dar foarte finul start al unei ţări sărace de veacuri care astăzi datorită celor douăzeci şi cinci de ani de pace şi ordine socială se înscrie pe drumul strălucit şi larg al industriei şi progresului de aproape cinci luştri avem privilegiul unei ordini binefăcătoare de care nu s-au putut bucura părinţii noştri nici bunicii noştri nici străbunicii noştri ordine care a rezistat imperturbabil la presiunea unui război mondial care dând târcoale graniţelor pustia mai curând moral decât material jumătate din Europa şi băga în închisoare cealaltă jumătate pace care tocmai pentru că era absolută ni se părea acum firească dar nu e firească fiindcă nu e un lucru pe care de la sine ni-l dăruieşte natura aşa cum ne dăruieşte ploaia ori soarele revărsatul zorilor şi asfinţitul

ziua și noaptea această pace de care ne bucurăm origine și izvor pentru progresul și bunăstarea de azi e opera unui om și a unui Regim care disciplinând ordonând depășind purificând înclinația noastră înnăscută spre lupte interne și sfâșieri intestine au izbutit s-o mențină pentru binele și pilda generațiilor viitoare și chiar dacă pentru întreaga națiune pacea e de dorit și are de suferit când pacea e tulburată popoare mai puțin pătimașe decât noi pot suporta răzmerițele și dezordinea fără consecințe mortale nu însă și poporul spaniol la noi când pacea e tulburată consecințele sunt instantanee și fulgerătoare și amenințătoarea umbră a lui Cain întunecă după cum ar spune fray Luis «necuprinsa și sărmana Spanie» așa se face că pe măsură ce se îndepărtează în zarea trecutului invariabila dată de întâi aprilie tot mai limpede vedem importanța ei deosebită ca un munte impunător ce poate fi cuprins cu privirea numai din depărtare de aceea chiar dacă multor tineri și domni dichisiți de azi care n-au cunoscut suferințele războiului nici plăcerea de a-l fi câștigat și au venit la masa gata pusă li s-ar părea inutil să le amintim ce ei ar voi să fie dat uitării pentru totdeauna noi luptătorii de atunci făuritorii actualei bunăstării aducem mulțumiri acestei păci domnilor uituci și cu memorie scurtă sunteți domni și potentați și vă plimbați tacticos pe stradă și sunteți roșii în obraji și v-ați scăpat pielea lumina s-a făcut într-o zi de întâi aprilie în miezul unei primăveri care în trei zone aeriană, terestră și marină vestea proiectul eroic și plin de speranță și încrederea în imnul eliberator și de atunci am trăit vremuri excepționale de sacrificiu am traversat o lungă perioadă de dificultăți și lupte a trebuit să ne urmăm cu hotărâre drumul având de

înfruntat neînțelegerea ura și orbirea statelor liberale ale unor democrații nevertebrate și inorganice dar după ce au trecut acei ani de foamete și privațiuni ca urmare a blocadei și secetei fenomenul acesta pe care mulți îl numesc miracolul spaniol a fost opera noastră comună a tuturor spaniolilor care au colaborat cu eforturile și spiritul lor de disciplină la depășirea unei etape atât de dificile și fundamentale iar acum când în plan economic evoluția se vede cu ochiul liber, situația s-a îmbunătățit considerabil și mijloacele de care dispune țara sunt infinit superioare e de ajuns privirea neutră și lipsită de pasiuni a lui Herr Schmidt ori Monsieur Dupont unul dintre cei douăsprezece milioane și ceva de turiști care potrivit estimărilor oficiale vor vizita anul acesta patria noastră atrași de soarele arzător umbletul unduios al femeilor buchetul vinurilor emoția virilă a corridei frumusețea monahală a peisajului nivelul scăzut al prețurilor pentru a aprecia îmbunătățirea șoselelor și căilor ferate înmulțirea hotelurilor și restaurantelor, creșterea numărului de automobile și televizoare semne clare și incontestabile ale prodigioasei și bine-venitei dezvoltări nimeni nu poate tăgădui acum în public că piața de consum înregistrează o creștere și țara se industrializează între 1935 și anul acesta de grație producțiile de bază au crescut spectaculos 72% dintre spanioli folosesc lenjerie intimă de bumbac față de numai 37% în vremea Republicii pantofii înlocuiesc încetul cu încetul bietele opinci de altădată cei care mergeau la lucru pe jos merg acum cu bicicleta, bicicliștii dinainte umblă cu motocicleta iar foștii motocicliști străbat triumfal peisajul urban cu un Seat 600 sau un Renault 4 CV în locul incomodului și jalnicului fel unic restaurantele oferă minuturi

bogate traduse cum se și cuvine în mai multe limbi străine populația muncitoare consumă lapte și ouă și uneori chiar carne de pui duminica în timpul verii e imposibil să-l deosebești pe muncitor de patronul sau contabilul unei întreprinderi mărunte fumează țigări fine și-și cumpără în rate televizor și frigider nevasta salahorului își dă cu ruj pe buze exact ca doamna distinsă dacă inevitabilele focare de mizerie persistă este vorba în general de cazuri izolate pentru care generozitatea înnăscută a spaniolului găsește remedii și dacă publicăm încă în presa noastră «Ajutor pentru o familie săracă cu un copil mic mama grav bolnavă tatăl fără lucru» «Alimente și ajutor pentru o familie de salahor bolnav cu șase copii sub zece ani mama moartă la naștere» ori «Picior ortopedic pentru femeie singură de cincizeci și trei de ani fără familie și fără nici un venit» o facem pentru a fi siguri că prin intervenția grabnică a unor suflete sensibile și caritabile micuții își vor putea potoli curând foamea, șomerii vor găsi mijloacele pentru a face rost de un bilet pentru Germania sau Elveția iar văduva lipsită de ocrotire va obține mult doritul picior ortopedic pacea prosperitatea radiosul progres pe drumul căruia am pornit sunt rezultatul evident al politicii noastre în serviciul unui om și unei națiuni în fața noastră se ridică glasul morților noștri fermitatea celor ce ne-au condus testamentul celor ce și-au vărsat sângele voința celor ce nu mai sunt printre noi și această voință acest testament această poruncă trebuie să le apărăm cu arma în mână nu e de ajuns că s-a terminat bătălia, bătălia se termină dar nimeni nu are voie să se culce pe o ureche noi știm foarte bine pentru ce avem piepturile pline de medalii trupurile pline de cicatrice inima sfâșiată de durere

și mai știm că după bătălie când se pare că pot fi culese roadele biruinței încă mai avem de vegheat armele vine partea cea mai grea apărarea prevederea veghea datoria de a ne păzi visele și asta e misiune noastră permanentă de la care nu ne vom da în lături niciodată să veghem pacea visul ordinea munca precum o avangardă ce suntem recunoscută acum în lumea liberă ancoră și călăuză a naivului și uitucului Occident.» Așa se exprimau cu mare bucurie purtătorii de cuvânt ai regimului pe când nestăvilitul val de turiști, ce revărsa din belșug atâtea binefaceri, injecta un sânge proaspăt și sănătos în vetusta noastră țară, străbătea peisajul său absent și orașele sale moarte: bogată transfuzie de dolari care circula pe rețeaua de căi ferate și șosele, pe liniile aeriene și navale; neașteptată plajă salvatoare a unui pământ părăginit și sterp, acoperit acum, ca prin farmec, de luxoase case de oaspeți și hoteluri, stații de benzină și restaurante, buticuri de suveniruri și snack-baruri, cameriste și codoși, prostituate și interpreți, ansambluri de flamenco și dansatoare. Modernizarea sosise în sfârșit, străină de morală și de justiție, și dezvoltarea economică amenința să anestezieze pentru totdeauna un popor nerefăcut încă, după douăzeci și cinci de ani, din lungul și profundul somn letargic în care fusese cufundat de la înfrângerea militară din perioada războiului. Statisticile nu mințeau totuși și, pentru cine cunoștea atmosfera copleșitoare din anii aceia de persecuții și execuții, foamete și privațiuni — biletul de liberă trecere obligatoriu între Madrid și Getafe, rația mică de alimente pe cartelă — îmbunătățirea sensibilă din ultimul timp ori simpla posibilitate de a obține mult râvnitul pașaport constituiau pentru cei mai mulți o schimbare calitativă ce

marca, din fericire, o ruptură cu asfixia și stagnarea dinainte. Încetul cu încetul, datorită îndoitului curent de străini și de emigranți, expatriați și turiști, în Spania și în afara ei, spaniolul învăța, pentru prima dată în Istorie, să lucreze, să mănânce, să călătorească, să-și exploateze economic calitățile și defectele, să asimileze cunoștințele de economie politică ale societăților industriale, să se mercantilizeze, să se prostitueze și toate astea — paradox extrem al unui pământ deosebit de rodnic în renghiuri sângeroase și contraste cumplite — în cadrul unui sistem primitiv și creat la început tocmai pentru a le împiedica: stindard arborat cândva pentru a justifica un măcel îngrozitor, lepădat apoi ca o cârpă murdară ori un pantof scâlciat; cauză sfântă — astea erau cuvintele sale — pentru care falange de tineri cu inimi largi și mintea strâmtă și-au jertfit viața. Morții de o parte și de alta putrezeau acum deopotrivă de inutili și absurzi, devorați, până și în amintire, ca urmare a unei istorii capricioase, nu numai indiferentă, ci și alergică la virtuțile imolării și sacrificiului.

Dar dacă presa expunea zilnic pe larg cifre și grafice ale unei decolări reușite, printre alte cauze, datorită asprei discipline militare impuse clasei muncitoare și menținerii arhaicelor și inumanelor relații de producție în sectorul agrar, cine evoca, în schimb, existența celor care, cu prețul sângelui, sudorii și lacrimilor, fuseseră adevărații făuritori și victimele, deopotrivă de anonimi? Cine-și mai aducea aminte de sărmana mulțime tăcută care suportase pe umerii săi povara necesarei acumulări? Sub spoiala cifrelor și insolenta etalare a comparațiilor care-ți luau ochii exista un nevăzut curent profund de suferință, o mare întinsă și fără

fund la care niciodată nu ajungea și nici nu avea să ajungă vreo rază de lumină: viața mizerabilă, irosită și distrusă a milioane și milioane de compatrioți frustrați în esența lor proprie și personală, izgoniți, umiliți, vânduți, mulțime suferindă de ființe umane parcă venite pe lume fără nici o noimă; unelte de muncă cu înfățișare omenească, supuse legii cererii și ofertei ca o marfă ieftină și deteriorată. Cloacă în care se adună nedreptăți, ofense, boli, moarte, oare durerea distilată picătură cu picătură într-un alambic primitiv și ascuns, castelele de nisip mereu măturate de timp, modesta și invizibila lucrare de madrepori, suport și bază pentru viața inutilă și neînsemnată a celorlalți, vor sluji oare cel puțin drept îngrășământ și ferment, aliment, substanță nutritivă? Cei despre care fiul lui Dumnezeu spusese: «Voi sunteți sarea pământului» vor ajunge oare să fertilizeze aridul și ingratul sol al severei și nemuritoarei sale Mame vitrege?

Transcrise în timpul pregătirilor de filmare ale documentarului mort în față, biografiile emigranților — primul val al unei mări în necontenită mișcare — se ridicau în mijlocul peisajului câmpenesc liniștit și agreabil ca o acuzație gravă și nepieritoare, întreaga perioadă de ucenicie în care ai învățat ce înseamnă durerea, rușinea și viclenia, injustiția și umilința acestor ani rezumați în pagini dense, riguroase și stricte, pe care nici un progres, nici o bunăstare, nici o modernizare — și asta era pentru tine o certitudine și o mângâiere — nu puteau s-o șteargă niciodată.

Acest scaun și coșul de răchită așezat pe el valorează pentru mine mai mult decât toți prietenii din lume și au fost mai credincioși decât ei fiindcă atunci când coșul ăsta trecea de gratiile

închisorii avea înăuntru ceva de-ale mâncării iar scaunul ăsta e același pe care m-au poftit să mă așez falangiștii înainte de a mă băga în închisoare

și când eram în închisoare coșul de răchită care se află pe scaun îmi aducea mizeria pe care putea să mi-o aducă și în fiecare zi mă bucuram când venea să mă vadă

scaunul ăsta și coșul ăsta nu au de adus mulțumiri nimănui și pentru nimic, căci mulți republicani dinainte umblau pe stradă și coșul nu primea de la ei nici un șfanț

coșul ăsta ce mergea să ceară de pomană din poartă în poartă ca să-mi aducă de mâncare și scaunul ăsta de care m-au legat în fața soției mele spun că toate astea erau adevărate scaunul de care m-au legat cu o frânghie și coșul cu care soția mea cerea de pomană

scaunul ăsta și coșul ăsta spun că e o rușine că v-au scos din casă profitând de faptul că eu eram la închisoare judecătorul trimisese avizul dar eu nu puteam ieși din închisoare așa se face că proprietarul a venit cu judecătorul și cu jandarmii și judecătorul a spus să fie scoși în stradă chiriașii

și au scos mobilele pe trotuar și soția mea avea un copil în brațe și nu știa unde să se ducă și când după opt zile au venit la închisoare să-mi dea o sărutare și să-mi spună două cuvinte cuvintele pe care mi le-a spus soția mea mi-au provocat o mare suferință mi-a spus că ne-au dat afară din casă sunt în stradă și când am aflat ce se întâmplase nu puteam dormi, și vărsam tot ce mâncam

iar scaunul ăsta și coșul ăsta știu că tot ce spun e adevărul adevărat, deoarece își aduc aminte de loviturile pe care mi le-au dat cu frânghia și coltucurile de pâine pe care soția mea le primea de pomană și după un an m-au dus de la închisoare la spital și

de acolo mi-au dat drumul cu o hârtie pe care scria că José Bernabeu a fost arestat de roșii...

Într-una din serile ceţoase a lungii şi ingratei ierni pariziene, închis în mansarda ta din rue Vieille du Temple cu o sticlă de Beaujolais şi un pachet pe jumătate gol de Gitanes-filtre pe noptieră, trecuseşi în revistă cei douăzeci şi cinci de ani de existenţă împuţinată şi dezolarea şi vidul pe care le găseai în toţi aceşti ani te-au înfiorat de spaimă. Alvaro, ţi-ai spus în sinea ta, viaţa asta nu mai poate continua aşa, te-ai expatriat la Paris cu pretextul de a studia regia de film şi, pe lângă frecventarea asiduă a cinematecii de pe rue d'Ulm, nu ţi-ai dat încă examenul la IDHEC, n-ai terminat scenariul viitorului tău film genial, n-ai făcut nici cel mai mic demers pentru a fi admis ca asistent al unuia dintre «monştrii sacri». Ai plecat din Spania (abandonându-ţi prietenii în vâltoarea unei lupte politice dificile şi incerte) pentru a realiza opera pe care o purtai (sau credeai că o porţi) în tine şi, în aceşti doi ani de boemă pariziană, ce-ai făcut altceva decât să dormi, să mănânci, să fumezi, să te îmbeţi, să-ţi omori timpul în sporovăieli şi discuţii inutile cu compatrioţi exilaţi şi acriţi în vetusta cafenea a doamnei Berger. Poţi fi oare mândru de acest rezultat? Ai dezertat de la acţiune pentru a fi un artist şi, la urma urmei, ce altceva eşti decât un surghiunit de bună voie care doarme (douăsprezece ore pe zi), fumează (un pachet şi jumătate de Gitanes-filtre), mănâncă (o singură dată pe zi, în obscurul Foyer de Sainte-Geneviève), bea (un litru sau un litru şi jumătate de vin roşu, după împrejurări), merge la cinematograf (Eisenstein, Pudovkin, Visconti, Lang, Welles; cei dintotdeauna).

Te-ai dus la fereastră și ai admirat de sus priveliștea de acoperișuri și coșuri cu formă de trunchiuri de con care inevitabil îți aducea aminte de planul depărtat al tabloului «Il miracolo della relliquia della Santa Croce» pe care-l admiraseși la Veneția și ai privit cu luare-aminte cerul incert și fugitiv al Parisului pe când vecinii repetau încă o dată pentru tine (s-ar zice) ciondăneala lor zilnică care pornea întotdeauna de la porumbei (hrăniți de bătrânul de la etajul întâi și alungați de văduva de la trei cu găleți de apă).

Bătrânul: Madame, Dieu vous regarde.

Văduva: Moi aussi je suis croyante, Monsieur.

Bătrânul: Vous faites une mauvaise action.

Văduva: Ça, c'est ma conscience qui doit me le dire, cher Monsieur.

Bătrânul: Ce sont des pauvres bêtes innocentes.

Văduva: Innocentes peut-être, mais sales.

Bătrânul: Ils ne font de mal à personne.

Văduva: Ils font des saletés partout.

Bătrânul: Vous aussi vous faites bien vos besoins, Madame.

Văduva: En tout cas soyez certain que je ne les fais pas sur ma fenêtre, cher Monsieur[1].

---

[1] Doamnă, vă vede Dumnezeu
Și eu sunt credincioasă, domnule.
Faceți un lucru urât.
Asta numai conștiința mi-o poate spune, domnule dragă.
Sunt niște viețuitoare nevinovate.
S-ar putea să fie nevinovate, dar sunt murdare.
Nu fac rău nimănui.
Fac murdar peste tot.
Și dumneavoastră vă faceți nevoile, doamnă.
În orice caz fiți sigur că eu nu mi le fac pe pervazul ferestrei, domnule (lb. fr.).

Câteva ore mai înainte, pe peronul înghețat al gării Austerlitz, când tu așteptai trenul de Barcelona cu care trebuia să vină Antonio, trimis să colecteze fonduri de ajutor pentru recent înființata mișcare studențească, asistaseși pentru prima dată la sosirea unei expediții de spanioli ce semnaseră desigur un contract cu o fabrică din Paris și, pe măsură ce examinai expresia de zăpăceală și naufragiu de pe chipurile compatrioților tăi în fața spectacolului pentru ei neobișnuit al tăcutei și disciplinatei mulțimi, atât de deosebită de haotica și gălăgioasa îmbulzeală spaniolă, ai încercat o îndurerată senzație de stupoare și ai regretat că nu luaseși cu tine camera de 16 mm. Expulzați de șomaj, de foamete, de subdezvoltare spre țări cu o civilizație eficientă și rece, ce se va alege mai târziu, te întrebai, de oamenii aceia legați de valori și obiceiuri tribale dispărute acum din restul Continentului? Se vor adapta oare la moderna civilizație industrială urbană? Ori vor reacționa împotriva ei cu ultranaționalista și proverbiala voastră impermeabilitate indigenă?

Ideea unui documentar sociologic despre rațiunile emigrării sale, expunerea filmată a durerosului său periplu (lenta și dificila fugă a mizeriei începând cu originile lui țărănești) s-a impus deodată în sufletul tău ca o lucrare nu doar pasionantă ci (prin revolta pe care o implica față de destinul său obștesc de spaniol moștenitor al situației create ca rezultat al războiului civil) strict necesară. Imaginea muncitorilor îmbrăcați cu vechile lor cojoace, cu căciuli pe cap și încălțați cu opincile lor scâlciate se asociase de atunci în amintirea ta cu priveliștea de acoperișuri și coșuri a lui Carpaccio pe care ți-o adusese în minte înserarea aceea vastă și melancolică.

Bătrânul: Attention, Dieu vous punira un jour.

Văduva: Il a d'autres choses à faire que de s'occuper de vos pigeons, le bon Dieu.

Bătrânul: Ne soyez pas si sûre que ça, chère Madame[1].

Ai băut un gât de Beaujolais ca să oprești iureșul nestăvilit de gânduri care-ți veneau în minte. Cu conturile șterse de ceață, distingeai în depărtare silueta lipsită de grație a Turnului Eiffel. Antonio trebuia să vină să ia cina cu tine și, în timp ce vecinii își continuau metafizica lor ceartă despre bunătatea porumbeilor, te-ai tolănit pe divan ca să te odihnești și ai observat, cu gândul aiurea, reflexul schimbător și fugar al luminii pe acoperișul înclinat al mansardei tale.

Am petrecut trei zile foarte friguroase și după cele trei zile la șase dimineața pe mama o duc la spital pe jumătate moartă luând-o pe sub podul de metrou și eu rămân fără ocrotire numai cu tata și cum lui îi era rușine să ceară de pomană mi-a dictat o scrisoare în care spunea în ce situație se află și primul loc în care m-am dus a fost la biserica San Pedro și părintele paroh de la San Pedro ne-a dat câțiva bănuți și tata i-a răspuns că așa să-i ajute Dumnezeu iar eu i-am spus să-mi dea înapoi scrisoarea fiindcă tata nu știa să scrie și că cei câțiva bănuți nu ne ajungeau de mâncare și că eu fiind mic ceream pâine și tata n-avea ce să-mi dea de mâncare și de acolo ne-am dus pe strada

---

[1] Băgați de seamă, odată și odată o să vă pedepsească Dumnezeu.

Are alte lucruri de făcut bunul Dumnezeu, nu să se ocupe de porumbeii dumneavoastră.

Nu fiți atât de sigură, stimată doamnă (lb. fr.).

Topete și tata s-a oprit la ușa unei case și a arătat scrisoarea și i-au dat zece pesete și bărbierul de peste drum de poliție mi-a dat cinci pesete de acolo ne-am dus în parohia Carmen și părintele paroh al bisericii Carmen după ce a citit scrisoarea a spus că el nu ne putea da nimic că de vină era tata că ar fi trebuit să-și lase familia în satul lui și că Dumnezeu nu putea face nimic pentru noi și eu am plecat cu sufletul îndurerat și de acolo ne-am dus pe Cruz Grande la numărul unu și a ieșit servitoarea și tata i-a întins scrisoarea și ea a spus că numai stăpânul ei poate să hotărască și tata i-a spus că măcar să-i dea un coltuc de pâine pentru copil care plânge fiindcă-i e foame și când dădeam să plecăm a ieșit stăpânul și i-a spus că e bărbat în putere și n-ar trebui să ceară de pomană și cum citise scrisoarea ne-am dus cu el la spital și asistentul ne-a spus că o operau chiar atunci pe mama și domnul acela a văzut că era adevărat ce-i spusesem și a spus să dăm foc la catrafusele din bordeiul de sub pod și că el o să ne ajute cât poate și ne-a dat să mâncăm chiar în curtea spitalului și eu eram foarte mic și-mi era tare foame pentru bunăvoința și dragostea ce mi-o arăta domnul acela o să-mi aduc mereu aminte de el și niciodată n-o să uit binele pe care mi l-a făcut atunci el m-a spălat ca și cum aș fi fost copilul lui mi-a primenit hainele și ne-a luat de mână și ne-am dus la spital zicând că mama nu trebuie să-și facă grijă fiindcă n-o să ducem lipsă de nimic.

Veneai de la filmarea tipicelor peisaje străvechi (colibele de tablă, câinii răpciugoși, copiii goi cu pântecele umflate) din dispărutul cartier de bordeie Barceloneta (transformat apoi în luxosul Paseo Marítimo al unui înfloritor oraș în plină dezvoltare cu zonă albastră de parcare, moderne

instalații de lumină, poligoane industriale private și panouri indicatoare redactate în mai multe limbi) și uimirea ce te-a cuprins atunci în fața fatalismului resemnat de care dădea dovadă neamul tău (același neam care, expulzat din zonele centrale, își făcea din nou apariția la periferie cu aceeași hotărâre nestrămutată și descumpănitoare) revenea acum (în lenta și calda înserare, la două zile după înmormântarea profesorului Aguso) cu pioasă și acerbă ironie.

...Primul tău contact cu Sudul a fost prin intermediul oamenilor ce veneau de acolo. De mic copil îi deosebeai după limbajul și modul lor de a vorbi, atât de diferit de ale catalanilor. Îi auzeai cântând pe schele, înjurând pe când săpau la fundația unei clădiri, discutând pe când măturau străzile, stând la taclale, cu tricorn, muscheton, haine verzi de ciocli. Chipul lor era și el diferit de al celor din apropierea ta: puțin mai închis — poate erau arabi —, necioplit și elegant în același timp, cu o vioiciune care te surprindea întotdeauna. În birourile publice semnau actele oficiale cu degetul muiat în cerneală. Tu știai că erau mai săraci decât ceilalți și socoteai că erau mai puțin inteligenți. Cum erau puși la muncile cele mai grele, ți se părea de la sine înțeles faptul că se născuseră pentru a se speti de dimineața până seara. Mai târziu, când îți făceai serviciul militar, contactul zilnic cu murcienii și andaluzii ți-a dezvăluit un fapt surprinzător pentru tine: familiile îngrămădite în suburbii fugeau de ceva. Sărăcia din cocioabele Barcelonei era o fugă de altă sărăcie și mai lucie, cruntă și inumană. Descoperirea asta ți-a trezit dorința de a face o călătorie prin Sudul țării. Prietenii îți vorbeau despre Lubrín, Totana, Adra, Guadix. Când ai trecut în sfârșit

frontiera râului Segura cu Dolores și Antonio, severitatea peisajului te-a cucerit. Cerul albastru, pământul de culoare ocru și roz, galbenul lanurilor de grâu te atrăgeau cu frumusețea lor neobișnuită. Pe măsură ce te apropiai de Almería și contemplai munții aceia lunari, pământurile pârjolite, arborii, uimirea s-a preschimbat în iubire. La Sorbas v-ați oprit ca să beți ceva la un han și i-ai spus lui Dolores: «E cea mai frumoasă țară din lume». Hangiul își făcea de lucru în spatele tejghelei și s-a uitat la tine ridicând din sprâncene. Glasul lui, care și acum îți răsună în urechi, a rostit: «Pentru noi, domnule, e o țară blestemată...».

Căldura se mai micșorase și te-ai înviorat puțin. Slujnica lăsase tranzistorul deschis și, fără a te putea hotărî să faci o mică plimbare prin pădure cum te gândiseși când te-ai ridicat, te-ai apropiat de masă și ai ascultat buletinul de știri care se auzea în surdină la aparat.

«...de către noul conducător al sindicatului regional, domnul Tusquets...» (era același?).

Te-ai întors la biografii și, apăsând cu degetul pe buton, ai făcut să amuțească Glasul.

După șase luni de când sosise la Tarrasa, soția mea a născut o fetiță înainte de vreme și am căutat un ajutor cât de mic fiindcă n-aveam bani ca s-o îngropăm și nimănui nu-i păsa de noi așa că am ținut-o trei zile vârâtă într-un coș și mi se sfâșia inima de durere când vedeam că ni se întâmplă ceva ce nu se mai văzuse pe lumea asta să fii nevoit să-ți duci copila la groapă într-un coș nu-i dreptate pe lume nu-i demnitate să fii nevoit să-ți duci copila la înmormântare de parc-ar fi un câine învelit în zdrențe pe fundul unui coș

și pe când eu ceream dreptate nu numai pentru mine ci și pentru bieții mei copii și arătam cum trăiam în mocirlă și morți de frig Șeful local de la Sănătate a venit să ne vadă și atunci a văzut cu ochii lui cum trăiam dar lui ce-i păsa când acasă avea lumină și acoperiș și căldură așa că după ce a venit el și a făgăduit marea cu sarea pe urmă nimeni n-a mai vrut să știe nimic de noi

atunci m-am dus la radio și le-am cerut să mă lase să vorbesc și să spun ce se întâmpla cu noi și așa o să afle lumea și oamenii miloși aveau să ne ajute dar mi-au zis că pentru ca să vorbesc era nevoie de multă cultură și eu nu știam să mă exprim așa că ai răbdare omule și domnul acela de la radio mi-a dat cinci pesete

și eu m-am dus iarăși la primăria din Tarrasa și le-am zis să facă bine și să vină ca să vadă cum locuim și ei mi-au spus că personalul de care dispuneau era foarte ocupat și că trebuia să fac o cerere scrisă și să nu uit să pun un timbru fiscal de patru pesete și jumătate

și eu le ziceam că nu cer luna de pe cer ci doar lumină și un acoperiș deasupra capului ca feciorul meu să nu se îmbolnăvească și să moară cu zile

și așteptând răspunsul de la primărie am locuit mai departe în bordei încă trei ani

Ți-ai întrerupt câteva minute lectura. Priveliștea se desfășoară lent, dealurile roase și golașe se perindă prin fața ochilor ca un peisaj lunar, vegetația se împuținează, soarele pune stăpânire pe tot: scapără în albia de gresie a râurilor secate, atenuează galbenul ofilit al unui smochin, uniformizează gama secătuită a culorilor. Ești în inima Andaluziei aride: casele albe ale satului grămădite în umbra bisericii impunătoare par la fel de ireale ca și turnul clopotniței sub

care se adăpostesc, ivite parcă dintr-un miraj depărtat, năluciri iscate de închipuirea ta înfierbântată.

Pătrunzi în sat, îți parchezi automobilul în piață, îți arunci o privire împrejur gata să pleci la fel de repede cum ai venit. (Străbați țara adunând mărturiile necesare pentru filmarea viitorului tău documentar și amintirea lui Enrique, a arestării lui și a torturilor pe care le-a suportat te hărțuiește chinuitor.)

Soarele strălucește puternic pe fațadele proaspăt văruite: o prăvălie de coloniale, o cârciumă înțesată de bărbați încruntați și negricioși, un coafor de damă. În colțul străzii principale o firmă decolorată îți atrage dintr-odată atenția.

BIBLIOTECA SĂTEASCĂ

(Cine naiba are chef de citit în pustietatea asta?)

Clădirea are două caturi, cu un balcon circular susținut de mensule de piatră cioplită. Perdelele sunt trase. Poarta e închisă. Degeaba bați izbind cu ciocanul de la intrare.

— Nu-i nimeni, spune un țăran.

— La ce oră deschide?

— N-are oră fixă.

Bărbatul își curăță dinții cu o scobitoare și te măsoară din cap până-n picioare cu o curiozitate moderată.

— Ești cumva noul învățător?

— Nu, omule.

— Trebuie să vină săptămâna viitoare...

— Sunt în trecere și, cum am văzut ce scrie deasupra porții, am crezut că e deschis.

— Nu-i deschis mai deloc, zice omul. Dar, dacă vrei s-o vizitezi, știu eu la cine-i cheia.

— N-aș vrea să deranjez.

— Nu deranjezi. E o rudă de-a mea. Stă la doi pași de aici.

Câțiva copii se uită la noi cu gurile căscate. Țăranul se întoarce spre ei și pune o mână pe creștetul celui mai răsărit.

— Știi unde stă Julia?

— Care Julia?

— Aia care ține prăvălia cu încălțări din piață?

— Da, știu.

— Hai, dă fuga și spune-i să-ți dea cheia de la bibliotecă, fiindc-a venit un domn s-o viziteze.

Copilul o rupe la fugă. Tu îi mulțumești țăranului cu un zâmbet.

— Fata Juliei face curat, șterge praful, deschide ferestrele...

— În fiecare zi?

— Da' de unde. Doar de Crăciun și uneori în timpul verii... Când vine inspectorul.

— Altfel nu-i deschis?

— Nu, domnule. Numai dacă nu pică vreun om străin ca dumneata, spune omul încercând parcă să-și aducă aminte ceva. Anul trecut a venit un student de la Madrid.

O droaie de copii vă înconjoară acum, numai ochi și urechi la conversația voastră. Unii șușotesc între ei și se duc să-i pună la curent pe mușteriii din cârciumă. Băiatul trimis după cheie se întoarce după câteva clipe.

— Julia e plecată.

— Unde?

— S-a dus la Granada și nu se-ntoarce până marți.

— Și fiică-sa?

— Nici ea nu e

— Cu cine-ai vorbit?

— Cu Perico.

Bărbatul ridică din umeri. Câțiva curioșii s-au apropiat să tragă cu urechea și asistă la scenă în tăcere.

— Fata Juliei e la cumnată-sa, zice unul. Le-am văzut împreună acum jumătate de oră.

— În ce loc?

— La depozitul de grâne.

— Hai, du-te s-o cauți, zice omul către copil. Spune-i să-ți dea cheia.

— Nu vă deranjați, protestezi tu.

— Nu-i nici un deranj. Băiatul se-ntoarce într-o clipă.

Când copilașul o șterge numărul curioșilor crește și mai mult. Sunt acum douăzeci, douăzeci și cinci, treizeci. Copiii spun «E un franțuz», adulții se uită la tine ca și cum ar aștepta să ții un discurs. Un preot cu sutana murdară traversează piața și te examinează cu coda ochiului. Înainte de a dispărea din câmpul tău vizual îl vezi schimbând o vorbă cu unul dintre copii și, după privirile lor, ghicești că vorbesc despre tine.

— Dumneata de unde ești, dacă nu te superi? întreabă țăranul.

— Din Barcelona.

— Mașina e franțuzească?

— Da.

— Mi-am dat seama după F-ul de pe numărul de circulație...

Oamenii strâng încet cercul. Cuvântul Franța trece din gură în gură. Câțiva întreabă dacă patronii de acolo au locuri de muncă. (E povestea veche și, cu toate că te-ai obișnuit cu ea, simți că ți s-au încins obrajii.)

Copilandrul se întoarce iar gâfâind.

— Ia să vedem. Ce se întâmplă aici?

Glasul e categoric și cercul se desface pentru a deschide drum unui jandarm: mustață, ochelari fumurii, tricorn, veston murdar, pantaloni cârpiți.

— Nimic, zice țăranul. Domnul ăsta voia să vadă biblioteca și, fiindcă Julia nu-i aici, l-am trimis pe băiat după cheie.

— Cine vrea să vadă biblioteca? Dumneata?

— Da, domnule jandarm.

— Cartea de identitate, te rog.

Publicul parcă-și ține respirația, atârnând de gesturile tale. Soarele cade necruțător peste capetele voastre.

— N-am carte, am pașaport.

— Ești străin?

— Nu, domnule jandarm.

— Atunci de ce n-ai carte de identitate?

— Fiindcă trăiesc în străinătate.

— Și de ce mă rog trăiești în străinătate?

— Din motive personale.

— Arată-mi pașaportul.

Jandarmul îl examinează bănuitor și dă filele una câte una cu o încetineală circumspectă.

— Ștampila asta de unde e?

— Din Germania.

— Şi asta?

— Din Olanda.

— Care-i ocupaţia dumitale?

— Sunt fotograf.

— De când eşti în Spania?

— Scrie aici... Comisariatul de poliţie din La Junquera... Doi august.

— A, da... Ai rude pe-aici?

— Nu, domnule jandarm.

— Turism?

— Da, turism.

— Şi zici că voiai să vezi biblioteca?

— Din simplă curiozitate.

— E închisă.

— Mi s-a spus.

Jandarmul îţi înapoiază paşaportul. Trăsăturile lui grosolane se schimonosesc într-un zâmbet silit.

— Sunt întrebări de rutină, nimic altceva.

Ţăranii îţi pândesc fiecare cuvânt. Tăcerea ta îi dezamăgeşte, fără îndoială.

— Trebuie să fim cu ochii în patru, sper că dumneata mă înţelegi. Nu putem şti ce fel de oameni ne vin din afară, nici ce gânduri au, adaugă cu o expresie acum mai prietenoasă. În sfârşit, cred că înţelegi... Poţi să pleci liniştit. Totul e în ordine.

— Mulţumesc.

— Drum bun.

Când jandarmul pleacă, oamenii se împrăştie încet-încet. Copii îşi reiau joaca. Bărbaţii se refugiază în cârciumă.

Soarele strălucește încă puternic peste casele proaspăt văruite. O rândunică spintecă iute văzduhul și, cu o indolență zveltă, se ascunde în streașina casei ce adăpostește biblioteca sătească.

(Biblioteca continua să fie pesemne închisă, și anchetele sociologice zăceau în mapa ta ca urmare a întreruperii filmărilor pentru documentarul tău și confiscării filmului de către autoritățile din Yeste. Enrique trăia înflăcărarea și drama Revoluției în Cuba și, la fel ca în trecut, tu visai leneș în difuza înserare a grădinii, tolănit într-un șezlong, în umbra ocrotitoare a copacilor.)

Și am ținut-o tot așa până când în 1950 am plecat din Tarrasa și pe urmă am trecut prin câteva nenorociri până am ajuns la Gerona și copilul care se născuse la Tarrasa a venit cu noi până la Gerona unde ne-am scos pașapoartele ca să mergem în Franța și când am ajuns la Figueras sărmanul s-a îmbolnăvit și l-am dus la doctor și ne-a spus că nu era nimic așa că a doua zi de dimineață am luat autobuzul și am ajuns în primul oraș francez care se numește Perpignan și ne-am dus glonț la biroul de migrațiune și pe copil l-a văzut un medic francez foarte bun și foarte drăguț și foarte inteligent și după ce l-a consultat a zis că n-are leac

și atunci ne-am dus la Consolul spaniol și secretarul a zis eu o să plătesc drumul și-l duceți în Spania dar compania n-a vrut să ne dea bilet pentru el fiindcă băiatul acesta nu poate suporta drumul și de la gară ne-am dus iarăși la biroul de migrațiune

și atunci m-am prezentat din nou la Consolul spaniol și văzând secretarul cât se chinuiește copilul a spus că nu poate să facă nimic dar chiar în clipa aia a venit Consolul general care se

întorcea din America de Nord și a zis să faceți chiar acum pentru copilul ăsta formele ca să fie internat în spital și să nu se mai întâmple așa ceva că eu sunt spaniol și de douăzeci de ani sunt Consol în America și dați-i chiar acum copilului ăsta o supă dar când am ajuns la spital băiatul s-a înnegrit

și o oră după aceea sărmanul copil a murit noi ne-am dus din nou la Consol și am spus tatăl și mama copilului cu durere în suflet singurul nostru copil pe care l-am adus cu greu de la Tarrasa și acum trebuie să-l îngropăm în Perpignan și Consolul a zis aveți răbdare că eu în calitate de Consol îmi cunosc îndatoririle față de copiii Patriei

și i-a făcut o înmormântare pe cinste și n-o să uit cât oi trăi orașul Perpignan fiindcă și militarii și autoritățile franceze au fost la înălțime și înconjurați de respect și dragoste ne-am îmbrățișat cu toții și ne-am despărțit de Perpignan și de locuitorii lui în cea mai bună înțelegere

Amintește-ți (transcrie) scena asta ca să nu moară odată cu tine.

Întorcându-te din Elveția cu alți colegi de la agenție, ați rămas câteva zile în centrul Franței urmând unul dintre itinerarele gastronomice recomandate de ghidul Michelin (Valence, Villefort, Château de la Muse, Millau, Saint Afrique, Lacaune, Castres) și te-ai pomenit pe un peron neprietenos al gării Toulouse așteptând expresul care să te ducă la Paris (puțintel obosit de abuzul de vinuri din St.-Péray, Cornas, St-Saturnin, Gaillac, rozé, superioare, fine) când i-ai băgat de seamă prezența pe peron: era o femeie de treizeci și ceva de ani, frumoasă, blondă, cu fundul puțin cam mare, îmbrăcată cu un palton de imitație de astrahan, care

umbla dintr-o parte în alta mereu în contratimp cu tine, așa încât drumurile voastre se încrucișau necontenit, cuprinsă de o neliniște pe care nu și-o putea stăpâni.

— Pardon, Monsieur. Le train qui vient de Cerbère est-il en retard?[1]

Lucrătorul de la CNCF dăduse din cap în semn că nu, și tu, după accentul femeii (asemănător întru câtva cu al lui Dolores când abia se trezea ori când îi era somn) ai dedus că era vorba de o compatrioată stabilită de mai mulți ani în Franța (coafeză, modistă ori așa ceva). Îndată ce expresul s-a ivit printre cele două peroane centrale (gâfâitul locomotivei amestecat cu trăncăneala neînțeleasă a difuzorului și clopoțelul mânios al căruciorului cu sendviciuri) ai văzut-o alergând de-a lungul vagoanelor și scrutând lacom chipurile pasagerilor aflați la ferestre până și-a oprit privirile la o bătrână îndoliată ce-și scosese capul temător și nedumerit, așa cum și-l ridică din cuib cu mirare pasărea smulsă din cuib

— Mamă! A strigat femeia. Mamă!

Te-ai urcat în vagon după ea și te-ai strecurat în compartimentul de clasa doua (bagajul maică-sii era alcătuit din două coșuri mari de răchită acoperite cu pânză și câteva cutii de carton legate cu sfoară). Cele două femei plângeau îmbrățișate și, în timp ce te prefăceai că ai ceva de căutat în geanta de voiaj, le-ai spionat în voie cu coada ochiului: mama era o țărancă îmbrăcată în negru, cu basma de pânză pe cap, cu o scurtă țărănească, cu sandale ieftine de mers prin casă; fiica ei purta un palton de imitație de astrahan,

---

[1] Spuneți-mi, vă rog, domnule, trenul de la Cerbère are întârziere? (lb. fr.)

pantofi italieni eleganți, eșarfă de mătase în jurul gâtului; bătrâna, cu mizeria și praful din stepa natală lipite încă de pielea ei gălbejită și uscată; tânăra, atrăgătoare și gătită, orășeancă, afectată, îmbrățișate strâns amândouă, înlăcrimate amândouă, sărutându-se de parcă ar fi vrut să se soarbă, lipite una de alta, fericite și mute.

— Șaisprezece ani, Dumnezeule. Șaisprezece ani.

Erați toți trei în compartiment și, pe când trenul străbătea invizibilul (nocturnul) peisaj franțuzesc, mama pierdută și fiica regăsită se mângâiau după o lungă și chinuitoare despărțire (exodul, ocupația germană, bombardamentele pentru una; foame, blocadă, închiderea granițelor pentru cealaltă), ca și cum atunci ar fi descoperit dragostea, ca și cum atunci ar fi inventat dragostea și una și alta; cu o batistă dată cu apă de colonie fiica îi răcorise mamei sale fruntea, obrajii, buzele (vrând parcă s-o purifice, ți-ai spus, de sărăcia și durerea acelor șaisprezece ani); îi înlocuise sandalele cu niște pantofi discreți și închiși la culoare; o făcuse să renunțe la scurta foarte uzată și, cu un gest matern (ea, fiica) îi dăduse paltonul ei de imitație de astrahan. Mama o lăsă să facă aceste schimbări, amețită de fericire și, la fiecare gest al fiică-sii, la fiecare mișcare a fiică-sii, o lacrimă (o nouă lacrimă) se ivea, prețioasă și curată, în ochii ei, se prelingea pe obrazul ei brăzdat de riduri, strălucind ca o perlă.

Când disperarea te covârșea mai tare decât de obicei (ceea ce în ultima vreme se întâmpla destul de des) amintirea aceasta cu mama și fiica, cu întâlnirea mamei cu fiica în compartimentul de clasa doua (în drum spre Paris, străbătând Franța în timpul nopții) te vindeca și te mângâia pentru tristețea și melancolia care (din vina ta, poate) erau

hrana ta zilnică. Înfruntând dezastrul ireparabil al morții pe care, de la atacul de cord de pe bulevardul Richard Lenoir, știai că n-o poți înșela, te durea faptul că amintirea aceea ar putea să dispară odată cu tine și, așezat în grădină la umbra mișcătoare și incertă a copacilor, simțeai cum se naște în sufletul tău o violentă și inutilă revoltă împotriva soartei nedrepte ce osândea pentru totdeauna, precum te osândea pe tine (părea cu neputință, te simțeai încă tânăr, prin venele tale curgea sânge fierbinte) la uitarea nepăsătoare, necruțătoare și nesățioasă.

Având adresa acelui Domn ne-am prezentat acasă la el și când ne-am prezentat în fața casei lui Domnul acela ne-a spus că primise pe altul fiindcă exista o lege care zicea că nu puteai da de lucru muncitorilor spanioli și atunci eu i-am răspuns că de ce ne-a făcut să venim din Spania și el a răspuns că acolo el poruncește și eu i-am răspuns dumneata m-ai înșelat și e o nedreptate față de mine și atunci m-au dus la primăria din sat și muncitorii francezi s-au uitat la contractul meu și ne-au dat de mâncare și mi-au spus să nu mă las tras pe sfoară că muncitorii francezi erau prieteni cu muncitorii spanioli și pentru că încălcase legilor franțuzești și ne înșelase și-i înșelase și pe alții Domnul ăsta o s-o încurce și că Franța o să-i arate lui ce pățești dacă vrei să înșeli un muncitor și să mă prezint cât mai repede la Ministerul Muncii de la Narbonne și acolo proprietarul ăsta o să se lecuiască pentru totdeauna de a-și mai bate joc de un muncitor că văzând cum a murit băiatul meu Domnul ăsta n-o să mai uite niciodată cât prețuiește un muncitor

și atunci mi-au zis să-mi iau repede un avocat și avocatul meu era o femeie care se numea Marisa Carreras fiica unui catalan și de acolo am mers repede la un han și doamna avocat a fost foarte bună și amabilă cu noi ne-a plătit cheltuielile de cazare și masă și ne-a dat două mii de franci pentru drumul de întoarcere fiindcă aici nu-i nimic de făcut Bernabeu Domnul ăsta e stăpân pe situație

și când ne-am întors la Gerona nevastă-mea trebuia să nască al doilea copil singurul care ne-a rămas în viață și s-a internat în spital după două săptămâni și cum eu nu găseam de lucru m-am dus la primărie ca să-mi dea un bilet pentru masa săracilor dar după trei zile s-au descotorosit de mine crezând că sunt un vagabond și atunci eu le-am zis dați-mi de lucru până iese ea din spital și ei mi-au răspuns ba o să pleci chiar acum și eu le-am răspuns aici n-am unde să mănânc și să dorm e strigător la cer vreau să mi se facă dreptate și pentru că strigam în gura mare m-au băgat pentru a doua oară în pușcărie

În timpul frecventelor tale drumuri prin vasta și nepăsătoarea geografie a patriei tale, pe când străbăteai înălțimile golașe din stepa andaluză ori peisajul neted al câmpiei La Mancha, te opreai adesea în câte un cătun gălbejit și albicios ori în vreun sat de pescari primitiv și uitat de Dumnezeu și, la crâșmă, la piață ori la han, după cum se nimerea, intrai în vorbă cu oamenii și, cu dibăcie, te împrieteneai cu ei. Fără grija zilei de mâine, datorită întâmplării care-ți hărăzise leagănul nașterii într-o familie bogată, îi urmăreai cum vorbesc ceasuri întregi despre viața, familia, munca, lipsurile și nădejdile lor cu un interes atât de viu, încât, în naivitatea lor, interlocutorii tăi socoteau că e un

sentiment de fraternitate, şi numai tu ştiai că în fond chiar dacă în clipele acelea nu-ţi dădeai seama ori nu erai dispus s-o recunoşti, izvora dintr-o meschină intenţie de a duce la bun sfârşit proiectul la care ţineai atât de mult: documentarul despre emigraţie. În felul acesta, în faţa unei sticle de Jumilla ori a unor păhărele de Moriles ai legat prietenii călduroase şi efemere cu plugari din Lubrín, tăietori de lemne din Siles, cărăuşi din Totana, zidari din Cuevas cu amăgitoare făgăduieli de vizite, schimb de adrese şi promisiuni de a răspunde la scrisorile lor cu regularitate. Despărţindu-te de ei, emoţia îmbrăţişării ori a strângerii de mână îţi strecura în suflet un sentiment ambiguu de cinism şi de vinovăţie. Erai conştient de faptul că oferindu-le prietenia ta îi amăgeai şi te amăgeai amarnic pe tine însuţi, căci după ce se risipea atmosfera trecătoare creată de prezenţa ta, aveai să-i uiţi curând şi n-aveai să-i mai vezi niciodată. Ceea ce pentru tine era o simplă şi ocazională întâlnire poate că pentru ei constituia un eveniment important. Obligat să repeţi scena de nenumărate ori din necesităţile filmărilor, ajunseseşi la dureroasa concluzie că fraternitatea cu care la început te amăgiseşi nu exista şi nici nu putea să existe, dat fiind că, după despărţire, tu aveai să-ţi urmezi destinul de hoinar şi, dacă nu se petrecea vreun miracol, ei aveau să-şi continue viaţa obscură şi vegetativă până aveau să-i restituie pământului osemintele lor într-un însorit cimitir din Sud smălţat cu flori de câmp.

Scrisorile şi cărţile poştale de la ei, scrise cu litere stângace şi grosolane zăceau acum într-un sertar al biroului din mansarda ta de pe rue Vieille du Temple în chip de patetice mesaje de ajutor închise într-o sticlă după o lungă şi

primejdioasă călătorie, cu mult timp după ce autoritățile din Yeste puseseră capăt proiectului tău de a realiza un documentar despre emigrație. Felicitări de ziua onomastică, urări de sărbători fericite de Crăciun, fotografii de familie cu dedicație s-au grămădit de-a lungul anilor pe rafturi și pe birou până în ziua în care, vrând să rupi o dată pentru totdeauna cu trecutul și împins de dorința de a face puțină ordine în hârtii, le-ai azvârlit în foc fără să le recitești.

În seara aceea (era iarnă, era frig, ba chiar ningea), stând treaz lângă trupul liniștit și lipsit de apărare al lui Dolores și gândindu-te la curata iubire (înșelată de tine) a acelor oameni care, reușind anevoie să creadă în cuvintele tale, îți trimiseseră atâtea scrisori, socotiseși mult mai puțin vrednice de prețuire (cu groază profundă și lucidă) caducele premise ale privilegiatei și injustei tale condiții.

Scaunul ăsta zice José Bernabeu scaunul ăsta a rămas acasă zicând sărmanul Bernabeu rămân cu o durere în suflet zicea scaunul ăsta văd că ești harnic și cinstit și a trebuit să pleci la lucru deși e duminică și să muncești toată ziua ca să-ți câștigi traiul dar scaunul ăsta îți făgăduiește că într-o bună zi o să-ți primești răsplata fiindcă scaunul ăsta e pentru toți copiii din lumea întreagă fiindcă scaunul ăsta poartă însemnele națiunii catalane

scaunul ăsta îi iubește pe toți copiii care au rămas fără ocrotire pentru voi scaunul ăsta zice că aici s-au așezat adevărații catalani și adevărații bărbați ai Spaniei legale care au suferit persecuțiile și închisorile pe când voi vă bucurați de toate bunurile și ne tratați ca pe niște sclavi

toate astea le spune scaunul ăsta ce se va numi Companys și în al doilea rând Libertate pentru că José Bernabeu l-a botezat cu numele celor căzuți pentru Catalonia noastră dragă pentru toți bărbații Spaniei noastre legale

și scaunul ăsta era foarte trist fiindcă scaunul ăsta auzea cuvintele pe care le spuneau oamenii unii spuneau o să mă duc în vacanță la Sitges și alții spuneau o să mă duc în Mallorca și scaunul ăsta, asculta blestemățiile burgheziei și conducătorilor falangiști

scaunul ăsta zice stimată burghezie stimați conducători de sindicat ce v-ați strâns rândurile scaunul ăsta întreabă și familia lui José Bernabeu ce-o să mănânce și scaunul ăsta răspunde la ce voi nu știți să răspundeți

o să vă răspundă fiți fără grijă vedeți doar că sunt un scaun voi știți să vă pricopsiți voi erați revoluționarii ăia care voiau să schimbați totul și acum tot voi îi exploatați pe oamenii săraci scaunul ăsta zice că poporul e înspăimântat dar într-o zi o să vă ceară socoteală

că voi acești patru lideri purtați toată vina pentru că cine nu gândește ca voi n-are ce mânca și nu găsește de lucru

scaunul ăsta zice că de acum zece ani ați dat poporul pe mâna inchiziției dar într-o bună zi o să-i luăm și noi din scurt pe ei cu inchiziția noastră

fiindcă voi v-ați bătut joc de Catalonia și de Spania legală ca să trăiți în huzur și să adunați averi

pentru că scaunul ăsta a văzut blestemățiile pe care le-ați făcut și vă cunoaște tertipurile

pentru că scaunul ăsta cunoaște dreptul catalan și legile Spaniei legale

și pe scaunul ăsta care poartă numele lui Companys și mai poartă numele Libertate
pe scaunul ăsta botezat de José Bernabeu
pe scaunul ăsta zic
voi n-o să vă puteți așeza niciodată

În răgazul tihnit al verii, când un soare muribund scălda în aceeași lumină blândă dealurile cu vii și roșcovi, era nespus de plăcut să renunți la lectură și să-ți plimbi privirea peste înserarea aceea însetată de sânge examinând lucrurile rând pe rând ca și cum atunci le-ai fi văzut pentru prima oară și trecutul tău ar fi fost abolit, dintr-odată, pe când Dolores, lângă tine, citea foile bătute la mașină pe care le lăsaseși pe masă și-și aprindea înfrigurat țigară după țigară. Se apropia ora la care trebuia să faci injecția și să iei îngrozitoarele picături prescrise de doctorul d'Asnière, și tu te gândeai, ca să-ți dai curaj, la vizita pe care curând aveau să ți-o facă prietenii, la acordurile severe ale Recviemului, la culoarea trandafirie și mângâietoare a noului soi de vin. Umbra bătrânului alegător care-l vota pe Companys se împrăștiase în văzduhul limpede și nu rămăseseși decât tu în grădina aceea frumoasă și neîngrijită, ascultându-ți încordat bătăile cadențate ale inimii, întinzându-ți mâna pentru a cuprinde mâna subțire a lui Dolores. Tăcerea profundă era rezultatul nenumăratelor zgomote mărunte — leneș orăcăit de broaște în bazin, țârâit de greieri, foșnetul melodios al vântului printre frunzele eucaliptilor — și, din când în când, loviturile de secure ale tăietorilor de lemne ori gâfâitul depărtat al locomotivei de cale ferată te sileau să îți ridici privirea și să urmărești câteva clipe, sub lumina lunii, zborul scurt,

strâns, al păsărilor. Dolores își încheiase la rândul ei lectura și privirea ei se întâlnea cu a ta, încă intactă și albastră, pe când obiectele se dizolvau lent în roșul agresiv al înserării.

— Mai știi ceva despre el? îți spunea.

— Da, din întâmplare, ți-ai auzit glasul, ca și cum altcineva, și nu tu, răspundea în locul tău. Se pare că a găsit de lucru într-o fabrică de confecții și a rămas la Tarrasa.

— Și băiatul lui? Îți aduci aminte când venea să ne ceară cărți?

Tu îți aminteai de chipul său grosolan, cu buze groase și sprâncene stufoase, cu coatele sprijinite de masa din mansarda ta de pe rue Vieille du Temple, depănând povestea tatălui său cu privirea ațintită la vârfurile pantofilor.

— Nu ți-am spus?

Dolores te interoga din priviri, cu frumoasele ei șuvițe de păr căzute pe frunte.

— Nu.

— S-a întors în Spania și a dat de bucluc.

Chipul său s-a ivit din nou în fața ochilor tăi senin și grav în lumina aceea incertă, la fel ca în ziua în care a venit să-și ia rămas-bun de la voi, și i-ai strâns mâna pentru ultima dată.

— Ce bucluc?

— L-au prins cu materiale de propagandă și l-au arestat.

O mierlă se oprise pe streașina acoperișului. În aceeași clipă fiica grădinarului s-a ivit pe terasă aducând un pahar cu apă și picăturile.

— Unde e?

— E arestat.

Tâmplele au început să ți se bată pe neașteptate și ai simțit o gheară în piept care ți-a provocat o durere stăruitoare și surdă.

— Pentru mult timp?

— Nu știu.

Picăturile se dizolvau încet în paharul cu apă și, în pofida eforturilor tale, chipul băiatului nu-ți ieșea din minte, încăpățânat și îndârjit, ca un repros mut.

— Cine ți-a spus? a întrebat Dolores, ridicându-se din fotoliu și întinzându-ți delicat paharul.

— Antonio.

Totul se cufunda treptat în întuneric, și ai adăugat:

— L-au ales om de legătură cu sindicatul și a căzut la următoarea razie.

OPT

Schimbând orientarea telescoapelor, puteai distinge rând pe rând

câmpia verde de la Prat marea tulbure din pricina apelor crescute ale râului singuraticul far izbit de valurile uriașe, șantierul noului mall pentru porto franco tancurile de petrol ale societății Campsa chiparoșii și nișele din cimitirul cartierului de Sud-est negrele depozite de cărbune din Morrot o flotilă de bărci cu pânze desfășurată după regulile unei strategii misterioase și decorative pescărușii îngrămădiți lângă canalul pentru vărsarea necurățeniilor farul incrustat în flancul abrupt și stâncos al muntelui șinele de cale ferată cu locomotive și vagoane de marfă vapoarele ancorate în imediata apropiere a portului așteptând avizul pilotului care autorizează descărcarea

alte tancuri de petrol magazii moderne depozite de huilă șantierul unui siloz uriaș o șalupă rapidă americană o rachetă înțesată de turiști crescătoriile de midii iarăși macarale vapoare cenușii negre albe bazinele portuare interioare vagoane de cărbuni imobilizate între depozite

turnurile baculului aerian staţia maritimă alte macarale alte şoproane alte vapoare

rambleul inferior al cartelului cu şanţurile sale tunuri autocare curioşi grădinile în scări de la Miramar la Puerta de la Paz cu minusculul său vas de recunoaştere Barceloneta cu contururile şterse de reverberaţiile aerului încins fumul gros al fabricilor din Pueblo Nuevo geometria haotică a oraşului aburul difuz al caniculei zborul trufaş şi voluptuos al unei păsări coşurile ţâfnoase ale uzinelor Cefsa din nou grădinile

munţii nedeslușiți ce se profilau în zare clopotniţe şi cupole de biserici sumbre edificii baroce fum bănci impunătoare ce se înălţau din anonimat ca nişte gâturi de girafă sau periscopuri ameninţătoare turnurile bisericii Sagrada Familia cupole zgârie-nori sordizi un oraş dilatat ca un stup imens o mulţime nesfârşită de case celule alveole coline curate ceaţă Tibidabo sinistru cu bazilica sa braţul său uriaş avionul său în miniatură foişoarele

cartierele rezidenţiale munţii şterşi fum fabrici arena de lupte cu tauri incinta Târgului de Mostre edificii urduroase grădini chiparoşi resturi de cocioabe buldozere echipe de zilieri parcul turnurile vetuste ale stadionului inutil îmbătrânitul palat al Expoziţiei barăci dărăpănate din nou cocioabe felinare bulevarde argintii câmpul periferiile alt fum alte coşuri alte fabrici...

Telescoapele erau cenuşiu-verzui de aproximativ 1,70 dotate cu un suport metalic fix şi o placă giratoric gradată pe care şi spaniolul de rând din podişul central o putea mânui cu uşurinţă suindu-se pe o treaptă aflată la înălţimea de douăzeci de centimetri de sol

Pentru a-l pune în funcțiune era de ajuns să urmezi indicațiile scrise în dreapta și în stânga lunetelor

1 PESETA
INTRODUCEȚI MONEDA
INTRODUISEZ LA MONNAIE
INTRODUCE THE COIN
GELDSTÜCK EINWERFEN
APĂSAȚI TARE PE BUTON
POUSSEZ LE BOUTON À FOND
PUSH BUTTON COMPLETELY DOWN
KNOPF VOLLSTÄDIG EINDRÜCHEN

Și cu sprâncenele lipite de inelul circular al lentilei să cercetezi punct cu punct bogata și complexa priveliște a orașului descrisă precum urmează în broșura în patru limbi distribuită în nenumărate exemplare la sosirea autocarelor de turiști

Situată la 2 grade și 9 minute longitudine estică de meridianul din Greenwich și la 41 grade și 21 minute latitudine nordică, Barcelona se întinde pe câmpia care, între râurile Besos și Llobregat, coboară într-o pantă lină din amfiteatrul munților care o mărginesc și o protejează dinspre miazănoapte până la bătrâna Mare Nostrum. Orașul nostru se bucură de o climă temperată, ale cărei temperaturi extreme rareori ating 30 de grade ori coboară sub zero, ceea ce creează o temperatură medie ideală, care în ultimii ani a fost de 16,12 grade. În aceeași perioadă de timp presiunea atmosferică a oscilat între 769,5 mm și 730 mm. Umiditatea, probabil factorul cel mai

important al climei noastre, a fost în medie pentru anii amintiți de 70%.

Fără a socoti așezările învecinate cu care practic se contopește (dintre care unele ating 100.000 locuitori), Barcelona, în limitele teritoriului său municipal, cu o suprafață de 91,41 km², are o populație care depășește un milion și jumătate de locuitori, ceea ce reprezintă o densitate medie de 170 locuitori pe hectar, cea mai mare din Spania. Mișcarea demografică a orașului urmează o curbă ascendentă foarte accentuată, rezultat al unui număr de decese cu mult inferior numărului nașterilor și al unei imigrații continue din împrejurimi și din restul Spaniei, îndeosebi din sud.

Amfiteatrul munților care mărginesc Barcelona spre nord a fost reîmpădurit complet pentru a deveni un parc forestier. Punctul cel mai înalt, vârful Tibidabo (532 metri deasupra nivelului mării) este un foișor ideal al orașului, punct turistic de acces ușor, pe care se înalță bazilica, încă neterminată, a cărei piatră de temelie a fost pusă de San Juan Bosco. Un alt foișor al orașului este vârful și coasta Montjuich, muntele unde a început istoria sa, încununat de fortăreață, care astăzi și-a pierdut caracterul militar și este redată orașului ca muzeu.

În fiecare an în luna iunie Barcelona organizează unul dintre cele mai importante Târguri Internaționale de Mostre, produsele fabricate la Barcelona se exportă în toate țările. Se găzduiesc competiții sportive de nivel internațional, se organizează anual o stagiune de operă în marele teatru Liceo. Muzeul de Artă Veche este primul din lume în ceea ce privește arta romanică. Muzeul Satului Spaniol oferă o interesantă mostră a arhitecturii din întreaga Spanie. Pe lângă aceste valori universale recunoscute, Barcelona mai posedă și altele, neprețuite, care

provin din vechile sale tradiții. Când vine iarna, târgul în care se expun iesle cu pruncul Iisus umple străzile din jurul catedralei și pe urmă vine târgul de curcani și apoi procesiunea «Tres Trombs» călări, împodobiți care mai de care mai frumos. Iar primăvara, de Sfântul Gheorghe, vechiul Palat Provincial se umple de trandafiri, pe Rambla de Cataluña oamenii trec cu crengi de palmier în Duminica Floriilor, și bătrâna stradă a Spitalului atrage vizitatorii cu mirosul mierii și aromele de plante medicinale de la târgul «San Ponç».

Când vine Joia Mare, galeria catedralei se împodobește ca să expună pe fântâna din mijloc «l'ou comballa» și trece procesiunea solemnă cu «las trampas» și uriașii ce dănțuiesc în sunete de fluier și de tobă, acei uriași după care Chesterton, emoționat, se ținea pe străzi ca un copil. Iar vara vin Sărbătorile cele Mari cu zgomotoasele lor manifestări de bucurie.

Acesta-i Orașul nostru; un oraș cu defectele tuturor marilor orașe și cele pe care le aduce cu sine idiosincrazia locuitorilor, dar un oraș care muncește, care duce o existență veselă sub un cer de obicei albastru și care încearcă să fie pentru vizitatori așa cum l-a văzut Don Quijote în urmă cu mai mult de trei sute de ani.

Ți l-ai imaginat pe rătăcitul cavaler Don Quijote cu lancea și coiful și armura cum se coace bătut de razele soarelui în înăbușitoarea dimineață de august 1963 în mijlocul barbarilor, puhoaie de huni goți suevi vandali alani care cu ochelari de soare șorturi pălării de pai urcioare de lut aparate de fotografiat castaniete sandale opinci țărănești banderile bluze de nailon pantaloni tirolezi cămăși imprimate contemplau priveliștea pe care le-o oferea orașul îngrămădiți în jurul

lunetelor sub privirea vigilentă a ghizilor și șoferilor de autocare.

regarde comme c'est beau
c'est magnifique
mais oui c'est Christophe Colomb
it's so wonderful
qu'est-ce que c'est que ça
do you see the boat
quarda il mare
din ce țară sunt ăștia
formidable
look at the cathedral
danezi
à gauche
ça c'est la Sagrada Familia
also welche herrliche Aussicht
uite ce micuță e
c'est extraordinaire
là-bas près du port
quarda amore
cette brume de chaleur
it's so nice
tu as vu les oiseaux
unglaublich die boote der Hafen
ce sont des mouettes
è un barco americano
où est-il notre hôtel
look at the birds
uită-te la tipa aia

quarda amore
c'est sublime
ce ţâţe are
passe-moi la Retina
aquesta s'assembla a la Bardot
il giorno più caldo di
regarde le portavions
las Ramblas c'est plus bas
darling isn't it beautiful
ce fund are
je vois à droite
mira quin parell
non vedo il albergo
ce-aş mai tăvăli-o pe asta
n'oublie pas de mettre le filtre
dove andiamo mangiare[1]

---

[1] Uite ce frumos e
e minunat
da, e Cristofor Columb (lb. fr.).
e minunat (lb. engl.).
ce-i asta (lb. fr.).
vezi barca (lb. engl.).
priveşte marea (lb. it.).
formidabil (lb. fr.).
uite catedrala (lb. engl.).
la stânga
e Sagrada Familia (lb. fr.).
de necrezut ce bărci sunt aici (lb. germ.).
e nemaipomenit
acolo aproape de port (lb. fr.).

Telegrama sosise pe neașteptate după ce se încheiase consiliul de familie în sufrageria întunecoasă a unchiului César discuțiile s-au prelungit tot restul săptămânii
e băiatul Floritei vara lui Ernesto
nu Mercedes Antoñito a murit în California
când a rămas văduvă Adelaida s-a măritat cu un Fornet dar avea un băiat de la
astea sunt din ramura din Cienfuegos
pe micuțul mătușii Lucía îl chema Alejandro
mai sunt doar câteva minute până la sosirea vaporului și agitația molipsitoare a celorlalți a pus stăpânire și pe tine
cuvântul Cuba redeșteaptă încă în sufletul tău peisajul descris de atâtea ori de unchiul Eulogio averea păstrată ca prin minune de la rudele tale îndepărtate mângâietorul adăpost în fața amenințării

---

privește iubito (lb. it.).
ceața asta de căldură (lb. fr.).
e așa de frumos (lb. engl.).
ai văzut păsările (lb. fr.).
uită-te la păsări (lb. germ.).
sunt pescărușii (lb. fr.).
e un vas american (lb. it.).
unde-i hotelul nostru (lb. fr.).
privește păsările (lb. engl.).
privește iubito (lb. it.).
dă-mi Retina (lb. fr.).
asta seamănă cu Bardot
ziua cea mai caldă din (lb. it.).
privește portavionul (lb. fr.).
Ramblas e mai jos (lb. fr.).
dragule nu-i așa că-i minunat (lb. engl.).
văd în dreapta (lb. fr.).
nu văd hotelul (lb. it.).
nu uita să pui filtrul (lb. fr.).
trebuie să mergem la masă (lb. it.).

sumbre a kirghizilor și a femeilor lor fabuloase care nasc pe crupa cailor

o neliniște necunoscută pune stăpânire pe tine în timp ce transatlanticul se apropie încetul cu încetul de chei pentru acostare și pasagerii grămădiți pe punte vă salută fluturându-și batistele

toată lumea e acolo

unchiul César mătușa Mercedes Jorge verișoarele

îmbrăcați solemn cum cer împrejurările cu un prilej atât de deosebit fericiți că pot relua legăturile rupte de atâția ani de blocadă și de război neîntrerupt mulțumiți că pot întâlni în sfârșit alți Mendiola mai bogați decât ei după un pătrar de veac de despărțire neplăceri amărăciune suferințe moarte

fluturând și voi batistele de pe terasa primului nivel al gării maritime scrutând chipurile acum apropiate ale pasagerilor și emigranților îmbarcați la Havana

o fi cel de acolo

nu celălalt

domnul acela

cel cu pălărie

nu nu ăla

cel din spatele lui

făcând presupuneri

adevărate cabale

vă despărțeau douăzeci de metri și în timp ce pasagerii coborau scările pentru a îndeplini formalitățile polițienești și vamale unchiul César a arătat carnetul de consilier municipal și ați intrat în salonul de onoare rezervat invitaților

nu e ăsta nici ăsta nici ăsta nici ăsta

până ce numărul celor ce mai stăteau la coadă s-a redus și verișoarele au început să-i numere pe degete

un domn blond
o pereche tânără
două babe cu înfățișare de fete bătrâne
o familie numeroasă
o fată singură
un olog
un negru
nici unul nu corespundea cu semnatarul telegramei și nici nu prezenta după toate aparențele trăsăturile lui
stigmatele familiei
cândva fastuoasă și prosperă
apoi bisericoasă și strâmtorată
nu e și pace
n-o fi venit
poate domnul acela blond
nu
nici acela
nu pot să înțeleg
fără ca tu să bagi de seamă negrul s-a apropiat de voi și a întrebat cu sfială
Mendiola
da domnul Mendiola
și descendentul acela îmbogățit al vreunui copil din flori al vreunei sclave ce-i plăcuse străbunicului v-a întins mâna
iertați-mă a spus
cred că suntem rude
n-au fost efuziuni vorbe de curtoazie îmbrățișări banchete și ultragiata mătușă Mercedes a strâmbat din nas
în seara aceea
a pricăjitului an 46

un negru melancolic a cinat singur într-un restaurant de lux din Barcelona

Orașul pe care-l contemplau era oare al tău?

turma de turiști dispăruse bulucindu-se în urma ghidului și urmând indicațiile scrise în dreapta și în stânga lunetei ai introdus încă o monedă în orificiu și ai apăsat pe buton

ai examinat rând pe rând

mausoleele și monumentele funebre din Pedralbes Sarriá Bonanova construite ca niște vile rezidențiale ori conace de vară

extravagantele panteonuri gaudiene și modern style care săreau în ochi și prozaicul și dilatatul Ensanche

lespezile nișelor din orașul modern cu traficul său intens de cortegii funerare și morți

alveolele și urmele imensului stup al cartierelor din partea de jos

cocioabele barăcile și șandramalele osândite ca și precarii lor stăpâni la destinul implacabil al gropii comune

cimitirul era afară orașul tău era cimitirul ai renunțat să te uiți prin telescop

pâcla modera acum reverberațiile luminii amestecându-se cu aburul coșurilor fumul fabricilor țevile de eșapament silențioase ale vehiculelor răsuflarea unui milion și jumătate de locuitori îngrămădiți care în acea zi de caniculă mâncau lucrau beau umblau se iubeau fără să știe cu certitudine

îți spuneai

dacă viața lor era sau nu

cum credeau clasicii voștri

un vag efemer șters și inconsistent vis.

Ți-ai continuat drumul fără grabă
bombarde culevrine afeturi tunuri care în vremuri îndepărtate și uitate de mult au vegheat la siguranța militară a spaniolilor din casta ta slujeau acum drept țintă pentru obiectivul unor fotografi improvizați pretext pentru compozițiile de grupuri și scene de familie brațe pe umeri mâini împreunate priviri complice zâmbete
zeci de automobile cu numere de înmatriculare străine acopereau zona de parcare de lângă foișor iar cele ce veneau necontenit erau obligate să ocolească luând-o pe lângă zidurile austere ale castelului să traverseze din nou podul în sens invers să caute un loc liber în parcarea pentru autocare
la mică distanță de lunete două santinele în uniformă de gală observau acel du-te-vino al publicului cu expresia tâmpă și servilă a unor nepoftiți la o pretențioasă sindrofie de familie
ai luat-o spre un foișor lateral pe urmele unui grup de nemți exaltați de priveliștea asupra mării pe care evoluau armonios bărci cu pânze portavioanele Flotei a șaptea americane pescărușii mărunți și agili
grădinile se prelungeau dincolo de castel cu arborii lor florile arbuștii coșurile pentru hârtii băncile de odihnă
cu o privire rapidă ai îmbrățișat aleile frumos aliniate cu ronduri de flori obuzele antiaeriene agreabile ornamente caduce
te-ai strecurat pe o poartă ce rămăsese deschisă în zidul fațadei și printr-un coridor luminat de lampioane cu lumină indirectă ai ajuns într-un fost patio de arme al abolitei fortărețe militare

pavaj de pietre cele patru galerii formau un careu cu arcuri
severe de piatră iar în colțuri erau plante agățate glastre
urcioare și chiar o roată de puț cu scripetele fixat pe un
suport de fier forjat
în centru
în mijlocul unui careu de gazon însemnat cu patru borne
pe un soclu sobru se înalță statuia ecvestră a unui războinic
în bronz decorul Orașului
potrivit inscripției de pe placa comemorativă în cinstea
Conducătorului Eliberator
ai căutat adăpost în umbra porticului
turiștii se scurgeau în grupuri strânse spre Muzeul Armatei
fotografiau statuia ecvestră se îngrămădeau la intrarea în
chioșcurile cu suveniruri făceau să se rotească tur-
nichetele cu cărți poștale ilustrate vizitau magazinul de
Antichități Heraldică Soldați de Plumb

INTRAREA LIBERĂ
ENTRÉE LIBRE
FREE ENTRANCE
EINTRITT FREI

afișul care anunța o corridă ți-a atras brusc atenția

SOUVENIR
DE ESPAÑA

SOUVENIR
DE ESPAÑA

Arena de Tauri Monumentală
Grandioasă corridă
6 Frumoși și Grozavi Tauri 6

cu eșarfa roz și verde a lui
Don Baltasar Iban de Madrid
Pentru marii matadori
LUIS MIGUEL DOMINGUÍN

ICI VOTRE NOM — HERE, YOUR NAME — HIER,
IHRE NAMEN
ANTONIO ORDÓÑEZ
cu echipele lor
Va agrementa spectacolul
fanfara «Sansense populară»

ai trecut mai departe
o mulțime de curioși examina două compoziții fotografice în care un toreador (fără cap) înfigea (cu îndemânare de maestru) o pereche de banderile iar o țigancă (tot fără cap) își făcea vânt cu evantaiul (cu mult vino-ncoa) în fața unei machete a turnului Giralda
într-un îndrăcit esperanto un exemplar tipic al spaniolului mărunt de statură om de stepă explica celor adunați în fața panourilor că e o imagine trucată cu care doamnele și domnii messieurs et dames ladies and gentlemens aici de față vor putea să-și uimească prietenii și cunoscuții îmbrăcați în costume de Toreador și țigănci toreadors et gitanes matadors and gypsies la întoarcerea în țara lor vos pays d'origine your native countries și să-și afirme astfel personalitatea affirmer votre personnalité your personality cu relatarea aventurilor spaniole aventures espagnoles spanish adventures

FOTOGRAFIA DUMNEAVOASTRĂ ÎN 20 DE MINUTE
VOTRE PHOTO EN 20 MINUTES
YOUR PICTURE 20 MINUTES
IHR FOTO IN 20 MINUTEN

(într-un ziar de dimineaţă citeşti cutremurătoarea ştire despre
un student la Facultatea de Filozofie din Madrid care-şi
plătea taxele universitare din banii pe care-i câştiga
fotografiindu-se împreună cu turistele îmbrăcat în costum
de toreador într-un vestit bar tipic din Palma de Mallorca
ce sistem filosofic avea să conceapă
îţi spuneai
viitorul vostru genial unic Erasm din Atocha)
ai suit scările spre vastele terase goale ale castelului
gheretele pustii ale santinelelor se înălţau în colţuri asemenea
turnurilor unui răvăşit joc de şah
după ce fusese desfiinţat penitenciarul militar pietrele de pavaj
pietrele roase de vânt posturile de observaţie dărâmate
supravieţuiau cu o resemnată şi liniştită nostalgie
departe de grupurile de turişti care purtând pălării cu boruri
largi şi ochelari de soare cu aparate de fotografiat se
aventurau prin dezolarea luminoasă a cărămizilor te-ai
aşezat într-un colţ al parapetului şi ai pândit zborul ireal
al păsărilor acel patio încins şi îngrozitor vagul cer azur
soarele necruţător ce parcă incendia totul
lumină singurătate vid tăcere moarte
limitele ancestrale ale închisorii se reconstituiau în mod per-
fid şi subtil sub piatra lustruită tencuiala cu grijă smulsă
faţadele întinerite şi curate conştiinţa năruită de achitarea
şi uitarea istoriei
orbit de reflectoare ai închis o clipă ochii.

Totuși
în această ambianță de pământ calcinat cer depărtat imposibile păsări lumină obsedantă
în timpul domniei celor Douăzeci și Cinci de Ani de Pace recunoscuți și sărbătoriți azi de toți oamenii cu scaun la cap din lume
bărbați înarmați îi loviseră pe compatrioții lor lipsiți de apărare cu bice frânghii bastoane de cauciuc se năpustiseră asupra lor cu paturile armelor curelele cizmele puștile
bărbați care nu săvârșiseră altă crimă decât aceea de a apăra cu arma în mână guvernul legal de a-și ține jurământul de credință față de Republică de a proclama dreptul la o existență demnă și nobilă de a crede în posibilitatea omului de a alege de a scrie cuvântul LIBERTATE pe ziduri garduri trotuare
număraseră de nu știu câte ori coloanele galeriilor calculaseră numărul exact al pietrelor de caldarâm măsuraseră în minte limitele înguste și stricte în care erau închiși
alergaseră după o biată minge de cârpă pândiseră pătratul albastru infinit al cerului spionaseră zborul liber și larg al păsărilor
se izbiseră cu capul de pereți scuipaseră sânge
alergaseră în pas vioi până căzuseră în nesimțire dăduseră fuga în tăcere la sunetul goarnei își așteptaseră rândul în fața cazanului cu gamela în mână ieșiseră în șir indian de la liturghie în salopete zdrențuite
dormiseră în celule întunecoase și umede dârdâiseră de frig în nopțile de iarnă visaseră femei inaccesibile și frumoase

pândiseră zgomotul înfundat al cizmelor la schimbarea gărzii
îngenuncheaseră duminica la slujbă își tăiaseră venele într-un moment de disperare și nebunie
condamnați la moarte
s-au uitat pentru ultima dată la cer la nori la păsări tot ce într-un fel sau altul reprezenta pentru ei viața
s-au zvârcolit în agitata noapte albă care precedă execuțiile și-au scris scrisoarea de bun-rămas definitiv către tată mamă nevastă logodnică copii au mâncat ultimul blid de linte au sorbit ultima cană de cafea au înaintat spre zid păziți încadrați îmbrăcați sprijiniți de călăii lor
au înfruntat puștile cu seninătate au plâns au cerut cu curaj să se îndure de ei și să tragă o dată s-au rugat să li se cruțe viața s-au împăcat cu Dumnezeu au refuzat să se spovedească unui preot au izbucnit în râs au strigat au urlat au făcut pe ei de frică
au căzut seceraţi de gloanțe
și-au dat ultima răsuflare.

Clima locului e minunată
așezarea în zona tropicală și acțiunea blândă a curenților marini face ca iernile să fie scurte și nu prea aspre verile să fie plăcute și relativ răcoroase pe scurt un loc ideal pentru bolnavii de reumatism și de gută
flora e splendidă bogată sălbatică
arbori uriași fructe de toate soiurile flori foarte mari și exotice animale din pădurea virgină umblă în voie pe câmp combat plăgile nocive sunt prieteni și aliați ai omului

casa ta se află pe culmea unui munte înconjurat de apele albastre ale
mării recife de mărgean plaje de nisip păduri de cocotieri
soarele strălucește rotund deasupra coroanelor copacilor și pe cer nu e
nici un nor de la fereastra ta cuprinzi cu privirea bogatele plan-
tații de cafea cacao vanilie trestie-de-zahăr
baobabii palmierii arborii ceiba secvoia ficușii
coșurile fabricii de zahăr în care lucrează muncitori calificați și zilieri
pavilionul de odihnă lacul chioșcul din grădină parcul
vătafii îți ies înainte încercând să-ți ghicească dorințele și să-ți
anticipeze ordinele
tu le vorbești răstit
ca un self made man texan sever și tăcut
zgârcit la vorbă și cu înfățișare aspră
dar cu inimă delicată și nobilă
în timp ce soția ta și copiii se leagănă în hamacuri înconjurați de
musafiri îmbrăcați cu gust
femei creole din lumea bună cu evantaie coliere fuste de moar pantofi
ușori de atlaz
bărbați cu joben
ogari sprinteni pisici suple papagali multicolori decorativi copii
balul trebuie să înceapă dintr-o clipă într-alta
îl deschizi dansând cu fata cea mare frumoasă învârtindu-vă și iar
învârtindu-vă sub fastuoasele policandre ce atârnă de tavan
un vals vechi din Imperiul austro-ungar
luminat de sfeșnicele ținute de lachei în livrea
cu o cupă de șampanie în mână
te îndrepți spre grajdul unde te așteaptă
un anglo-arab pe nume Johnny
îl înșeuezi
îl încaleci

pornești în galop
negrii îți zâmbesc afectuos
hrana lor constă în melasă de trestie-de-zahăr flori de câmp ierburi aromate fără să fie nevoie să recurgi la pedepse ei te admiră te respectă te iubesc
firea lor e blândă și sunt catolici
tu le spui fiecăruia dintre ei pe nume
Bobó
Sesé
Arará
ca în romanele lui Emilio Salgari
și ei îți cer binecuvântarea îngenunchează îți sărută mâna
străbați întinsele tale domenii verificând dacă totul e în ordine
proprietățile tale imobilele tale cirezile tale rentele tale
argații se descoperă ca să te salute
bătrânii îți zâmbesc
copiii se strâng roată în jurul tău
animalele din junglă te escortează
lianele și orhideele se înclină la trecerea ta și parcă îți aduc omagiul lor
te simți la adăpost de orice primejdie
întronat în postul tău pentru vecie
și când te trezești după câteva clipe
îți vii în fire ești în camera ta din Mas cu Geografia Cubei a unchiului Eulogio sub pernă
fără sceptru
fără coroană
fără supuși
fără regat

cititor conștiincios al lui Spengler și Keyserling într-o țară aflată la
menopauză din vechiul continent condamnat la moarte din
pricina vieții sale depravate și degenerarea lentă a rasei
cu senzația lipsei de ocrotire a celor treisprezece ani ai tăi
lipsit de apărare
înfiorat de spaimă
la cheremul kirghizilor carnivori
și fabuloaselor femei ce nasc pe crupa cailor

Ai deschis din nou ochii convocat de soarele necruțător al
caniculei
fără să știi cu certitudine dacă trecutul recent al patriei tale
era real
ori era vorba pur și simplu
așa cum totul te făcea să crezi în această zi înăbușitoare de
august a anului de grație 1963 și cum se întâmpla destul
de des la latitudinile voastre
exact la o lună de la întoarcerea ta în Spania
la patruzeci și opt de ore de la înmormântarea lui Ayuso
pe ruta ta sentimentală
despre o halucinație
un vis urât
o mahmureală tipică pentru bețivi
un prozaic și curent fenomen de miraj.

Înainte deci
ai coborât în patio ai ocolit ușa de la temnițele transformate
în boutiques de souvenirs ai evitat noile grupuri de
turiști abia coborâți din autocare ai luat-o pe coridorul
pe care condamnații la moarte erau escortați și apoi puși

la zid ai ieşit la aer liber ai refăcut itinerarul celor împuşcaţi
un şanţ de câţiva metri lăţime conduce printr-un tunel la catacombele cu aură de mit ale castelului
uşa de acces era larg deschisă şi din prag vizitatorul putea cuprinde cu privirea un colţ de grădină bine îngrijit cu răzoare de gazon arbori chiparoşi arbuşti plante agăţătoare
străini şi autohtoni se plimbau agale pe poteci
se opreau să admire tufele de begonii fotografiau zidurile care fuseseră decorul unor răzbunări sângeroase
brigăzi de muncitori şterseseră cu grijă urmele gloanţelor şi acum deschis privirilor indiscrete ale curioşilor locul părea că-şi proclamă în cele patru vânturi inocenţa părea că dezminte minciunile născocite de pizmaşii striviţi de ranchiună părea că neagă în faţa generaţiilor viitoare de spanioli presupusa lor vinovăţie.

Chiar dacă nici o placă comemorativă nu consemna faptul că preşedintele abrogatei Generalitat de Catalunya şi-a trăit la Montjuich ultimele clipe ale vieţii
predat de nazişti după înfrângerea Franţei omul politic ce fusese cândva ovaţionat de mulţimile barceloneze a coborât în catacombele castelului escortat de baionetele soldaţilor
s-a gândit la iubitul său oraş cu durere şi nostalgie
a tras în piept aerul curat şi înmiresmat al muntelui
a contemplat cerul limpede pentru ultima dată
îi dăduseşi o bancnotă de douăzeci de duros paznicului şi fără să fie nevoie să-i pui vreo întrebare
atât de limpede era pesemne dorinţa ta

bărbatul acela a luat-o spre stânga ți-a făcut semn să-l urmezi
    și ți-a arătat cu degetul o porțiune din zid
după care a spus în șoaptă
aici
domnule
a fost împușcat Companys

Îți povestiseră pe când erai copil și atunci ai crezut
fusese obligat să elibereze sclavii în urma unui decret al guvernului
    Coloniei
străbunicul îi adunase pe negrii lui în hala fabricilor de zahăr și cu
    lacrimi în ochi
fiindcă-i iubea
le-a spus că sunt liberi
oameni supuși suferinței ca toți ceilalți
fără nici o oblăduire superioară
lăsați în voia unui destin crud
fără domn
fără stăpân
fără ocrotire
și ascultându-l
negrii plângeau și ei
fiindcă străbunicul era bun
nu folosea biciul
le dădea să mănânce
îi ocrotea
și în felul lor rustic și necioplit
ei
negrii
îl iubeau și ei

dar totul era o minciună
ocrotirea lui
mâncarea
așa-zisa dragoste care-i unea
durerea despărțirii
cuvintele frumoase
lacrimile
ai înțeles acum
când și tu te-ai eliberat de ei să-ți urmezi drumul tău
spunându-ți
binecuvântată fie rătăcirea mea
tot ce mă desparte de voi și mă apropie de acești paria
de cei blestemați
de negri
inteligența mea
inima mea
instinctul meu
fie binecuvântate
mulțumesc lui Dumnezeu
nu știu cum să-i mulțumesc
în vecii vecilor.

La dreapta un grilaj de fier proteja reduta consacrată memoriei celor care căzuseră pentru Dumnezeu și pentru Spania
era un colț evocator tăcut retras liniștit
cu un altar simplu o statuie de bronz o grădină neîngrijită prin care șopârlele treceau ca la ele acasă cu o senzualitate greoaie
un ghid îi informa pe turiști despre ce se petrecuse la Barcelona între iulie 1936 și ianuarie 1939

şi ca un Monsieur Dupont Mister Brown Herr Schmidt din cei zece milioane şi mai bine care în vara aceea vă vizitau te-ai apropiat să auzi explicaţiile
ici Messieurs dames c'est l'endroit où furent fusillés par les Rouges pendant notre guerre de Libération un grand nombre de hauts officiers de l'Armée de prêtres de personnalités relevantes de la vie sociale de notre ville[1]
străinii ascultau cu luare-aminte şi te-ai depărtat de ei
o senzaţie de greaţă punea stăpânire pe tine
prends-moi une photo
regarde c'est le Monument aux Morts
ladies and gentleman
mon Dieu quelle chaleur[2]
cum e cu putinţă
îţi spuneai
ca sfârşitul să fie ăsta
ca nedreptatea impusă prin forţa armelor
să trebuiască s-o acceptaţi ca pe ceva definitiv
cum e cu putinţă
să faci ca ceea ce a existat cândva să pară că n-a existat niciodată

---

[1] aici doamnelor şi domnilor în acest loc au fost împuşcaţi de Roşii în timpul războiului nostru de Eliberare un mare număr de ofiţeri superiori ai Armatei, preoţi şi personalităţi proeminente ale vieţii sociale din oraşul nostru (lb. fr.).

[2] fă-mi o fotografie
priveşte, e monumentul închinat morţilor (lb. fr.).
doamnelor şi domnilor (lb. engl.).
Dumnezeule, ce căldură (lb. fr.).

era o treabă uşoară pentru acei abili panglicari ai ideii de existenţă şi atributelor divinităţii
tu te rapelles l'année dernière
look here my darling
c'est extraordinaire l'impression de paix
de quelle guerre s'agit-il[1]
te întorseseşi în Spania după zece ani de aşteptare în care făuriseşi planuri proiecte speculaţii utopii
şi Diavolul Şchiop din înălţimea acelui foişor
străjuia oraşul tău natal
obosit
bolnav
sleit de puteri
în pragul sinuciderii
pândind bătăile unei inimi slăbite care
ca pe Boulevard Richard Lenoir cu şase luni în urmă
preludau
anunţau
necesara despărţire
un bătrân îmbrăcat într-un costum vărgat îşi făcea vânt la umbra zidului indiferent şi parcă străin de flecăreala staţiei de emisie
ţi-ai sprijinit coatele de balustrada acelui foişor şi ai deschis broşura turistică redactată în patru limbi
SCURTĂ ISTORIE A ORAŞULUI NOSTRU

---

[1] îţi aminteşti anul trecut (lb. fr.).
uită-te aici, dragă (lb. engl.).
e extraordinară impresia de pace
despre ce război e vorba (lb. fr.).

pe resturile unei așezări iberice locuite de laietani s-a întemeiat colonia romană Faventia Iulia Augusta Pia Barcino în Spania Citerior a cărei capitală era Tarraco
și ți-ai zis
nimic bun nu poate ieși din tine nici din mediul în care trăiești nici din vremurile astea jalnice
mai bine taci
închide gura
nu prelungi din rutină farsa ridicolă a intelectualului care crede că suferă și își proclamă suferința fără rușine
ca să-l audă țara și toți oamenii
strigându-și durerea pentru Spania și alte asemenea mofturi
cu privirea pierdută spre mare diguri a Șaptea Flotă Americană depozitele de cărbuni tancurile de petrol bărcile cu pânze pescărușii canalele de scurgere
depărtează-te de turmă rătăcirea ta îți face cinste
cultivă tot ce te desparte de ei
slăvește tot ce îi supără la tine
negație strictă absolută a ordinii lor asta ești tu
pe când bătrânul își făcea vânt cu evantaiul mulțumit fericit
și megafonul emitea necontenit pălăvrăgeli
odată cu regele Ataulf a devenit capitala Imperiului vizigot care în veacul al V-lea se întindea pe toată suprafața Hispaniei și Galliei mutându-se capitala Imperiului la Toledo Barcelona și-a pierdut importanța
gândindu-te la istoria țării tale a ta numai cu intermitențe
la trecutul ei care nu era decât asta
trecut
să-i fie de bine dar din el nu decurgea nici un prezent curat

la faptele de vitejie ale oamenilor săi
cumva trebuia să le numească
deşi erau sterile fără roade asemenea solului sărac şi necultivat al stepei sale
demonstraţie prin absurd a unei lupte susţinute timp de veacuri împotriva unor fantome şi demoni interiori lupte între fraţi împotriva celor mai lucizi a căror amintire nici timpul şi nici moartea n-o respectau
the spanish civil war
là-bas vers la droite
assassinés par les Rouges[1]
a trecut prin vicisitudinile regatelor creştine invadate de musulmani în veacul al VIII-lea a fost recucerită de franci sub conducerea lui Ludovic cel Pios în anul 801
suflet al lui Ochún sfinţeşte-mă
trup al lui Changó mântuieşte-mă
sânge al legilor lui Yemeyá îmbată-mă
câmpia verde din Prat solitarul far izbit de talazuri noul mall în lucru din porto franco
clamând
totul a fost inutil
oh patrie
naşterea mea între ai tăi şi dragostea profundă pe care
fără ca tu să mi-o ceri
ţi-am adus-o stăruitor prinos
să ne despărţim ca doi buni prieteni câtă vreme mai e timp

---

[1] războiul civil spaniol (lb. engl.).
în jos spre dreapta (lb. fr.).
asasinaţi de Roşii (lb. fr.).

nimic nu ne mai unește decât frumoasa ta limbă mânjită azi
de sofisme minciuni alambicate
silogisme
cuvinte frumoase
a devenit atunci capitala Mărcii Hispanice în fața Imperiului
mahomedan Wilfredo cel Păros a izbutit să transforme
titlul de Conte de Barcelona în titlu ereditar în anul 897
reflectând
mai bine să trăiești printre străini care se exprimă într-o
limbă străină pentru tine decât în mijlocul unor compa-
trioți care zilnic prostituează propria ta limbă
își pleacă fruntea în piept
ce putem face spun ei
în fața ordinii brutale care îi neagă și îi despoaie de esența lor
prețioasă și de neînlocuit
magazii moderne depozite de huilă o rachetă plină de turiști
crescătorii de midii vapoare cenușii negre albe bazine
portuare macarale
după invaziile acelea Barcelona apare ca o capitală a unui stat
independent vechea Marcă este azi Catalonia
întrebându-te
disperarea ta actuală e pentru ei un triumf
învinge acela care după ce seamănă culege doar neghină
inutilă și moarte pustiitoare
regarde mon chéri
do you really like that
là-bas c'est Majorque[1]

---

[1] uite dragul meu (lb. fr.).
chiar îți place asta (lb. engl.).
acolo e Majorca (lb. fr.).

începând cu Ramon Berenguer I capătă tot mai mare importanță anexează teritoriile cucerite de la musulmani și își extinde dominația pe pământuri care astăzi fac parte din teritoriul Franței
ascultând corul de Glasuri ce se îndârjesc împotriva ta ca vrăjitoarele ce prevestesc viitorul în primul act din *Macbeth*
gândește-te mai ai timp
tăria noastră e neclintită nici un efort al tău nu va reuși s-o submineze
piatră suntem și piatră vom rămâne
nu te mai încăpățâna pleacă din țară
privește spre alte zări întoarce-ne spatele
uită de noi și noi te vom uita
pasiunea ta a fost o eroare
repar-o
IEȘIRE
SORTIE
EXIT
AUSGANG
tout le monde est parti
come here my darling[1]
tunurile bacului aerian gara maritimă alte macarale alte șoproane alte vapoare
cu Jaime I Cuceritorul începe o nouă politică de expansiune în partea cealaltă a Mediteranei
mădular puternic și falnic al lui Changó întărește-mă
măicuță Yemeyá ocrotește-mă

---

[1] toți au plecat (lb. fr.).

vino aici, draga mea (lb. engl).

ascunde-mă în pântecele tău
nu îngădui să fiu smuls de la sânul tău
Puerta de la Paz din Barceloneta fumul gros al fabricilor
dar nu
victoria lor nu e deplină
și destinul lor necruțător cu tine și cu ceilalți te poartă
fără voia ta
înainte de a vedea restaurată viața țării și a oamenilor ei
depune mărturie cel puțin pentru acest timp nu uita ce
s-a întâmplat să nu taci
geometria haotică a orașului cele trei coșuri înalte ale întreprinderii Cefsa clopotnițe și turle de biserici grădini
on va rater le car
tu te rends compte[1]
cineva o să înțeleagă poate mai târziu
edificii urduroase buldozere brigăzi de muncitori barăci
dărăpănate din nou cocioabe felinare bulevarde
ce ordine ai încercat să schimbi și care a fost crima ta.

INTRODUCEȚI MONEDA
INTRODUISEZ LA MONNAIE
INTRODUCE THE COIN
GELDSTÜCK EINWARFEN

[1] o să pierdem mașina, îți dai seama (lb. fr.).

CUPRINS

PREFAŢĂ 5
UNU 15
DOI 81
TREI 133
PATRU 193
CINCI 289
ŞASE 385
ŞAPTE 455
OPT 489